

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

STİGMA, TECRİT VE KAMP İLİŞKİSİ:
İSTANBUL'UN ÖTEKİ MEKÂNLARI

Eylem ŞEVİK

DOKTORA TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Danışman

Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL

Şubat, 2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

STİGMA, TECRİT VE KAMP İLİŞKİSİ:
İSTANBUL'UN ÖTEKİ MEKÂNLARI

Eylem ŞEVİK tarafından hazırlanan tez çalışması 06.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Asuman TÜRKÜN, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Sibel YARDIMCI YALÇINTAN, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe Dilek DARBY, Üye
İstanbul Üniversitesi

Danışmanım Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL sorumluluğunda tarafımca hazırlanan “Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul’un Öteki Mekânları” başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Eylem ŞEVİK

İmza

Bu çalışma, Yüksek Öğretim Kurumu 100/2000 Doktora Bursu ve Marmara Belediyeler Birliği Doktora Destekleme ile desteklenmiştir.

Ötekilere

İstanbul'a gelene kadar taşrada ve küçük illerde geçen yaşlarımda hayatıma değen insanlar genelde hem birbirine çok benzerdi hem de ben bana çok benzeyenleri tercih ederdim. 2008 yılında İstanbul'a gelişim ile çevremde farklı siyasi görüşlerden, etnik kökenlerden, dini inançlardan ve mezheplerden insanların olmaya başlaması ufku mu genişleten ilk etken olmuştur. Bu durumun onurlu bir insan olmanın ön şartı, saygı duymayı öğrenmenin ilk koşulu ve ön yargılardan kurtulabilmenin en önemli yolu olduğunu keşfetmek ise ikinci aşamadır. Farklı ve renkli insanlarla bir arada olmanın bu getirileri yaş aldıkça gelen farkındalık ve olgunlukla birleşince muhafazakâr ve milliyetçi kanattan çok şey öğrenmeye başladım. Kendimi sağ cenahın entelektüel insanlarına açmak algılarımın açılmasını sağladı. Kendimi tanımlamak için seçtiğim kelimeler dönüştü ve kendimi kalıplara sıkıştırmaktan vazgeçip "birlikte yaşama kültürünün inşasına" inanmaya başladım. Öğretim sürecini farklı disiplinlerde devam ettirmiş bir sosyal bilimci olmak da bu durumu besledi.

Aslında birlikte yaşama kültürünün inşası toplum fikrinin oluşumu ile ters düşmektedir. Toplum ötekilik ve anormallik temelinde oluşan çatışmalı dinamik bir yapıdır. Toplumun bu nefret söylemleri üzerinden şekillenen yapısı toplumun sapkın doğasını ortaya sermektedir. Birlikte yaşama kültüründen kasıt ise hümanist, romantik ve ütöpik bir söylem değil; aksine bu sapkın doğayı biraz da olsa sakinleştirmeye yönelik davranışlar bütünüdür. Ergen aforizmalar ile içi boşaltılan özgürlük kavramının gerçek doğasına kavuşması ile ilgilidir. Gezi gibi bir mikro devrimden sonra bugün sosyal medyanın toplumsal yapıda yarattığı hem niceliksel hem de niteliksel büyük ve derin bir sosyal çürümüşlüğe mahkûm olundu. Yaşanan ahlâki çöküntü özgürlük mefhumunun zeminini tahrip etmektedir. Oysaki bireyin özgürlüğünün garantörü kişiyi var eden ve gerçek yurdu olan anadilini konuşabilmesidir. Bu toprakların her bir zerresine kadar siyaset işlemiş olsa da anadil siyaset üstü olan kavramlardan biridir. Ne kadar düzgün konuşur iseniz, o kadar sahip çıktığınız ve bir o kadar özgür olduğunuz durumun ifadesidir. Bu nedenle, "toplumun safraları" olarak görülen ve gösterilenlere dair anadilimde bir çalışma yapmış olmaktan çok mutluyum.

Her şeye rağmen yine de ya ifrat ya tefrit anlayışının sona ermesi, sap ile samanın karıştırılmaması, taşıdığımız kimliklerin ve hayata bakışımızın sorgulanmadığı ve

yargılanmadığı, ben ve ötekinin karışık bir olduğu, azınlıkların değil sınırların görünmez olduğu, farklılıkların bir aradalığının kıymet gördüğü, faşist, yobaz ve şekilci zihniyetin son bulduğu, “izm”lerden sıyrılabilmiş, birlikte yaşama kültürünün kıymet gördüğü renkli bir dünyanın hayali ve özlemi ile...

Bu tezin yazılmasına vesile olan herkese teşekkür borçluyum; öncelikle aileme; özellikle de kendi okuyamamışlığının verdiği hüznle “oku kızım, evlenme kızım” diye sürekli tembihle bulunan rahmetli babama teşekkür etmek isterim. Tez Danışmanım Prof. Dr. Zeynep Şirin Enlil’e, TİK Üyeleri Prof. Dr. Asuman Türkün ve Prof. Dr. Sibel Yardımcı Yalçın’tan’a, Jüri Üyeleri Prof. Dr. İclal Sema Dinçer ve Prof. Dr. Ayşe Dilek Darby’ye emekleri için teşekkür ederim. Eski dostlarım Osman Cenk Güzer ve Adil Yılmaz’a destekleri ve yardımları için minnettarım. Beni öğretim sürecimde Sosyal Bilimlere yönlendiren ve bu süreçte bana katkıda bulunan herkese teşekkür ederim. Teşekkürün en büyüğünü beni engellemeye çalışanlara, bana inanmayanlara ve aşağı çekmeye çalışanlara borçluyum; onlar olmasa bu kadar hırslanamaz ve bugünkü beni inşa edemezdim.

Eylem ŞEVİK

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	V
KISALTMA LİSTESİ.....	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
TABLO LİSTESİ.....	XI
ÖZET.....	XII
ABSTRACT.....	XIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	2
1.2 Araştırmanın Yöntemi.....	2
1.3 Araştırmanın Kapsamı	7
2. FUHUŞ OLGUSUNUN TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞİMİ VE DÜNYA'DAN ÖRNEKLER.....	12
2.1.Fuhşun Tanımı, Fuhşa Yüklenen Kültürel ve Toplumsal Anlamlar ve Fuhşun Ortaya Çıkışı.....	12
2.2.Fuhuş Sektöründe Çalışanlar ve Fuhuş Türleri.....	21
2.3.Fuhuş Mekânı Türleri.....	30
2.4.Fuhuş Politikaları.....	36
2.4.1. Düzenleme (<i>Regulationism</i>) ve Lağvetme (<i>Abolitionism</i>).....	39
2.4.2. Yasaklama (<i>Prohibition</i>) ve Suç Sayma (<i>Criminalisation</i>).....	46
2.4.3. Suç Olmaktan Çıkarma (<i>Decriminalisation</i>).....	50
2.4.4. Yasallaştırma (<i>Legalisation</i>).....	51
2.5.Fuhşun Göçü ve Seks Turizmi	53
2.6.Bölüm Değerlendirmesi.....	61
3. KENT MEKÂNINDA DAMGADAN TECRİTE KAMPLAŞAN FUHUŞ MEKÂNLARI.....	66
3.1.Stigmanın Kuramsal Temelleri.....	66
3.2.Kamp Olgusunun Kuramsal Temelleri.....	74
3.3.Tarihsel Süreçte Damgalanıp Tecrit Edilen Seks İşçileri ve Pozitif Kamp Olarak Fuhuş Mekânları.....	77

3.4.Bölüm Değerlendirmesi.....	86
4. POZİTİF KAMP OLARAK İSTANBUL’UN FUHUŞ MEKÂNLARI.....	91
4.1.Fuhşun Toplumsal Bağlamı.....	92
4.1.1. Fuhşun Tecrit Edilme Biçimleri.....	93
4.1.2. Fuhşun Yansıtılma Biçimleri.....	99
4.1.3. Seks İşçileri Fuhşu Anlatıyor.....	107
4.2.Fuhşun Hukuksal Boyutu.....	113
4.2.1. Düzenlemede İlk Adımlar.....	114
4.2.2. Yasaklama mı? Düzenleme mi?.....	118
4.2.3. Düzenlemenin Özgürlük Dönemi.....	123
4.2.4. Düzenleme Adı Altında Yasakçı Uygulamalar.....	125
4.3.Fuhşun Mekâna Yansıması.....	130
4.3.1. Osmanlı’da Genelev Öncesi Paravan Fuhuş Mekânları.....	131
4.3.2. Geç Osmanlı’da İlk Yasal Genelevler.....	134
4.3.3. Cumhuriyet’te Çeşitlenen Fuhuş Mekânları	141
4.4.Bölüm Değerlendirmesi.....	150
5. SONUÇ.....	158
5.1.Tecritin Yeni Görünümleri.....	167
5.2.Pozitif Kamp: Görünme ve Kaybolma Süreci.....	169
KAYNAKÇA.....	171
A EK: Kırmızı Şemsiye Derneği ile Yapılan Görüşmelerin Tam Metinleri...	208
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR.....	228

KISALTMA LİSTESİ

CETAD	Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği
RLD	Red Light District
TDK	Türk Dil Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Fuhşun Artışını İfade Eden Enteresan Uygulamalar.....	49
Şekil 2.2 Amsterdam Seks Müzesi Broşüründen Oluşturulan Kolaj.....	59
Şekil 3.1 William Hogarth 1751 <i>Gin Lane</i> ve <i>Beer Street</i> Tabloları.....	78

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Fuhuş Türü Tipolojisi.....	61
Tablo 2.2 Fuhuş Sektörü Çalışanları Tipolojisi.....	61
Tablo 2.3 Fuhuş Mekânı Tipolojisi.....	63
Tablo 3.1 Stigma Kavramının Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, Tipleri, Bileşenleri ve Sonuçları.....	86
Tablo 3.2 Fuhuş Stigmasının Nedenleri, Kaynakları, Geliştirilen Direnç Stratejileri ve Tezahürleri.....	88
Tablo 4.1 İstanbul’un Tarihsel Süreçte Fuhuş Mekânları Kategorizasyonu.....	152

Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul'un Öteki Mekânları

Eylem ŞEVİK

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL

Fuhuş olgusunun baskıya maruz kalması fuhşun tarihi kadar eski bir meseledir. Hem hukuksal hem de mekânsal olarak hep düzenlenmeye çalışılmış; hatta bazen yasaklanmıştır. Hukuk fuhşun kontrol edilmesini sağlayan birçok önemli etkenden biridir. Bu kontrol fuhşu düzenlemenin yanı sıra kent mekânında damgalayıp tecrit etmektedir. Hukuk dışında fuhşu kent mekânında düzenleyen diğer önemli dinamik ise toplumdur. Toplumsal bağlamın da kendi içinde farklı itici güçleri bulunmaktadır. Bu itici güçler, fuhuş damgasının kaynakları, fuhuş damgasına karşı direnç stratejileri ve fuhuş damgasının tezahürleri ekseninde tartışılacaktır. Fuhuş mekânları toplumsal ve hukuksal bağlamda damga ve tecrite maruz kalarak kamplaşmaktadır. Bu tez çalışması, fuhuş mekânlarının kamplaşma süreçlerini İstanbul özelinde analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fuhuş, seks işçisi, damga, kamp, İstanbul

Stigma, Segregation and Camp: Other Places in İstanbul

Eylem ŞEVİK

Department of City and Regional Planning

Doctor of Philosophy Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Zeynep Şirin ENLİL

The phenomenon of prostitution being subjected to oppression is an issue as old as the history of prostitution itself. It has always been tried to be regulated both legally and spatially; sometimes it is even banned. Law is one of the many important factors that control prostitution. This control not only regulates prostitution, but also stigmatizes and isolates it in urban space. Apart from law, the other important dynamic that regulates prostitution in urban space is society. The social context also has different driving forces. These driving forces will be discussed in terms of the sources of prostitution stigma, resistance strategies against prostitution stigma, and manifestations of prostitution stigma. Places of prostitution are becoming polarized by being subjected to stigma and isolation in social and legal context. This thesis analyzes the polarization processes of prostitution places specifically in İstanbul.

Key Words: Prostituiton, sex worker, stigma, camp, İstanbul

FuHuş, bugünün hem en önemli kentsel problemlerinden biri hem de kapitalist sistemin kentteki önemli sektörlerinden biri olarak okunabilir. Kentsel arazinin bölüşümü, toplumsal ve mekânsal ayrışma ve ötekileştirme gibi konuların merkezinde fuHuş olgusunun da yer aldığı söylenebilir. Kentin kimliğini de imajını da etkileyen iyi ya da kötü bir reklam aracı olduğu savunulabilir. Kentsel yoksulluk, soylulaşma, toprak rantı, ve benzeri gibi başlıklar altında incelenecek kentsel bir sorun olarak görülebilir. Kent politikalarının merkezinde yer alan sorunlardan biri olarak okunabilir ve kentsel arazinin kullanımı bağlamında incelenebilir. “Orospu”, “AİDS’li”, ve bunun gibi damgalamalar nedeniyle seks işçileri toplumsal ve mekânsal ayrışmanın odak noktalarından biri olarak okunmalıdır. Başka bir deyişle, fuHuş olgusunun, Şehir ve Bölge Planlama disipliniinde kullanılan birçok kavram ile çeşitli şekillerde ilişkilenen bir sorunu temsil etmekte olduğu ifade edilebilir. Bu tezde, fuHuş olgusunun Şehircilik disiplini açısından temel bir sorun olduğu ön kabulü ile araştırma soruları hazırlanmıştır. Buna ek olarak, fuHuş mekânları saygın ile saygın olmayan ve normal ile anormal arasında oluşturduğu hem görünen hem de görünmeyen sınır mekânlar nedeni ile Planlama ve Sosyoloji disiplinlerinin iç içe geçmesine olanak tanımaktadır. FuHuş konusu, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri içerisinde yer alan birçok disiplin tarafından çeşitli teorik yaklaşımlar ve farklı bakış açıları ile analiz edilmiştir. Fakat, günümüze kadar Şehir ve Bölge Planlama disiplini tarafından derinlemesine incelenmiş bir mesele değildir¹. Oysa ki fuHuş, kent yaşamına dair bir sorun olarak kent çalışmaları ve şehircilik açısından önemli bir sorun olarak görülebilir. Kentin ötekileri olarak seks işçileri kent mekânının kullanımında Şehir Meclisleri ve siyasetçiler tarafından kimlik, imaj, güvenlik ve hijyen sorunları ile doğrudan ilintili olarak sunulmaktadır. Bu

¹ Türkçe’de sadece bir tane tez çalışması bulunmaktadır ve İngilizce kaynaklarda da az çalışma vardır. Büşra İnce 2021 yılında savunduğu “Urban Stigma: A Morphological Investigation of the Marginality in the City” (Kentsel Kusur: Kentte Marjinalliğin Morfolojik İncelemesi) adlı yüksek lisans tezini Şehir ve Bölge Planlama’da Kentsel Tasarım kürsüsünde tamamlamıştır. Marjinal mekân kavramı üzerinden İstanbul, İzmir ve Adana’nın yasal genelev sokakları çalışılmıştır. Marjinal mekânlar kentin düzenini sağlamak adına dışlayıcı kentsel politikalara maruz kalmaktadırlar. Bu tez çalışması da bu durumun dinamiklerine odaklanarak mekânsal morfolojik bir analiz sunmaktadır.

anlamda kentsel politikaların ve kentsel sorunların merkezinde yer aldığı söylenebilir. Haliyle fuhuş mekânları kent çalışmaları ve şehircilik açısından önemli bir sorunu temsil etmektedir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Fuhuş stigmalarının toplumsal, hukuksal ve mekânsal boyutlarının neler olduğu, kent mekânında nasıl yansıdığı ve bu sürecin nasıl geliştiği, fuhuş mekânlarının kamplaştırılma süreçlerinin nasıl işlediği ve bu sürecin amacına ulaşip ulaşmadığı meselesinin İstanbul’da araştırılması tezin temel sorunsalıdır.

İstanbul’un fuhuş mekânlarının görünürlük ve görünmezlik süreçlerinin inşa edilme şekillerindeki toplumsal, hukuksal ve mekânsal stigma ve kamplaşma biçimlerinin analizi amaçlanmaktadır. Bu amaç ve sorunsal dahilinde İstanbul’un fuhuş mekânları hakkında olan çalışmanın odaklanacağı sorular stigma, tecrit ve kamp kavramları temelinde ve toplumsal, hukuksal ve mekânsal boyutlar göz önünde bulundurularak şöyle tasarlanmıştır:

- 1- İstanbul’da fuhuş olgusuna bakış açısı ve fuhşun damgalanma biçimleri arasındaki ilişki nedir?
- 2- İstanbul’da fuhuş stigmatı fuhşun tecrit ve kamplaşma süreçlerine nasıl etki etmektedir?
- 3- İstanbul’da fuhuş mekânı nasıl ve hangi etkenler doğrultusunda oluşur?

Araştırmanın hedefleri arasında fuhşun tanımı, tarihsel kökenleri, fuhuş ve fuhuş mekânlarının türleri, politikaları, göç ve seks turizminin mekâna etkilerini fuhuş olgusunun genel hatlarını çizmek için açıklamak; stigma teorisini, bu teoriye yapılan eleştirileri ve katkıları ve kamp olgusunun teorik temellerini fuhuş ekseninde anlamak; tarihsel süreçte stigma ve kampın fuhuş ile ilişkisini kavrayabilmek; fuhuş, kent, stigma ve kamp arası bağıntıyı analiz edebilmek; tüm bu tarihsel ve kuramsal çerçevenin İstanbul örneği üzerinden incelenmesi, bulunmaktadır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Niteliksel bir araştırma olan bu tez çalışmasının yöntemi içerik analizi olarak belirlenmiştir. Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme, yapılandırılmış görüşme formu, gözlem ve birincil ve ikincil kaynaklardan literatür taraması

kullanılmıştır. Veri analiz tekniği ise betimleme ve değerlendirmedir. Araştırma için kullanılan materyaller arasında, birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler, gazete arşivi ve video arşiv taramasından elde edilen veriler ile görüşmelerden ve gözlemlerden toplanmış veriler bulunmaktadır. Birincil ve ikincil kaynaklardan literatür taraması, Milliyet Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi ve Resmi Gazete arşiv taraması ve video arşiv taraması ile toplanan veriler içerik analizi, tematik analiz, tarihsel analiz ve belge analizi biçiminde incelenip, betimleme ve değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca Tez Merkezi taranarak önceki tez çalışmalarının kapsamaları da dikkate alınmıştır.

Ulusal Tez Merkezi'nde "fuhuş", "genelev", "fahişe" ve "seks işçisi" konulu tezler taranmıştır. Fuhuş konulu çalışmalar 1979-2023 yılları arasında toplam 101 tanedir. Genelev konulu 1976-2023 yılları arasında 45, fahişe ile ilgili 1976-2023 yıllarında 72 ve seks işçisi hakkında 1991-2023 arasında 38 tane kayıtlı çalışma bulunmaktadır. Tez çalışmalarının konuları 1976'dan 2001 yılına kadar fiziksel sağlık, ruhsal sağlık ve fuhuş çalışanlarının çalışma koşullarına odaklanmıştır. Sanat ve edebiyat alanlarında da bazı çalışmalar bulunmaktadır. Seks işçisi kavramı da 1991'e kadar görülmemektedir. 2001 yılından günümüze gelene kadar tezlerin sayılarında büyük bir artış görülmektedir. Sayısal artışa ek olarak konularda da çeşitlenme başlamıştır. 2001-2023 yılları arasında Sosyoloji, Tarih, Hukuk, Edebiyat ve Sağlık Bilimleri disiplinleri öne çıkmıştır. Çalışılan dönemler Geç Osmanlı, Erken Cumhuriyet, 20. yüzyıl son çeyreği ve 21. yüzyılı içermektedir. Yapılan bu tarama ile çalışmanın hangi dönemlere nasıl odaklanması gerektiği konusu belirlenmiştir. Çalışılmamış dönemlere ilişkin veriler gazete arşivleri taranarak elde edilmiştir.

Resmi Gazete 1921, Cumhuriyet Gazetesi 1924 ve Milliyet Gazetesi 1926 (Tan Gazetesi 1935-1950) yıllarında çıkmaya başlamış ve günümüzde de halen devam etmekte olan gazetelerdir. Cumhuriyet tarihi boyunca kesintisiz ve sürekliliği olan yayınlar oldukları için seçilmişlerdir. Cumhuriyet Gazetesi'nin 1930-2023 yılları arası, Milliyet Gazetesi'nin de 1950-2007 yılları arası arşivi online olarak erişime açıktır. Bu tez çalışmasında da erişime açık olan tarihler arası kullanılmıştır. Resmi Gazeteden de fuhuş ve zührevi hastalıklar ile ilgili tüzükler alınmıştır. Gazete arşivi incelemesinden elde edilen verilerin sınıflandırması şu şekildedir:

- Fuhuş mekânlarının türleri,
- Fuhuş mekânlarının yerleri,

- Fuhuş düzenlemeleri,
- Seks işçilerinin yaşadıkları,
- Zührevi hastalıklar,
- Baskınlar ve suçlar,
- Fuhşun hangi kent ve ülkelerde olduğu,
- Fuhşun ilişkili olduğu olgular ve kavramlar,
- Fuhşa toplumsal ve kültürel bakış,
- Fuhşun tarihsel süreçteki dönüşümü.

Video arşivi taraması günümüzde İstanbul’da fuhşun ne durumda olduğunu ve fuhşun toplumsal bağlamını analiz edebilmek için başvurulmuş kaynaklardandır. Video arşivine dair bilgileri şöyle sınıflandırabiliriz:

- Neden ve nasıl seks işçisi oldukları,
- Mücadele biçimleri,
- Müşterileri hakkında bilgiler,
- Hayata nasıl tutundukları,
- Kaç video var,
- Kaç kişinin videosuna erişildi,
- Video tarihleri hangi zaman aralığında,
- Haber başlıkları neler hangi kelimeler özellikle seçilmiş.

Gazete arşivleri ve videolar hem veri elde etmek için kullanılmış hem de ürettikleri ve temsil ettikleri dilin analizi için kullanılmıştır. Başka bir deyişle arşivler hem veri kaynağı hem de analizin nesnesi durumundadır. Bu bakımdan içerik analizi yöntemi çift taraflı olarak kullanılmıştır.

Arşiv taramasına ek olarak kurumlardan da veri talebinde bulunulmuştur. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, İstanbul Lepra Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi ve İstanbul Büyük Şehir Belediyesi talep edilen verilerin kendilerinde olmadığını söyleyerek veya bilgilerin gizli kalması gerektiği gerekçesiyle reddetmişler ya da talebi yanıtı bırakmışlardır. Buna ilaveten, bazı mail adreslerinin doğru olmadığı ya da kullanılmadığı fark edilmiştir; çünkü veri talebi maillerine iletilmedi yanıt gelmiştir. Bunun üzerine CİMER üzerinden bilgi edinme talebinde bulunulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı ve İBB’ye yapılan

başvurulara olumsuz dönüşler olmuştur. Bu bilgilerin özel olduğu ifade edilmiştir. İstanbul Lepra Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi İBB ve İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'ne yönlendirmiştir. Ayrıca, Devlet Arşivleri'nden İstanbul'un fuhuş mekânlarına dair haritalar CİMER üzerinden istenmiştir. Talep olumsuz karşılanmıştır. İstenen veri talebinin içeriğinde İstanbul'daki kayıtlı ve kayıtsız seks işçilerinin (cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayırt etmeksizin) sayısı ve İstanbul fuhuş mekânlarının konumları bulunmaktadır. Kurumlarla iletişime geçme biçimi telefon ve elektronik posta üzerindendir.

Devlet ve kurumlarının olumsuz yanıtlarına ayrıca seks işçileri ve LGBTİ+ bireyler için kurulan dernekler ile fuhuş sektöründe çalışanların konuk olarak katıldığı YouTube kanal ve programları da dahildir. Derneklerin ve YouTube kanallarının talepleri yanıtızsız bırakma ya da talepleri reddetme nedenleri Devlet ve kurumlarından farklı içeriklere sahiptir. Dernek ve YouTube kanallarından talepler şu şekildedir:

- Dernek ve kanallar ile görüşme,
- Dernek ve kanallar üzerinden seks işçisi danışanları (İstanbul'da en az 6 ay çalışmış) ile bağlantı kurabilme (araştırmacının telefonunun ve mail adresinin görüşmeyi kabul edenlere iletilmesi şeklinde).

Bu taleplerin reddedilme nedenleri arasında:

- Aracılık etmiyoruz,
- Kişisel verileri paylaşamayız,
- Akademik çalışmaların içeriklerini bilmediğimiz için katılmıyoruz,
- Akademik çalışmalar ayrımcı, ötekileştirici, seksist, transfobik ve homofobik bir dilin üretimine destek verebiliyorlar,
- Kadromuz kısıtlı,
- LGBTİ+ bireyler bu çalışmalar tarafından nesneleştiriliyor,
- Sadece akademik çalışmalar için kullanıyoruz, şeklinde cevaplar bulunmaktadır.

Talepte bulunulan ancak çeşitli gerekçeler ile çalışmaya katkıda bulunmak istemeyen dernekler Ankara ve İstanbul merkezlidir ve bu derneklerin isimleri afişe etmemek için çalışmada yer almamaktadır. Görüşülen derneklerin ve YouTube kanallarının toplam sayısı 11'dir. Olumlu yanıt veren ve tez çalışmasına katılan sadece Ankara merkezli

Kırmızı Şemsiye Derneği'dir. LGBTİ+ bireylere ve ailelerine destek veren dernekler talebi reddederken, görüşme yapabilmek için Kırmızı Şemsiye ve Pembe Hayat Dernekleri'ni önermişlerdir. Kırmızı Şemsiye ve Pembe Hayat Ankara merkezli seks işçileri ile çalışan derneklerdir. Türkiye çapında seks işçileri tarafından kurulup seks işçileri için çalışan bu iki dernek dışında başka faaliyet gösteren kuruluş bulunmamaktadır. Bu nedenle dernekler Ankara merkezli olsa da ve görüşmelerin alanı İstanbul olarak seçilmişse de başka dernek bulunmadığından Ankara merkezli derneklerle görüşülmeye karar verilmiştir. Kırmızı Şemsiye Derneği'nden 3 kişi ile görüşülmüştür. Pembe Hayat Derneği ile ilk olarak telefonda görüşülmüş fakat daha sonra ulaşılamamıştır. Derneklerle iletişime geçme şekli telefon ve elektronik posta üzerindendir. Kırmızı Şemsiye Derneği'nden yapılan üç görüşme de metnin 4. bölümünde veri olarak kullanılmamıştır. Çünkü, tez çalışması İstanbul üzerinedir. Bu nedenle görüşmeler dördüncü bölüm (İstanbul bölümü) dışında fuhuş ile ilgili genel bilgiler için veri niteliğinde birincil ve ikincil kaynakları desteklemek maksadı ile içerik analizine dahil edilmiştir.

Derneklerin akademik çalışmalara karşı olan bu tavrı, aktivistler ve akademisyenler arası gerginliği ve dil uyuşmazlığını da ortaya koymaktadır. Derneklerin haklı kaygı ve temkinli davranışlarına ek olarak, bu durum verimli çalışmaların yapılmasına da ket vurmaktadır.

Devlet ve kurumlarının sessizliğine, salgın projesi kapsamında kapanan genelevler ve derneklerin tepkisi de eklenince seks işçilerine ulaşmak zorlaşmaktadır. Metin Başoğlu'nun 1979 yılında tamamladığı tezinde Karaköy ve Galata genelevlerine kayıtlı 241 kadından 206'sı ile görüşme yapılmıştır². Aynı şekilde, Ayşe Yüksel'in 1991 yılındaki tezinde de Karaköy genelevinde kayıtlı 530 kadından 102'si ile görüşme yapılmıştır³. Seks işçilerinin sayıları arttıkça görünmez hale gelmişlerdir. 2007 yılındaki

² Metin Başoğlu 1979 tarihli tıpta uzmanlık çalışması "Sosyal Psikiatrik Açısından İstanbul'da Yasal Fuhuş (İstanbul'daki Belgeli Fahişeler Üzerinde Ampirik, Sosyal Psikiatrik Bir İnceleme)" hakkındadır. Araştırmada, İstanbul Karaköy Galata genelevinde kayıtlı 241 kadından 206'sı ile görüşülmüştür. Görüşme soruları aile yapıları, sosyo-ekonomik durumları, kültürel özellikleri, psiko-sosyal davranışları ve cinsel davranışları ile ilgilidir.

³ Ayşe Yüksel 1991 tarihli doktora tezinin konusu "İstanbul Genelevlerinde Çalışan Kadınların Mediko-Sosyal Durumları" üzerinedir. Bu araştırma için, İstanbul Karaköy genelevinde çalışan kayıtlı 530 kadından 102 kişi ile görüşülmüştür. Görüşme soruları aile yapıları, sosyo-ekonomik durumları, kültürel özellikleri, psiko-sosyal davranışları, cinsel yaşamları ve bu yaşamla ilgili gerçek görüşleri hakkındadır.

tezinde Aslı Zengin de meseleyi iktidar ve sessizliği temelinde kurgulamıştır⁴. Bu görünmezlik onları ayrımcı, ötekileştirici ve can güvenliğini tehdit eden politika ve davranışlara daha fazla açık hale getirmektedir.

Bu noktada, Devlet ve kurumlarının sessizliği, derneklerin ve aktivistlerin akademiye ve akademisyenlere olumsuz yaklaşımı ve son olarak da salgın projesi ile genelevlerin kapatılması söz konusu olduğunda seks işçileri ile derinlemesine görüşme yapmak zorlaşmakta, hatta imkânsız hâle gelmektedir.

Özetle, fuhuş çalışanlarının sayısı, cinsiyetleri, cinsel yönelimleri, kayıtsız fuhuş mekânlarının konumları gibi sayısal verilere ulaşma konusundaki sorunlar çalışmanın kısıtlı kaldığı taraflardır. Buna ek olarak, seks işçileri ile görüşme yapmak da genelevler kapatıldığı ve salgın nedeni ile çalışmanın kısıtlı kaldığı alanlardır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı olan tez çalışmalarının kavramsal ve kuramsal temellerini oluşturan meseleler genel hatlarıyla, gündelik hayat sorunu (Büyük, 2018; Gürgen, 2019), fuhuş politikaları-hukuk (Belli, 2020; Demir, 2009; Demirkol, 2017; Karul, 2018; Kurutkan, 2003; Özbek, 2017), iktidar (Doğan, 2018), dışlanma-ayrımcılık (Sivri, 2017; Sorma, 2015), alt kültür ve milliyetçilik (Selek, 2001), toplumsal cinsiyet (Kilislioglu, 2020), LGBTİ+ ve homofobi-transfobi (Calap, 2012; Özbay, 2005; Yılmaz, 2019), göç (Kalfa, 2008), marjinal mekân (Yavuzer, 2015), ahlak (Çolak, 2002; Mahir, 2005; Tane, 2012), mülteci (Keskin-Köşkeroglu, 2018), öteki (Payır, 2014), hastalık (Korkmaz, 2019), yafta (Üçgül, 2015), suç (Atalay, 2013; Çayırılı, 2000; Maksudyan, 2008; Öner, 2020; Yetkin, 2019) ve meslek olarak fuhuş (Gündüz, 2015) gibi kavramlar ve olgular etrafında şekillenmektedir. Eşit yurttaşlık teorisi, feminist teori ve queer teori de en çok kullanılan kuramlar olarak görülmektedir. Tüm disiplinler yoğun bir biçimde fuhuş mekânları ve çalışanları ile ilgili analizler yaparken dışlanma

⁴ Aslı Zengin 2007 yılında tamamladığı yüksek lisans tezi olan "Sexual Margins: A Study on an Ethnography of "The State" and Women Sex Workers in İstanbul (Cinsel Kıyılar: 'Devlet' ve İstanbul'daki Kadın Seks İşçileri Üzerine Etnografik Bir Çalışma)" adlı çalışmada, devletin düzenleyici işlevi ile hem kayıtlı hem de kayıtsız kadın seks işçilerinin ilişkisi analiz edilmiştir. Düzenlemeler, disipline edici mekanizmalar ve bu bağlamda kullanılan pratikler karşılaştırılmıştır. Sessizlik, mekân ve şiddet kavramları analiz için seçilmiştir. Yasaların hem kayıtlı hem de kayıtsız kadın seks işçilerini araçsal bir özne olarak nasıl oluşturduğu incelenmiştir. (İktidarın Mahremiyeti & İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği ve Şiddet adı ile Metis Yayınları'ndan 2011'de yayımlanmıştır).

ve yaftalanma odağında ve bu kavramlarla ilintili diğer kavram ve kuramlara yaklaşmaktadırlar. Devletin ve sağ ideolojinin kurduğu baskıya yönelik tutumlardan bahsedilmektedir. Kent politikalarının düzenleme değil de temizleme çalışmalarının merkezinde oluşu inceleme konusu olarak seçilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda tezin kapsamı şu şekilde belirlenmiştir:

“Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul’un Öteki Mekânları” adlı bu tez çalışmasının teorik çerçevesinin kapsamını stigma ve kamp olguları, vaka çalışmasının kapsamını ise İstanbul’un fuhuş mekânları oluşturmaktadır. İstanbul’un fuhuş mekânlarına dair en erken veriler 16. yy ortasına gitmektedir. 16. yy ortasından 19. yy ortasına veriler kısıtlı kalmaktadır. Buna ek olarak, fuhuş ve zina ayrımı tam olarak görülmemekle birlikte yasal genelevlerde 19. yy ikinci yarısından sonra açılmıştır. Daha net veriler bu dönemden başladığı için, tezde dönemselsel olarak 19. yy ikinci yarısından günümüze kadar olan İstanbul’un fuhuş mekânlarına odaklanılmaktadır. Goffman’ın stigma teorisi ve bu kurama getirilen eleştiriler ve yapılan katkılar da araştırmanın kavramsal çerçevesine dahil edilmiştir. Hukuksal, toplumsal ve mekânsal stigmaların fuhuş mekânlarının oluşum süreçlerini nasıl etkilediği tez konusunun temel araştırma nesnesini ifade etmektedir. Kamp modern dünyada ve günümüz kentlerinde toplumun safraları olarak görülen kesimler ile hem fiziksel teması aza indirmeyi hem de iktidar tarafından kolay kontrol edilebilir olmayı sağlamaktadır. Toplumsal, hukuksal ve mekânsal damgalanmanın doğal sonucu olarak tecrit ve kamplaşma olgusu karşımıza çıkmaktadır. Fuhuş mekânlarının kentteki konumuna ve teknolojinin gelişmişlik düzeyine göre görünürlüğü değişmektedir. Fakat fuhuş mekânları kentte görünse de görünmese de stigmadan kampa uzanan süreçleri benzerdir. Tezin araştırma sorunsalı stigmadan kampa fuhuş mekânlarının geçirdiği dönüşümü kavrayabilmektir. İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu’nda resmi kayıtlı fuhuşun başladığı ilk yer olması ve günümüzde de Türkiye’nin fuhuş konusunda önemli veri sağlayan bir merkezi olmasından dolayı seçilmiştir.

Osmanlı ve Türkiye’de fuhuş konusu ile ilgili tez çalışmaları 1976 yılından başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Bu çalışmaların tarihsel açıdan odaklandığı dönemler genellikle Geç Osmanlı, Erken Cumhuriyet ve günümüz (21. yy) olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle, çalışmaların hiç bahsetmediği bazı dönemler bulunmaktadır. 1935’ten 1976’ya kadar olan dönem tez çalışmalarında hiç analiz

edilmemiştir.⁵ Bu nedenle, bu yıl aralığı araştırmamızda gazete arşivleri ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Şehir ve Bölge Planlama disiplininde fuhuş mekânlarının çok az çalışılmış bir konu olması literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Çalışma geniş tarihsel çerçevesi gereği, hiçbir disiplin tarafından lisansüstü tezlerde çalışılmamış 1935-1976 yılları arasının gazete arşivinden veri edinerek sunması ve İstanbul'un fuhuş mekânlarına dair geniş bir tarihsel perspektiften stigma teorisi ve kamp olgusu çerçevesinde analiz ettiği için özgündür. İstanbul'un fuhuş mekânlarına dair genel bir sınıflandırma yapabilmek için analiz edilen zaman aralığı geniş tutulmuş buna karşılık arşiv tarama nesneleri daraltılmıştır (sadece üç gazete ve bir dergi seçilmiştir⁶). Bu kategorizasyonun zaman aralığı daraltılmış ve arşiv nesneleri genişletilmiş yeni çalışmalara öncü olacağı düşünülmektedir (Demokrat Parti döneminde fuhuş konulu bir çalışma gibi).

Fuhuş mekânlarında çalışan emekçiler de dönem dönem çeşitli şekillerde anılmışlardır. Bu tez çalışmasında Zafer Toprak'ın tavrı benimsenecektir. Toprak, fuhuş mekânlarında çalışan emekçileri adlandırma şeklini ve bunun sebebini şöyle açıklamaktadır:

“Bugün seks işçisi diye tanımlanan bir emekçi kesimi, dünün kaynaklarında değişik şekillerde; fahişe, sermaye, hayat kadını, umumhane kadını, genelev kadını gibi terimlerle ifade ediliyordu. Tarihsel bağlamını yitirmeme kaygısıyla biz de bu makalede terimi günümüz etik kaygılarını gözetmeksizin kullanıyoruz. Bu terimleri kullanmamız, günümüzde seks işçisi olarak çalışan emekçilere saygısızlık olarak algılanmamalı” (Toprak, 2016, s. 117).

Bu nedenle çalışmanın bazı bölümlerinde tarihsel çerçeveye uygunluğu açısından “fahişe” terimi kullanılırken, bazı bölümlerinde ise “seks işçisi” terimi tercih edilecektir. Yeni toplumsal hareketler dönemi gereği 1980 sonu 1990 başına denk gelmektedir. “Seks işçisi” kavramı da bu döneme ait olan, yeni, akademik, cinsiyetsiz, mesleki, yasal zemine vurgu yapan ve damgadan sıyrılmış bir kavramı ifade etmektedir. Referans verilen yazarların bu konudaki kullanımlarına da sadık kalınacaktır (bu nedenle bazı yerlerde “orospu” kelimesi geçmektedir). Konu gereği metnin çoğu yerinde akademik dilin dışına çıkmıştır; toplumsal ve kültürel stigmaları ifade etmek

⁵ Bu dönemi anlatan Giovanni Scognamiglio'nun *Beyoğlu'nda Fuhuş* adlı kitabı, 1949-1954 yılları arasında yayımlanmış olan *Seksoloji Dergisi* (Türkiye'de cinsel eğitim üzerine fakat fuhuş konusundan az da olsa bahseder) ve 1960 yılında yayımlanmış olan M. Şükrü Tulay'ın *Fuhuş ve Sebepleri* adlı kitabı dışında herhangi bir kaynağa ulaşamamıştır.

⁶ Resmi Gazete, Cumhuriyet gazetesi, Milliyet gazetesi ve Seksoloji Dergisi.

adına da yer yer bu tavır benimsenmiştir. Toplumsal ve kültürel stigmaların nasıl benimsendiği ve nasıl pompalandığını analiz edebilmek için TDK'nin bazı tanımlarına özellikle yer verilmiştir. Stigmaların yayılımı, oluşumu ve yerleşmesi toplumsal, kültürel, kurumsal ve hukuksal boyutlarda nasıl gerçekleşiyor sorusunun da cevabına bizi yaklaştırmaktadır diyebiliriz. Tez konusu için seçilen başlıkta ("Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul'un Öteki Mekânları") kullanılan "öteki mekân" ifadesi sadece fuhuş mekânlarını tanımlamak için kullanılmış olup Foucault, Lefebvre ve Soja'yı refere etme maksadı bulunmamaktadır.

"Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul'un Öteki Mekânları" adlı bu tez çalışmasında beş ana bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm olan "Giriş" kısmında daha önceden yapılmış olan çalışmaların içerikleri bulunmaktadır. Ayrıca konu, araştırma soruları ve problemi, kapsam, amaç, katkı ve özgünlük, yöntem gibi tezin teknik kısımlarının açıklandığı bölümdür.

İkinci bölüm, genel anlamıyla fuhuş olgusunu anlamaya yöneliktir. Çalışmanın bu kısmında, birincil ve ikincil kaynaklardan yapılan literatür taraması sonucu elde edilmiş olan verilerin belge, içerik ve tematik analizine dayanmaktadır. Dünya çapında fuhşun durumunu inceleyebilmek adına farklı kentlerden örnekler içermektedir. Bu bağlamda, fuhşun tanımı ve tarihsel kökenleri, fuhuş ve fuhuş çalışanı türleri, fuhuş mekânı türleri, fuhuş politikaları, fuhşun göçü ve seks turizmi temaları etrafında incelenmiştir. Fuhşun önemli tarihsel kırılmaları üzerinden fuhuş türleri, fuhuş sektöründe çalışanlar ve fuhuş mekânları kategorize edilmiştir. Fuhuş mekânlarından kasıt sadece genelevler değildir. Tez çalışmasında fuhuş mekânı ifadesi geniş kapsamlı olarak kullanılmış; hem legal hem de illegal olan mekânları ifade etmektedir. Bu bağlamda, tezde çalışılan fuhuş sadece kadın fuhşu değildir. Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayrımı yapılmamıştır.

Üçüncü bölüm tezin kavramsal çerçevesinin oluşturulduğu ana bölümdür. Fuhuş stigma teorisi bağlamında analiz edilecektir. Stigma kavramı için E. Goffman'ın görüşleri kullanılacaktır. Bunun yanı sıra, Goffman'ın görüşlerine getirilen eleştirilere ve bu teoriye yapılan katkılara da yer verilecektir. Agamben'in kamp olgusu üzerine olan analizlerine katkıda bulunan Diken ve Laustsen'in kamp olgusuna yaklaşımı da incelemenin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Birincil ve ikincil kaynaklardan yapılan literatür taraması ile elde edilen veriler betimlenip değerlendirilerek belge ve

içerik analizi yapılacaktır. Fuhuş, kent, stigma ve kamp arası bağıntıyı analiz edebilmek için bu ilişkinin tarihsel süreçte geçirdiği değişimlere de değinilecektir.

Dördüncü bölümde, fuhuş, kent, stigma ve kamp arası ilişki İstanbul örneği üzerinden analiz edilecektir. İstanbul'da fuhuşun tarihi ve fuhuş mekânlarının tarihsel süreçte değişimi ve dönüşümü gazete arşivi temel alınarak incelenecektir. Cumhuriyet Gazetesi, Resmi Gazete ve Milliyet Gazetesi en geniş ve kesintisiz zaman aralığını sundukları için seçilmiştir. Gazete arşivi tarama, birincil ve ikincil kaynaklardan yapılan literatür taramasına ek olarak, videolardan yapılan içerik analizi ile elde edilen veriler de değerlendirilmiştir. Çalışma İstanbul'un geneline odaklanmaktadır. Kentin geneline odaklanmak ile birlikte tüm fuhuş çalışanları çalışılmamıştır. Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayrımı yapılmadan yetişkin fuhuşu analiz edilmiştir. Çocuk ve ergen seks işçileri (ki bu durum suç kapsamındadır) konu dışındadır. Gazete ve video seçimi de bu doğrultuda yapılmıştır. Özellikle gazete haberlerinde arada olan yıl boşlukları farklı kentler ve ülkeler ile ilgili verilerin yanı sıra, aynı zamanda fuhuş operasyon ve baskınlarına dair haberler de içermektedir ve bu nedenle konu dışında bırakılmıştır. Gazete haberleri arasında bulunan tarih boşlukları o dönemlerde fuhuş olmadığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca 2000'li yıllarda genelevlerin kapatılmasının da bu duruma katkısı büyüktür.

Sonuç kısmında buraya kadar açıklanan tarihsel ve kuramsal çerçeve özetlenip, araştırma sorularına yanıt verilmeye çalışılacaktır. Betimleme ve değerlendirme yapılarak içerik analizi tamamlanacaktır.

FUHUŞ OLGUSUNUN TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞİMİ VE DÜNYA'DAN ÖRNEKLER

Çalışmanın “Fuhuş Olgusunun Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Dünya’da Örnekler” adlı ikinci bölümü birincil ve ikincil kaynaklardan yapılan literatür taraması sonucu elde edilmiş olan verilerin belge analizine, tarihsel analize ve tematik analizine dayanmaktadır. Ayrıca Dünya çapında fuhşun durumunu inceleyebilmek adına farklı kentlerden örnekler içermektedir. Fuhuş olgusuna dair kültürel, toplumsal, ekonomik, politik, vb. benzerlikler ve farklılıklar İstanbul’a ilişkin ip uçları içermektedir. Bu bölümün yazılma amacı İstanbul’daki fuhuş mekânlarının özelliklerini daha sarıh bir biçimde ifade edebilmek içindir.

Bu bölüm altı alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak, fuhşun tanımı, kökenleri, fuhşa tarihsel süreçte verilen diğer isimler, fuhşun ilgili olduğu diğer kavramlar ve toplumsal ve kültürel kodlarla yüklenen anlamların neler olduğu ile fuhuş konusundaki akademik analizler tartışılmıştır. İkinci alt başlıkta, fuhuş sektöründe çalışan kişilere verilen farklı adlar ve bunların tanımları, fuhşun yapıldığı mekânın neresi olduğuna bağlı olarak hem bu sektörde çalışanların hem de bu sektörün türleri ve tipleri analiz edilmiştir. Üçüncü alt başlıkta, tematik ve kronolojik olarak fuhuş mekânı türleri incelenmiştir. Dördüncü alt başlıkta, geçmişten günümüze uygulanan fuhuş politikaları; beşinci alt başlıkta ise, göç ve seks turizmi fuhuşta yarattığı kırılmalar bağlamında incelenmiştir. Son olarak, bölüm değerlendirmesi ile bu bölümün neden yazıldığı, diğer bölümler ve İstanbul için verdiği ip uçları analiz edilmiştir.

2.1. Fuhşun Tanımı, Fuhşa Yüklenen Kültürel ve Toplumsal Anlamlar ve Fuhşun Ortaya Çıkışı

Fuhuş kavramı ve fuhuş ile ilgili kavramlar düünden bugüne çok farklı isimler ile ifade edilmiştir. Fuhşun yapılma biçimini, fuhşu yapan kişileri, fuhuş yapılan yerleri ve fuhuştan kazanç elde eden kişileri ifade eden kavramları şöyle sıralayabiliriz:

““kutsal evlilik”, “köle ticareti”, “kadın ticareti”, “seks işçiliği”, “fahişe”, “kutsal fahişe”, “odalık”, “metres”, “yosma”, “aşüfte”, “kapatma”, “kiralık kız”, “telekız”, “haraşo”, “nataşa”, “genel kadın”, “seks işçisi”, fuhuş yapılan yer, “kutsal

tapınak”, randevu evi”, “ özel ev”, “genelev”, “harem-i hümayun” ve kadın ticareti yaparak kazanç elde edenler, “köle tüccarı”, “kızlarağası”, “kabadayı”, “belalı”, “muhabbet tellalı”, “dost”, “fedai”, “patron”, “dümbük”, “zavak”, “koruyucu”, “pazarlamacı”, “aracı”, “girişimci”, “işadamı”” (Açıkalın, 2013, s. 244).

Fuhuş TDK tarafından, “içinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma” ve “taşkınlık, aşırı davranış” olarak iki farklı şekilde tanımlanmıştır (TDK, 2019). Reşad Ekrem Koçu’nun yaptığı fuhuş tanımını ise şu şekildedir:

“(Cinsi münasebetde, muhabbet ve sevişme yolunda) İffet ve namusa aykırı işler, ağır utanca sebep olacak rezaletler; ictimâî nizamlara ve dine aykırı olarak tadılan şehvani lezzetler için dünyada cezayı ve ahirette azâbı mucib olacak çirkin fiil ve hareketler; Zinâ, Livâta, sahhâkelik (sevicilik)” (Türk Lûgatı’ndan aktaran Koçu, 1971, s. 5855).

Bahsedilen tanımlara karşılık bu çalışmada, fuhuş maddi bir karşılık beklentisi ile seks yapma ya da bedenini veya cinselliğini pazarlama anlamında kullanılacaktır. Fuhuş dönem dönem hem farklı adlarla anılmış hem anlamı değişmiş hem de taşıdığı kültürel ve toplumsal kodlar ile fuhşa yüklenen anlamlar dönüşmüştür. Ahlâkçı bakış açısıyla genelde bir problem olarak görülmüş; fakat buna karşılık bir gereklilik olduğu da kabul görmüştür. Bazı kültürlerde ise fuhuş olağan karşılanmıştır. Farklı bakış açıları akademik çalışmalara da yansımıştır. Çalışmalar fuhuş ile ilgili ön yargıların ve efsanelerin tersini ortaya koymaktadır. Kültürel ve toplumsal olarak kodlanan bazı efsaneler akademik araştırmalar ile doğru orantılı değildir.

Örneğin, fuhuş sektöründe çalışanlar arasında en kötü durumda olanların sokak fahişeleri olduğu düşünülse de Winnipeg’de yapılan çalışmalar farklı kanıtlar ortaya koymaktadır; örneğin striptiz kulüplerinde dansçı olarak çalışan seks işçilerinin ruhsal problemleri çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Ross vd, 2004, s. 203, 204). Bu araştırmaya göre, bazı kültürel farklılıklar olsa da, genel hatlarıyla fuhşa yönelimin çocuk yaşta cinsel istismar, ekonomik, politik ve kültürel faktörler sonucu oluştuğu iddia edilmektedir (a.g.k., s. 204). Buna ek olarak, yine kültürel ve toplumsal farklılıklar olmasına rağmen, fuhşa yöneldikten sonra kadınların şiddet mağduru oldukları, psikolojik hastalıklar ve madde bağımlılığı yaşadıkları öne sürülmektedir (a.g.k., s. 203).

Fuhuş kamusal alanda bir rahatsızlık yaratsa da, kent yaşamının bir parçası ve toplumsal bir gereklilik olarak görülmüştür (Brants, 1998, s. 621). Ataerkil toplumda fuhşu normalleştirmek adına fuhşa yüklenen kültürel kodlar erkek ve kadın için farklı boyutlardadır. Kadın için fuhuş toplumda kaos çıkmasını önleyen, taciz ve tecavüzlerin önünü alan bir kurum (Açıkalın, 2008, s. 16), yoksul olduğunda ise bir tür hayırseverlik girişimi (a.g.k., s. 17), “şehvet düşkünü, ahlaksız, bulaşıcı hastalık kaynağı, tembel, bağımlı ve kaderci kişilik yapısına sahip olmakla etiketlenme” (a.g.k., s. 18), kariyer mesleği (a.g.k., s. 26) olarak okunmaktadır. Erkek için fuhuş cinselliği öğrendiği bir okul (a.g.k., s. 16), “zararsız bir eğlence, terapi, doğal bir ihtiyacın giderilmesi”, hayırseverlik (a.g.k., s. 18) olarak görülmektedir.

Toplumun fuhuş sektörüne, fuhuş mekânlarına ve bu sektörde çalışanlara yüklediği anlamların yanı sıra akademik camianın da yüklediği bazı farklı okuma biçimleri mevcuttur. 20. Yüzyılda fuhuş artık akademik olarak farklı açılardan analiz edilmeye başlanmıştır. Fuhuş tarihsel bakımdan en eski meslek olarak kabul görmektedir (CETAD, tarihsiz, s. 10). Bu anlamda fuhuş sektörünün ekonominin (vergiler bağlamında) çok önemli bir parçasını teşkil ettiği bilinmektedir. Fakat alt sınıfın girişimcileri olarak sokak fuhşunu ve pezevenkliği öne sürmek yeni bir okuma biçimidir (Smith ve Christou, 2009, s. 69). Buna karşılık, feminist teoriden “fuhuş, kadın bedeninin sömürüsüdür” sesleri yükselmektedir. Mesleğe bakış açısı toplumsal ve kültürel olarak nasıl farklılaşıyor ise, akademik okumalarda da benzer farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Akademik analizlerde fuhuş genel olarak meslek, sömürü, kölelik, cinsel şiddet mağdurluğu, kader kurbanlığı, önyargılar sonucu haklarından mahrumluk ve benzeri bir zeminde analiz edilmektedir (CETAD, tarihsiz, s. 9, 10). Batı toplumlarında son zamanlarda fahişelik toplumsal değerler, cinsiyet politikaları, sınıfsal ilişkiler ve reform gibi bazı sorunların göstergesi olarak analiz edilmeye başlanmıştır (Shumsky, 1986, s. 665). İngiliz Fahişeler Kolektifi devletin pezevenk görevini üstlendiğini ve fuhşun devletin kendisi tarafından düzenlenen bir sömürü biçimi olduğunu vurgulamaktadır (Hubbard, 1997, s. 137).

Fuhşa yüklenen toplumsal ve kültürel anlamların işleneceği boyutlar kronolojik ve tematik olarak belirlenmiştir. 19. Yüzyılda sosyal ve ahlâki çöküntü, gerekli kötülük, saygın-saygın olmayan kadın ayrımı, doğu-batı çatışmasında para ve tutku bağlamında anlamlar yüklenmiştir. 20. Yüzyılda ise bunlara ek olarak, sokak fuhşunun sosyal bir

sorun olması, iyi bir yaşam için ara bir iş, sosyalist sistemlerden gelen yasaklama, salgın hastalıklar, madde bağımlılığı ve cinsel yönelimler ile bağlantılı olarak düşünülmektedir.

“Ahlaksızlık” ve “kötülük” yakıştırması ile anılan fuhuş mahalleleri 19. yüzyıldan itibaren şehirlerin özelliklerinden biri olmuştur (Liempt ve Chimienti, 2017, s. 1569). Fuhuş bir tür kölelik biçimi olarak yorumlanmıştır (Cohen, 2005, s. 12). Doğu ve Batı ideolojik ayrımında seks işçiliğine yüklenen ya da yüklenmeye çalışılan anlamlar belirgin biçimde dışlama, aşağılama ve ötekileştirme içermektedir. Örneğin, 19. yüzyılda Çin kültüründe fuhuş kadın köleliğinin ulusal sistemine ve para karşılığı pazarlığa dayanmasına karşılık, Avrupa’da ise fuhuş tutku ile ilgili kabul edildiğinden bireyin özgürlüğüne duyulan ulusal saygıya dayanmaktadır iddiası mevcuttur (Howell, 2004, s. 239).

Fuhuş Avrupa’daki tutku bağına karşılık ABD’de daha işlevsel bir anlama sahiptir. 18. Yüzyıl sonlarında ABD’de sanayileşme ile bekar kadınlar için istihdam fırsatı doğmuştur; fakat fabrika işi ağır ve ücreti azdır; bu nedenle kadınlar bu ağır işten kurtulmak ve bir eş bulabilmek için fahişeliğe yönelmişlerdir (Aronson, 2006, s. 361). Buna ek olarak, 19. yüzyılda ABD’de evli kadınları erkeklerin arzularından korumak için fuhuş “gerekli bir kötülük” olarak kabul edilmiştir (a.g.k.). Viktoryen dönem İngiltere’inde ise, kadın fuhuşu, kamusal ve özel alanlar arasındaki sınırları belirsiz hale getiren bir sosyal anarşiyi ifade etmektedir (Howell, 2000, s. 376). Fakat diğer yandan erkekleri tatmin etmenin ve saygın kadınları korumanın bir yolu olarak görülüyordu (a.g.k.). Başka bir deyişle, ABD’deki gibi İngiltere’de de gereklilik meselesi devreye girmektedir.

Fuhuşun ahlâk ve sosyal çöküntü ile ilintili olduğu bir diğer kent de Kanada’nın Halifax kentidir. Halifax’ta 1898’de kentte fuhuşun görünür oluşu ahlâki çöküş olarak tanımlanmıştır (Crooks, 2018, s. 448). 1871’den sonra İngiliz donanmasının bulunduğu bu bölgede fuhuş gerekli kötülük olarak tanındı; fakat, 1898 sonrası halkın tepkisi dolayısıyla askerlere bu bölge yasak ilan edildi (a.g.k., s. 449). 1864, 1866 ve 1869 yıllarındaki zührevi hastalıklar yasaları İngiliz mevzuatına dayanıyordu ve askeri tesisler ile limanların etrafındaki fuhuşu düzenliyordu (a.g.k.). 1906’da İngiliz kuvvetlerinin gitmesiyle seks hizmetini satın alan müşteri profili değişti ve fuhuş ahlâki

ve sosyal bir krize dönüştü (a.g.k., s. 450). 1914 yılında tekrar askeri tesisin kuruluşuna kadar yerel halk için kentin RLD'si önemini korumuştur (a.g.k., s. 463).

Fuhuş genel hatları ile kentteki bir sosyal sorun olmasının yanı sıra, fuhşun en görünür biçimi olan “sokak fuhşu” türü de rahatsızlık vermesi açısından öne çıkmaya başlamıştır. Örneğin, 20. Yüzyıl sonunda Birmingham ve Bradford kentlerindeki sokak fuhşu (kadın seks işçileri) yerel sakinler tarafından sosyal bir sorun olarak görülmüştür ve seks işçisi kadınlar yerel halk tarafından yerinden edilmeye maruz kalmıştır (Hubbard, 1998, s. 269).

Fuhuş 20. yüzyılda bazı siyasi rejimlerde yasaklanmıştır. Bunların örneklerinden biri de Çin Kültür Devrimi'nde görülmektedir. Mao döneminde fuhuş hatta cinsellik sapkınlık olarak yorumlanmıştır (Ren, 1999, s. 1428). Çin'de cinsel devrim “ekonomik reform açılımı” ile doğru orantılıdır (a.g.k.). 90'lı Yıllarda cinsel özgürlüğün yeniden keşfi ile gey barlar, gece kulüpleri, seks oyuncaklarının satılması, cinsiyet değiştirme ameliyatlarının yapılması, fuhşa karşı damgalanmanın azalması, cinsellik ve fuhuş ile ilgili utancın yok oluşu ve seks endüstrisinin gelişmesi söz konusudur (a.g.k.).

20. Yüzyılda fuhşun olağan karşılandığı ve iyi bir yaşam için aracı olarak görüldüğü kültürler de mevcuttur. Çin'de sosyalizm sonrası gelişen ekonomik reformlar ile gelişen cinsel özgürlüğe karşı Nijerya cinselliği ve fuhşu bir tür ara iş olarak kullanmaktadır. 1930-1950 arası Nijerya'da çocuk fahişeliği kolonyal bir kentte sosyal ve cinsel ağ oluşturma biçimlerinden biri olarak tanımlanmaktadır (Aderinto, 2007, s. 1). En yaygın olduğu kent Lagos'tur (a.g.k., s. 2). Nijerya'da fuhuş kadınlar tarafından hayatın bir aşaması olarak görülmektedir (Caldwell, 1995, s. 169). Bu dönemde kazandıkları paraları gelecekte bir ev ya da dükkân için yatırım amaçlı biriktirmektedirler (a.g.k., s. 170). Buna ek olarak fuhuş, okul ile evlilik arası bir etkinlik olarak görülmektedir (a.g.k.). Kadınlar köylerde çiftçilik yapmayı kentte seks satmaktan daha aşağı görmekte ve kentte seks satmanın çok daha kazançlı olduğunu düşünmektedirler (a.g.k.). Kentteki kadınların kılık kıyafetine duyulan güçlü bir arzu da mevcuttur (a.g.k.). Bu coğrafyadaki ticari seks diğer kültürlerden farklı olarak erkeklerle uzun vakitler geçirmeyi de içerir; yemeğe çıkmak ve hafta sonunu birlikte gezerek geçirmek gibi (a.g.k.). Boşanmış olan fahişelerin aksine bekâr olanlar evlenmeyi umarlar ve genelde de bir adamın ikinci eşi olurlar (a.g.k., s. 170, 171).

20. yüzyılda fuhşun birlikte anıldığı önemli temalar arasında ayrıca zührevi hastalıklar, madde bağımlılığı ve cinsel yönelimler bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda farklı görüşler ortaya konulmakta ve madde bağımlılığı, cinsel yönelim, zührevi hastalıkların fuhş ile doğru orantılı olduğunu ifade eden sonuçlara karşılık böyle bir bağın olmadığını vurgulayan bulgular da mevcuttur. Edmonton Sosyal Planlama Konseyi'nin fuhş üzerine olan araştırmasında, seks ticareti, uyuşturucu ve alkol kullanımı arasında doğrudan bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (E.S.P.C., 1993, s. 27). Henüz ergenlik çağında akranları yüzünden kokaine başlayıp müptela olan çocukların bu masrafı karşılayabilmek için fuhşa başlamak zorunda kaldıkları belirtilmiştir (a.g.k.). Tam tersi bir durumun söz konusu olduğu da belirtilmiştir; başka bir deyişle, yaşadıklarını unutmak adına uyuşturucuya başlayan seks işçileri de vardır (a.g.k.). Bu araştırmada fuhş ve madde bağımlılığı arasında etki-tepki faktörü bulunduğu iddia edilmektedir (a.g.k.).

HIV enfeksiyonunun başlıca kaynağı olarak genelde kadın fahişeler baş aktör olarak düşünülmektedir. (McKeganey vd, 1992, s. 801). Glasgow'daki RLD'de çalışan kadın seks işçileri (sokak fuhşu yapanlar) ile bu konunun doğruluğuna dair yapılmış olan görüşme sonuçları göstermiştir ki; HIV pozitif olan seks işçileri sanıldığı aksine yaygın değildir (a.g.k., s. 803). Seks işçileri Glasgow'da genellikle kondom kullanmaktadır; HIV pozitif olanlar damar içi uyuşturucu kullananlardır; haliyle bu da enjektör paylaşımını işaret etmektedir (a.g.k.). 20. ve 21. Yüzyılın en zor hastalığı olan HIV özellikle seks işçileri ile ve hatta LGBTİ+ bireyler ile birlikte anılmaktadır. Fakat araştırmalar böyle bir bağın ne kadar zayıf olduğunu vurgulamakta; bunun bir dışlama pratiği bir ötekileştirme politikası olduğunu göstermektedir. Örneğin, 1980'li yıllarda ortaya çıkan HIV salgını virütik bir enfeksiyon hastalığı olduğu ve cinsel yolla bulaştığı kanıtlanana kadar sadece eşcinsel erkekler suçlu görülmüştü (CETAD, tarihsiz, s. 9). Bu kanıta rağmen hâlâ toplum tarafından sadece eşcinseller, damar içi madde bağımlıları ve seks işçileri HIV virüsünün yayılımından sorumlu tutulmuşlardır (a.g.k.). Bu doğrultuda zührevi hastalıkların suçlusu olarak fuhş ve cinsel yönelimler hedef gösterilmekte ve seks işçileri ve eşcinseller bu yol ile dışlanıp ötekileştirilmektedir.

Fuhşun tanımı ve fuhşa yüklenen toplumsal ve kültürel anlamlarda bulunan farklı yaklaşımlar nasıl ortaya çıktığı meselesinde de kendini göstermekte ve çeşitli görüşler bulunmaktadır. Dünya tarihinde fuhşun ortaya çıkışı günümüzden 11.000 yıl öncesine

dayandığı iddia edilmektedir (Whelehan'dan aktaran Açıkalın, 2013, s. 246). Ataerkil sistemin kadınlık ve erkeklik tanımlaması, çocuğun soyunun belli olması, miras meselesi ve kadın cinselliğinin kontrol altına alınması gibi etkenler Whelean'a göre fuhşun ortaya çıkış nedenleri arasındadır (a.g.k.).

Buna karşılık başka bir kaynakta fuhşun ortaya çıkışına dair farklı bir tarihleme bulunmaktadır. Buna göre, kutsal fuhuştan bahsedilen ilk yazılı belgelere M.Ö. 2300 yılında Mezopotamya'da rastlanmıştır (Tümer, 1996, s. 209). Kutsal fuhşa çok tanrılı dinlerde rastlanmaktadır ve bunun dışında bir de meslek olan ücretli fuhuş bulunmaktadır (a.g.k.). Kutsal fuhuş anaerkil dönemde yer ve göğün birleşiminin bir temsili olarak seçilmiş kadınların erkekler ile birlikte olmasıdır; aynı zamanda bereket tanrılarına adanan tapınaklarda da görevli olan kadınlar bu geleneği sürdürmüşlerdir (a.g.k.). Asya kıtasında kutsal fuhuş yaygın şekilde görülmüştür. Hammurabi Kanunları'nda kutsal ve ücretli fuhuş birbirinden ayrılmıştır (a.g.k.). Semavi dinler kutsal fuhuşu putperestlikle eş tuttukları için yasaklamışlardır (a.g.k., s. 210). Ücretli fuhuş ise, en büyük günahlar arasında sayılmış toplumu koruyabilmek adına bununla mücadele edilmiştir (Bozkurt, 1996, s. 212).

Mısır'da din ve fuhuş arasındaki bağıntıyı tanrıça İsis'in fahişe olarak tahayyül edilmesi ifade etmektedir (Berkowitz, 2020b, s. 49). Mezopotamya uygarlığı fuhuş damgalamamıştır; hatta Hammurabi döneminde Babil'de en çok arzulanan ve en pahalı olan fahişeler tapınak fahişeleridir (a.g.k., s. 50). Kutsal fahişelerden elde edilen gelir ise, tapınakların finansörleri arasında ilk sırada yer almaktadır (a.g.k.).

Tarihsel sürece bakıldığında öncelikle kutsal fuhuş daha sonra din dışı fuhuş gelmektedir. Din dışı fuhuş ise, legal ve illegal olarak iki farklı şekilde yapılmaktadır. Legal din dışı fuhuşu ilk defa Atina'da Solon tarafından M.Ö. 504 yılında açılan genelev ile görmekteyiz (Wells, 1997, s. 11). Devlet tarafından işletilen bir kurum olarak açılma uygulamasının sebebi, Yunan ordusunu savaşlar için finanse etmektir (a.g.k.). Fuhşun kurumsal olarak kullanılmaya başlanması sonucunda, bir yere askeri üs kurulduğunda orada mutlaka fuhuş başlamış ve hızlı bir şekilde yoğunlaşmıştır. M.Ö. 6. Yüzyıldan M.S. 21. yüzyıla kadar, fuhşun ortaya çıkışı, fuhşun sürekliliği ve belli bir bölgede yoğunlaşmasındaki mantığın savaş dönemlerindeki mantık ile benzerlikler taşıdığı ileri sürülebilir.

Örneğin Vietnam Savaşı döneminde Tayland'da kurulan ABD askeri üsleri nedeniyle binlerce asker burada bulunmaktaydı (Bamber vd, 1993, s. 151). Bu durum yasadışı fuhşun artmasının en önemli nedenidir (a.g.k.). Batılı erkekler tarafından bir seks cenneti olarak görülen Tayland'ın uluslararası seks cenneti ünü de Vietnam Savaşı döneminde inşa edilmiştir (a.g.k., s. 151, 152). Böylece Tayland kendisini önemli bir turizm merkezi olarak tanıtmıştır (a.g.k., s. 152). 1976 yılında Amerikan askerleri çekilmeye başlamış olsa da, seks turizmi büyümeye ve fuhuş da artmaya devam etti (a.g.k.).

Savaş dönemi fuhşun yoğunlaşmasına bir diğer örnek de Olongapo'daki durumdur. Filipinler'de küçük bir balıkçı topluluğundan oluşan yerleşim yeri Olongapo'da, ABD Deniz Üssü öncesinde ticari fuhuş gelir kaynağı olarak görülmemiştir (Moselina, 1979, s. 181). 19. yüzyıl sonu İspanyol egemenliği ile deniz üssü olmasına karar verilmesi, Küba sorunu, İspanyol-Amerikan Savaşı, II.D.S., Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı bu bölgeyi deniz üssü olarak derinden etkilemiştir (a.g.k., s. 182). ABD filosu için eğlenme ve dinlenme mekânı haline gelmiştir (a.g.k.). 70'lerin ortasına gelindiğinde şehirde 8000 fahişe olduğu düşünülmektedir (a.g.k., s. 183). Fuhşun başlama ve sürdürülme nedenleri:

- (1) “Eğlence sektöründe çalışanların ekonomik yoksunluğu ve sosyo-psikolojik durumu;
- (2) Amerikan donanma personelinin artan kişisel ve duygusal gerilimlerinin yanı sıra dinlenme ve eğlenme ihtiyacı;
- (3) Dinlenme ve rekreasyon işi işletmecilerinin kârı en üst düzeye çıkarma yönündeki materyalist arzusu” (a.g.k.) olarak belirlenmektedir.

Amerikan İç Savaşı sırasında Mısır pamuğuna talebin aşırı artışına karşılık savaş sonrası beklenmeyen şekilde talebin düşüşü, Balkan Savaşlarının yol açtığı göçler ve köleliğin kaldırılmasına yönelik sert girişimler gibi Akdeniz bölgesinin siyasi ve ekonomik değişimleri sonucu İskenderiye'de 1870'lerde fuhuş en görünür halini almıştır (Takla, 2017, s. 7). Bu anlamda Tayland, Filipinler ve Mısır farklı coğrafyalar farklı kültürler olsa da savaş ve fuhuş arasındaki doğru orantı üç bölgede de aynı şekilde kendini göstermiştir. Başka bir deyişle, savaşlar Dünya'nın neresinde olur ise olsun fuhuş meselesinde benzer sonuçlar doğurmaktadır.

Fuhşu bağımlılık, alkol, uyuşturucu, ahlaksızlık, kötülük, vb. olumsuz etiketler üzerinden tanımlayan, seks işçilerini toplumun safrası olarak kodlayıp ötekileştiren bakış açısına karşılık; seks işçilerinin içinde bulunduğu durumu ve fuhşu devam ettirmelerini yoksulluk, mecburiyet ve çaresizlik üzerinden okuyanlar da bulunmaktadır. Fuhş toplumsal ve kültürel kodlar ile bir taraftan ötekileştirilen diğer taraftan kurban psikolojisi üzerinden anlamlar yüklenen bir olgudur. Bu kültürel ve toplumsal kodların yanı sıra hukuki boyutu üzerinden bir meslek grubu olarak da görülmektedir. Tüm bunların yanında önemli faktörlerden biri de savaştır. Savaşın yol açtığı biyolojik ihtiyaçlar ve ekonomik koşullar kişileri fuhşa yönlendirmiş; fuhşun yoğunlaşmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, liman kentlerindeki genelevler denizci erkeklerin tatmin edilmesine yönelik ve fuhşun yoğunlaşmasına sebep olan mekânlardandır. Savaşlar, göçler, uzun süreli seyahatler, siyasi ve ekonomik krizler dünya çapında fuhşun görünür hale gelmesine ve yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Fuhşun neden devam ettiği neden tercih edildiği yönünde Wilhelm Schmid şöyle bir açıklama yapmaktadır:

“Muhtemelen alışlagelene kıyasla olağandışı ve bilinmez olan bir dünyanın cazibesi, ayrıca o dünyanın sakinlerinin ne düşündüklerine ve hissettiklerine duyulan, para karşılığı dokunulabilen bedenlerinin nasıl bir his vereceğine duyulan merak, onlarla başka türlü elde edilemeyecek nelerin yapılabileceğine duyulan merak, bunun insanın bedeninde nasıl bir tahrike yol açabileceği sorusu, böylelikle yabancı bir insanın ancak görünüşte aşına olunan benlik üzerinde nasıl bir iktidar uygulayabileceği sorusu, bu esnada nasıl bir yakınlığın, sıcaklığın ve tatminin, ama aynı zamanda nasıl bir uzaklığın, soğukluğun ve hayal kırıklığının hissedilir olacağı sorusu. Kısacası, insana dair ve insanlar arası ilişkilere dair her şey, müstehcenlik hissiyle iç içe geçmiş halde, büyüteç tutulmuşçasına yoğunlaşmış olarak bulunur bu sınır ötesi alanda, o daracık zamanda” (Schmid, 2021, s. 78).

Fuhşun bir yerde yoğunlaşma sebebi özellikle savaş zamanı askerleri tatmin etme düşüncesidir; buna karşılık sıcak savaşın olmadığı zamanlarda devamlılığı arzu ve merak dürtüleri ile ilgilidir. İlk defa 1938 yılında kullanılan “cinsel devrim” kavramı esas etkisini 1960 ve 1970’li yıllarda göstermiştir (Berkowitz, 2020a, s. 20, 21). 1968’de devrimci gençler arasında Reich’in bu görüşleri oldukça etkili olmuştur (a.g.k., s. 22). Just Jaeckin’in 1977 yapımı *Madame Claude* adlı filmi bir Fransız sosyete eskortunun gerçek hayat hikâyesini anlatmaktadır. Filmde cinsel devrimin olduğu yıllara da yer verilmiştir. Seks işçilerinin artık işlerini yapamayacağı; çünkü insanların sevgilileri ile beraber olmalarının önünde herhangi bir engel kalmadığı vurgulanmıştır.

Fakat bedava seks hiçbir şekilde fuhşu sona erdirmemiştir. Buradaki en önemli faktör merak ve arzu meselesidir. Yapılan görüşmelerden (A Ek) elde edilen verilere dayanarak, özellikle erkekler eşleri ile yapamadıkları ya da toplumda kabul görmeyen (sapkınlık düzeyinde) fantazileri bu yol ile gerçekleştirmektedirler. Bir seks işçisinin vurguladığı şu durum çok önemlidir: “Annesi, kız kardeşi, erkek kardeşi rolüne girdiğim çok kişi oldu”. Görüşmelerde (A Ek) yine belirtilen önemli hususlardan biri de, Orta Doğu’da heteroseksüel olma zorunluluğundaki erkeğin, gerçek cinsel kimliğini saklamak zorunda kaldığı durumlar ile ilgilidir. Seks işçilerinin yanında kimliklerini rahatlıkla dile getirebilmekteler. Bunun yanı sıra “oturak alemi” benzeri bir ortam ve dertlerini anlatabilmek de fuhşun devamlılığını sağlayan nedenler arasında yer almaktadır.

Bu durumda, fuhuş vergi ve savaş nedeniyle ortaya çıkmış; fakat arzu ve merak dürtülerinin yanı sıra kimlik kamuflajı ve “muhabbet/terapi” nedeni ile devam etmektedir ve bu sebep ile sürekliliğini sağlayacaktır diyebiliriz.

Fuhşun görmezden gelinmesi ve ortadan kaldırılmayışını kasıtlı görenler de bulunmaktadır. Ayşe Tükrükçü, devletin fuhuştan vergi aldığı ve devlet memurlarının da rüşvet aldığı bu nedenle fuhşu bitirmek istemediklerini iddia etmektedir (Dalyanoğlu ve Kutluata, 2008, s. 71).

Fuhşun sebeplerini fizyolojik ve psikolojik nedenlere bağlayan (Tulay, 1960) ya da alkol, uyuşturucu, cinsel özgürlük, feminizm, ahlâk, ve benzeri meseleler ile ilişkilendiren (Uz, 1995) çalışmalar tez çalışmasının dışında bırakılmıştır.

2.2. Fuhuş Sektöründe Çalışanlar ve Fuhuş Türleri

Fahişe TDK’de şöyle tanımlanmaktadır; “yasak cinsel ilişkiye girmeyi alışkanlık edinmiş kadın; orospu, kötü kadın, mal, paçoz” (TDK, 2023). Fahişeliğin tanımı konusunda Koçu’nun açıklaması ise şu şekildedir: “Ahlâk, edeb, nâmusa aykırı, şer’an dünyâda cezâyâ ve âhiretde azâba müstahak zinâ fiilini irtikâp eden kadın; zâniye, kahbe kadın, kötü kadın, ruspi (orospu)” (Türk Lûgatı’ndan aktaran Koçu, 1971, s. 5478).

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’nin hazırladığı raporda ise, seks işçiliği tanımı “kişilerin para, eşya, mal veya birtakım başka çıkarları elde edebilmek amacıyla başka kişilere cinsel ve duygusal hizmet sunması” şeklinde

yapılmaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2017, s. 11). Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği tarafından ise, “seks işçiliği, karar verme yetisi olan yetişkinler arasında para veya mal karşılığında ve herhangi bir zor kullanma olmadan gerçekleştirilen cinsel hizmet alışverişi olarak tanımlanabilir” (CETAD, tarihsiz, s. 8). Seks işçiliği kadın, erkek ve LGBTİ+ bireylerin hepsini kapsamakta ve sömürü ve şiddet içermeyen fuhuş (fahişe kavramının tersine) ifade etmektedir (a.g.k., s. 7, 8). Seks işçisi kavramının kapsamını “Sokak fahişeliği, eskort hizmetleri, telefon arkadaşlığı hizmetleri, pornografi yıldızlığı, erotik dans ve erotik masaj hizmetleri” oluşturmaktadır (a.g.k., s. 8). Seks işçisi kavramının bir diğer tanım ve kapsamı şöyle açıklanmaktadır: “cinsel hizmet sunan ve bu hizmet karşılığında para, mal ya da yemek, kalacak yer, uyuşturucu madde, alkol gibi çeşitli çıkarlar elde eden kadın, erkek ve transseksüel bireyler” olarak tanımlanmaktadır (Çoker, 2017, s. 9).

Bu anlamda, fuhuş yapan kişilere verilen isimler dönem dönem değişmiştir ve her dönemde bu adlara yüklenen anlamlar da değişime uğramıştır. Kullanılan kavramların kapsamında da farklılıklar görülmektedir. Fahişelikten seks işçiliğine değişen kavramsallaştırma, kadına yönelik olarak tanımlanmaktan çıkmış ve kadın, erkek ve trans bireyleri de kapsayan bir tanımlamaya dönüşmüştür. Ahlaksızlık yaftasından bir meslek olarak kabulüne varılmıştır. Bu tez çalışmasında, seks işçisi (dönemine göre fahişe) terimini yaş ve cinsiyet ayırt etmeksizin, karşılıklı rızanın olduğu ve maddi çıkar karşılığı cinsel hizmet sunmayı meslek olarak icra eden kişileri ifade etmek için kullanılacaktır.

Günümüzde kent yaşamının önemli bir özelliği olan fuhuş hiyerarşik bir yapıya sahiptir ve seks işçiliği kendi arasında yaş, cinsiyet ve benzeri gibi kriterler üzerinden bazı sınıflara ayrılmaktadır; fahişeler kendi aralarında üst-sınıf (masörler, telekızlar, eskortlar) ve alt-sınıf (sokak fahişeleri) olarak ayrılmaktadır (Roberts'den aktaran Hubbard, 1997, s. 129). Fahişeler fuhuş türüne göre ayrılmasının yanı sıra yaş kategorisine göre de kendi aralarında ergen, çocuk ve yetişkin fahişeler olarak ayrılmaktadırlar. “Ergen fahişeliği, çoğu ülkede önemli bir sosyal sorundur ve sanayileşmiş ülkelerde, genellikle aile işlevsizliği ve tacizinden ve sokağın tehlikelerinden zaten mağdur olan savunmasız bir grubun aşırı sömürülmesini içerir” (Bagley, 1999, s. 445). Çocuk fahişe 12 yaş ve altını, ergen fahişe ise 13 yaş ve üzerini ifade etmektedir (a.g.k., s. 447). Küntay'a göre (2002, s. 347), “ergen ticari seks işçisi

ya da genç fahiş para ya da maddi çıkar karşılığında seks hizmeti sunan 18 yaş altı kişiler”dir. Ayrıca “seks işçisi” kavramı çocuk fuhşundaki çocuğun istismarını ve sörülmesini ifade etmekte yetersiz kalmaktadır (Küntay, 2017, s. 256). 18 yaş üzeri de yetişkin seks işçilerini ifade etmektedir. Bu tez çalışmasında yetişkin seks işçileri dışında olanlar kapsam dışında bırakılmıştır. Seks işçiliğindeki sınıflandırma kriterlerden en önemli olanlardan biri de çalışılan mekânın kendisidir. Seks işçiliğinde çalışılan mekânlar aynı zamanda bu kavramın kapsamını da belirlemektedir. Çalışılan mekânlara göre seks işçisi sınıflandırması şöyledir:

“Seks işçisi kavramı, homojen bir grubu tanımlamamaktadır. Genel olarak kadın seks işçileri akla gelse de, genelevlerdeki kadınlar, telefon aracılığıyla çalışan kadın ve trans seks işçileri, internet üzerinden müşteri bularak cinsel hizmet sunan eskort kadın, trans ve erkekler, kadınlara ve erkeklere cinsel hizmet sunan jigololar, klüp, bar ve pavyonlarda çalışan ve daha çok eğlence sektörü içerisinde bulunan kadın seks işçileri, masör ve masöz olarak kamufle olup masaj salonlarında hizmet de veren seks işçileri, farklı ülkelerden seks işçiliği yapmaya gelen göçmenler gibi çeşitli seks işçileri bulunmaktadır. Çalışma alanları çok çeşitli olabilen bu emekçilerin kimi kayıtlı bir şekilde genelevlerde, kimi bireysel evlerde, otel ve pansiyonlarda, kimi de sokak ve caddelerde, park ve otoyol gibi alanlarda çalışmaktadırlar. Hangi mekânlarda çalışacakları, devletin ilgili mevzuatı, alandaki uygulamaları ve toplumsal faktörlerle şekillenmektedir” (a.g.k.).

Fuhuş sektöründe çalışanları, çalıştıkları mekâna göre sınıflandırılmalarını şu şekilde de ifade edebiliriz: sokakta çalışanlar, barda çalışanlar, genelevde çalışanlar, masaj salonlarında refakatçiler ve pahalı otel ve kendi konutunda çalışan telekızlar (Dursun, 2011, s. 416, 417).

Fahişelik taşradan beslense de şehirlidir ve şehirdeki her uğraş gibi meslek olma eğilimindedir (Martindale, 2000, s. 45, 88). Hatta bir şehrin şehir olması için gereken kurumlar arasında genelevler de sayılmaktadır (a.g.k., s. 37). Çünkü fahişelik dünyanın en eski mesleği olarak bilinmektedir (Sennett, 2014, s. 25). Fuhuş şehircilik ile bağlantılı bir problemdir (Smith ve Christou, 2009, s. 72). Örneğin, Litvanya’da fuhşun bir kentte organize edilme biçimleri üç düzeye ayrılmaktadır (a.g.k., s. 76). Bu organize olma şekli madde bağımlıları ve evsizler, bar, restoran ve otellerde pezevenksiz olarak çalışanlar ve bir pezevenge bağlı çalışanlar olarak sınıflandırılmaktadır (a.g.k.).

Fahişelik Avrupa’nın neredeyse her köşesinde suça eğilimli olan pezevenklik mesleğinin denetimindedir (Foucault, 2014, s. 155). Suça eğilimli işler kapitalizme her türlü kaçakçılık üzerinden kâr ettirmektedir (a.g.k.). Fahişelik de halkın cinsel

arzularına belirli bir maddi çerçeve çizerek fuhuş ekonomik alana dahil etmektedir (a.g.k.).

Simmel'e göre bir toplumsal etkileşim biçimi olarak fahişeliğin iki farklı yüzü bulunmaktadır. Bu farklılık fahişeliğin yer aldığı kültürde kadının cinselliği ile para arasındaki toplumsal mesafenin derecesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Simmel, 2009, s. 132, 133). Bu toplumsal mesafenin bir uçurum arz etmediği Asya ve Afrika'nın kültürlerinde tapınak fahişeleri ya da kutsal fahişeler toplumdan dışlanmazlar; aksine her toplumsal tabakadan kadının tapınak hazinesine katkı sağlamak veya çeyiz düzme maksadıyla yaptığı fahişelik onların onuruna leke sürmemesinin yanı sıra ilerleyen dönemlerde yapacakları evlilikleri de etkilememektedir (a.g.k.). Buna karşılık bu toplumsal mesafenin uçuruma dönüştüğü kültürlerde ise (Batı kültürleri gibi), paranın doğası ile fahişeliğin doğası benzemektedir (a.g.k., s. 129). Fahişelik ve parasal işlemlerin doğası arasındaki paralelliğin nedeni, kurulan ilişkinin geçicilik niteliğidir (a.g.k.). Bunun yanı sıra, ikisi arasındaki benzerlikler şu şekilde sıralanabilir:

- “Tam bir kayıtsızlıkla her türlü kullanıma müsait oluşu,
- Kimseye sadık olmayışı,
- Kimseyle bağ kurmayışı,
- Her türlü duygusal bağı dışlayan ve
- Onu salt bir araç olarak kullanmaya elverişli hale getiren katıksız nesnelliği” (a.g.e., s. 129, 130).

Simmel'den aktardıklarımızı toparlayacak olursak, öncelikle fuhuşun iki türü olduğunu söyleyebiliriz: Kutsal fuhuş ve din dışı fuhuş. Kültürel anlamda kutsal fuhuş kabul görürken, din dışı fuhuş para ile olan benzerliği nedeniyle ticari olmasından dolayı aşağılayıcı olarak görülmektedir.

Eski dönemde yapılan fahişelik ile günümüzde yapılan seks işçiliği arasında hizmeti sunan ve hizmeti satın alan kişi arasında kurulan bağ açısından farklılıklar bulunmaktadır (Giddens, 2012, s. 492). 18. Yüzyılın sonundan itibaren kullanımı artan fuhuş kavramı eski dönemlerde sosyete fahişesi (metres), cariyeye ve köleleri ifade etmektedir; cariyeler ve sosyete fahişeleri geleneksel toplumlarda yüksek statüye sahiptirler (a.g.k.). Modern dönemde ise, müşteri ve seks işçisi arasındaki en önemli özellik ilk ilişkinin tanımama üzerine kurulmasıdır (a.g.k.). Küçük ölçekli

topluluklardan büyük ölçekli şehir meydanlarına ve kentlere geçiş fuhşun içeriğini ve bu alanda çalışanları da kurulan ilişkileri de etkilemiştir (a.g.k.).

Fahişelik rahibelerin Bereket ayinlerinde kullanılması ile doğmuş olabilir (Mumford, 2007, s. 141). Tapınak fahişeliği, Hindistan gibi ülkelerde günümüze kadar korunagelmıştır (a.g.k.). Antik dönemde İhtar, Aphrodite, Venüs ve İsis gibi aşk tanrıçalarının tapınakları çiftlerin buluşma mekânı idi; hatta Babil’de evli kadınlar da dahil olmak üzere her kadın yılda bir defa tapınakta fahişelik yapmak zorundadır ve çirkin olan kadınlar onlar ile birisi birlikte olana kadar orada kalmaya mecburdurlar (a.g.k.).

Herodotos’un *Herodot Tarihi*’nde bize aktardığı ilginç hikâyeler bulunmaktadır. Bu efsanelerden ilki Lydia’lıların kızlarını “orospuluk” için bıraktıkları meselesidir (Herodotos, 1973, s. 74). Mısır’lılar için de anlattığı hatta inanmadığını vurguladığı bazı bilgiler bulunmaktadır (a.g.k., s. 183). Kral Rhampsinitos gümüşlerini çalan hırsız bulabilmek için birçok oyuna başvurur; fakat bir türlü başarılı olamaz; en son öz kızını geneleve fahişe olarak gönderdiğinde hırsız kurduğu oyun başarılı olur (a.g.k.). Kral Kheops para sıkıntısı çektiği için kızını geneleve çalışmaya gönderir; kızı da bu olay üzerine bir anıt yaptırabilmek için her gelenden bir taş armağan etmesini ister ve bu şekilde toplanan taşlardan piramit inşa edilir (a.g.k., s. 186).

Herodotos ve Mumford’ın aktardığı bilgiler Simmel’i destekler niteliktedir. Antik dönemde ticari olmayan fahişeliğin toplumsal açıdan ayıp karşılanmadığı ve sadece para karşılığı yapılan fuhşun küçük düşürücü olduğu aşikârdır. Fakat Antik Yunan, Antik Roma ve Japonya’daki *heteira*, *cortigiane* ve *geisha* gibi yerel fahişelik formları para ile ilişkili fahişelik tipleri olsa da üst gelir grupları ile sosyete ve entelektüel kesim ile kurduğu bağ neticesinde toplum içinde aşağılayıcı konumda sayılmazlar. Çünkü, *heteira*, *cortigiane* ve *geisha*’lar eğitilmiş, entelektüel ve yetenekli kadınlardır.

Heteiralık M.Ö. 6. yüzyıl başında fuhşun özel bir biçimi olarak Yunan dünyasında ortaya çıkmıştır (Kurke, 1997, s. 107). *Heteiraların* ortaya çıkışını tetikleyen faktör zengin gezgin tüccar sınıfının uzun mesafeli ticareti olarak düşünülmektedir (a.g.k.). Fakat, ticaretin biçim değiştirmesi *pornai* sayısını artırmak yerine neden yeni bir fuhş kategorisi ürettiği önemli bir tartışma konusudur (a.g.k.). *Heteira* bir fahişe olarak bir ya da iki adam tarafından desteklenen, şölenlere katılan ve cinsel istekleri tatmin eden

kadın; *pornai* ise genelevlerde çalışan fahişeleri ifade etmektedir (a.g.k., s. 107, 108). Ancak bu genel anlamda yapılan bir ayırımdır; hem *heteira* hem de *pornai* özgür ya da köle kadınlar olabilirler; tam anlamıyla bir statü belirlenemez (a.g.k., s. 108). Bunun yanı sıra, *pornai* yakıştırmasının aşağılama amaçlı kullanıldığını vurgulayan bir grup da bulunmaktadır (a.g.k., s. 109). *Heteiraların* ortaya çıkışı *poliste* madeni para basımı sonrasına denk gelmektedir (a.g.k., s. 111). *Heteiraların* icat edildiği yer olan *symposionlar* kamusal alandan farklı bir öteki alan oluşturmaktadır (a.g.k.). *Heteira* ve *pornai* dışında iki fahişe türü daha vardı Antik Yunan'da; bunlardan biri genelevlerde köle konumunda olan *deikteriadesler*, diğeri ise enstrüman çalıp raks eden *auletridesler*dir (Wells, 1997, s. 15).

Bin yıldan daha uzun zaman önce yaşanan Heian döneminde Heian-Kyo'da (bugün Kyoto) ilk defa *Geisha* 'lar ortaya çıktı (Greenwood, tarihsiz, s. 98). *Geisha* 'lar sanat ve politika eğitiminin yanı sıra enstrüman çalmayı ve dans etmeyi de öğrenirler; onlar ilk ve önde gelen göstericilerdir (a.g.k., s. 97). 1779'da ilk *Geisha* evi kuruldu (a.g.k., s. 99). *Geisha* 'lar 10-12 yaş aralığında eğitime başlanır (a.g.k.). Alt sınıftan aileler kızlarını hem kızlarına iyi bir hayat verilmesi hem de kendi maddi durumlarını düzeltmek için para karşılığında *geisha* evi patronlarına satarlar (a.g.k.). Kızlar 20 yaşına geldiğinde bekaretini satabilirler (a.g.k., s. 100). Makyaj ve saç stilleri bellidir (a.g.k., s. 101). Bir *geisha* 'nın resmi bir evliliği olmaz ve sadece ikinci kadın konumundadır (a.g.k., s. 102). Evinde kaldığı erkeğe kendisini iyi hissettirmek ve hamile kalmama konularına dikkat etmek zorundadır (a.g.k., s. 103).

Roma'da 15. yüzyıl sonunda fahişeler kültürlü ve onurlu olarak tanımlanır; seçkin partilerde kendilerini gösterirlerdi (Cohen, 1998, s. 392). Örneğin 16. yüzyıl başında Vatikan'da Papa'nın da katıldığı bir seks partisi düzenlenmiştir (Sennett, 2008, s. 213). Bu seks partisine *cortigiane* denilen saygın fahişeler eşlik etmiştir (a.g.k.). *Cortigiane* saray halkına seks hizmeti sunan fahişelerdir (a.g.k.). *Cortigiane* 'ler bir *geisha* ne hizmet sunuyor ise aynısı sunar; fakat *cortigianelik* okulda öğrenilmez; bu mesleği yapmak isteyen kadın kendi kendini var etmek zorundadır (Sennett, 2014, s. 25, 26). Roma'da fahişeler kamusal alanda belirgin şekilde özel bir öneme sahiptirler (Cohen, 1998, s. 392).

Antik Yunan ve Roma'nın yerel entelektüel sosyetik fahişe formlarının yanı sıra, Ortaçağ Avrupası'nda aynı esnaflar gibi fahişelerin de kurduğu bir lonca vardır; hatta

Hamburg, Viyana ve Augsburg'taki genelevler belediye kontrolündedir (Mumford, 2007, s. 348). Kilise gelir getirdiği için genelevleri bu dönemde korumuştur (Wells, 1997, s. 35). Ortaçağda fahişelik yoksulları kontrol altında tutmanın ve onları ezmenin hatta onların sırtından para kazanmanın en iyi yolu olarak görülmüştür (a.g.k., s. 34).

Ortaçağ Avrupa'sının fuhşa bu yaklaşımının bir başka versiyonunu da 18. Yüzyıl sonuna doğru Amerika'da görmek mümkündür. Bu dönemde Amerika'da artan sanayileşme sonucu, bekâr kadınlar fabrikada ucuza çalıştırılmaya başlandı; bunun sonucu olarak birçok kadın evlenmek ve daha fazla para kazanabilmek adına fuhşa yöneldi (Aronson, 2006, s. 361). Fabrika şartları kadınları fuhşa yöneltmiştir. Yani, fuhuş her dönemin önemli gelir kaynaklarından biridir. Buna ilaveten ekonomik bir araç olmasının yanında bir tür paravan (geçici evlilik gibi) ile örtülerek de kendini var ettiği kültürler bulunmaktadır.

İran'da yapılan *geçici evlilikler* fuhşun bir türüdür (*muta/sigeh*) (Bradley, 2011, s. 93, 94). İran'da bu durum İslam öncesine kadar gitmektedir (a.g.k., s. 94). Bir saatten altı aya kadar yapılabilir (a.g.k.). Erkeğin resmi evliliği dört kadın ile sınırlıdır; fakat *geçici evlilikte* erkek için bir sınır yoktur ve istediği zaman boşanabilir; bu kurallar kadın için geçerli değildir (a.g.k.). *Sigeh* dul ve boşanmış kadınlar açısından faydalı görülür (a.g.k., s. 96). Ekonomik güvenlik, cinsel arzuların tatmini ve bir erkek tarafından sahiplenilmeye direnmenin bir yolu olarak görülmektedir (a.g.k.). Fakat toplumsal bir yafta da mevcuttur; *sigeh* yaptığı duyulan kadının ahlakına gölge düşmektedir (a.g.k., s. 100). *Sigeh* ya da *muta* nikahının Suudi Arabistan'daki karşılığı *misyar* (*ziyaretçi evliliği*), Mısır'daki karşılığı ise, *urfi* (*mutat evlilik*) denilen düzenlemedir (a.g.k., s. 104, 105). *Sigeh*ten farklı olarak Sünniler bu nikah biçimlerinde de resmi evlilikte yerine getirilmesi gereken kuralların uygulanmasını isterler (a.g.k., s. 105). Bu tarz *geçici evlilikler* kadının ve erkeğin zina ve fuhuştan uzak durarak evlilik dışı seks yapması içindir (a.g.k., s. 109). *Geçici evlilikler* çocuk fuhşunun bir paravanı olarak da kullanılmaktadır (a.g.k., s. 120). Örneğin Endonezya'da reşit olmayan kızlarla yapılan *geçici evliliklerden* biri de, 2008 yılında 43 yaşında bir adamın 12 yaşında bir kızla evlenmiş olmasıdır (a.g.k., s. 127). Zina ve fuhuş için bir kamulaj olarak kullanıldığını açıkça ifade edebiliriz.

Reşit olmayan kızlar ile yapılan ve zina ile fuhşun iç içe geçtiği bu geçici evliliklere karşılık fahişelerin yaşça büyük olduğu coğrafyalar da mevcuttur. Örneğin,

Cebelitarık'ta 19. yüzyılda fuhuş ekonomisi yaygındı ve fahişelerin yaşları başka bölgelere oranla büyüktür (Howell, 2004, s. 455). 1868-1921 Yılları arasında Cebelitarık'ta fuhuş çalışanlarının yaş ortalaması 22 ila 48.9 arasındadır (a.g.k., s. 456).

Farklı fuhuş türü ve yerel seks işçisi örneklerinden bir diğeri de Belize'de görülmektedir. Belize'de ordu için iki farklı fuhuş türü bulunmaktadır; bunlar sağlık düzenlemesi olan genelevler (*recognized prostitution*) ve düzenlemeye tabi olmayan oteller ve barlar (*quasi-prostitution*) (Kane, 1993, s. 970). Bu iki fuhuş türü çalışanların etnik kökeni, ulusal, cinsel ve mesleki kimlikleri açısından da farklılık arz etmektedir (a.g.k.). Belize'de fuhuşun üçüncü bir formu daha bulunmaktadır; göçebe fuhuş (*nomadic prostitution*) denilen bu tür, Guatemala ve Meksika sınırlarında tarım mevsiminde göçmen işgücüne seks satmayı tanımlamaktadır (a.g.k.). *Quasi-prostitution* çalışanı olan kadınlara *soldier bait* ya da *Limie bait* de denilmekte ve sadece iyi vakit geçirmek, beyaz et tatmak ve içki içmek için şehre gelen bu kadınlar fahişe olarak tanımlanmamaktadır (a.g.k., s. 973). Bu tip fuhuş Tayland'da *open-ended prostitution*, Filipinler'de *good time girls* tiplerine denk gelmektedir (a.g.k.).

Dominik Cumhuriyeti'nde de yerel seks işçileri bulunmaktadır. Bu ülkenin kadın ve erkek seks işçilerinin farklı özellikleri vardır. Erkek seks işçilerinin (*sanky panky – beach boys*) genel özellikleri arasında, çoğunlukla 17-25 yaş arası, siyahi, 4-5 farklı dil konuşabilen, kolay iletişime geçebilmek için tur rehberliği yapan, plaj veya spor malzemeleri kiralama, garson, barmen, ve benzeri işlerde çalışan, hem kadın hem erkek turistlere hizmet veren kişiler olarak tanımlanmaları sayılabilir (Herold vd, 2001, s. 982). Dominik Cumhuriyeti'ndeki kadın seks işçileri ise, tek gelir kaynakları fuhuş olan, yabancı dil bilmeyen, sadece erkeklere hizmet veren, erkek seks işçilerine oranla daha çok damgalanan özelliklere sahip kişilerden oluşmaktadır (a.g.k.).

Turizmin merkezi olan ülkelerde erkek seks işçileri ile Avrupa'nın erkek seks işçileri arasında farklar vardır. Karayiplerdeki gelen turistleri müşteri olarak görürler. Fakat Avrupa'nın kadın ve erkek seks işçileri birbirine daha benzerdir diyebiliriz. Örneğin birçok Britanya kentinde fuhşun en görünür olan türü sokak fuhşudur (Hubbard, 1998, s. 270). Sokakta son yıllarda kadın seks işçilerinin yanı sıra erkek (genellikle gey) seks işçilerinde de bir artış görülmektedir (a.g.k.). Erkek ve kadın seks işçilerini seks turizminde olduğu gibi birbirinden farklı şekillerde tanımlayabilmek pek olanaklı değildir. Bunun yanı sıra Avrupa'da göçler ile gelen farklı seks işçisi tipleri

görülmektedir diyebiliriz. 1980'lerin sonunda Amsterdam'a olan göçler RLD'de seks işçilerinin profilini değiştirir (Brants, 1998, s. 627). Kentin elit bölgelerine seçkin mekânlarda seks satmak için göç eden seks işçilerine karşılık, RLD'ye yeni gelenler ucuz ve madde bağımlısı seks işçilerinden oluşan bir grup yaratmıştır (a.g.k.). Bu grup “eroin fahişesi” olarak adlandırılmıştır (a.g.k.).

Göçün yanı sıra fuhuş politikaları da bazı ülkelerde yeni fuhuş türleri meydana getirmektedir. Yeni Zelanda'da 90'lı yıllarda telefon rehberlerinde eskort ajansları ve masaj salonlarının numaraları bulunmaktadır (Ryan ve Kinder, 1996, s. 510). Birçok gazetenin reklam sütunlarında da “yetişkin eğlencesi” adı altında ilanlar bulunmaktadır (a.g.k.). Ülkenin fuhuş ile ilgili yasalarından dolayı bu tip bir uygulama yapılmıştır (a.g.k.). Yasalar sonucu fuhuş farklı isimler alarak bir reklam aracına dönüşmüştür.

Günümüzde ise teknoloji yeni fuhuş ve seks işçisi tipleri üretmektedir diyebiliriz. Robotik teknolojinin ve yapay zekanın gelişimi de buna katkıda bulunmaktadır. 2010 yılında ilk seks robotu üretilmiştir (Yeoman ve Mars, 2012, s. 366). 2050 yılı için Amsterdam'ın RLD'sinde seks bebekleri ve robotlarının yer alacağı ve böylece bulaşıcı zührevi hastalıkların, Doğu Avrupa'dan yapılan insan kaçakçılığının ve zorla köleleştirmenin engellenmiş olacağı öne sürülmektedir (a.g.k., s. 365). Bu bağlamda, Kent Konseyi'nin seks işçiliğine dair her şeyi çok daha kolay bir biçimde denetleyebilecek olduğu düşünülmektedir (a.g.k.).

Hubbard'a göre, fahişenin bedeni hem arzu edilen hem de iğrenilen bir beden olarak Öteki'dir (Hubbard'tan aktaran Aalbers ve Sabat, 2012, s. 116). Bu veri tez çalışması için yapılan görüşmelerden de gelmektedir. Görüşülen seks işçisi (A Ek) erkeklerin transkadınlar ile birlikte olmaktan çok keyif aldığını fakat toplum içinde aşağılamaktan geri durmadığını belirtmiştir. Arzu ve nefret sarmalının somuta izdüşümüdür fahişenin bedeni. Buna ek olarak, fahişeleri erkek egemen sistemde marjinal konuma getiren cinsel ve cinsiyet kimliklerinin kurulumudur; ataerkil düzende kadın cinselliğinin inşa biçimi kadının konumu yönetmektedir (Hubbard, 1998, s. 71).

Seks işçilerini sınıflandırırken, zorunlu seks işçisi olan trans kadınlardan da ayrıca bahsetmek gerekir. Özellikle transkadın seks işçileri “öteki” bedenin önemli örneğini oluşturmaktadır. Hem tiksiniyen hem de istenen bedenin kendisidir. Görüşmelerden (A Ek) elde edilen verilere göre, transkadınlara seks işçiliği devlet ve toplum tarafından

dayatılan bir durumdur. Trans oldukları için kamuda ve özelde iş bulmanın imkânsız olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü patronların sarkıntılıklarını engelleyemediklerini ve bu tip durumlarda yasaların da onlardan yana olmadığını ifade etmektedirler. O yüzden bir sınıflandırma yapıyorsak, öncelikle rıza ve irade meselesi göz önünde bulundurulmalıdır. Zorunlu seks işçiliği fuhşun önemli kategorilerinden biridir.

2.3. Fuhuş Mekânı Türleri

Yasal olarak fuhşun yapıldığı mekânlar farklı adlarla anılmakta; genelev, kerhane, umumhane, aşağı mahalle, kırmızı fener, ev, mektep, ve benzeri isimler kullanılmaktadır (Bardakçı, 2009, s. 202). En bilinen isimlerinden olan kerhane, Arapça iğrenme anlamındaki “kerh” sözcüğü ile Farsça ev manasındaki “hane” sözcüğünün birleşmesiyle oluşturulmuştur (a.g.k.). “Tiksinilen ev” anlamı taşıdığı düşünüldüğünde, fuhuş mekânının aslında daha baştan ötekileştirilip dışlanan bir yer haline getirilmesi amaçlanmıştır diyebiliriz. Toplumsal ahlâk düzeninde ve kültürel değerler bağlamında fuhuş mekânı “kirli” ve “pis” olarak tahayyül edilmektedir denilebilir.

RLD’ten bahsedebilmek için, fuhşun kentin belirli bir yerinde yoğunlaşmış olması gerekmektedir (Aalbers ve Deinema, 2012, s. 129). RLD kentsel arazi kullanımı içerisinde değerlendirilen bir konudur (Tani, 2002, s. 344). İki tip RLD bulunmaktadır (Weitzer’den aktaran Laing ve Cook, 2014, s. 506). Birinci tip RLD’ler Zürih’te olduğu gibi sadece erotik hizmetle sınırlıdır ve kent merkezinden uzakta olurlar (a.g.k.). Arabalı genelevler de bu tipe girmektedir (a.g.k.). Arabalı genelevler belirlenen bir bölgede minibüslerin park edilip burada işletilen fuhuş mekânını ifade etmektedir. İkinci tip RLD ise, Amsterdam, Bangkok, Frankfurt ve Tokyo’da bulunan barlar, kafeler, striptiz kulüpleri, dikiz şovlar gibi diğer işletmelerle iç içe geçmiş biçimdedir (a.g.k., s. 507).

RLD’lerin kent içinde çeşitli konumlarda olabildikleri gözlemlenmektedir. RLD’ler ulaşım merkezleri, limanlar, terminaller, tren ve otobüs istasyonları, otel ve pansiyon alanları, merkezi iş bölgeleri, otoyol çıkışları, sanayi bölgeleri, (Aalbers ve Sabat, 2012, s. 114), geçiş bölgeleri gibi kentin farklı alanlarında yer alabilmektedirler (a.g.k., s. 115).

Öte yandan, RLD’leri planlı ve organik olmak üzere iki gruba da ayırmak mümkündür. Paris, Hamburg ve Amsterdam gibi Batı kentlerinde RLD tren istasyonu ya da liman

yakınlarında sosyo-ekonomik etkenler ile kendiliğinden oluşmuş bölgelerdir (Ashworth vd.'nden aktaran Staszak, 2014, s. 176). Buna karşılık planlanan RLD'ler de mevcuttur (Staszak, 2014, s. 177). Tasarlanmış RLD'nin en eski ve en büyüğü Edo (Tokyo) kentinde 1652'de oluşturulmuştur (a.g.k.). Meksika'da da planlanmış RLD bulunmaktadır (a.g.k.).

Kent içinde görünürlüğü olan fuhuş mekânlarına (Amsterdam görünürlüğün en yüksek düzeyde olduğu şehirdir) karşılık barlar, kulüpler, özel konutlar, eskort hizmetleri gibi görünmez olan ya da görünürlüğü az olan fuhuş mekânları da bulunmaktadır (Aalbers ve Sabat, 2012, s. 115). Bugün bu görünmez fuhuş mekânlarına interneti de ekleyebiliriz. Sanal mekân günümüz teknolojisi düşünüldüğünde ilk sırada yer almaktadır diyebiliriz. Bir başka önemli tür olan sokak fuhuşu diğer fuhuş tipleri ile yan yana var olabilmekte; hatta RLD'de görünürlüğü sağlayan esas fuhuş tipi sokak fuhuşudur denebilir (Hubbard, 1998, s. 270).

Fuhuş mekânlarının ve RLD'lerin geçmişten günümüze nasıl uygulandıklarını örnekler üzerinden incelemek fuhuş mekânlarının oluşumu ve yaygınlaşıp yoğunlaşmasını kavramak için yararlı olacaktır. Farklı kültürlerde farklı zamanlardaki uygulamalar bazen benzerlikler de göstermektedir.

İlk genelevin açılışı M.Ö. 504 yılına Atina kent-devletine uzanır (Wells, 1997, s. 11). Solon'un kararı ile devletten izin belgesi alarak ve devlete vergi ödemek şartı ile açılan ilk genelevlerde köleler ve savaş mahkumları çalıştırılmıştır (a.g.k.). Buradan elde edilen gelirler ise Yunan ordusuna aktarılmıştır (a.g.k.). Atina kent-devletinin genelevleri limanda ve kumar oynanan bölgelerde kurulmuştur (a.g.k., s. 12). RLD kentte fuhuşun yoğunlaştığı bölgelerde bulunduğundan aslında Atina kent-devletinin liman ve kumar oynanan bölgelerde oluşturduğu fuhuş mekânlarına RLD'nin ilk örnekleri diyebiliriz.

Fuhuş mekânları her dönem, tüm uygarlıklarda ve bütün kentlerde oldukları şekliyle ve oldukları yerde bırakılmaz; kentin farklı bölgelerine itilirlerdi. 15. ve 16. Yüzyıllarda bu durumun örneklerini Roma ve Prag'da görmekteyiz. 15. Yüzyıldan itibaren fahişeler Roma'nın kamusal alanında görünür hale gelmişlerdir (Cohen, 1998, s. 392). Sokak tiyatroları da fahişelerin kendilerini teşhir etmek için kullandıkları önemli bir araç olmuştur (a.g.k.). 1566-1605 Yılları arasında kentte fahişelerin varlığı denetlenmek

istenmiştir (a.g.k., s. 400). Bu açıdan özellikle Papaların en çok başvurduğu yol sürgün olmuştur (a.g.k.). Bu dönemde fahişeleri kontrol edebilmek önemli idi; çünkü Roma’da yasal genelevler yoktu ve her bir fahişe bağımsız olarak kendi pansiyonunda çalışıyordu (a.g.k., s. 401). RLD’nin varlığı bilinse de 16. yüzyıl için Başkent Roma’da böyle bir bölgenin olduğuna dair kanıt yoktur; aksine nüfus sayımları fahişelerin şehrin her bölgesine dağıldığını göstermektedir (a.g.k.). 16. Yüzyılda Papalar tarafından uygulanan sürgün ve dışlama politikaları amacına ulaşamamıştır (a.g.k., s. 408). Bir diğer tecrit uygulaması da, 16. yüzyıl sonunda II. Rudolf’un Kraliyet Konutu’nun Viyana’dan Prag’a taşınmasının ardından Prag önemli bir fuhuş merkezi haline gelmiştir (Prokopovych, 2017, s. 185). Fuhuş mekânları da çoğunlukla kale civarında bulunmaktadır (a.g.k.).

Fuhuş ile baş etmek için fahişeleri kentten sürmek ve RLD’leri kent çeperine itmek çok da işe yaramamıştır. Buna karşılık daha sonraki zamanlarda genelevlerin kent içinde yerlerinin değiştirilerek de fuhşun azaltılabileği görüşü ileri sürülmüştür. 19. Yüzyılda Hong Kong’ta ruhsatsız genelevleri azaltmak için, ruhsatlı olanlar kentin merkezinde ve ulaşılabilir olmalı fikri ortaya atılmıştır (Howell, 2004, s. 244). Hem Çinli hem de yabancıların oluşturduğu genelevler hem birbirlerinden ayrılmış hem de kendi içlerinde birinci, orta ve alt olmak üzere ayrılmıştır (a.g.k.).

Bu sert uygulamalara karşın fuhşa bakışta ılımlı yaklaşımlar da vardır. Fakat yine de fuhuş belirli bölgelerle sınırlandırılmıştır. 1820’de Mahmudiyya Kanalı’nın inşası Mısır’a yüzyıl sonunda büyük bir zenginlik ve nüfus artışı olarak yansımıştır (Takla, 2017, s. 7). Bu zenginlik ortamında fuhşun doğuşu hoşgörü ile karşılanmış fakat coğrafi bir sınırlandırma getirilerek RLD oluşturulmuştur; ancak bu bölgelerin dışında faaliyet gösterenler de olmuştur (a.g.k.).

RLD’nin belirli bölgelere itilmesi toplumun farklı kesimleri arasına sınırlar çizerek uçurumlar oluşturmuştur. Bu uygulamanın ötekileştirilmiş grupları hedef göstermek için kullanılan bir araç görevi gördüğü ileri sürülebilir. 1900’e doğru Amerika’nın birçok şehrinde RLD oluşmuştur (Shumsky, 1986, s. 665). RLD belli bir grup insanı soyutlamak adına tasarlanmış ekonomik ve sosyal bir gettodur (a.g.k., s. 666). Çin Mahallesini de RLD’nin bir parçası olarak değerlendirenler olmuştur; çünkü bu durumun bir tür kontrol mekanizması olarak kullanıldığı düşünülmektedir (a.g.k.). Örneğin, 19. Yüzyıl sonunda Kanada’nın kasabalarındaki genelev sayısı kilise

sayısından fazladır; hatta Victoria kentinin Çin Mahallesi'nde 1870'lerde en az dokuz genelev bulunmaktadır (Hallgrimsdottir vd, 2008, s. 123). Avrupa'da Ortaçağ boyunca RLD surların dışında yer almıştır; fakat Amerikan kentlerinde şehrin merkezinde – MİA'da- yer almıştır (Shumsky, 1986, s. 667). Polisin tavırları ve halk sağlığı endişeleri bu mahallelerin yaratılmasında etkilidir ama bu açıklama tek başına yetersizdir (a.g.k., s. 669). Polis ve doktorların yanı sıra belediyeler de fahişelerin ayrı bölgelerde olması gerekliliğini savunmuşlardır (a.g.k.). Bu bölgelerin nerede yer alacağı tartışması, kabul edilen ve edilmeyen davranışlara bir sınır çizerek saygın olan ve olmayan mahallelerin birbirinden ayırması gerektiği biçiminde son bulmuş; fakat Amerikan kentlerinde RLD fakir ve marjinal mahallelerde yer bulmuştur kendine (a.g.k., s. 672). Tecrit edilen bölgelerin kentte kadınların ahlâkını korumaya yönelik olarak oluşturulduğu iddia edilmektedir (a.g.k., s. 673). Oysa ki buna karşılık, Amerikan orta ve üst sınıf ailesinin işlevselliği için bu statülerdeki kadınlara biçilen ahlaki görevlerin dayatılmasının esas olduğu iddia edilebilir. 1920'lerde RLD'nin daraltılması Amerika'da fuhşu daha az görünür hâle getirdi; fakat yok etmedi (Hennigan, 2004, s. 196). Böylece fuhuş mekânları dönüşmüş; genelevler yerini otellere ve konutlara bırakmış; fuhuş kente dağılarak daha yaygın hale gelmiştir (a.g.k.).

Toplumda zaten dışlanan ve bu nedenle istihdam sorunu yaşayan kesimlerin örneğin eşcinsellerin ve göçmenlerin ikinci bir kez daha dışlanarak RLD bölgelerine ve fuhşa itilmeleri de söz konusudur. Berlin'de erkek barları 1930'lara kadar uzanmaktadır; bu barlar Berlin'in yerleşik eşcinsel bölgelerinde bulunur; RLD'nin bir parçası olan barların etraflarında erkek striptiz kulüpleri, gey sineması ve seks malzemeleri satan dükkânlar bulunmaktadır (Ellison ve Weitzer, 2017, s. 1394). Romen ve Bulgar göçmen erkeklerin istihdam edilemedikleri için kendilerini fuhşun içinde buldukları alanlardır (a.g.k., s. 1396).

RLD kapatıldığında fuhuş civara yayılırken mekânsal anlamda çeşitlenmektedir. Fuhşu kente dağıtan ve dönüştüren şey sadece RLD'lerin kapatılması değil, aynı zamanda toplumun ve polisin baskısıdır diyebiliriz. 1900'lerin başında fuhuş Perth şehir merkezinin her yerinde ve özellikle demiryolu hattı bölgesine yakın civarlarda görülmüştür (McKewon, 2003, s. 301). Genelevler 50'li yıllarda endüstriyel bölge faaliyetleri ile çevrelenmiştir (a.g.k., s. 303). 1958'de RLD'nin kapatılması ve "sıfır tolerans politikası" fuhuş mekânlarının komşu bölgelere dağılmasına neden olmuştur

(a.g.k., s. 304). 70'li yıllarda banliyölerde fuhuş masaj salonlarında ve eskort ajanslarında varlığını sürdürmüştür (a.g.k.). 1987'de düzenlenen bir turizm etkinliği sonucu fuhuşta artış görülmüştür (a.g.k., s. 305). Perth'te polisin politikasındaki değişiklikler fuhuş mekânsal anlamda dönüştürmektedir (a.g.k., s. 297). Polisin politikasını ve buna bağlı olarak fuhuş mekânlarının dağılımını etkileyen faktörler arasında sosyal damgalama, kentsel rekabet ve sermaye grupları ile politik baskılar yer almaktadır (a.g.k.). Bu durumun benzer bir örneği de Londra'da görülmektedir.

Londra'nın Soho semtinde 1970'lerin sonuna doğru hoşgörü bölgesi anlayışı sonucu birçok seks dükkânı, seks sineması, dikiz şov, seks kulübü ve masaj salonu görülmektedir (Hubbard, 2004, s. 1693). 90'larda turistlere yönelik bir seks merkezi olarak Soho devamlılığını sürdürmüştür; fakat, 1982 ve 1986'da seks dükkânlarının ve seks sinemalarının lisansları reddedilmiş ve bir tür temizliğe girişilmesi sıfır tolerans politikasını gündeme getirmiştir (a.g.k.). Bu anlamda, hukuk-siyaset-polis üçgeninin fuhuş mekânlarında dönüşüme etki eden önemli faktörlerden olduğu söylenebilir. Bu faktörler fuhuş mekânlarını dönüştürmenin yanı sıra onu kontrol etmenin de yoludur.

Genelevler 19. yüzyıldan 20. yüzyıl ortasına Cebelitarık'ta fuhuş ekonomisinin yoğunlaştığı mekânlardır ve kentsel mekânda da belli bir yoğunlaşma hareketleri mevcuttur (Howell, 2004, s. 455). Genelevlerde fuhuş kontrol edilebilir olduğundan polisler gizli fuhuşu engellemek ve fuhuş evcilleştirmek için baskı yapmaktadırlar (a.g.k., s. 456). Sağlık ve polis kontrolleri için fuhuş mekânının kentte belli bir bölgede belli bir isimle sabitlenmesinin önem arz etmekte olduğu söylenebilir.

Fuhuş mekânlarının siyasi ve hukuki kanallar nedeniyle dönüşümleri konusunda önemli örneklerden biri de Amsterdam'dır. Amsterdam'da ilk yasal genelevler yaklaşık 600 yıl önce görülmeye başlamıştır (Brants, 1998, s. 621). Amsterdam'ın RLD'si 1960'ların sonuna kadar kentin en güvenilir kısmını oluşturmaktadır (a.g.k., s. 626). Bu güvenli bölge, 70'li ve 80'li yıllarda denetim eksikliğinin de etkisi ile sorunlu bir bölge haline gelmiş; seks işçileri kentin farklı bölgelerine dağılmış ve geleneksel pencere/vitrin fuhşunun yanında porno tiyatroları, sinemaları ve dükkânları gibi fuhuş mekânları ortaya çıkmıştır (a.g.k., s. 627). RLD'nin seks işçileri şehrin başka bölgelerinde, görece daha elit olan eskort ajanslarında ve seks kulüplerinde çalışmak için, gitmişlerdir (a.g.k.). Bu bölgede sadece Üçüncü Dünya, Batı Hint Adaları ve 89 sonrası Doğu Bloğu ülkelerinden gelen göçmenler kalmış; uyuşturucu, zührevi hastalıklar ve güvenlik

sorunları meydana gelmiştir (a.g.k.). Bu tarz sorunları halledebilmek için eski rıhtım yakınlarında bir tür arabalı genelev bölgesi oluşturulmuştur (a.g.k., s. 631). 1970 sonrası Amsterdam fuhuş mekânları hukuk ve dünyadaki siyasi olaylardan etkilenerек dönüşmüştür diyebiliriz.

Amsterdam’da yasal fuhuş mekânlarının dört farklı biçimi bulunmaktadır; bunlar, pencere/vitrin fuhuşu (*window prostitution*), özel kulüpler (*private clubs*), özel evler – barsız seks kulüpleri (*private houses - sex clubs without a bar*), ve eskort ajanslarıdır (*escort agencies*) (Museum of Prostitution, 2023). Bilinen ilk pencere fuhuş barları ise, II.D.S. sonrasında ortaya çıkmıştır (Boels ve Verhage, 2016, s. 46).

Bir diğer önemli fuhuş mekânı arabalı genelevdir. Bonn’da 2011’de sokak fuhuşu için arabalı bir alan kurulur (Grohs, 2020, s. 164). Bu bölgeyi kullanan seks işçilerinden günlük 6 euroluk bir seks vergisi alınır (a.g.k.). Sokak fuhuşuna karşılık, ev-eksenli fuhuş kentlerde son yıllarda önemli oranda artış gösteren bir fuhuş tipidir (Hubbard ve Prior, 2012, s. 155). Özellikle salgın döneminde kapatılan genelevler nedeni ile konutta ve internet üzerinden işleyen bir fuhuş pazarı söz konusudur.

Fuhuş mekânlarının belirli işlevleri bulunmaktadır. Fuhuş mekânları belirli ve bilinen bir yerde toplandığı zaman fuhuşun denetim ve kontrolü kolaylaşır; ayrıca fuhuş sektöründe çalışanlar ve çalışmayanlar birbirinden ayrılmaktadır. Bu durum sadece RLD için değil; kent içinde seks işçilerinin yoğun olarak gittikleri herhangi bir mekân için de geçerlidir. Örneğin, günümüzde Kahire’de fahişelerin yoğun olarak gittiği bir kahve dükkânı bulunmaktadır (Koning, 2009, s. 543). Erkekler kendi eşlerini ve nişanlılarını “fahişe” damgası yememeleri için bu tip mekânlardan uzak tutmaktadırlar (a.g.k.).

Fahişeler üst ve orta sınıfın yerleşim yerlerine girememelerine karşılık, kültürel ve politik sermayesi düşük olan işçi sınıfı ve alt sınıfın yerleşimlerine kolayca girebilmektedirler; oysaki her sınıfın mensupları fuhuşun kendi bölgelerinde yer almasına şiddetle karşı çıkmaktadır (Aalbers ve Sabat, 2012, s. 115). RLD seks hizmeti satılan mekânları sınırlamak ile kalmaz; buna ilaveten hem kadının cinselliğini kontrol eder hem de fahişeler ile saygın kadınlar arasında da bir ayrım yapmaktadır (a.g.k., s. 116). Bu şekilde toplumda fahişe olan ve olmayan kadınlar arasına örülen duvar başka bir mekân oluşturmaktadır. Bu ayrım 19. yüzyıldan beri uygulanmaktadır. Engels’in (2007,

s. 57) bize aktardığı Londra'nın kenar mahallelerinde sanayi devrimi sonrası "yoksulun da yoksulu, en düşük ücret alan işçiler hırsızlarla ve fahişeliğin mağdurlarıyla, ayrım gözetmeksizin karmakarışık yaşarlar" ve çoğunlukla İrlanda kökenlidirler ifadesi ile de pekişmektedir.

Seks işçileri kentin suç, ahlaksızlık ve hastalıklar ile bağdaştırılan bölgelerine yerleştirilir ve toplumun gözünde fuhuş mekânlarının anlamı bu biçimde inşa edilir (Hubbard, 1998, s. 71). Aslında böylece saygın kadın ve fahişe ayrımına yarayan bir mekânsal ayrıştırma ile fuhuş mekânının işlevi belirlenmiş olur. Kentin belirli bir bölgesinde bulunan fuhuş mekânları kentin güvenlik sınırlarını ifade ediyor diyebiliriz. Fakat, fuhuş kentin her yerine dağıldığı zaman daha az görünür olmasına karşılık denetim dışına da çıkmaktadır.

Fuhuş mekânlarından söz ederken erkek ve hayvan genelevlerinden de bahsetmek gerekiyor. Avrupa'nın ilk yasal erkek genelevi İsviçre'de Angels adı ile şehir dışındaki Leibstad'ta açılmıştır (NTV, 2023). Hayvan genelevleri, hayvan pornosu ve zoofili söz konusu olduğunda Danimarka, Norveç, İsveç ve Almanya adları geçen ülkelerdir (T24, 2023). Refah seviyesi yüksek ülkelerde bu durumun görülmesi ilgi çekicidir.

2.4. Fuhuş Politikaları

Fuhuş politikalarının analizi, bu düzenlemeler esnasında karşılaşılan zorluklar, fuhuş dünyasının politikacıların dünyasında ne ifade ettiği, politikacıların fuhuş algılayma biçimleri ve bunun hangi araçlar ile şekillendirildiği ve fuhuş konusu için etkili ve insancıl düzenlemeler yapmanın olasılık ve kısıtlarının neler olduğu gibi sorular etrafında biçimlendirilirse faydalı olacaktır (Wagenaar vd, 2017, s. 258). Fuhuş politikaları düzenlenirken, fuhuş damgasının kalıcılığı, fuhuşun doğasının ve fuhuş politikalarının ahlak ile olan bağıntısı, göçmenlik ile olan yakın ilişkisi, bu konudaki verilerin eksikliği ve yerel bir olgu olması nedeniyle düzenlemenin de bu yönde yapılması gerektiği, gibi zorluklarla karşılaşmaktadır (a.g.k., s. 258, 259; Wagenaar, 2017, s. 3, 4). Ahlâk politikasının tüm özellikleri fuhuş politikasına da sirayet etmiştir (Wagenaar vd, 2013, s. 55). Ahlâk politikası doğası gereği, ideolojik, sıradan, duygu yüklü, durumlara olaylara dirençli, uygulama anlamında etkisiz, ani ve sert değişimlere karşı savunmasız olması gibi özellikleri bulunmaktadır (a.g.k., s. 56-58; Wagenaar ve Altink, 2012, s. 283, 284).

Kent yaşamı ve fuhuş arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek için, hangi fuhuş türünün ratasız edici olduğunu, kimin rahatsız olduğunu ve kent mekânında kabul görmüş yaşam biçimini belirleme hakkına kimlerin sahip olduğu gibi temel soruları sorabiliriz (Tani, 2002, s. 355).

Fuhşun bir meslek olarak kabul edilmesi ve taraflara zarar vermemesi için fuhşun şiddet içerdiği (Farley, 2006, s. 104), ırkçı, cinsiyetçi ve sınıfsal önyargılar barındırdığı (a.g.k., s. 109), pornografi ve kaçakçılığın işkence tanımının sınırlarını aştığı (a.g.k., s. 114), pornografinin fuhuş için reklam olduğu (a.g.k., s. 118), hile yapılmasının söz konusu olmadığı (a.g.k., s. 121), fuhşun normalleştirilmesinin bu olgunun doğurabileceği zararları görünmez kıldığı (a.g.k., s. 123), fuhuş politikalarının sonuçlarını tam olarak bilemeyeceğimiz, gibi farkında olunması gereken önemli noktalar olduğu söylenebilir (a.g.k., s. 128).

Fuhşun kontrolü için kontrol çabalarını ev içi fuhuştan sokak fuhşuna yöneltmek, cinsiyetçi olmayan yasalar çıkarmak ve fuhuş yapmak istemeyen bırakmak isteyen kişilere destek ve yardım sağlamak gibi alternatif yöntem önerileri bulunmaktadır (Weitzer, 1999, s. 99). Fakat unutulmamalıdır ki, devletin fuhuş politikalarını, alt sınıfları denetleme ve toplumun geri kalanından izole etme aracı olarak kullandığını ileri sürenler de bulunmaktadır (Shumsky, 1986, s. 675).

SWOP (Sex Workers Outreach Project) Sidney’de toplum temelli bir organizasyon olarak, seks işçilerinin istihdamı için uğraşmaktadır ve ulusal seks işçileri derneği Scarlet Alliance’nin üyesi bir kuruluştur (Harcourt vd, 2010, s. 484). Buna ek olarak, Sidney’de ev-eksenli çalışan seks işçileri hem devletin kontrolünden hem de kamusal görünürlükten uzaktırlar; bu vergiden kurtulmalarını sağlar; ama işçilerin sahip olduğu haklardan da mahrum kalırlar (Hubbard ve Prior, 2012, s. 146). Çünkü kişinin kendi konutunda icra ettiği fuhuş bir tür ev-eksenli çalışma olarak görülmemektedir (a.g.k.).

Sokak fuhşunun denetlemesi konusunda, odak noktası kadın fahişelerden uzaklaşmakta, kadın fahişe suçludan ziyade kurban görünümünde, cinsel hizmetler için ayrılmış alanların yeniden yapılandırılması, hem polisleri hem de politikaları/düzenlemeleri içeren çok kurumlu yeni yaklaşımların geliştirilmesi, ASBO, CRASBO ve ABC kullanımının artışı, madde bağımlılığı konusunda polisin yetkileri, mevcut stratejilerin

geliştirilip teşvik edilmesi, gibi bazı ortak bileşenler bulunmaktadır (Matthews, 2005, s. 893).

İsviçre'nin Olten kentinde sokak fuhşuna odaklanan video sisteminin yeterliliğini ölçmek için bir çalışma yapılmıştır (Klauser, 2007, s. 337). CCTV sistemi 2001-2004 yılları arasında kullanılması planlanan ve marjinalleştirilmiş grupların yaşadığı dezavantajlı kentsel mekânları yeniden canlandırma amacı için kullanılmış bir görüntüleme sistemidir (a.g.k.). İsviçre'nin Olten kentinin sokak fuhşu olan bölgesine CCTV sisteminin kurulma nedenleri, bir fahişenin öldürülmesine istinaden sokaktaki fuhşu güvence altına almak, kentin imajını yenilemek ve hem fuhuş bölgesinin hem de tüm kentin ekonomik çekiciliğini arttırmak yönünde kaygılar olduğu söylenebilir (a.g.k., s. 337, 338). Fakat ankete katılanlar bu sistemin suçu engellediği ve suça zamanında müdahale sağladığı yönünde cevaplar vermemişlerdir (a.g.k., s. 346). CCTV sisteminin sokağın genel sorunlarına dair ilk birkaç ayda düşüş görülse de kalıcı olarak suçu yok etme gücüne sahip olmadığı görülmüştür (a.g.k.). Sistemin kurulumundan üç yıl sonra kullanıcılar açısından pek de bir anlamı kalmamıştır (a.g.k.). İngiltere'de ise yerel sakinlerin oluşturduğu “Finsbury Parkı Eylem Grubu” ile gürültülü ve tehlikeli olan RLD daha sakin bir yerleşim alanına dönüştürülmüştür (Lowman, 1992, s. 3). 1985 Yılındaki Sokak Suçları Yasası öncesinde bu olay cereyan etmiştir (a.g.k.). Bu anlamda fuhşa yönelik politikalar kültürel ve yerel izler taşımaktadır diyebiliriz.

Nevada'da yapılan bir alan araştırmasının temel sorusu, fuhşun doğası gereği şiddeti barındırıp barındırmadığı üzerinedir (Brents ve Hausbeck, 2005, s. 271). Genelevde çalışan seks işçileri (araştırmaya katılanlar) kendilerini hem fiziksel hem de sağlık anlamındaki şiddetten korumanın yolunu “genelev” olarak düşünmektedirler (a.g.k.). Güvenlik ve tehlike 19. yüzyıldan itibaren fuhuş politikalarını etkilemiştir (a.g.k., s. 272). Fuhuş politikasının temelini oluşturan şiddet türleri arasında fahişelere yönelik şiddet, toplum düzenini bozan şiddet ve halk sağlığına karşı şiddet bulunmaktadır (a.g.k.). Bu bağlamda şekillenen fuhuş politikaları şöyledir:

- 1- Yasallaştırma (*legalisation*): Devletin ruhsat verip düzenlemesi,
- 2- Lağvetme (*abolitionist*): Üçüncü şahsı cezalandırma,
- 3- Suç sayma (*criminalization*): Tüm tarafları cezalandırma,
- 4- Suç olmaktan çıkarma (*decriminalization*): Fahişeleri bağımsız işletmeler biçiminde düzenleme (a.g.k.).

Başka bir kaynakta ise fuhuş politikaları düzenlemecilik (lağvetmeyi de içerir), yasaklama (suç saymayı da içerir), suç olmaktan çıkarma ve yasallaştırma şeklinde sınıflandırılmaktadır (Matthews, 2008, s. 95, 96). Fuhuş politikaları konusunda hem İngilizce hem de Türkçe literatürde farklı sınıflandırma ve adlandırmalar mevcuttur. Fakat burada hem tarihçe hem de örneklendirmeleri açısından konuyu daha derinlemesine işlediği düşünülen Matthews'un görüş ve bilgileri referans olarak alınmış ve alt başlıklar bu doğrultuda düzenlenmiştir. Fakat farklı ülkelerde uygulanmış örnekleri verirken çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu doğrultuda fuhuş politikaları ve nasıl uygulandıklarına dair analizler şöyledir:

1. Düzenlemecilik (*regulationism*) ve lağvetme (*abolitionist*): İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve Kanada,
2. Yasaklama (*prohibition*) ve suç sayma (*criminalisation*): İsveç, ABD (Nevada hariç), Çekya, İsviçre, Mısır ve Çin,
3. Suç olmaktan çıkarma (*decriminalisation*): Yeni Zelanda ve Avustralya (her eyaletinde farklı bir politika uygulanır; dört politikanın da örneği görülebilir),
4. Yasallaştırma (*legalisation*): Hollanda

Bu politikalar genellikle saf halleriyle değil; birlikte kullanılmışlardır; bu da ülkelerin politikalarını adlandırmada zorluk çıkarmaktadır (a.g.k., s. 97). Politikaların hangisinin nerede kullanıldığına bağlı olarak sonuçları değişmektedir; fakat genel olarak tanımlanırsa Hollanda'da yasallaştırma, Birleşik Krallık'ta lağvetme, İsveç'te yasaklama politikaları kullanılmaktadır (Hubbard vd, 2008, s. 149). Özetle fuhuş politikaları temelde dörde ayrılan, şiddet bağlamında oluşturulmuş ve günümüzde melezlenmiş halde kullanılmaktadırlar. Kullanıldığı ülkenin kültürüne, dönemlerine ve idari bölümlerine göre de ülke içinde değişiklikler gösterebilmektedir. Bu nedenlerden ötürü hangi ülkede hangi politikanın kullanıldığı yönünde bilgilerin çelişik olduğu düşünülebilir.

2.4.1. Düzenleme (*Regulationism*) ve Lağvetme (*Abolitionism*)

Düzenleme 19. yüzyılda İngiltere ve Fransa'da ortaya çıkmıştır (Matthews, 2008, s. 97). Temel amacı fuhuş ile ilgili aşırılıkların kontrol edilmesidir; başka bir deyişle fuhuş yasa dışı değildir, bu faaliyetin istenmeyen sonuçlarını yönetmeye yönelik uygulamalardır (a.g.k.). Ahlakçı ve kadercî bir bakış açısı yerine kontrol ve yönetme

kavramları tercih edilmiştir (a.g.k.). Genelevleri kapatmaya dayanan lağvetme yaklaşımından etkilenmiştir; düzenleme uygulamasının post-lağvetme (*post-abolitionist*) formuna yeni-düzenleme (*neo-regulationism*) politikası denilmektedir (a.g.k., s. 98). Yeni-düzenleme 20. yüzyılda daha çok polisin güvenlik yöntemlerine ve yasal kontrollere dayanmaktadır (a.g.k.). Düzenleme yaklaşımı, fahişelerin ahlakına odaklanmak yerine, fuhşun rasyonel yönetimini amaçladığı için liberal bir tavrı benimsemektedir (a.g.k.). Bu politikalara örnek olarak İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve Kanada ülkelerinin uygulamalarından bahsedilecektir.

Fuhş hakkında düzenleyici politikaların önemli özelliği ayrı bir fuhş bölgesi oluşturmaktır (Howell, 2000, s. 380). Bu durum fuhşu diğer suçlar ile yan yana getirse de denetimini kolaylaştırmaktadır (a.g.k.). Mekânsal düzenlemenin bir diğer uygulaması da, kadın fahişelerin -genelev olmuyorsa- işçi sınıfı mahallelerine sürülmesini içermektedir (a.g.k., s. 383). 1857’de Zührevi hastalıklarla ilgili bir yasa çıkarıldı ve İngiliz Sömürge Dairesi ile yerel sömürge yönetimleri genelevlerin çalışmasına izin verdi (Howell, 2004, s. 233). Emperyalist politikanın temel derdi genelevleri düzenleyip zührevi hastalıkları kontrol ederek kolonilere ucuz Çin işçiliğini teşvik etmektir (a.g.k., s. 234).

İngiltere’de 19. yüzyıl ortalarına gelindiğinde fuhş düzenleme politikaları gündeme gelmiştir (Howell, 2000, s. 377). Fuhşu düzenleyen politikalarda fuhş ilk defa bir kamusal sorun olarak ifade edildi (a.g.k.). Kamusal alanda düzeni sağlamak adına, fuhşun kentten denetlenebilecek bölgeleri ile sınırlandırılmasına karar verildi (a.g.k.). Böylece hem fuhş faaliyetlerinin hem de bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması hedeflenmiştir (a.g.k.). 1859 tarihli düzenleme broşürü ve 1864 tarihli Bulaşıcı Hastalıklar Yasası kamu düzeninin korunmasına ve fuhş için yaratılan coğrafyanın evcilleştirilmesine yönelikti (a.g.k.). Viktorya döneminde Cambridge Üniversitesi’nde öğrenim gören erkek öğrencilerin ahlâkını ve sağlığını tehlikeye attığı düşünülen kadınların tutuklanması ve hem Cambridge kasabasında hem de Viktorya dönemi toplumundaki fuhşun etkilerini denetlemek ve İngiltere’de fuhş coğrafyasının düzenlenmesinde Oxford ve Cambridge Üniversiteleri etkin rol oynamışlardır (a.g.k., s. 377, 378). Üniversitelerin yetkileri, kadın fahişelerin tespit ve kaydı ve gerektiğinde hapsi, zührevi hastalığı olanların hapsedilmesi ile düzenli tıbbi muayene etme biçiminde özetlenebilir (a.g.k., s. 378).

Britanya’da 1959 Sokak Suçları Yasası ve 1985 Cinsel Suçlar Yasası ile hem fahişelerin hem de müşterilerinin sokaktaki davranışlarını düzenlenmiştir (Hubbard, 1998, s. 271). 1956 ve 1985 Cinsel Suçlar Yasası ile 1959 Sokak Suçları Yasası İngiltere’nin fuhuş konusundaki 3 temel yasasıdır (Hubbard, 2004, s. 1692).

Düzenleme ile fuhuş denetlenerek kamusal alandaki görünürlüğü azaltılmaya çalışılmıştır (Hubbard, s. 1998, s. 272). Fahişeler ve müşterilerinin herhangi bir yerde buluşmaları engellenerek polisin de katkısıyla “genelev mahallesi”nin yaratılması sağlanmıştır (a.g.k.). Böylece fuhuş RLD bölgesine kaymak zorunda bırakılır ve kontrolü kolaylaşır. Yerel halkın fuhuş mahallelerinde istememe nedenleri arasında gürültü, kirlilik ve yerel kadın sakinlerin tacize uğraması yer almaktadır (a.g.k.). Bu nedenle yerel sakinler mahallelerinden fuhşun çıkarılmasını talep etmektedir. Aynı durum 1940’ların Londra’sında da yaşanmıştır (a.g.k., s. 273). Fuhşun banliyölere kaydırılmasına yerel halk karşı çıkmıştır (a.g.k.). 1990’lı yıllarda ise, bu durum mahalle protestolarına dönüşmüştür ve medya tarafından çok ilgi görmüştür (a.g.k.). Viktoryan ve Edwardyan dönemlerde ise, fuhuş çoğunlukla işçi sınıfı mahallelerinde yoğunlaşmıştır (a.g.k., s. 274). 1950’li ve 1960’lı yıllarda da fahişelerin yaşadıkları ve çalıştıkları alanlar birbirinden farklıdır ve bu mekânsal ayrım onların bulundukları yere göre kimliklerini de belirlemektedir (a.g.k., s. 274, 275). 70 Sonu 80 başı ise, pencere fuhşu artış göstermiştir (a.g.k., s. 275, 276). Bu durum o bölgedeki mülklerin değerini de düşürmüştür (a.g.k., s. 276). 90’lı yıllarda yaşanan fuhuş karşıtı toplumsal eylemler sonucu, seks işçilerinin sayısı azalmış ve bir kısmı yerinden edilerek başka şehirlerde başka mekânlarda çalışmak zorunda kalmışlardır (a.g.k., s. 277, 278). Toplumsal eylemlere katılan önemli bir grup da Müslümanlardan oluşmaktadır (a.g.k., s. 283).

İngiltere’nin birçok kentinde olduğu gibi Birmingham’da da sokak fuhşu bir bölge ile sınırlandırılmıştır (Hubbard ve Sanders, 2003, s. 76). 1959 Sokak Suçları Yasası ve 1985 Cinsel Suçlar Yasası ile polis seks işçiliğini tek bir bölgede tutarak diğer bölgelere –özellikle üst sınıfın ikamet ettiği- yayılmasını engellemiştir (a.g.k., s. 78). 1980’lerde konut kiralararak seks satma yaygındır (a.g.k.). Giderek artan fuhuş kötü şöhretli bir bölge yaratmış ve bunun sonucu fuhuş ile bulaşıcı hastalıklar, hijyen eksikliği ve uyuşturucu kullanımı gibi diğer faktörlerin doğru orantılı olduğu iddia edilmiştir (a.g.k., s. 79). 1994’te fuhuş karşıtı protestolar başlamış ve bu protestoların, çıkan yasaların ve uygulamaların sonucu olarak, 1996 başında fuhuş bu bölgeden başka yerlere

aktarılmıştır (a.g.k., s. 80, 81). Birmingham’da sokak fahişeliğine karşı birçok kampanya organize edilmiştir (Sanders, 2004, s. 1706). İngiliz Fahişeler Kolektifi ve Uluslararası Seks İşçileri Sendikası 8 Mart 2000 günü Londra’da bir protesto düzenlemiştir (Hubbard, 2004, s. 1687). Bu sefer düzenlenen, Londra Soho’daki seks işçilerinin yerinden edilmesine karşı bir yürüyüşdür (a.g.k.). 2001’de yine Soho’da seks işçileri için başka bir sokak karnavalı düzenlenmiştir (a.g.k., s. 1688). Protestolar ve medya İngiltere yasalarında olabildiğince etkili olmuştur.

1923 yılında Fas’ta Kazablanka kentinde Fransızlar tarafından bir genelev mahallesi (Bousbir) oluşturulmuştur (Staszak, 2014, s. 1). Fas’ta Fransız sömürgeler tarafından fuhşun düzenlenme nedenleri arasında fuhşun ahlâki, sosyal ve sağlık açısından kirlenmeye yol açması bulunmaktadır (a.g.k., s. 4). Sömürge ordularını ve beyaz ırkı koruma amacıyla fuhş düzenlenmek istenmiştir (a.g.k.). Genelevlere ruhsat verilmiş, sağlık denetimleri yapılmış, fuhş yapanlar kayıt altına alınmış ve fuhşun sadece belirlenen bölgede kalması sağlanmıştır (a.g.k.). 1930’larda Kuzey Afrika’da birçok sömürge ülkede bu tip planlanmış genelev mahallesine rastlanmaktadır (a.g.k., s. 5). Sadece Avrupalıların talepleri değil, aynı zamanda kırsaldan göç eden işçilerden dolayı da fuhş artmıştır (a.g.k., s. 6). Bu şekilde planlanan genelev mahallesi *sex prison* ve *orientalized pornographic theme park* olarak tanımlanabilir (a.g.k., s. 20).

2002 yılında Paris’te Sarkozy’nin hapis ve katı para cezası gibi maddeleri içeren güvenlik yasa tasarısına karşılık yürüyüşler düzenlendi (Hubbard, 2004, s. 1688). Paris seks işçileri ile ünlenmiş kentlerden biridir (a.g.k., s. 1689). Uygulanan fuhş politikası düzenlemeci politikadan lağvetme politikasına çevrilmiş olsa da fuhş konusunda herhangi bir değişiklik görülmemiştir (a.g.k., s. 1690). Polis ve seks işçileri arasında geçen olaylar şiddetlenmiş; 90’lı yılların sonlarında polisin baskısının arttığı yönünde iddialar çoğalmıştır (a.g.k.). New York’tan esinlenerek geliştirilen “*zero tolerance*” yaklaşımı sonrasında da polisin müdahaleleri sertleşmiştir (a.g.k.). Hatta bazı bölgeler için CCTV sistemini gerekli olduğu düşünülmüştür (a.g.k.). Sarkozy’nin 2003’te kabul edilen İç Güvenlik Yasası fuhşla ilgili değişiklikleri de içermektedir ve seks işçilerinin görünürlüğünü kısıtlama üzerine yoğunlaşmaktadır (a.g.k., s. 1690, 1691). “*Zero tolerance*” yaklaşımı benimsenmiştir ve çok sayıda polis işe almıştır (a.g.k., s. 1691). Sarkozy sergilediği bu tavrı ile yasakçı ve sert bir anlayışa doğru kaymıştır ve bu tavrını özellikle de Paris’in sokaklarını seks işçilerinden temizleme uygulamalarında

göstermiştir (a.g.k., s. 1691, 1692). Paris'teki bu uygulamaların temelinde cinsel ahlaksızlık ve ırksal ötekiliğin çelişkisi yatmaktadır ve benzer uygulamalar Londra'da da bulunmaktadır (a.g.k., s. 1696). Bu durum ulus-devletin sınırlarını koruma kaygısı ile ilintilidir (a.g.k.). Smith'e göre "yeni şehircilik" anlayışı, neo-liberal kentsel rönesans politikalarına dayanan "soylulaşma" ve "sıfır tolerans" yaklaşımını kullanarak orta ve üst gelir gruplarının dezavantajlı grupları şehirden dışarı itmesiyle "*revanchist*" bir şehir oluşturmasıdır (a.g.k., s. 1697). Paris'teki uygulamalar bu anlayışa denk düşmektedir denilebilir.

Almanya'da seks işçiliği 1950'lerden günümüze siyasi ve sosyal bazı dönüşümlere uğramıştır (Löw ve Ruhne, 2009, s. 232). Kamusal alanın dışına itilerek kentin belli bölgelerinde yoğunlaşan fuhuş, kamu politikalarının konusu olmanın dışında cinsiyet ve sınıfsal öğeler de içermektedir (a.g.k.). Bu mekânsal değişiklik farklı gruplar arasında güç dengelerinin değişmesine de neden olur (a.g.k.). Frankfurt'ta fuhuş yasallık içinde cereyan ettiği müddetçe kabul gören bir alt kültürdür (a.g.k., s. 233). 1958-1990 yılları arasında fuhşun sokaktan konut içine itilmesi tüm Avrupa için geçerlidir (a.g.k.). Frankfurt'ta sokaktan kovulan sadece fuhuş değildir; esas olarak sokak kültürüne dolayısıyla proleter kültüre itiraz edilmiştir (a.g.k.). 1960'ta seks işçilerinin kentsel alanda belirli bölgelerde çalışmalarını kısıtlamaya yönelik bir yasaklama yönetmeliği yayınlanır (a.g.k., s. 234). Bu mekânsal değişimin içerdiği bir diğer değişiklik ise, kadının güzel olup olmamasına odaklandı; böylece çirkin, kirli ve kaba kadın fahişeler sokakta rahatsızlık yaratırken, güzel ve bakımlı kadın fahişeler sokakta hoş görüldüler (a.g.k., s. 235). Sokak fahişeliğinin denetlenemez olduğu kabul edilip 1969 yılında İstasyon bölgesinde ilk büyük genelev kurulup ruhsat verilmiştir; fakat burada amaç fahişelerin korunması değil, fuhşun gözden uzaklaştırılmasıdır (a.g.k.).

1984 yılında Frankfurt'ta "Kadın Fahişeler Arasındaki Bilgi ve İletişimi Teşvik Derneği" adı altında fahişeler toplandılar; böylece siyasette aktif rol alarak kendileri ile ilgili çıkartılan yönetmelikleri eleştirdiler (a.g.k., s. 240). Amsterdam Kültür Merkezi'nde düzenlenen Avrupa Fahişeler Kongresi'ne Frankfurtlu seks işçileri de katıldı ve her birinin konuşması fuhşun değil sömürünün kötü olduğu ve haklarının tanınmasını talep etmeleri temel noktalarına odaklandı (a.g.k., s. 241).

Almanya'da 2001 tarihli Fuhuş Yasası ile seks işçiliğine yaklaşım değişir ve böylece kentsel politikaların yeniden düzenlenmesi gerekir (Grohs, 2020, s. 156). Düzenlemeler

fuhşun üç türünü kapsamaktadır: genelev, sokak ve bağımsız kendi konutunda (a.g.k., s. 158). Kamusal alandaki çatışmaların en yüksek olduğu sokak fuhşu, orta seviyede olduğu genelev ve en düşük seviyede olduğu ise kişilerin kendi konutlarındaki fuhuştur (a.g.k.). Bu doğrultuda ahlaki tartışmaların en çok odağına oturan fuhuş türü de sokak fuhşudur (a.g.k.). Fuhuş yasal çerçevede düzenlense de yine ahlaki açıdan sorunlu bir alanı teşkil etmektedir.

Belçika 1948’de lağvetme politikasını kullanmaya başlamıştır (Boels ve Verhage, 2016, s. 46). 1990’lı yıllarda RLD insan kaçakçılığı gibi skandallar ile anılmaya başlayınca 2002 yılında yeni bir kentsel planlama politikasına ihtiyaç duyulmuştur (a.g.k., s. 47). Bu doğrultuda, yeni açılacak seks işçiliğine yönelik mekânlar kısıtlı bir bölgede ruhsat alarak açılabilir (a.g.k.). Lağvetme politikası denetlemeye yetmemiş bu nedenle düzenleme politikasına geçilmiştir. Çünkü lağvetme sadece üçüncü şahıslara ceza kesmektedir. Doğu Avrupa’dan gelen seks işçileri ve Kuzey Fransa’dan akın eden seks turistleri sonrasında alınan kararlar ve kısıtlar yine yetmemiş ve 2012’de seks işçilerinin davranışlarını düzenleyen yeni kurallar belirlenmiştir (a.g.k., s. 47, 48). Mesela müşteri bulmak için ilgi çekici rahatsız edici davranışları yasaklanmıştır (a.g.k., s. 48).

Kanada’da 1759’da Nova Scotia Yasası ile ilk defa fahişelik yasaklanan cezai bir suç olur; 1869 ve 1913’te sokaktaki kadın fahişeye yönelen yasaların müşterileri cezalandıran uygulaması yok denilebilir (Hallgrimsdottir vd, 2008, s. 123). Fuhşu düzenlemeye yönelik politikalar hem fuhşun devamlılığını hem de toplumsal cinsiyet ve cinsellik ile bağlantılı olan ulusal, ırksal, etnik ve sınıfsal kimlikleri güçlendirmeye yaramaktadır (Grant, 2008, s. 61). Fuhuş ulus-devletin bedeni düzenlediği kültürel ve toplumsal bir mecburiyettir (a.g.k.). 1970’lere kadar polisler Kanada’da fahişeleri ya da öyle olduğunu düşündüğü kadınları Serserilik Yasaları üzerinden denetleyebiliyordu; fakat 1972’de değişen mevzuata göre, artık fahişelik suç değil sadece kamuya açık alanda müşteri aramak yasaktı ve polis fahişeleri sadece fahişe oldukları için taciz etmekten men edilmişti (a.g.k., s. 65). 1978’de çıkan bir yasa ile fahişeler ücret karşılığı cinsel hizmet sunumunun “talep edilmesi” ile suçlanmaya başladılar (Lowman, 1992, s. 1). Talep meselesinin tespit edilmesi ise, gizli polislerin sokak fahişelerine yaklaşıp beklemeleri ve fahişe pazarlığa başladığında tutuklamaları üzerine kurulmuştur (a.g.k., s. 2). Kanada’da sokak fuhşunun artma nedeni fuhuş yapılan kulüplerin kapatılması ile ilişkilidir (a.g.k., s. 6). Yapılan şikayetler ve protestolar sadece fahişelerin yer

değiştirmesi ile sonuçlanmıştır (a.g.k., s. 9). 80'lerin ortasında fahişeler bir sanayi bölgesine taşındılar (a.g.k., s. 10). 90'larda sokak fuhşu en yüksek seviyesine ulaşır (a.g.k., s. 12). 1985'te ise, kamusal alanda seks satmak ve almak yasaklanmıştır (Grant, 2008, s. 65). Çünkü bir ulus-devlet için kadınlar biyolojik ve kültürel yeniden üreticiler olarak kodlanırlar ve onların cinselliği ulusal kimliğin saflığının inşası için temel etkenlerden biri görünümündedir (a.g.k., s. 66). Fuhş konusunda benimsenin bu iki farklı yaklaşım Kanada genelinde uygulanmaktadır (Kohm ve Selwood, 2003, s. 17). Sokak fuhşuna hoşgörölü davranılmaz ve polislerin zorbalığına maruz kalınır; fakat son yıllarda bu tavır fahişlerden müşterilere doğru kaymıştır (a.g.k.). Müşteriler seks hizmeti almaya çalışırken yakalandıklarında "john school" denilen okullara gönderilirler (a.g.k.). Gitmeyi reddedenler için Trafik Yasası'na göre araçlarına el konulurdu (a.g.k.).

Sokak fahişeleri ile yerel halk arasında çıkan çatışmalardan dolayı fuhş yerel yönetimlerin büyük sorunlarından birini oluşturan hem politik hem de öfke barındıran bir problemdir (Larsen, 1999, s. 28). Toronto'daki sokak fuhşu ile ilgili siyasi tartışmalar fuhş yapılan şehir merkezinde yer alan mekânların soylulaştırılması, polisin fuhş konusunda sert müdahaleler için yetki istemesinin yanı sıra, bölge sakinlerini manipüle etmesi, bölge sakinleri ve işletme sahipleri arasındaki çıkar çatışması, organize lobi gruplarını sakinleştirmek ve fahişelerin fuhş çözümlerinin dışında tutulup, onların lehine olan herhangi bir şeye meşruiyet tanınmaması gibi bir zeminde cereyan etmektedir (a.g.k., s. 29, 30).

Kanada Fahişeler Örgütü (CORP) ve Elizabeth Fry Topluluğu fuhş mekânları konusunda çalışma yapan kuruluşlardır (a.g.k., s. 36). C-49 yasaı ile Toronto polisi müşterileri tutuklamaya başladı ve caydırıcı olan bu yasa sonrası sokakta fahişe sayıları düşmeye başladı (a.g.k., s. 37). Fakat bu durum fuhş mekânını dönüştürmekten başka bir işe yaramadı. Sokaklardan çekilen fahişeler eskort bürolarına ve masaj salonlarına taşındılar ve pezevenklerin sayısında artış yaşandı (a.g.k.). Durumun kontrolü zorlaştığı için sokak fuhşu yine arttı ve polisler kadın fahişelere yönelik çalışmaya başladılar (a.g.k.). 80'lerin sonlarına doğru işçi mahallelerine yerleştirilirler ve 90'ların başında işçiler bu durumdan rahatsız olduklarını dile getirmeye başlarlar (a.g.k., s. 38). Fuhşu kontrol etmek için uygulanan sert yasalar ve yasaklar fuhşu iki katına çıkarmıştır (a.g.k., s. 39). Fahişelerin bölgeden bölgeye taşınması ve banliyölere kaydırılması sadece yerel

sakinlerin daha fazla tepkisini arttırdı ve bu durum medyada geniş bir yer edindi (a.g.k.). Yerel yöneticiler bu karmaşayı sona erdirmek için yasallaştırılmış “*tolerans bölgeleri*” yaklaşımını savunmaya başlamışlardır (a.g.k.).

2.4.2. Yasaklama (*Prohibition*) ve Suç Sayma (*Criminalisation*)

ABD (Nevada hariç) ve İsveç’te kullanılan yasaklama veya bastırma yaklaşımı fuhuş tamamen suç sayar (Matthews, 2008, s. 112). Nevada’da sadece ruhsatlı genelev işletmek serbesttir (a.g.k., s. 113). ABD ve İsveç başta olmak üzere Çekya, İsviçre, Mısır ve Çin gibi ülkelerde uygulanan politikalardan örnekler vereceğiz.

19. Yüzyıl son çeyreğinde genelev mahallelerinin azaltılmasına yönelik çıkan yasalar alkol ile ilgili yasaların devamı niteliğindedir (Hennigan, 2004, s. 152). 1900-1920 arası çeşitli cezai yaptırımlara karşılık 1925’te yasaklama politikasına geçildi (Aronson, 2006, s. 361, 362). ABD’nin bazı eyaletlerinde fuhuş RLD ile sınırlandırıldı (a.g.k., s. 362). 1910’da kabul edilen Mann Yasası ile erkeklerin kadınları kendi arzularını tatmin etmek için eyalet sınırlarının dışına götürmesi yasaklandı (a.g.k.). Protestan ve Katolik gruplar fuhuş mağduru kadınlara şevkatli davranarak onlar için ABD’de ilk defa fuhuş sığınaklarını kurdular (a.g.k., s. 362, 363). Magdalene Dernekleri ya da Kadın Reform Dernekleri olarak adlandırılan bu kuruluşlar fahişelere ev ve istihdam sağladılar (a.g.k., s. 363). 1960’lar ve 70’ler boyunca kürtaj gibi cinsellikle ilintili eylemleri yasaklayan yasalar kaldırıldı; fakat fuhuş yasak olarak kaldı (a.g.k.). 20. Yüzyılda ABD’de fuhşun yasak olmasının kamu politikaları açısından temel nedenleri arasında Yahudi-Hristiyan ahlâkını tehdit etmesi, toplumun nezdinde damgalanmaları, halk sağlığını tehlikeye sokması, fuhşun suç sayılmasının fahişeleri koruma mekanizması olduğuna inanılması, “yasak, suçu ortadan kaldırmanın yoludur” anlayışı ve fahişelerin soruşturulmasının sayılarını azaltabileceği yönündeki inanç gibi etkenler bulunmaktadır (a.g.k., s. 363, 364).

Washington DC’de seks işçiliğini düzenleyen ilk yasalar 1910 ve 1914’te, talebi düzenleyen yasalar 1935’te, çıplak dans lisansı yasakları 1993’te ortaya çıkmıştır (Edelman, 2011, s. 855). 1989’da fuhuş serbest bölge politikası oluşturulmuştur (a.g.k.). Bu bölgeler belediye tarafından kurulup polis tarafından uygulamaların yapıldığı yerlerdir (a.g.k., s. 848). Polisler bu bölgelerde seks işçilerini tutuklamışlardır; fakat mesele fuhşun engellenmesi değildir; öteki olarak kodlanmış insanlar ırk, cinsiyet,

cinsel azınlık, cinsel yönelim, vb. gibi ideolojik ayrımlar nedeniyle seks işçisi yaftası yapııştırılarak toplanmışlardır (a.g.k.). Başka bir deyişle, fuhuş serbest bölgeler politikasının uygulandığı mekânlar polislerin ve sermaye sahiplerinin ötekileştirilmiş bedenler ile savaştığı alanların temsilini ifade etmektedir (a.g.k, s. 852). Irkçılığın ve cinsiyetçiliğin hakim olduğu mekânlardır (a.g.k., s. 862). Soylulaşma da bu politikaları desteklemek amacıyla kullanılan uygulamalardandır (a.g.k.).

19. Yüzyılda Avrupa'daki birçok ülkeye benzer bir biçimde İsveç'te de seks hizmetinin satışı toplumsal bir gereklilik olarak görülmesinin yanı sıra zührevi hastalıkların yayılmasında baş aktör şeklinde kodlanmıştır (Hubbard vd, 2008, s. 142). 1918'de bulaşıcı hastalıkların sorumlusu olarak hem kadınlar hem de erkekler görülmüştür (a.g.k.). Seks işçiliğinin sosyal bir sapkınlık olduğu görüşünü savunan Serserilik Yasaları 1964'te sokakta seks satışının suç olmaktan çıkmasına kadar yürürlükte kalmıştır (a.g.k.). 1976 tarihli bir rapor ile devletin fuhşa karşı ılımlı yaklaşımı eleştirilmiştir (a.g.k., s. 143). 1977'de kurulan fuhuş komisyonu, kadın istismarının somuta izdüşümü olarak fuhşa odaklandı (a.g.k.). 1990'larda ise, fuhşun bir sömürü biçimi olduğu fikri yaygın hâle gelmiştir (a.g.k.). Doğu Bloğunun çöküşü ile dünya çapında olduğu gibi İsveç'te de fuhuş artmıştır (a.g.k.). İsveç AB'ye girebilmek için diğer Avrupa ülkelerinde kullanılan ve kaçakçılığa neden olan fuhşa liberal yaklaşımları reddederek 1998'de fuhuş yasaklamıştır (a.g.k.). 1998 İsveç hükümeti tarafından cinsel hizmetlerin satın alınmasına karşı çıkarılan yasa tüm tarafları cezalandırmayı içermektedir (Jeffreys, 1999, s. 194). Fuhuş bir insan hakkı ihlali olarak görülmektedir (a.g.k.). 1918'de kaldırılan yönetmelikten sonra İsveç'te fuhuş ile ilgili az sayıda kanun kalmıştır (Kilvington vd, 2001, s. 82). Son 20 yılda İsveç'in yaklaşımı fuhşu sosyal bir mesele olarak ele alıp, çeşitli destek sistemleri geliştirerek fuhşu yok etmeye yönelik önlem alma üzerine yoğunlaşmaktadır (a.g.k., s. 82, 83). 1999'da çıkan yasa da bu anlayışa uygun şekildedir ve cinsel hizmet satın almayı suç saymaktadır (a.g.k., s. 83). İsveç seksi satın almayı suç sayan ilk ülkedir (Vuolajärvi, 2022).

18. Yüzyıl sonlarında Prag'da fuhşu kontrol etme ve yasaklama girişimleri başlatılmıştır (Prokopovych, 2017, s. 185). Aynı dönemde Viyana'da genelevler kapatılıp fahişeler sınır dışı edilmiştir (a.g.k.). Prag'da 1792 ve 1827 yılları arasında yayınlanan kararnameler sonucu polis kontrolü ve tıbbi kontrol ağırlıklı uygulamalar söz konusudur (a.g.k.). 19. Yüzyıl ortasından 20. yüzyıl başına yapılan kısıtlamalar sonucu genelev

sayısında azalma görülmüştür (a.g.k., s. 186). I.D.S. sonrasında zührevi hastalıklarda görülür bir artış yaşanmıştır (a.g.k., s. 188). 1916 yılında fuhuş kontrolü için en kapsamlı genelge yayımlanır (a.g.k.). Avusturya-Macaristan'ın düşüşü ile 1918'de Çekoslovakya kurulur ve düzenlemeciliğin yerini yasakçı politikalar almaya başlar (a.g.k.).

Zürih'te 1990'ların başında fuhşun görünürlüğünü azaltmak için baskıcı bir tavır benimsenmiştir (Liempt ve Chimienti, 2017, s. 1577). Bu baskıcı tavır uyuşturucu yasağı ve sokak fuhşunun 14 sokak ile sınırlanması uygulamaları ile yapılmıştır (a.g.k.). İsviçre'de 1992'den beri fuhuş 18 yaşını doldurmuş olmak, gönüllü olmak ve bağımsız çalışmak gibi koşullara bağlı olarak yasal ilan edilmiştir (a.g.k.). Genelevler daha az kısıtlama ile karşılaşmış olsa da, sokak fuhşu için 1991'de belirlenen 14 sokakta 19:00-05:00 saatleri arasında seks hizmeti satışına izin verilmiştir (a.g.k.). Uyuşturucuya bazı bölgelerde tolerans gösterilmesi sokak fuhşunun bölge değiştirmesine ve artmasına neden olmuştur (a.g.k., s. 1578). Kontrol altına alabilmek için, 1995-1998 arası ilk proje, 2001'de ikinci proje ve 2012'de yeni bir yasa çıkarılmıştır (a.g.k.). Fakat uyuşturucu ile fahişelere yönelik şiddet ve tecavüz devam etmiştir (a.g.k., s. 1579). 2001 yılında ise, genelevlerin bir kısmı kapatılmış ve imar yönetmelikleri sınırlandırılmıştır (a.g.k., s. 1580). 2006'da seks pazarı ile baş edebilmek için bir RLD oluşturulmuştur (a.g.k.). 2012'deki yasa ile kentsel dönüşümün başarıya ulaşabilmesi için sokak fahişeliği yasaklanır (a.g.k., s. 1581). Masaj salonlarının ve barların bir kısmı sokak fahişeleri ile birlikte şehrin dışına taşınmıştır (a.g.k.). Sadece şehrin içinde 3 sokakta bu faaliyete izin verildi; bu kurala uymayanlar iki haftalığına izinli bölgelere girme yasağı ile cezalandırıldı (a.g.k.). Fuhuş mekânlarının kurulmaları da kısıtlanmıştır (a.g.k.).

1882'de İngilizlerin işgali sonucu Mısır'da fuhuş ile ilgili bir düzenleme yayınlanmıştır (Takla, 2017, s. 7). 1886'da İskenderiye'de çıkan bir mahkeme kararı ile fuhuş yapanların sadece konsolosluk mahkemeleri tarafından tutuklanabileceği duyurulmuştur (a.g.k., s. 8). Mısır'da 1882'deki düzenleme ile sağlık kontrolleri ve polise kayıt yaptırma kuralları getirilmişse de 1905'te kapsamlı bir fuhuş kararnamesi yayınlanmıştır (Biancani, 2017, s. 56). Genelev tanımı yapılmış ve bu şekilde diğer evlerden ayrılıp şehrin belirli bölgelerine kurulabilmiştir (a.g.k.). 1920'de gizli şekilde genelev işleten iki kız kardeşin işlediği seri cinayetler basında yer almıştır (Takla, 2017,

s. 10). Cinayete kurban giden seks işçilerinin ardından fuhşun sona erdirilmesine yönelik kampanyalar yürütülmüştür ve Mısırlı olmayan suçla bulaşan herkes sınır dışı edilmeye başlanmıştır (a.g.k., s. 11). 1949 yılında da fuhuş Mısır'da suç sayılmış; fakat gizli fuhşun artışı önlenememiştir (a.g.k.).

Çin Cumhuriyeti 1911'de kurulmuş ve o ana kadar Çin'de fuhuş yasalar tarafından hiç kınanmamış, aksine düzenlenmiştir (Cao ve Stack, 2010, s. 532). 1911-1949 arası milliyetçi rejim ise, yasaklama ve hoşgörü duyma arasında çelişkili bir dönem yaşanmış, bu dönemde fuhşa halk sağlığı bağlamında karşı çıkmıştır (a.g.k.). 1949'dan 1976'ya Mao dönemi boyunca Çin'de fuhuş konusunda sarsıcı değişimler olmuştur (a.g.k.). Tüm genelevler kapatılarak fuhşun yasaklanmasının yanı sıra tüm muhalif fikirler gibi insan cinselliği de bastırılmıştır (a.g.k.). Fuhşun Batı dünyası tarafından empoze edildiğine dair inanç uzun zaman devam etmiş; fuhşun komünist rejimden daha eski bir tarihi olduğu çok zaman sonra anlaşılmıştır (a.g.k.). 1990'lara gelindiğinde ise, cinsellik Çin'e geri dönmüştür (a.g.k.).

Şekil 2.1 Fuhşun Artışını İfade Eden Enteresan Uygulamalar

Yasaklama politikasının İtalya ve Macaristan için istenen sonuçları vermemiştir. İtalya’da 1958’de genelevlerin yasaklanıp kapatılması fahişe sayısını 4binden 45bine çıkarmıştır (Cumhuriyet, 07.08.1996, s. 20). Fuhşu kontrol edebilmek için önerilen yasallaştırma politikasına ise, dini kesim ve sol kesim “fuhuş ile mücadele edilmeli” diyerek karşı çıkmışlardır (a.g.k.). Doğu Avrupa’nın porno merkezi ve seks sanayi merkezi olan Macaristan’da genelevler yasak olmasına rağmen gizli fuhuş artmış ve Hükümet fahişelerin kazançlarına bu nedenle vergi getirmiştir (a.g.k.). 20. Yüzyıl Avrupası’nda yasaklama sonucu gizli fuhşun geldiği son nokta trafik tabelaları ile ifade edilmiştir (a.g.k.). Şekil 2.1’de görüldüğü gibi, yol kenarlarına “dikkat fahişe çıkabilir” tabelaları dikilmiştir (a.g.k.).

2.4.3. Suç Olmaktan Çıkarma (*Decriminalisation*)

Fuhuş ile ilgili yasaların bir kısmının veya hepsinin yürürlükten kaldırılmasını içermektedir (Matthews, 2008, s. 100). İki farklı grup bu politikanın çıkmasına neden olmuştur; ilki 1970’li 1980’li yıllarda feminist hareketin kadın fahişeler ile ilgili yasaların kaldırılması için yaptığı çağrı; diğer tarafta liberal ve özgürlükçü kesimin fuhşun serbest piyasa konusu olduğuna yönelik itirazları (a.g.k., s. 100, 101). Özellikle vurgulanan nokta yasanın ve uygulamasının ayrımcı olduğu yönündedir; çünkü kadın fuhuş suçundan yakalandığında hem damgalanacak hem de başka bir iş bulmak istediğinde daha fazla zorlukla karşılaşacaktır (a.g.k., s. 101). Avustralya ve Yeni Zelanda’daki uygulamalardan bahsedeceğiz. Avustralya özellikle ilginç bir örnektir; çünkü her eyaletinde farklı bir politika uygulanmaktadır. Bu başlık altında değerlendirilmesi sadece bu politikanın uygulandığı anlamına gelmemektedir.

Avustralya’nın son yirmi yıldır birçok eyaletinde fuhşun suç olmaktan çıkarılması ve düzenleme planları tartışılmaktadır (McKewon, 2003, s. 297). Bu tartışmalarda kilit soru planlamanın genelevleri nasıl konumlandıracağı yönündedir (a.g.k.). Perth kentinde birçok fuhuş biçimi yasaktır (Harcourt vd, 2010, s. 483). Ayrıca şehir merkezindeki bütün genelevleri kapatarak uzak sanayi bölgelerine yerleşmeye zorlamışlardır (McKewon, 2003, s. 297). Avustralya’da fuhuş yasa dışı olmasa da, 1892 Polis Yasasına göre fuhuş için yer talep etmek ve fuhuş ile ilgili faaliyetler cezai suçlar kapsamındadır; fakat buna rağmen Batı Avustralya’da genelevlere hoşgörümlü yaklaşılmıştır (a.g.k., s. 300, 301). Melbourne kentinde sadece lisanslı genelev fuhşu yasaldır; diğer tipler suç kapsamındadır (Harcourt vd, 2010, s. 483). Sidney şehrinde

yetişkin fuhşu suç olmaktan çıkarılmıştır ve genelevler yerel planlama yönetmelikleri ile düzenlenmektedir (a.g.k.). Aslında dört farklı politikayı da kullanmaktadırlar.

2003 yılında yapılan bir reform ile Yeni Zelanda'da fuhuş suç olmaktan çıkarılmıştır; fakat bu tarihe kadar da zaten yasadışı değildir (Abel vd, 2009, s. 516). 1961'de genelev işletmek yasaklandığı için bu hizmet masaj salonlarında sunulmuştur (a.g.k.). 1978'de masaj salonları ruhsatlandırılmış ve 18 yaş altında olanların, uyuşturucu ve fuhuştan sabıkası olanların çalıştırılması yasaklanmıştır (a.g.k.). 1991'de kamuya açık alanlarda seks hizmetinin para karşılığı teklif edilmesi yasaklanmıştır (a.g.k.). 2003'teki reforma rağmen Yeni Zelanda Fahişeler Kolektifi damgalanmanın hâlâ devam ettiğini deklare etmiştir (a.g.k., s. 518). Ancak, 2003 reformu hem sokak fuhşunu hem de ev-içi fuhşu suç olmaktan çıkarmış ve böylece Yeni Zelanda bu uygulamayı yapan ilk ülke olmuştur (Farvid ve Glass, 2014, s. 47). Yeni Zelanda Fahişeler Kolektifi 1987 yılında kurulmuş HIV salgını itici gücü ile ivme kazanmış ve birçok proje yürütmüştür (Harrington, 2012, s. 339, 340).

2.4.4. Yasallaştırma (Legalisation)

Seks işçiliğini bir meslek olarak kabul edip seks işçilerinin haklarının tanınmasını, hem yasal hem de sağlık açısından korunmaları amacını güden ve fuhşun hep var olacağı öngörüsüyle hareket eden bir yaklaşımdır (Matthews, 2008, s.105). İki şekilde kentte kendini gösterir: sokakta ve sokak dışında (a.g.k.). Sokakta olan belirlenmiş hoşgörü bölgelerini ifade ederken; sokak dışı olan ruhsatlı genelevleri kapsamaktadır (a.g.k.).

Fuhşun yasallaştırılmasına karşı çıkanlar:

- Geleneksel ahlâkçı: fuhuş toplumsal ahlâkın çöküşü demektir,
- Sentimentalist: sevgisiz paralı seks kalitesizdir,
- Paternalist: fahişeler zihinsel ve fiziksel olarak zarar görmektedirler,
- Marksist: fuhuş sınıf baskısı ile ilgilidir,
- Radikal feministler: fuhuş cinsiyet ayrımcılığının en görünür biçimidir (Peng, 2004, s. 48).

Fuhşun yasallaşması gerektiğini iddia edenler:

- Sosyo-biyolojik veya işlevselci: fuhuş erkeklerin doğal dürtüsüdür ve toplumsal işlevlere hizmet eder,

- Liberal: devlet gönüllü fuhşu meşrulaştırmalı,
- Pragmatik: ortadan kaldırılması imkânsızdır,
- Utilitaryan: bulaşıcı zührevi hastalıkların denetlenmesi halk sağlığını korur,
- Liberal ya da post-modernist feministler: fahişelerin çalışma hakkı olmalıdır (a.g.k.).

1980'lerin ortalarından bu yana Avrupa'da fuhuş politikalarından olan yasallaştırma politikası hukuksal bir tartışma konusudur (Raymond, 2004, s. 315). Yasallaştırma ve suç olmaktan çıkarma politikalarının olası sonuçları şöyle ifade edilmektedir:

- Pezevenklere, kaçakçılara ve seks endüstrisine bir hediyedir (a.g.k., s. 316),
- Seks endüstrisi seks ticaretini teşvik eder (a.g.k., s. 317),
- Seks endüstrisi kontrol edilemez, aksine genişler (a.g.k., s. 318),
- Gizli, illegal ve sokak fuhşunu arttırır (a.g.k., s. 320),
- Çocuk fuhşunu arttırır (a.g.k., s. 321),
- Kadın fahişeleri korumaz (a.g.k.),
- Erkeklerin fuhuş talebini arttırır (a.g.k., s. 322),
- Kadın sağlığını desteklemez (a.g.k., s. 323),
- Kadının seçimlerini iyi yönde etkilemez (a.g.k., s. 324),
- Fuhuş sektöründe çalışan kadınlar fuhşun meslek olmadığını bu nedenle yasal ve meşru olamayacağını ifade etmektedirler (a.g.k., s. 325).

Yasallaştırma ve suç olmaktan çıkarma politikalarının kadın fahişeler için durumu daha iyi hâle getirdiğine dair herhangi bir kanıt yoktur; sadece devlet ve seks endüstrisinin işine yaramaktadır (a.g.k., s. 326). Bu iki politikanın alternatifi olarak talebi cezalandırma uygulaması bulunmaktadır (a.g.k.).

Yasallaştırmanın önemli örneğini Hollanda oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Hollanda'nın uygulamalarına yönelik farklı yorumlar da mevcuttur. Hollanda 19. yüzyılda Fransa'nın işgali ile katı bir düzenleyici anlayışın hakimiyetini içeren dönem ve 1911 yılındaki ahlaki reformlar dönemi haricinde bu politikaların hiçbirine uymadığı yönünde analizler mevcuttur (Brants, 1998, s. 623).

Hollanda fuhuş tarihindeki en önemli kırılma noktaları 1911 (yasaklama) ve 2000 (yasallaştırma) yıllarında çıkan yasalar ile yaşanmıştır (Aalbers ve Deinema, 2012, s. 129). Hollanda'da 1811'de Fransız işgal kuvvetlerini zührevi hastalıklardan korumak

için ilk genelev düzenleme sistemi kurulur; fakat işgal kuvvetleri gidince bu tip bir düzenleme yasaklanır; 1850’de ise bu yönetmeliğin içeriği zührevi hastalıkların yayılmasını önleme girişimine dönüşür (a.g.k., s. 132). 20. Yüzyıl başında fuhuş kölelik ile ilişkilendirildi ve genelevler yasaklanmaya başlandı (a.g.k., s. 133). 1911 Ahlak Yasası ile Hollanda’da ülke çapında fuhuş yasaklanır (a.g.k.). Bu yasak sonrası fuhşun biçiminde ve bölgesinde dönüşüm olur; yer altına çekilen bir gizli fuhuş söz konusu olmaya başlar (a.g.k.). 1920’lerde işçi sınıfı bölgelerine yerleştiği görülür (a.g.k.). II. Dünya Savaşı sonrasında hem toplumun hem de devletin fuhşa bakış açısı yumuşamıştır (a.g.k., s. 140). 1950’li ve 1960’lı yıllarda ise, fahişeler korunmaya muhtaç bireyler olarak tanımlanır ve bunun üzerine lağvetme yaklaşımı yerini düzenlemeci yaklaşıma bırakmaya başlamıştır (a.g.k., s. 133).

2000’de hem toplumun hem de iktidarın değişen bakış açısı sonucu fuhuş yasallaşır (a.g.k., s. 134). 2000 yılında Hollanda’da fuhşun yasallaşması üzerine çıkan kanun hakkında 2001 senesinde Amsterdam’da bir konferans düzenlenir ve bu toplantıya seks hizmeti satışında yer alan hem çalışanlar hem de işverenler katılır (Outshoorn, 2004, s. 165). Yasallaşan pencere fuhşuna karşılık fahişelerin korunması ve fuhşun azalması gerçekleşmemiş; tam aksine kayıt dışı fuhuş yer altında artmaya başlamıştır (Aalbers ve Deinema, 2012, s. 135). 2000’lerin başında fuhşun yasallaşmasının ardından seks girişimciliği başladı ve bu binaların alım satım işleri uzun süre devam etti (a.g.k., s. 136). Yaklaşık on yıllık bir sürecin ardından genelevlerin ruhsatları iptal edildi (a.g.k.). 2007 yılı değişen şehir politikaları için çok önemli bir yıl oldu (a.g.k.). 2007 yılında ortaya atılan ve 2008’de detaylandırılıp uygulamaya geçilen “Plan 1012” adlı proje bu adı RLD’nin posta kodundan almaktadır (a.g.k.). Pencerelelerin dörtte üçünün kapatılmasını içermektedir (a.g.k.). Pencere fuhşunun düşüşüne karşılık kendi evinde bağımsız çalışan ve eskort ajanslarındaki fahişelerin sayısının artışına neden oldu (a.g.k., s. 137).

2.5. Fuhşun Göçü ve Seks Turizmi

Fuhuş ve göç birbirinden ayrılamayan bağlantılı iki olgu olarak, göçmen birisinin mi fuhşa sürüklendiği yoksa zaten fuhuş yapan birinin mi göç ettiğini söylemek zordur (Keusch, tarihsiz, s. 714). Bu nedenle fuhuş, göç ve seks turizmini aynı potada analiz edeceğiz.

Seks turizmi seks amacı güden ve motivasyonunu buradan alan turizm olarak tanımlanmaktadır (Ateş, 2019, s. 42). Çeşitleri ise, erkek, kadın, çocuk, sanal, hayvan, seks bebeği ve seks robotu turizmi olarak ayrılabilir (a.g.k.). Bunlara ek olarak LGBTİ+ bireylerin de olduğunu vurgulamak gerekir. Fakat seks turizminin geleneksel tanımının esas itibarıyla yaşanan ilişki ağını perdelemekte ve bu nedenle daha geniş bir tanıma ihtiyaç duymaktadır (Oppermann, 1999, s. 251, 252). Eğer seks turizmi sadece ticari seks bağlamında ele alınırsa, hem fuhuş hem de turist deneyimlerini anlama açısından eksik kalacaktır (a.g.k., s. 252). Bunun için farklı parametrelere bakmak gerekmektedir (a.g.k.). Örneğin, seyahat amacı ve uzunluğu, niyetler ve fırsatlar, para değişimi, seks arayanlar ve sağlayıcıları arasındaki ilişkiler, cinsel karşılaşma, seyahat edenin kim olduğu gibi farklı kriterler puanlanarak seks turizmi tanımı yeniden yapılmalıdır (a.g.k., s. 255). Böylece belirtilen bu parametreler devreye girdiğinde seks turizminin klasik tanımı genişleyecektir. Klasik tanımda birçok ilişki türü ve seyahat amacı ile oluşturulan ilişkiler ağı göz ardı edilmiş olmaktadır. Bu tanımın en geniş haliyle ifade edilmesi gerekmektedir. Çünkü seks turizmini analiz etmek demek, seks ve iktidar, kadınlar ve erkekler, birinci ve üçüncü dünya arası ilişkiler ile cinsel ilişkilerin devlet, ulus, ırk ve kültür ile olan sınırlarında gezinen sorular sormak demektir (Pettman, 1997, s. 93).

Göç seks endüstrisinin doğasına katkıda bulunmaktadır (Mummey ve Reyerson, 2011, s. 913). Birçok Avrupa ülkesinde kayıtsız fuhuş kayıtlı olandan daha fazladır ve göçmen seks işçilerinin sayısı da aynı durumdadır (Mårdh ve Genç, tarihsiz, s. 28). Seks işçilerinin hareketliliği şu şekildedir:

- Orta Avrupa ülkelerine Doğu Avrupa'dan,
- Batı Avrupa'ya Afrika, Güney Amerika ve Karayipler'den,
- Kuzey Avrupa'ya Rusya, Orta Avrupa ve Baltık ülkelerinden,
- İskandinav ülkeleri bu hareketlilikten şimdilik en az etkilenen ülkeler,
- İspanya, Fransa ve İtalya'da Arap ülkelerinden,
- Türkiye'ye Balkanlar ve Rusya üzerinden,
- Eski Doğu Bloğu ülkelerinin kendi içerisindeki hareketlilikten kaynaklanan göçler (a.g.k.).

Güney Asya’da seks ticareti çok yaygındır (Cohen, 2005, s. 12). Batılı kadın ve erkek seks turistleri arasındaki benzerlik Karayipler’de ya da Tayland’da yerel halkın seks işçisi olarak çalışan kişilerine karşı ırkçı bir tavırla yaklaşmaları ve sınıfsal ayrıcalıkları ile sahip oldukları statüleri dayatmalarıdır (Jeffreys, 2003, s. 225). Siyahilere ve çekik gözlülere seks nesnesi olarak bakılmaktadır ve bu durum onların mensubu oldukları halk ve kültürün bir parçası olarak görülmektedir. Hem kadın hem erkek turistlerde “ötekilik” bir fantezi halini almıştır (a.g.k.). Kadın ve erkek seks turistleri arasındaki farklılık ise, duygusal ve cinsel anlamdaki yaklaşımlarında görülmektedir (a.g.k., s. 227).

90’lı yıllardan bu yana seks turizmi içerisinde kadın turistlerin de varlığı kabul görmektedir (Herold vd, 2001, s. 979). Özellikle güney yarımküredeki az gelişmiş ülkelere Kuzey Amerikalı ve Avrupalı kadın turistler seks turizmi için gitmektedir (a.g.k.). 90’lı yıllarda Jamaika, Barbados, Ekvador, Gambiya ve Yunanistan’da bu konuya dair araştırmalar yapılmıştır (a.g.k.). Yapılan araştırmalarda kadın turistler ve yerel erkekler arasındaki ilişki seks turizmi yerine romantizm turizmi kavramı ile açıklanmak istenmişse de her araştırmacı bu tanıma katılmamakta ve seks turizmi kavramının geçerliliğini savunmaktadır (a.g.k., s. 979, 980). Dominik Cumhuriyeti’nde seks turizmi üzerine gerçekleştirilen alan araştırmasında kadın ve erkek turistler ile kadın ve erkek seks işçileri görüşmecisi olarak yer almışlardır (a.g.k., s. 980, 981). Kadın ve erkek turistler arasındaki davranış farkının, kadınların daha uzun süreli ilişki kurdukları ve “sahil çocukları” ile seks dışında etkinliklere de katıldıkları; fakat erkeklerin kadın seks işçileri ile sadece seks için bir saat ya da bir geceliğine bir araya gelmeleri biçiminde ifade edilebilir (a.g.k., s. 984). Bu anlamda seks turizmi ya da romantizm turizmi olarak adlandırılmış olması bir yana kadın ve erkek turist farklı davranış kalıpları sergilese bile kadınların da seks turizminde geniş bir yeri olduğu kesindir. Ayrıca kadın turistlerin de erkek turistler gibi davranışlar geliştirdiği görülmektedir. Örneğin başka bir araştırmaya göre, Jamaika ve Dominik Cumhuriyeti’ne giden kadın turistler de erkek turistler gibi davranmaktadır; Karayipli erkekleri kasten ya da istem dışı sömürmektedirler (Taylor, 2006, s. 52). Bu anlamda kadın ya da erkek turistlerin seks hizmeti satın alırken sergiledikleri davranışlar arasında toplumsal cinsiyet rolleri açısından farklılık yoktur. Buna ek olarak, Jamaika’da eşcinsel dernekleri Jamaika’nın uluslararası gey ve lezbiyen turistler için daha çekici bir duruma

getirilmesinin gerekliliği konusunda hükümete çağrıda bulunmuşlardır (Ryan ve Hall, 2001, s. 105). Eşcinsellere karşı olan bu tavrın turizme zarar verebileceği endişesi dile getirilmiştir (a.g.k.).

Japonya’da *geishal*ık kurumunun yanı sıra seks turizmi de bulunmaktadır. Seks turizminin Japonya’da başlaması 1964 yılındaki yurtdışı seyahatlerinin serbest hâle getirilmesi ile ilişkilidir (Muroi ve Sasaki, 1997, s. 183). Buna ek olarak 1960’larda ülkede ekonominin iyi gidişatı ile de ilgilidir (a.g.k.). Bu dönemlerde Güneydoğu Asya turlarına orta yaşlı adamlar katılmıştır (a.g.k.). 1970’lerde artış yaşanan turist sayısı 1980’lerde yapısal olarak değişmeye başladı; çünkü düzenlenen ucuz turlar nedeniyle kadın turist sayısı özellikle Japonya’da artış göstermiştir (a.g.k., s. 185). Buna ek olarak, Birmingham’da fuhşu tetikleyen faktör 1950’lerde Güney Asyalıların göçleri ile ilişkilendirilmiştir (Hubbard ve Sanders, 2003, s. 76). Güney ve Güneydoğu Asya hem göçleri ile hem de çektiği turistler ile Dünya çapında seks turizmini beslemektedir.

Prag’da erkek fahişelerin çalıştığı barlar 1990’ların sonunda ortaya çıkan ve turizm ile bağlantılı bölgelerdir (Ellison ve Weitzer, 2017, s. 1398). Erkek seks ticaretinin Prag’daki mekânları dağınıktır (a.g.k.). Barlar hem birbirlerinden hem de gece ekonomisi açısından hareketli olan şehir merkezinden uzaktadırlar (a.g.k.). Komünist rejimin mirasından dolayı –diğer eski komünist Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi– eşcinsel seks ticareti yaygınlaşmamıştır (a.g.k., s. 1399). Müşteriler çoğunlukla Batı Avrupa ve ABD’den gelmektedir (a.g.k.).

Finlandiya’da sokak fuhşu yapan kadınların çoğunluğu yabancıdır (Koskela ve Tani, 2005, s. 420). Bu durumun sebebinin, S.S.C.B.’nin yıkılışı sonrası Estonya ve Rusya’dan göç edenler olduğu tahmin ediliyor (a.g.k.). Sokak fuhşu Finlandiya’da 1990’lı yıllarda hem Finlandiya hem de onun komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucu oluşan durgunluğun bir getirisi olarak artmıştır (Tani, 2002, s. 343). 91’de S.S.C.B.’nin dağılması ile Estonyalı ve Rus fahişeler Finlandiya’ya turist olarak gelip fuhş mekânlarında çalışmaya başlamışlardır (a.g.k.). İlk defa 90’lı yıllarda Finlandiya’da seks restoranları açılır (a.g.k.). Göçmenler sadece bu mekânlarda değil, aynı zamanda sokakta da fahişe olarak çalışmışlardır (a.g.k.). Finlandiya’da 90’lı yıllarda artan ve dönüşen fuhş hem medyada hem de sokaklarda protesto edilmiştir (a.g.k.). Finli fahişelerin yanı sıra sokak fuhşu yapanların çoğunluğu yabancıdır ve bu durum yabancıların sorun yarattığı görüşünü desteklemektedir (a.g.k., s. 346). Sokak

fuhşu ile mücadele etmek ve yerel sakinlerin haklarını savunmak için “*Prostitution off the Streets*” hareketi başlatılmıştır (a.g.k., s. 347). Fahişeleri “ötekiler” olarak kodlayıp yerlerinden etmek amaçlanmıştır (a.g.k., s. 354). Finlandiya, Estonya ve Rusya’nın sınır bölgelerinde sınır ötesi fuhuş pazarı mevcuttur (Marttila, 2008, s. 31). Doğu Bloğunun yıkılışının ardından Batılı ülkeler Doğu Avrupa ülkelerini ve sınır bölgelerini kolayca seks satın alabilecekleri vahalar olarak görmeye başlamışlardır (a.g.k., s. 40).

1990’ların sonunda fuhuş (sokak fahişeliği) göçmenler nedeniyle Fransa’da yeniden siyasal bir statüde değerlendirilmeye başlanır (Mathieu, 2011, s. 113). Fahişeleri koruma adı altında uygulanan politikalar, onları kentten uzaklaştırarak saldırıya daha açık hâle getirmiştir (a.g.k.). Sokak fuhşunda çalışan bu göçmenler (hem erkek hem de kadın) Mağrip, Afrika, Asya ve Güney Amerika’dan gelmişlerdir (a.g.k., s. 114). Fahişelerin görünürlüğü kaygı düzeyini arttırmıştır (a.g.k.). 2002’de çıkan kanun ile para karşılığı seks yapmak bir suç olarak hapis ve para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir (a.g.k., s. 115). Yabancı fahişeler de sınır dışı edileceklerdir (a.g.k.). Bunun üzerine fahişeler minibüs alarak çalışmaya başlamışlardır; hem daha güvenli hem de görünmez oldukları bir yol olarak bunu tercih etmişlerdi (a.g.k., s. 116). 2006 yılında gelen park yasağına ek olarak, 2008’de fahişelerin bölgeye park etmeleri yasaklandı (a.g.k.). Yerel yönetimlerin en çok odaklandığı kısım fuhşun görünürlüğü meselesiydi; çünkü kentin imajı sarsılıyordu (a.g.k.). Sonuç olarak sokak fuhşu büyük bir kentsel sorun yaratıyordu (a.g.k., s. 118).

Jinetera kavramı Doğu Blok’u çöktükten sonra 90’ların başında uluslararası turizmin ani değişiminden kaynaklı ortaya çıkmıştır (Cabezas, 2004, s. 994). Erkek seks işçileri için de *pinguero* terimi kullanılmaya başlanmıştır (a.g.k.). Bu iki cinsel kimlik de fuhuş ile ilgili damgalamalardan biraz da olsa uzakta kalmıştır (a.g.k.). Castro *jineteralar* için meselenin para değil zevk olduğunu ifade ederek aradaki farkı ortaya koymuştur (a.g.k.). Bu çalışma biçimi sosyalist ilişki biçimine uygun şekilde para karşılığı değil, “hediye” adı altında yapılmaktadır (a.g.k.). *Sanky panky*, *jinetera* ve *pinguero* terimleri seks turizminin bileşenlerinin belirsiz olduğunu vurgulamaktadır (a.g.k., s. 996). Küba’da *jineteralar* ve *pinguero*lar, Dominik Cumhuriyeti’nde de *sahil çocukları* seks karşılığı para talep etmek yerine hediyeleri ve yeme-içme ödemelerini kabul ederler (a.g.k., s. 999). Turistlerle uzun süreli romantik ilişkiler de geliştirirler (a.g.k.). Seks turizmi söz konusu olduğunda, ırk ve sınıf cinsel karşılaşmalar için önemli öğelerdir

(a.g.k., s. 1001). 1990'lı yıllarda Küba hükümeti seks turizmini yasal hâle getiren çeşitli kararlar aldı ve böylece seks turizmi için gerekli altyapı hazırlanmış oldu (Wonders ve Michalowski, 2001, s. 562). Havana'da fuhuş çoğunlukla bağımsız olarak yapılmaktadır (a.g.k., s. 563). Burada fuhuş beyaz olmayan ötekinin bedenine erişme cazibesi ile tanımlanabilir (a.g.k., s. 564). Aslında bu noktada sosyalist sistemin de muhafazakârlar gibi fuhşun üstünü örtmeye çalıştığını görmekteyiz. İran dini nikah ile fuhşu kapatırken Küba hediye adı altında fuhşa göz yummaktadır. Oysaki fuhşun tanımı para karşılığı cinsel ilişki değildir; maddi çıkar karşılığı yapılması söz konusudur. Bu noktada hediye maddi çıkar kategorisindedir. Siyasal İslam fuhşu çeşitli geçici evlilikler ile perdelerken sosyalist ülkeler de hediye ve zevk adı altında benzer bir uygulamaya yönelmişlerdir.

Tayland fuhuş tarihini derinden etkileyen en önemli olay 1855'teki Bowring Anlaşması'dır (Leheny, 1995, s. 373). Bu anlaşma ile birçok yabancı işçiye Tayland kapılarını açmıştır (a.g.k.). Özellikle Çin'in güney bölgesindeki kırsal kesimden genç erkekler ailelerini geçindirmek için göç etmişlerdir (a.g.k.).

Vietnam Savaşı döneminde Tayland'da kurulan ABD askeri üsleri nedeniyle binlerce asker burada bulunmaktaydı (Bamber vd, 1993, s. 151). Bu durum yasadışı fuhşun artmasının en önemli nedenidir (a.g.k.). Batılı erkekler tarafından bir seks cenneti olarak görülen Tayland'ın uluslararası seks cenneti ünü de Vietnam Savaşı döneminde inşa edilmiştir (a.g.k., s. 151, 152). Böylece Tayland kendisini önemli bir turizm merkezi olarak tanıtmıştır (a.g.k., s. 152). 1976 yılında Amerikan askerleri çekilmeye başladı; fakat, seks turizmi büyümeye ve fuhuş da artmaya devam etti (a.g.k.).

Taylanda'da fuhuş yasal olmasa da tolere edilmektedir; çünkü polis de dahil olmak üzere birçok insan için geçim kaynağıdır (Caldwell, 1995, s. 171). Tayland illegal fuhşu 1966 ve 1996 yıllarında çıkan iki yasa ile düzenlemektedir (Lines, 2015, s. 90). Buna karşılık devletin bu endüstrinin büyümesinde suç ortağı olduğu; polis, iş insanları, politikacılar ve genelevler arasındaki yakın ilişki herkes tarafından bilinmektedir (a.g.k.).

Tayland'da kadınları fuhşa iten nedenlerin başında yoksulluk gelmektedir; fakat bunun dışındaki nedenler arasında tüketim toplumunun dayattıkları, zengin olma arzusu, ailelerine iş ve ev sağlama imkânı gibi etkenler bulunmaktadır (Nuttavuthisit, 2007, s. 24). Tayland'da seks turizminin markalaşmasının nedeni sadece Avrupa'da yapılan

reklamlar değildir; aynı zamanda fuhuş yasadışı olmasına rağmen yetersiz kanun düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır (a.g.k.).

Filipinler’de seks turizmi Amerikan askerlerine hizmet vermek için doğmuştur (Jeffreys, 1999, s. 190). Yörenin seks işçisi olarak çalışan kadınları Amerikalı erkeklere “üç delikli” olarak pazarlanmıştır (a.g.k.). Kadınlar bu pazarlama sonucu kötü muamelelere de maruz kalmışlardır (a.g.k.).

Amsterdam bir seks turizmi kenti olarak pazarlanmaktadır. Seks Müzesi ile ilgili broşür, web sitesi ve sosyal medya adreslerinde reklam yapılmaktadır. Broşürde de web sitesinde de Amsterdam RLD’sinin tarihi, fuhuş türleri ve genelevde uyulması gereken kurallar yazılmıştır. Profesyonel çekim fotoğraflar her kesimi kendine çekebilmeye yöneliktir. Müzede bir genelevin işleyişi ve görkemi yansıtılmaktadır. Ziyaretçilerin kendi cinsel deneyimlerine ve eşlerine dair notlarının sergilendiği bir köşe de bulunmaktadır.

Şekil 2.2 Amsterdam Seks Müzesi Broşüründen Oluşturulan Kolaj

Türkiye özelinde de, İstanbul özel olarak seks turizmi için pazarlanmamıştır. Fakat bu durum İstanbul’da seks turizmi olmadığı anlamına gelmez ve hatta aksine özellikle geyler için geçerli olan bir seks turizminin varlığından özellikle bahsedebiliriz. Yapılan

görüşmelerden (A Ek) elde edilen verilere göre, gelen erkek müşteri her yere gey seks işçisi ile gidebilmekte ve bu şekilde daha rahat hareket edebilmektedir. Trans seks işçisi ile gizli saklı birlikte olma imkanına sahip olmaktadırlar. Fatih ve Beyoğlu gey hamamları ve seks için yurtdışından özel olarak gelinen ilçelerdir. Fakat bu hamamlar artık bu şekilde işletilmemektedir. Çünkü gey hamamlarının kötü şöhreti örtülmeye çalışılmaktadır.

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından seks işçiliği için göç eden kadınların 90'lı yıllardan itibaren en uğrak noktası olmuştur (CETAD, tarihsiz, s. 36). Önceleri bavul ticareti olan ticari seks sonraları tek başına devam etmiştir (a.g.k.). 1996-2005 yılları arası Türkiye'den sınır dışı edilen kadın seks işçilerinin sayısı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 30bin olarak bildirilmiştir (a.g.k.). Fakat yine de Türkiye daha kolay ve uygun koşullar sunduğu için seks işçilerinin göç noktası olarak önemli bir uğrak olmaya devam etmektedir (a.g.k.). “Nataşa” ismi de Sovyetler dağıldıktan sonra Türkiye'ye gelen kadınları seks işçisi olarak damgalamak için kullanılan bir isim olmuştur (Coşkun, 2014, s. 196).

Türkiye'deki göçmen seks işçileri arasında Suriye'den savaş nedeniyle kaçıp gelenlere ek olarak, iyi maaşlı bir iş gerekçesi ile gelenler de mevcuttur. Ugandalı göçmen kadınlar iyi maaşlı bir iş bulmanın efsane olduğunu anladıklarında, ilk olarak fabrikada başlayan çalışma zamanla fuhuş sektörüne kaymaktadır (Coşkun, 2018, s. 89-90). Bunda finansal durumun etkisinin yanı sıra göçmenlere karşı olan stigmalar da etkilidir (“gönüllü fahişe”) (a.g.k.).

Sosyalist ülkelerde ya da ikinci Dünya ülkelerinde fuhuş kesinlikle yasaktı. Fakat, Doğu Blok'u yıkıldığı gibi Kuzey ve Batı Avrupa'ya olan göçlerde çok fazla sayıda seks işçisi bulunmakta. Sovyetler ve Doğu Bloğu yıkılınca Batılı kapitalist ülkeler tarafından büyük bir “seks vahası” inşa edilmiştir. Çünkü sosyalist sistemde fuhuş yasaklama politikasının konusudur. Tabii bu yasaklama politikası sosyalist ülkelerde hiçbir şekilde fuhuş yapılmadığı anlamına da gelmemektedir. Bu gelişmeye ek olarak, seks turizmi ve göç fuhuşun dünya genelinde yön değiştirmesine sebep olurlar, özellikle de göç olgusu.

Ülkelerin seks turizmi konusundaki politikaları farklı olsa da her ülke bir şekilde seks turizmine ve göçlere maruz kalmaktadır. Güney ve Güneydoğu Asya, Hollanda Krallığı ve 1991 S.S.C.B.'nin yıkılışı ile üç farklı seks turizmi sunumu ve gelişimi söz

konusudur Dünya çapında. Başka sözlerle, Batılının cinsel özgürlük ve zevk alanı, Doğulunun “öteki” beden olarak arzulanması ve bir sistemin çöküşü ile yoksulluğa mahkum olmak gibi üç farklı kanal üzerinden seksin sunumu yapılmaktadır.

2.6. Bölüm Değerlendirmesi

“Fuhuş Olgusunun Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Dünya’da Örnekler” adlı tezin ikinci bölümü fuhuş olgusunun tanımı, ortaya çıkışı, yoğunlaşması, yüklendiği kültürel ve toplumsal kodları, türleri, fuhuş sektöründe çalışan tipleri, fuhuş mekânı tipleri, fuhuş politikaları, seks turizmi ve göç zemininde analiz edilmiştir. Bu bölüm fuhuşu genel hatları ile tarif ederken diğer taraftan da İstanbul için ip uçları vermiştir. Fuhuşun Dünya genelinde benzer ve farklı olan görünümünü analiz etmenin yanında İstanbul için özel olan sonuçlara da yol açmıştır.

Tablo 2.1 Fuhuş Türü Tipolojisi

Kutsal	Tapınak fahişeliği
Din dışı	a. Legal: genelev vesikalı denetimli devlet kontrolü b. İllegal: kayıt dışı/gizli

Fuhuş Dünya genelinde kutsal ve din dışı olarak ikiye ayrılır. Din dışı fuhuşu Dünya’nın her yerinde görmek mümkündür. Fakat kutsal fuhuş bölgede geçerliliği olan dini inanca göre kabul görür ya da yasaklanır. Özellikle Mezopotamya’da görülmektedir. İstanbul’da ise kutsal fuhuşun varlığına dair kanıt bulunmamaktadır. Özellikle Osmanlı İstanbul’unda İslamiyet nedeniyle bu fuhuş türünün serbest olması mümkün değildir; çünkü İslami inançta zina ve fuhuş ayrımı yoktur ve her türlü zina günah olarak düşünülmektedir.

Tablo 2.2 Fuhuş Sektörü Çalışanları Tipolojisi

Sınıfsal	a. Alt: sokak ve genelevde çalışanlar b. Üst: masaj salonları, eskortlar, web cam girl, telekız, heteira, geisha, vb
-----------------	---

Tablo 2.2 Fuhuş Sektörü Çalışanları Tipolojisi (Devamı)

Yaş	a. Çocuk: 13 yaşına kadar b. Ergen: 13-18 yaş arası c. Yetişkin: 18 yaş üstü
Cinsiyet Kimliği	a. Natrans: kadın ve erkek b. Trans: kadın ve erkek c. Hermafrodit
Kültür	a. Yerel: heteira, geisha, jineterai, pinguai, beach boys, jigolo, nataşa, ... b. Küresel: vesikalı genelev çalışanı, sokak fahişesi, ...
Tür	a. İnsan b. Hayvan c. Makine: seks oyuncakları ve robotları
Cinsel Yönelim	a. Heteroseksüel b. Homoseksüel c. Biseksüel
Kurumsal	a. Bağımlı b. Bağımsız
Mekânsal	Sokak, genelev, bar, masaj salonu, ve benzeri ...

Fuhuş sektörü çalışanları sınıfsal, yaş, cinsiyet kimliği, kültür, tür, cinsel yönelim, kurumsal ve mekânsal bağlamda sekiz ayrı başlık altında kategorize edilebilir. Seks işçileri sınıfsal olarak alt ve üst sınıfa ayrılırlar. Alt sınıfat yer alanlar sokakta ve genelevlerde çalışanlar; üst sınıfta yer alanlar ise, elit eskortlar gibi seks işçileridir. Fakat Kırmızı Şemsiye Derneği'nde yapılan görüşmelere göre, bu sınıfsal ayrım gelir seviyesi dışında daha farklı bir biçimde şekillenmektedir. Alt sınıfta yer alanlar her türlü hizmeti ve her türlü müşteriyi kabul eden kişilerdir. Üst sınıftakiler ise, müşteri ve sunulan hizmet konusunda seçici olan seks işçileridir. Yaş aralığı çocuk, ergen ve

yetişkin olarak ayrılabilir. Yetişkin seks işçiliği dışında çalışan ya da çalıştırılan yaş grupları aynı zamanda suç kapsamındadır. Cinsiyet kimlikleri kadın ve erkek için natrans, trans ve hermafrodit olarak ayrılabilir. Seks işçiliğinde küresel genel formlara karşılık bazı yerele özgü formlar da bulunmaktadır. Bu yerel formlar arasında da bazı benzerlikler tespit edilebilir heteira ve geisha da olduğu gibi. İnsan, hayvan ve makine olarak seks işçilerinin türleri üç başlıkta toplanabilir. Cinsel yönelimler heteroseksüel, homoseksüel ve biseksüel olarak gruplanabilir. Kurumsal anlamda bağımlı yani genelevde çalışan ya da bir pezevenk ile çalışanlar ve bağımsız olarak sokakta ya da ev-eksenli çalışanlar olarak seks işçilerini ayırabiliriz. Çalıştıkları mekâna göre ise, sokak, genelev, bar, masaj salonu, telefon, internet, vb olarak seks işçilerini sınıflandırabiliriz.

İstanbul’da fuhuş sektöründe çalışan tipolojisi için bu tablonun verdiği ip uçları ve tez çalışmasının kapsamına alınan veriler şöyledir: sınıfsal olarak hem alt hem üst sınıf, yaş aralığı olarak yetişkin, ciniyet kimliği olarak natrans ve trans, kültür olarak yerel ve küresel, tür olarak insan, cinsel yönelim olarak heteroseksüel, homoseksüel ve biseksüel, kurumsal olarak bağımlı ve bağımsız, mekânsal olarak da sokak, genelev, web cam, ev-eksenli, otel vb mekânlar çalışılmıştır.

Tablo 2.3 Fuhuş Mekânı Tipolojisi

Gelişim	Planlanmış/tasarlanmış Organik
Yerleşim	Kent Kır
Din	Kutsal – tapınak Din dışı
Hukuk	Legal İllegal
Erişim	Sanal: internet, web cam, 900’lü, ... Gerçek: sabit, gezer

Tablo 2.3 Fuhuş Mekânı Tipolojisi (Devamı)

Kentsel Mekânda Konumu	-Merkezde - Bir arada 1.Diğer erotik işletmelerle birlikte 2.Sadece fuhuş mekânları bir arada -Merkezde - Dağınık 1.Diğer erotik işletmelerden ayrı 2.Fuhuş mekânları birbirinden ayrı -Çeperde - Bir arada 1.Diğer erotik işletmelerle birlikte 2.Sadece fuhuş mekânları bir arada -Çeperde - Dağınık 1.Diğer erotik işletmelerden ayrı 2.Fuhuş mekânları birbirinden ayrı
Süreklilik	Yasal olanlar: genelev Yasa dışı olanlar: -Kentte yasa dışı: sokak fuhuşu (vesikasız olan her fuhuş biçimi) -Kırda yasa dışı: mevsimlik işçiler bazında
Paravan Mekânlar	Gece kulübü, pavyon, konut, otel, masaj salonu, hamam

Fuhuş mekânları gelişimi (planlanmış/tasarlanmış ve organik), yerleşim (kent ve kır), din (kutsal ve din dışı), hukuk (legal ve illegal), kentsel mekânda konumu (merkezde ve çeperde – bir arada ve dağınık), erişim (sanal ve gerçek), süreklilik (yasal ve yasa dışı) ve paravan mekânlar (gece kulübü, pavyon, konut, otel, masaj salonu, hamam vb gibi) olarak sekiz farklı kategoride analiz edilebilir. Gizli fuhuş, illegal fuhuş ya da paravan fuhuş mekânlarının türleri dönem dönem çeşitlenebilir; fakat tabloda belirtilen sekiz fuhuş mekânı kategorisi fuhuşun doğuşundan günümüze geçerlidir.

İstanbul’da bu fuhuş mekânlarının büyük çoğunluğunu tarihsel sürecindeki gelişiminde görebilmek mümkündür. İstanbul’daki fuhuş mekânlarının tarihsel açıdan gelişimi organik, dindışı, illegal ve legal, kentte merkezde genelevlerin bir arada olduğu, kentte merkezde ve çeperde dağınık şekilde konumlanan, sanal (web cam, telekız, 900’lü hatlar, sosyal medya, internet) ve gerçek mekânlardan (sabit: genelev, otel, konut, vb. gezer: arabalı) oluşan, turizm sektörü tarafından kullanılan paravan mekânlar olarak ayrılabilir.

Fuhuş politikaları temelde dörde ayrılan ve melezlenerek kullanılan uygulamalardır. Dünya genelinde benzerlikler göstermektedir. Fuhşun yarattığı sonuçları yok etmek ya da düzenlemek amaç edinilse de fuhuş politikaları hem toplumsal hem de mekânsal olarak tecrite yol açıp var olan stigmatı besleyerek kamp olgusunu meydana getirmektedir. Fuhuş politikaları aynı zamanda fuhşun türüne, fuhuş mekânlarına ve seks işçilerinin tiplerine de yansımaktadır. Örneğin, yasaklama politikası gizli fuhşun yoğunlaşmasına neden olur ve paravan fuhuş mekânlarının artmasında önemli bir etken olarak okunabilir. Fuhuş politikalarından doğan bu sonuçlar tezin üçüncü bölümü olan teorik çerçeveye yol açmaktadır. Ayrıca İstanbul için de benzer sonuçlar geçerlidir.

Göç ve seks turizmi iç içe geçmiş iki olgudur. İstanbul için de bu iki olgu bir arada düşünülebilir. Örneğin, 1991’de SSCB’nin dağılması sonucu başlayan göçler ile “nataşa” denilen sek işçisi tipi Karadeniz’de belirmiştir. Bu durum İstanbul’daki gizli fuhşu da tetiklemiş konuttaki fuhşu arttırmıştır denilebilir.

Fuhuş mekânlarının bir tipolojisini çıkarmak fuhuş mekânlarının işlevlerini ve fuhuş politikalarının kent mekânında somuta iz düşümünü göstermektedir. Fizik mekânda görünenin ideolojik bir arka planı bulunmaktadır ve bu ideolojik temel yasa, siyaset ve etik dinamiklerinin birlikte işlemesi ile ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekânda yapılan düzenlemeler toplumsal grupların birbiri ile olan temasını keserek yeni toplumsal ilişki formları üretmektedir. Fuhuş mekânlarının tipolojisi çıkarmak tez çalışmasının teorik çerçevesi ve vaka çalışması için bir alt yapı oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile, fuhuş mekânlarının tipolojisini çıkarmak, İstanbul’un fuhuş mekânlarını stigma, tecrit ve kamp ekseninde analiz etmenin ip uçlarını vermiştir. Bu anlamda, kent mekânında çizilen sınır mekânlar stigma, tecrit ve kamp olgusu ile ilişkilendirilmektedir.

KENT MEKÂNINDA DAMGADAN TECRİTE KAMPLAŞAN FUHUŞ MEKÂN LARI

“Kent Mekânında Damgadan Tecrite Kamplaşan Fuhuş Mekânları” adlı üçüncü bölüm dört alt başlıktan oluşmaktadır. Bu kısım tezin teorik çerçevesinin kurulduğu bölümü ifade etmektedir. İlk olarak stigma kavramının tanımı, ortaya çıkışı, gelişimi, tipleri, bileşenleri, sonuçları ve fuhuş stigmatının kaynakları ile ilgili farklı görüşler analiz edilmiştir. İkinci başlıkta kamp olgusunun tanımı, kökeni ve türleri incelenmiştir. Üçüncü başlıkta ise, stigma, kamp ve fuhuş arasındaki ilişkinin tarihsel süreçte nasıl değişip dönüştüğüne yer verilmiştir. Son olarak, bu bölümün neden yazıldığı ve İstanbul için verdiği ip uçlarından bahsedilmiştir.

3.1. Stigmanın Kuramsal Kökenleri

İnsanlar psikolojik olarak dünyayı düzenli bir form içinde görmek isterler (Coleman, 2006, s. 145). Bu nedenle her şeyi kategorize edip sınıflandırır (a.g.k.). Yapılan farklılaştırmalar olumlu ya da olumsuz olabilmekte ve evrensel gibi görünmektedir (a.g.k.). Damgalanan ve damgalanmayan insanlar arasında oluşan ast üst ilişkisi damgalama sürecini anlamlandırmayı sağlayan kilit bir noktadır (a.g.k., s. 146). Damga sosyal bir ilişki olarak okunduğunda bazı sorular doğurmaktadır (a.g.k.). Sorular şu şekildedir:

- (a) “Bir nitelik ne zaman ve hangi koşullar altında damgalanmış bir nitelik haline gelir?
- (b) Bir kişi, bir özelliğin belirli bir sosyal bağlamda değersizleştirildiğini bilmeden damgalanma yaşayabilir mi?
- (c) Kişi, belirli bir sosyal bağlamda bu özellik damgalanmadığı veya damgalama fiziksel veya davranışsal olarak belirgin olmadığı halde kendini damgalanmış hissediyor mu?
- (d) Bir kişi damgalanmayı reddedebilir veya bir niteliği damga olarak tanımlayan yaygın normları göz ardı ederek damgasını kaldırabilir mi?” (a.g.k.).

Yapılan araştırmalara göre, fuhuştan uzaklaşmayı zorlaştıran bireysel, ilişkisel ve yapısal faktörler gibi bir sürü etken bulunmaktadır; fakat en önemli faktör fuhuş sektöründe çalışan kişilerin damgalanma süreçleri ile ilgilidir (Blakey ve Gunn, 2018, s.

539). Fuhuş damgasına geçmeden önce stigma kavramının tanımı, kökeni ve kapsamı analiz edilecektir.

1938 yılında yazdığı *Kötülüğün Tiyatrosu* adlı makalesi ile Frank Tannenbaum damgalama teorisine esin kaynağı olmuştur (Dursun, 1997, s. 309). Suçlu grubun toplum tarafından yaftalanıp tecrit edilmesi ile ilgili önemli bir katkıda bulunmuştur (Shoham ve Rahav, 1968, s. 403). 60'lı yıllarda ise, damgalama teorisi ABD'de çok popüler hâle gelmiştir (Dursun, 1997, s. 309). Erving Goffman *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* adlı kitabını ilk defa 1963 yılında yayımlamış ve stigma kuramının en önemli ismi olmuştur.

Stigma Goffman'a göre, "sosyal açıdan tamamen kabul görme vasfından men edilmiş bireyin durumu"dur (Goffman, 2021, s. 21). "Normal ve damgalı, somut kişiler değildir; ikisi de birer bakış açısıdır" (a.g.k., s. 190). Damga sosyal yoldan inşa edilmiş bir olgudur (Strohmayr vd, 2017, s. 3361). TDK'ye göre damga "bir kimsenin adını kötüye çıkaran, yüz kızartıcı durum" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Kusow (2015, s. 4778) stigmatı, belli bir bağlamda sosyal ya da bireysel bir özelliğin değerinden kaybetmesi olarak tanımlar ve bu tanımın iki koşul gereksindiğini ekler ve devam eder; damgadan bahsetmek için tüm katılımcılar tarafından o özelliğin damga olduğu kabul görmelidir; ayrıca damganın görünürlük derecesi de önemlidir; o derecenin şiddeti damgalanmış kişinin toplumdaki ilişkiler ağı içinde konumlanış durumunu ifade eder.

"Damga" kavramı ilk defa Antik Yunan'da kullanılmaya başlanmıştır (Goffman, 2021, s. 27). Bedene kazıyarak ya da yakılarak işlenen bu işaretler kişinin köle, suçlu veya hain olduğunun göstergesi olarak kamusal alanda da kaçınılması gereken bir lekeli olduğunun ifadesidir (a.g.k.). Hristiyanlık döneminde dini ve tıbbi olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmıştır (a.g.k.). Dini olarak, bedende Tanrısal merhametin ifadesi; tıbbi açıdan ise, fiziksel bozuklukların bedensel imi manasındadır (a.g.k.). Günümüzde "damga", gözden düşmeyi anlatmak için kullanılmaktadır (a.g.k.).

Goffman'a göre üç damga tipi bulunmaktadır:

- "Öncelikle 1) bedenin korkunçlukları –muhtelif fiziki deformasyonları- gelir;
- Sonra 2) zayıf irade, baskıya müstahak ya da doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı inançlar ve ahlaksızlık olarak algılanan bireysel karakter bozuklukları gelir; bunlar,

örneğin ruh bozukluğu, hapis yatmak, bağımlılık, alkolizm, eşcinsellik, işsizlik, intihara girişim ve radikal siyasi davranışlar gibi bilindik bir listeden çıkarılır;

- Son olarak da, 3) ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgalar vardır; bunlar, soy bağıyla aktarılabilir ve eşit bir biçimde bir ailenin tüm mensuplarına bulaşabilir. Artık sınıf da bu kategoride yer almaktadır” (a.g.k., s. 31).

Goffman’ın bahsettiği üç damga tipinden ikincisi tez çalışmasına uygunluk göstermektedir. Özellikle toplum tarafından sapkın ve ahlaksız olarak nitelenen ve hukuksal anlamda her toplumda bir meslek olarak kendini var edemeyen fuhuş ve seks işçileri bu gruba girmektedir. Bunun yanı sıra toplumlarda sadece seks işçileri fahişe damgasına maruz kalmazlar; toplumun genel yapısına aykırı bulunan birçok kadın da bu etiketle anılmaktadır. Başka bir deyişle, damgalanmış kadın prototipi fuhuş ile ilintilidir (Pheterson, 2006, s. 461). Bu kadının illaki seks işçisi olması da gerekmez.

Goffman’ın stigma kavramına yönelik çeşitli eleştiriler ve katkılar bulunmaktadır. Buna göre, farklı tipler de tanımlanmıştır. Sheehan, Nieweglowski ve Corrigan’a göre stigmanın üç farklı tipi bulunmaktadır. Bu tipler *public stigma* (toplum tarafından damgalanma), *self-stigma* (kendini damgalama) ve *structural stigma* (yapısal damgalama) biçiminde adlandırılmaktadır (2016, s. 2). Bos, Pryor, Reeder ve Stutterheim tarafından dördüncü bir tip daha tanımlanır; o da *stigma by association* (çağrışım yoluyla damgalama) (2013, s. 2). Toplum tarafından damgalanma kişilerin damgalanmış bir grubun üyeliğinden dolayı etikete maruz kalmasıdır (Sheehan vd, 2016, s. 2). Örneğin HIV pozitif bireylerin toplum tarafından eşcinsel, rastgele cinsellik, fuhuş ve damar içi uyuşturucu kullanımı ile eş değerde görülmesi gibi (Bos vd, 2013, s. 3). Toplumun kişiye yaptığı yakıştırmalar kişinin kendisi tarafından kabul görür ise kendini damgalama (içselleştirme) tipine dönüşür (Sheehan vd, 2016, s. 2). Kendini damgalama üç farklı şekilde toplum tarafından bireye dayatılır: *enacted stigma* (damgalanmış kişiye olumsuz muamele), *felt stigma* (damganın hissedilmesi) ve *internalized stigma* (damganın içselleştirilmesi) (Bos vd, 2013, s. 3). Yapısal olarak damgalama ise, damgalanmış bir durumun sürdürülüp şiddetlendirilmesidir; kültürel ve toplumsal olarak da farklılık arz etmektedir (a.g.k., s. 4). Bunun dışında dördüncü bir tip olarak damgalama biçimi ise, kişinin kendisi damgalanmamış olsa bile damgalanmış diğer kişi ve gruplar ile olan bağlantısı nedeni ile damgayı maruz kalmasını ifade etmektedir (a.g.k.). Stigmanın belirtilen bu dört tipinin merkezinde toplum tarafından

damgalanma bulunmaktadır (a.g.k., s. 2). Merkezde toplum tarafından damgalanma yer alsa bile stigmanın dört tipi de birbiri ile ilişki içerisinde ve her biri birbirini tetiklemektedir. Bu durum damgalama sürecinin ne kadar karmaşık ve zorlu olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Link ve Phelan stigma kavramının bileşenlerini şöyle ifade etmektedirler: ayırt edici ve etiketleme farklılıkları, bireysel farklılıkların olumsuz özellikler ile denk tutulması, biz ve onlar ayrımı ve statü kaybı ile ayrımcılık (Link ve Phelan, 2001, s. 367-370). Damgalamanın bu bileşenlerinin toplumsal olarak üretimi için sosyal, ekonomik ve politik güç gerekmektedir (a.g.k., s. 375). Başka bir görüşe göre, damgalama sürecinin temelinde önyargı, stereotipler, sapma ve etiketleme gibi bileşenler yer almaktadır (Yaman ve Güngör, 2013, s. 253). Sheehan, Nieweglowski ve Corrigan'a göre ise, stigmanın bileşenleri kalıpyargı (bilişsel), önyargı (duygusal) ve ayrımcılık (davranışsal) kavramlarından oluşmaktadır (2016, s. 2). Kalıpyargı, kişi hakkında mensubu olduğu grup üzerinden aşırı genelleme yapmak; önyargı, kişi hakkında olumsuz duygulara sahip olmak ve son olarak da ayrımcılık ise, grup ve üyelerine yönelik haksız davranışlarda bulunmak olarak tanımlanabilir (a.g.k.).

Kişi ve grupların damgalanma sonucu maruz kaldıkları süreçler şu şekildedir: olumsuz muamele ve ayrımcılık, beklenti-onay süreci, toplumda baskın grupların kültürel klişelere uygun davranması ve kimlik tehdidi (Major ve O'Brien, 2005, s. 396-398). Diğer bir görüşe göre ise, damgalama sürecinin sonuçlarını ayrımcılık ve dışlama, mobbing ile sosyal izolasyon durumları oluşturmaktadır (Yaman ve Güngör, 2013, s. 253). Sosyal izolasyon kişinin rızası dışında gönülsüz olduğu durumlarda gerçekleşir ise negatif sonuçları olan bir uygulamaya dönüşmektedir (Biordi ve Nicholson, tarihsiz, s. 86). Sosyal izolasyon ile ilgili olan sosyal dışlama kavramı da stigmanın sonuçlarında önemli olan pratiklerdendir.

Sosyal dışlanma dar ve geniş olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanabilir (Peace, 2001, s. 26). Dar tanımı gelir yoksulluğuna odaklanırken geniş anlamdaki tanım bu durumu aşmaktadır (a.g.k.). Avrupa Birliği Yoksulluk Komisyonu dışlamanın dinamik ve çok boyutlu bir süreç olduğunu vurgulamaktadır (a.g.k.). Sosyal dışlanma, toplumsal bağların kopması sonucu kişinin katılım, erişim ve dayanışma süreçlerinden uzakta kaldığı durumun ifadesidir (Silver, tarihsiz, s. 4419). Toplumsal ve bireysel anlamda ilişki ve bağ kurma anlamında yetersizliğin görünür halidir (a.g.k.). Bu süreç

toplumlarda çok farklı biçimlerde görülebilir; örneğin, yok etme, sürgün, terk etme, dışlama, utandırma marjinalleştirme, ayrı tutma, ayrımcılık ve hatta bazen sosyal yardım (a.g.k.).

Toplumsal ve bireysel olarak üretilen kalıp yargılar ve önyargılar kişiler ve toplumsal gruplar arasına çeşitli bariyerler örerek mesafeler koymaktadır. Bu bariyer ve mesafelerin doğurduğu damgalar sosyal izolasyon, ayrımcılık, dışlama ve mobbing gibi şiddet türlerine yol açmaktadır. Bahsedilen şiddet türleri hem toplumsal hem de bireysel olarak ağır travmalara yol açabilmekte ve hem toplumsal yapıda hem de mekânsal anlamda ayrışmalara hatta tecrite neden olabilmektedir. Bu anlamda, stigmanın her tipi ve bileşeni fuhşun mekânsal dağılımını etkileyişi bağlamında incelenecek; damgadan tecrite ve kamplaşmaya nasıl ulaşıldığı konusu mekânsal boyutlar etrafında analiz edilecektir.

Seks işçileri için toplum tarafından kullanılan damgalar genellikle “orospu” kelimesi ile ifade bulmaktadır. Bunun yanı sıra, eşcinsel ve trans seks işçilerine karşı da özellikle “HIV/AIDS” virüsü üzerinden yaftalar yapıştırılmaktadır. Toplum içinde olduklarında tiksinti dolu bakışlardan kaçabilmek adına kendilerini saklamak zorunda kalmaktadırlar. Alkol, uyuşturucu, suç ve hijyen üzerinden de çeşitli etiketler kullanılmaktadır. “Orospu” ve “HIV”li damgaları bu topraklarda ve dünyanın birçok kültüründe uzun yıllardır karşılaştığımız kötü etiketlerdir. Bu tip yakıştırmalar, seks işçilerinin hem çalışma alanlarında hem sağlık durumlarında hem de psikolojilerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Fuhşun damgalanma süreçlerinin temelinde yatan nedenler hâlâ tartışma konusu olsa da bazı noktalar var ki üzerinde fikir birliği mevcuttur (Benoit vd, 2018, s. 460). Bunları, örneğin, sosyal düzene yönelik tehditler, soyun devamlılığının garantiye alınması ve gruplar arası rekabet olarak sıralayabiliriz (a.g.k.). Fuhuş ile ilgili damgaların kaynaklarını büyük, orta ve küçük ölçekli kaynaklar olarak ayırabiliriz (a.g.k.). Makro düzeydeki fuhuş stigmaları kanunlar, yönetmelikler, politikalar ve medya; orta düzeydekiler kurumlar ve aktörleri, adalet sistemi ve sağlık sistemi; mikro boyuttakiler ise, kamu ve seks işçileri olarak sınıflandırılmaktadır (a.g.k.). “Ahlâk siyaseti” sosyal düzene yönelik tehditleri engellemek adına fuhuş damgasının özellikle görünür olduğu politikalardandır (a.g.k., s. 461). Toplumsal gerilimleri yumuşatması beklenen kurumlar tarafından marjinal gruplar hakkında kasıtlı ya da kasıtsız içerikler üretilebiliyor ve

bunun en önemli kaynağı da medya olarak gösterilebilir (a.g.k.). Trans seks işçileri ve özellikle sokakta çalışan seks işçileri polislerin kötü muamelelerine maruz kalmaktadırlar (a.g.k., s. 462). Buna ek olarak, zührevi hastalıkların yayımına neden olmaları gibi bir bakış açısı ile sağlık kurumlarında yargılanabilirler (a.g.k.). Özellikle kadın seks işçileri toplumda daha fazla yaftalanır ve kendileri de kendi içlerinde üretilmiş olan bu damgaları sürdürme eğilimindedirler (a.g.k., s. 463).

Düzenlemelerdeki stigmalar özellikle seks işçiliğinin meslek olarak kabul edilmeyişi ile diğer işçi statüsünde yer alan bireyler ile seks işçilerinin aynı haklara sahip olmalarını engellemektedir. Başka bir deyişle, seks işçilerinin seks işçisi olmayan diğer insanlarla aynı haklara sahip olmayışı diyebiliriz. Kitle iletişim araçlarında da aynı şekilde pompalanması ile medya ayağı da makro düzeydeki stigmalara katkıda bulunmaktadır. Orta seviyedeki stigmaların işleyişi, kurumlarda vesikalar, kılık kıyafet ve dış görünüşün saklanamayışı ve bu nedenle ayrımcılığa maruz kalınması; ayrıca HİV/AİDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıkların özellikle seks işçilerine ve hatta LGBTİ+ bireylere yakıştırılması, buna ek olarak sağlık sektörü ve emniyet tarafından yaptıkları işin ifşa edilme tehlikesinin olması şeklindedir. Mikro düzeyde fuhuş stigmatı toplumun seks işçilerine sapık ve sapkın muamelesi yapması ve bir noktadan sonra seks işçilerinin bu etiketlere boyun eğmesi yönünde işlemektedir.

Damgalama sürecinin işleyişini ifade eden diğer bir görüşü incelemek gerekirse, stigmanın oluşumu ve yapılışı kalıpyargı, önyargı ve ayrımcılık etkenleri ile ilişkilidir (Frost, 2011, s. 38). Bu etkenler stigmanın deneyimlenmesine neden olmaktadır. Bu deneyimin bireyin yaşamındaki yansımaları günlük yaşamda stres dolu olmak ve ayrımcılığa maruz kalmak, reddedilmek, damganın gizlenmeye çalışılması ve içselleştirilmesi biçiminde ifade edilebilir (a.g.k.). Bu damgalar ile başa çıkmak için grup ya da bireyler tarafından çeşitli stratejiler üretilir ve bu stratejiler bazı sonuçlar doğurmaktadır. Bu çıktılar olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılırlar. Olumsuz sonuçlar arasında ilişkilerin, performansın, akıl ve fiziksel sağlığın kötü yönde etkilenmesi bulunmaktadır (a.g.k.). Olumlu sonuçları arasında ise, pozitif bir marjinallik, sosyal yaratıcılık ve sosyal değişim teşebbüsleri sayılabilmektedir (a.g.k.). Olumsuz sonuçlar için seks işçileri, trans ve LGBTİ+ bireylerin yaşamları örnek verilebilir; buna karşılık olumlu sonuçlar için sanatsal proje ve işlerin yanı sıra Ayşe Tükrükçü'nün

milletvekilliği adaylığı ve Hayata Sarıl Lokantası ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği işler örnek verilebilir.

Damgalama sürecinin işleyişine dair daha detaylı başka bir analize göre damganın oluşumuna neden olan kaynaklar dört farklı kanaldan oluşmaktadır. Bunlar, hakim toplumsal yapılar (toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, sömürgecilik, yeteneklilik/yetenekçilik, kapitalizm), kurumsal yapı (yasa, akademi, medya, sağlık hizmeti, finans, devlet politikası), toplum (politika, sosyal hizmet kurumları, STK, sosyal yardım kurumları, şehir planlama, yapıli çevre) ve birey (aile ve arkadaşlar, araştırmacılar, gazeteciler, sağlık sektörü çalışanları, polis ve emniyet güçleri, sosyal hizmet uzmanları, müşteriler, sevgililer) (Grittner ve Walsh, 2020, s. 1672).

Stigmaya karşı direnç stratejileri makro, mezo ve mikro düzeyde olmak üzere üç farklı ölçekte incelenmektedir. Makro seviyede suç olmaktan çıkarma (fuhuş politikası), nefret suçları, akademik dayanışma, tarafsız dil ve eğitim bulunmakta; mezo düzeyde yasal savunma, seks işçiliğinde pozitif iş ağıları, finansal navigasyon hizmetleri, seks işçileri kolektifleri/eylemleri, çalışma alanları, yasal navigasyon hizmetleri; mikro seviyede ise, akran desteği, baskın söylem eleştirisi, seks işçiliğini yeniden kavramsallaştırmak, ifşa kontrolü, seks işçilerinin güçlendirilmesi maddeleri bulunmaktadır (a.g.k.).

Stigmanın tezahürleri ise şu şekildedir, beden ve ruh sağlığının kötü etkilenmesi, şiddet, olumsuz etiketler, ayrımcılık, utanç, durum izleme, mekânsal izolasyon, kötü çalışma koşulları/çevresi, güven eksikliği, her alanda ve her bir kişiyle müzakere gücünün azalması, ötekileştirme, sağlık hizmetlerine erişimin zorlaşması, istihdam seçeneklerinin sınırlandırılması ve görünmezlik olarak sıralanmıştır (a.g.k.).

Fuhuş damgasının kaynaklarını, hangi aktöre nasıl etki ettiğini ve ne gibi sonuçları olduğunu anlamaya yönelik birçok alan araştırması yapılmaktadır. Farklı araştırmacılar tarafından çeşitli kültür ve uygarlıklarda yapılan bu araştırmaların kapsamı ve sonuçları şu şekilde gruplanabilir:

Sokakta çalışan seks işçileri sağlık ve güvenlik hizmetlerine ulaşmakta sorun yaşamaktadırlar (Bodkin vd, 2015). Toplum, aile, devlet ve kurumları tarafından reddedilme, dışlanma, çağrışım yoluyla damgalanma en çok görülen damgalama biçimleridir (Bowen ve Bungay, 2016; Grosso vd, 2019; Liu vd, 2011; Phillips vd,

2012). Seks işçilerini fuhuş karşıtı feministlerin de dışlaması söz konusudur (Bowen ve Bungay, 2016). Fuhuş HIV ve çeşitli suçlar ile özdeşleştirilmektedir (Bowen ve Bungay, 2016; Carrasco vd, 2018; Fitzgerald-Husek vd, 2017; King vd, 2013; Padilla vd, 2008). Trans-kadın seks işçilerine yönelik sözlü ayrımcılık, fiziksel mağduriyet ve sağlık hizmetlerine erişim sorunu öne çıkan problemler arasındadır (Budhwani vd, 2017). Saygın kadının sahip olduğu haklardan mahrumiyet söz konusudur (annelik, evlilik, ailenin saygı duyması, bedenin dokunulmazlığı hakkı, temel ihtiyaçlar ve barınma hakkı, çocuklarına yönelik saygı ve kabul) (Cornish, 2006). Fiziksel şiddet, polis tacizi ve bunlardan korunmak için kimlik gizleme mecburiyeti doğmaktadır (Foley, 2017; Grosso vd, 2019; Krüsi vd, 2016). Seks işçiliği üzerine çalışan araştırmacıların çağrışım yoluyla damgalanması gibi bir durum da oluşmaktadır (Hammond ve Kingston, 2014). Yapılan damgalamaların seks işçilerinin ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür (Hong vd, 2010). Kadın ve erkek seks işçilerinin sağlık hizmetlerine erişim sorunu bulunmaktadır (Kim vd, 2018; King vd, 2013; Krüsi vd, 2016; Lazarus vd, 2012; Ma ve Loke, 2019; Nyblade vd, 2017; Okal vd, 2009). Seks işçilerinin kendi aralarında oluşan damgalamalar da vardır (Morrison ve Whitehead, 2007). Fuhşa verilen farklı isimler ya da bu konuda uygulanan politikalar damgalamayı sona erdirmemekte; aksine, damgalama ve fuhuş politikaları arasındaki ilişkiler birbirini beslemektedir (Giusta, 2010; Immordino ve Russo, 2015; Murphy vd, 2015). Kadın seks işçiliği ve erkek müşteriler mağdur görülmekte; buna karşılık trans ve eşcinsel seks işçileri transfobik ve homofobik damgalamalara maruz kalmaktadırlar (Oliveira, 2018). Fuhuş cinsiyet ve cinsellik üzerinden de damgalanmaktadır (Levey ve Pinsky, 2015). Kimliğini ve işini gizleme bir tür damga ile baş etme stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Koken, 2012). Stigmalara direnç stratejileri geliştirilmektedir (Morrison ve Whitehead, 2005; Su vd, 2019). Fuhuşta gönüllü ve zorunlu çalışma ayrımı bulunmaktadır (Peng, 2005). Onur ve değer ölçütleri üzerinden tanımlamalar yapmak stigmatı beslemektedir (Pheterson, 1993). Fuhşun insan haklı ihlali olduğu, doğası gereği şiddet barındırdığı ve bu nedenle travmatik sonuçlara yol açtığı yönünde yapılan alan araştırmaları mevcuttur (Farley vd, 2004; Farley vd, 1998).

Araştırmaların kapsamı ve temel sorunsalları göstermektedir ki, genellikle sokakta çalışan, kadın ve transkadın seks işçileri daha fazla damgalanmaktadır. Damgalanmanın içeriği özellikle sağlık ve güvenlik hizmetlerine erişim zorluğu, şiddete maruz kalma ve

toplumsal olarak dışlanmayı içermektedir. Kurumsal ve ailevi açıdan dışlamalar daha fazladır. Toplumsal ve kültürel olarak içerik ve sınırları belirlenmiş toplumsal roller ve statüler ile toplumsal ilişkiler ağı (annelik, eş, evlilik gibi) dışlamanın diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. Çalışmaların genel eksenini üzerinden düşünecek olursak, kültürel ve toplumsal bazı farklılıklar olmasına rağmen fuhuş stigmatı için genel kabuller bulmak mümkündür. Fuhuş konusunda yapılan damgalamalarda bu tip ortak kabuller bulunması (kültürel ve toplumsal farklılıklara rağmen) fuhuşun aslında siyaset üstü bir toplumsal olgu olduğunu vurgulamaktadır. Dönemsel ve kültürel bazı farklılıklar olsa da uygarlıklar için fuhuş benzer uygulamaların söz konusu olduğu bir toplumsal olay yaratmaktadır. Fuhuş konusunda önemli uygulamalardan biri de tecrit meselesidir. Fuhuş mekânlarının tecrit süreçlerini analiz edebilmek için kamp olgusuna odaklanılacaktır.

3.2. Kamp Olgusunun Kuramsal Temelleri

Agamben kamp olgusunu analiz ederken 1939-1945 yılları arasında gerçekleşen II. Dünya Savaşı esnasında vuku bulan toplama kamplarını tarihsel çıkış noktası olarak almaktadır. Agamben *homo sacer* kavramını Roma ceza hukukundan ödünç almış ve kamp olgusunun teorik temellerini Foucault'nun *biopolitik iktidarı*, Benjamin'in *tarih fragmanları*, Arendt'in *mültecisi* ve Schmitt'in *istisna hâli* temelinde kurgulamıştır. Bunun yanı sıra, Platon'dan Heidegger'e felsefe tarihine de göndermelerde bulunurken hukuk ve modern tıp eleştirisi yapmaktadır. Agamben'in *Kutsal İnsan* metnindeki temel argümanları:

1. “Orijinal/ilk siyasal ilişki yasaklama ilişkisidir (dışarı ile içeri, dışlama ile içleme arasındaki belirsizlik muntazıması olarak istisna durumudur).
2. Egemen iktidarın temel etkinliği, siyasetin orijinal unsuru olarak, doğa ile kültürün, *zoé* ile *bios*’un eklemlendiği eşik olarak çıplak hayatı üretmektir.
3. Bugün, Batı’nın temel biyosiyasal paradigması şehir değil; kamptır” (Agamben, 2001, s. 235).

Bu temel argümanlar doğrultusunda “egemen”, “istisna” ve “zoé-bios” kavramları öne çıkmaktadır. İlk tezde devletin bir toplumsal sözleşme sonucu oluştuğu öne sürülür ve halkların, toplumların ve toplulukların kimlikleri ve her türlü aidiyetleri reddedilir; ikinci tezde iktidarın en başından beri beden üzerinden işleyen bir biyosiyaset olduğu ve bu doğrultuda vatandaşlık haklarının herhangi bir anlam ifade etmediği vurgulanıp son

tezde ise, bugün kentin tasarımında yer alan her bir disiplin ve kurumun bu kentleri tasarlarken çıplak hayatı (*bare life*) temel aldıkları belirtilir (a.g.k., s. 236).

Kampın ilk ortaya çıkışı konusunda yürütülen tartışmalar arasında Küba'da 1896'da ve İngiltere'de 1899-1902 yıllarında kurulan toplama kampları örnek gösterilse de, herhangi bir fikir birliği sağlanamamıştır (a.g.k., s. 217). İlk kamplar sanılanın aksine Almanya'da Naziler tarafından değil; 1923'te sosyal demokrat hükümet tarafından kurulmuştur (a.g.k., s. 218); bu toplama kampları komünist militanlar ve Doğu Avrupalı mülteciler için kurulmuştur; başka bir deyişle Yahudiler için kurulan ilk kamptır (a.g.k.). Diğer kamp örnekleri arasında 1991'de Arnavutluk'tan gelen kaçak göçmenlerin İtalyan polisi tarafından kapatılması, Yahudilerin Almanlara teslim edilmeden önce kapatılması, Doğu'dan gelen Yahudi mültecilerin kapatılması ve Fransa'da uluslararası havalimanlarında mültecilik başvurusu yapmış olan yabancı kişilerin bekleme alanlarında tutulması sayılabilir (a.g.k., s. 226). Eski Yugoslavya'nın etnik tecavüz kampları da aynı mantıkla işlemiştir (a.g.k., s. 228). Kampın doğuşu bazı yurttaşların yurttaşlıktan çıkarılması ve yeni vatandaşlık yasalarının çıkması ile aynı döneme denk gelmektedir; bir başka deyişle sistemin öldürmeden işleyemediği bir döneme işaret etmektedir (a.g.k., s. 227). 1915-1933 yılları arasında neredeyse tüm Avrupa yurttaşlıktan çıkarma yasaları çıkarmışlardır. Böylece kamp için gereken zemin de hazırlanmıştır (a.g.k., s. 228). Kamp bugünün siyasetinin esas anahtarı ve şehrin göbeğine yerleşmiş bir yapı ve olgu olarak günümüz havalimanlarındaki işleyişi ve varoşlardaki hayatı kavramamızı sağlayacak olan kavramdır (a.g.k., s. 228, 229). Devlet, ulus ve ülke üçlüsüne ayrılmaz bir parça olarak kamp unsuru dördüncü olarak eklenmiştir (a.g.k., s. 228). Tüm bahsettiklerimiz üzerinden bir kamp tanımı yapacak olur isek; kamp istisnanın kural haline geldiği, hukukun askıya alındığı ve aynı zamanda gerçek ile hukukun iç içe geçtiği (a.g.k., s. 221), legal ve illegal arasındaki belirsizlik mıntıkasında tüm hakların anlamını yitirdiği (a.g.k., s. 222), çıplak hayatın birbirine geçen hukuk ve gerçek arasındaki eşik olduğu bir yer olarak kamp “egemen bir siyasal kararın mekânı”dır (a.g.k., s. 223). Özetleyecek olur isek, “kamp, gerçek ile hukuku, kural ile uygulamayı, istisna ile kuralı birbirinden ayırmanın asla mümkün olmadığı; ama buna rağmen, bu ikisini sürekli birbirinden ayıran bir mekândır” (a.g.k., s. 226).

Antik Yunan'da hayat kelimesini ifade etmek üzere iki farklı terim kullanılmıştır; *zoé* (çıplak yaşam) ve *bios* (yurttaşlık haklarının olduğu yaşam; belirli bir yaşam biçimi)

(a.g.k., s. 9). Kadim dönemde *zoé oikos*'a *bios* ta *polise* aittir (a.g.k., s. 10); başka bir deyişle ikisi de birbirinden kesin bir biçimde ayrılmış durumdadır. Oysaki modern dönemde *zoé polis*in alanına giriyor ve çıplak yaşam siyasetin alanına dahil edilmiş oluyor (a.g.k., s. 13). Bu anlamda, *bios* artık sadece kendi *zoés*inden ibaret bir hale dönmüş oluyor (a.g.k., s. 241). Bireyin evdeki özel hayatı ile şehirdeki siyasal varoluşu arasında herhangi bir sınır kalmamıştır (a.g.k., s. 243). Bu durum bizi Roma ceza hukukunun en eski cezalarından olan *homo sacere*⁷ (kutsal insan) götürür; *homo sacer* işlediği bir suç yüzünden halk tarafından yargılanan; kurban edilemeyen fakat öldürülebilir kişidir (a.g.k., s. 98). Bu öldürme eylemi bir cinayet değildir; yani suç olarak görülmez; çünkü kötü olan kişiye kutsal demek bir gelenektir ve kutsalın öldürülmesi cinayet değildir (a.g.k.). *Homo sacer*in kutsallığı lanetlenmiş oluşundan gelir; toplumdan dışlanmış yasaklı bir kimsedir (a.g.k., s. 106). Buradaki kutsal ya da lanetleme o kişiye kirlenmeden veya kirlenmeden dokunmanın mümkün olmadığını ve ölümler dünyasına adanmış bir suçlu olduğunu göstermektedir (a.g.k., s. 107). Egemen hukuk düzeninin hem içinde hem dışında olan ve hukukun askıya alınıp alınmayacağına karar veren kişidir (Schmitt'ten aktaran Agamben, 2001, s. 25). Kuralın askıya alınması ile yaratılan istisna ise bir tür dışlamadır (a.g.k., s. 28). “[...] bir insanın doğal şiddet sonucu değil de egemen şiddet sonucu öldürülmesi kuralın istisnasıdır” (a.g.k., s. 32). İşte toplama kamplarındaki insanların yaşadığı durum *homo sacer*in *zoés*inden ibarettir; yurttaşlık hakları askıya alınıp uygulanmadığı için.

Kamp mantığının günümüz kentinde kullanılma şekli toplama kamplarında yaşananlardan çok daha farklı bir içeriğe sahiptir. Kamp mantığının gündelik hayata sirayet etmesi çıplak hayatın toplama kampının dışına taşması ile olmuştur (Diken ve Laustsen, 2005, s. 5). Kamp mantığına özgü ayrı tutma/tutulma ve kendi kendini ayırma mantığı bugün oluşan yeni toplumsal formları belirleyen etkidir (a.g.k.). Çağımızda kentin ve toplumun işleyişinde ve düzenlenişinde kamp kural haline gelmiştir (a.g.k., s. 6, 7). Günümüz kentinde negatif kamplara (toplama kampları vb.) karşılık pozitif kamplar da (güvenlikli siteler, tema parklar, seks turizmi, vb.) bulunmaktadır (a.g.k., s. 9). Kent de toplum da kamp mantığına göre parçalanıp şekillenmektedir.

⁷ Latinde *sacer* kelimesinin İbranice karşılığı *kadoş* kelimesidir ve “ayrı ya da ayrılmış” manasındadır; ayrıca kutsallığı da kapsamaktadır (Sennett, 2008, s. 219).

Eski ve yeni kamplar (pozitif ve negatif) arasında önemli bir fark bulunmaktadır (a.g.k., s. 147). Toplama kampları toplumdan ayrılmış kişilerin üzerinde bilimsel aklın deney yaptığı kamplardır; fakat yeni kamplar (kapalı siteler gibi) sosyal ilişkisizlik teması üzerinden yükselmektedir (a.g.k.). Yeni kamplar muafiyet sınırlarının test edildiği laboratuvarlardır (a.g.k.). Başka bir deyişle yeni tip kamplar, toplumsal gruplar arasındaki teması keserek oluşturulan yeni sınırlar üzerinden işlemektedir. Temanın kesilmesi ile yeni bir toplumsal düzen oluşturulmaktadır. Kentin ve toplumun yeni düzeni grupların birbiri ile ilişkisinin azaltılması ile ilgidir denilebilir.

Kapitalizmin yeni ruhu kamp mantığına göre inşa edilmiş toplumlar ve kentler üretmek olabilir mi (a.g.k., s. 66)? Kamp tüm toplumsal bağları koparmayı amaçlayan yeni sosyal ilişki biçimleri üreterek toplumun kayboluşunun zeminini hazırlamaktadır (a.g.k., s. 168). Kamp mantığı hem şehri parçalayan şeyin kendisi hem de bu parçalanma sonrası kendini var edebilen bir olgudur (a.g.k., s. 169). Toplumda oluşan bu dönüşümün somuta izdüşümünü kent mekânındaki düzenlemelerde görmekteyiz; sosyal ilişkinin ve temasın kesildiği kapalı siteler gibi. Toparlarsak, kamp artık günümüz kentinin esas gerçeğini oluşturduğunu söyleyebiliriz; çünkü kent, hem pozitif hem de negatif kamplar tarafından sarılmış durumdadır. Agamben kamp olgusunu analiz ederken çıplak hayatı yani *homo sacer*'in yaşamını merkeze koymaktadır; oysaki biz İstanbul'un fuhuş mekânlarını analiz edebilmek için kamp mantığını merkeze koyacağız.

3.3. Tarihsel Süreçte Damgalanıp Tecrit Edilen Seks İşçileri ve Pozitif Kamp Olarak Fuhuş Mekânları

Güncel sosyolojinin de güncel felsefenin de çerçevesini beden-kimlik-iktidar ya da başka bir deyişle etik-siyaset-hukuk üçlüsü ile çizdiği esas mesele *homo sacer*in tam da kendisidir. “Yaşanmaya değmeyen can⁸” modern tıbbın tartışma konuları arasındadır. Peki bu durum kendini şehride nasıl göstermektedir? Kampın şehri sarıp sarmalaması ne ifade etmektedir?

Kentin tanımı değişiyor; kent yaşamının zemini dönüşüyor; toplumun yapısı da kapitalizmin ruhu da yeni bir anlam kazanıyor; kamp kenti kuşatırken, kent kabuklarını

⁸ Bu tabir G. Agamben'in *Kutsal İnsan* metninde geçmektedir. Bu kavram Karl Binding ve Alfred Hoche'ye aittir.

değiştirme sancısı çekiyor. Toplama kampları 20. yüzyıl ortasında Avrupa’da ortaya çıkmış olmasına rağmen, aslında şehirler tarihsel süreçlerinde başından beri kamp mantığını temel alan bir dinamik üzerine işliyor olabilir mi acaba?

Şekil 3.1 William Hogarth 1751 *Gin Lane* ve *Beer Street* Tabloları

Hogarth bu tablolarında Londra’nın toplumsal düzen ve düzensizliğini ifade etmek istemiştir (Sennett, 2008, s. 14). Hogarth fiziksel temas ile toplumsal düzen ve bağı doğru orantılı görmektedir (a.g.k.). *Gin Lane*’de temasın eksik oluşu ile toplumsal düzenin yoksunluğu işaret edilirken, *Beer Street*’de birbirine dokunan bedenler toplumsal bağlılığın göstergesidir (a.g.k.). Günümüzde ise, Londra’nın 18. yüzyıldaki durumundan farklı bir kent anlayışı görmekteyiz; artık düzen temassızlık üzerine kuruludur ve kapalı siteler de AVMler de bunun için vardır (a.g.k., s. 14, 15). Sennett kentteki tecriti “kent prezervatifi” metaforu ile ifade etmektedir (a.g.k., s. 213). Bu metafor kentteki baskıcı mekânsal tecrit biçimini imlemektedir (a.g.k., s. 205). Güvenlikli siteler ve AVM’ler sokak yaşamının öldürülüp “yükseklerde” izole bir yaşam sürmenin garantörüdür (Sennett, 2006, s. 1). Kentte izolasyon çeşitliliğin

farklılığın gücünü yitirmesine neden olur (Sennett, 1998, s. 20). Sosyal izolasyon arttıkça çatışmaların artma ihtimali de yükselmektedir (a.g.k., s. 43).

Diken ve Laustsen'in ifadesi ile hem kapalı siteler hem de AVMLer muafiyet temelinde oluşturulmuş pozitif kamplardır. Kent prezervatifi de aynı düzlemde kenti sarmalayan negatif ve pozitif kampları işaret etmektedir. Farklılıkların teması kesilerek oluşturulan bu izole yaşam alanı kentin yeni gerçeğini oluşturmaktadır.

Kentte yaşayanların mekânsal ve sosyal anlamda birbirlerine olan farklılıklarını ifade etmek için kullanılan kavramlar arasında “farklılaşma, kutuplaşma, parçalanma ve ayrışma, vb.” bulunmaktadır (Kamacı, 2012, s. 195). En çok “ayrışma” kavramı tercih edilir ve “merkezileşme ve yoğunlaşma süreçlerinde, aynı ya da benzer fonksiyonlara sahip birimlerin, aynı mekânda yer seçmesi sonucunda birbirinden ayrık/ayrılmış alanların oluşması olarak” tanımlanabilir (a.g.k.). Mekânsal ve sosyal anlamda iki tip ayrışma bulunmaktadır (a.g.k.). İlki statü ve gelire bağlı sınıfsal ayrışma (eğitim ve istihdam ile ilgilidir; yaşam tarzında kendini gösterir), ikincisi ise etnik köken ve dini inanca dayalı ayrışmadır (a.g.k.). Seks işçileri statüye bağlı ayrılmaya maruz kalmaktadırlar.

Şehirleri tarihsel sürecinde analiz ettiğimizde muafiyet mantığının aslında günümüze ait olmadığını, bu sürecin çok eski olduğunu göreceğiz. Muafiyet ya da kamp mantığı ayrı tutma ve ayrı tutulma üzerine inşa edilen sosyal yaşamı ve mekânsal düzeni ifade etmektedir. Kent içinde mekânsal ve sosyal anlamda yalıtılanlar ötekiler yani toplumun safralarıdır. Bizim burada bahsedeceğimiz ötekiler seks işçileridir. Seks endüstrisinde kullanılan damgalar durağan değil tam tersine ekolojiktir; kullanıldığı dönemin geçerli davranış kalıplarına göre şekil alır (Hallgrimsdottir vd, 2008, s. 119). Damganın ekolojik bir bağlamının olmasından kasıt, o etiketin belirli bir toplumsal ve kültürel koda sıkı sıkıya bağlı olmasıdır (a.g.k., s. 121). Damgalar üretildikleri dönemin sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerini kaygılarını yansıtır (a.g.k., s. 135). O nedenle, Antik Yunan'dan başlayarak farklı dönemlerden, farklı kültür ve uygarlıklardan kentte muafiyet mantığına göre oluşturulmuş sosyal yaşam ve mekânsal düzenden örnekler vereceğiz.

Fuğuş hem bir sosyal problem hem de bir kent olgusudur (Scott vd, 2006, s. 3). Fahişelerin toplumsal ve hukuksal stigmalara maruz kalması Antik Yunan'a kadar

dayanmaktadır; Kadim Yunan fahişeler ile fahişe olmayan diğer kadınları birbirinden ayırmak için fahişelere çiçekli ve çizgili elbiseler giyme zorunluluğu getirilmiştir (Küntay ve Erginsoy'dan aktaran Sevim, 2018, s. 471). Bu kural 14. yüzyılda sol kollara işaret çizilmesi biçimine dönüşmüştür (a.g.k.). Ayrıca Antik Yunan'da resmedilen kadın çıplaklığının sadece *heteira* ya da *pornailara* ait olduğu; saygın kadının çıplak tasvir edilemeyeceği gibi bir fikre mesafeli olmak gerekir (Kreilinger, 2006, s. 235). Zira bu tip yaklaşımlar aşırı yorum içermekte ve çeşitli tabuların dayatması meselesi ile doğrudan orantılıdır. Fakat yine de kılık kıyafet üzerinden saygın ve saygın olmayan kadın ayrımının yapıldığının önemli örneklerinden biridir.

Kıyafet yasaları Sümerler ve Asurlarda kölelerin ve fahişelerin peçe takmasına mücadele etmezdi; peçe sadece saygın üst sınıf kadınların takabileceği bir aksesuardı (Berkowitz, 2020b, s. 51). Bu şekilde kimin satılabileceği görülmüş oluyordu (a.g.k.). Ayrıca köle ve fahişeler peçe takmak konusunda ısrarcı olurlar ise ceza alırlardı (a.g.k.).

Ortaçağ Avrupa'sında fahişelerin kılık kıyafet zorunlulukları arasında peçe yasağı, mavi şeritli sarı başlık takmak, omza sarı mendil iliştiirmek, yeşil kuşak bağlamak, kırmızı/sarı/siyah/beyaz şapka takmak gibi kurallar bulunmaktadır (Wells, 1997, s. 35). Bu renkler ve aksesuarlar fahişenin çalıştığı kente göre değişiklik gösterirdi (a.g.k.). Ayrıca pazarda dokundukları herhangi bir yiyeceği almak zorunda kalırlardı; çünkü fahişenin dokunduğu şeyin kirlendiğine inanılırdı (a.g.k.).

1453 Yılında Venedik'teki bir bildiride saygın kadınlar ile fahişelerin aynı şekilde giyinip kuşandığı ve bu nedenle iyi ile kötünün ayırt edilemediği yönünde ifadeler yer almıştır (Sennett, 2008, s. 215; Sennett, 2014 s. 26). Fakat Venedik hareketli bir liman şehri olduğundan fahişelere yarattıkları ekonomiden dolayı hoşgörülü davranmak gerekiyordu (a.g.k.; a.g.k., s. 27). Fahişeleri üst sınıf kadınlardan ayırmak için Yahudiler gibi sarı eşarp taşımaları istendi ve soylu kadınlar gibi süslenmeleri de yasaklandı (a.g.k., s. 216; a.g.k., s. 27-28). Fakat Hristiyan ahlakını korumak için fahişeleri bir yere kapatma isteği devam ediyordu (Sennett, 2014, s. 28). Hatta 1494 yılında frengiyi İtalya'da yayanların fahişeler olması meselesi tedirginlik yaratıyordu (Sennett, 2008, s. 200).

Fahişeler kent imajını düşürebildikleri gibi yükseltebilirler de, bu nedenle fahişelerin kentte görünme biçimine dair ya da görünürlüklerinin azaltılması için 1555'te bir

kararname yayınlanmıştır (Cohen, 1998, s. 398). Birçok kasabada fahişeler damgalanmış grupların yaptığı gibi sarı fular takmışlardır; fakat Roma için böyle bir kanıt yoktur; sadece fahişelerin asil kadınların taktığı peçeyi takmayı reddettikleri bilinmektedir (a.g.k.).

Avrupa’da kapatılma ile ilgili sicillere bakıldığında deli, suçlu, fahişe, ve benzeri herkesin bir arada olduğu görülmekte; hiçbir şekilde aralarında sınır çizecek bir ayırım yapılmadığı göze çarpmaktadır (Foucault, 2006, s. 140). Kapatmaya yarayan kurumlar karakter ıslahı için gerekli görülmüştür; çünkü aile üzerine düşen işlevi yerine getirememiş; özellikle de yoksul aileler tembellik, alkoliklik ve fahişelik gibi hastalıklar üretmişlerdir (Sennett, 2005, s. 67, 68). 17. Yüzyıl başından 18. yüzyıl ortasına Hamburg, Lyon, Paris gibi şehirlerde deliler, yaşlılar, hastalar, işsizler, aylaklar ve fahişeler başka bir deyişle toplumun dışlanmışları büyük binalara kapatılmışlardır (Foucault, 2011, s. 83). Fakat 19. yüzyılda sanayi devrimi ile deliler dışında kalan herkes çalışma potansiyeli taşıdığı için salıverilmiştir (a.g.k.). Engels’in aktarımlarından biliyoruz ki, bu serbest bırakılma kişilerin topluma yeniden kabulünü işaret etmemektedir. Aksine kent mekânında başka bir tecrit ve damgaya maruz kalmışlardır. 19. Yüzyılda işçi sınıfı, hırsızlar ve fahişeler Londra’nın kenar mahalelerinde birlikte yaşarlar; bu mahalleler yoksulun yoksulu, çöplüğün ve hijyen eksikliğinin adresleridir (Engels, 2007, s. 57). Yaşanılan yapıya konut kimliği kazandıran tek şey ocak ateşidir ve tek gelir kaynağı hırsızlık ve fuhuştan elde edilir (a.g.k., s. 69). Fabrika işçiliği yapan genç kadınların da fahişelik yaptıkları öne sürülmektedir (a.g.k., s. 185).

19. Yüzyılın fuhşu toplum düzenini tehdit eden ve fahişeleri de düşük kadınlar olarak gören egemen Viktoryen bakış açısına karşılık, fahişeleri sistemin kurbanları olarak gören ve kız çocuklarının erkek şehvetinden korunması gerekliliğini ifade eden New York Kadın Ahlakını İyileştirme Cemiyeti kurulmuştur (McNay, 2012, s. 329). Fakat genellikle fuhuş ve fahişelik kent ve toplum içinde itilmiştir.

Fuhşun kent içinde belirli bölgelere itilmesi ya da çekilmesi yeni bir mesele değildir. Örneğin Meksika’da, “Tolerans Bölgesi” adı altında, toplumsal düzen ve halk sağlığı mevzuatı (cinsel yolla bulaşan hastalıkların önüne geçme maksatlı) kapsamında yapılan seks işçiliği ile ilgili düzenlemeler 19. yüzyıl sonuna dayanmaktadır (Perez vd, 2018, s. 75, 76). Bu yer belirleme ve kısıtlama esnasında seks işçileri toplumun kurbanları ya da

sapkınlar olarak kodlanıp; seçilen “tolerans” kelimesi ile de yapılan bu ötekileştirme ve tecrit uygulamasını normalleştirme ve doğallaştırma hedeflenmektedir (a.g.k.).

Hukuksal düzenlemeler fuhuş ile ilgili tüm stigmaları (toplumsal ve mekânsal bağlamda) yok etmeye yetmemektedir. Örneğin Yeni Zelanda’da yapılan bir araştırmada katılımcılar suç olmaktan çıkarma politikasının (*decriminalised system*) seks işçileri ile ilgili stigmaları yıkmadığını ifade etmişlerdir (Abel ve Fitzgerald, 2010, s. 241). Seks işçilerinin sosyal statüleri toplumda değişmediği gibi seks işçiliği de bir meslek olarak kabul görmemiş ve diğer işçilerin haklarına sahip olamamışlardır (a.g.k.). Kabul etmek gerekir ki, kanunların değişmesi değil, insanların değişmesi gerekmektedir (a.g.k.). Suç olmaktan çıkarma bir ilk adım olarak düşünülse bile, kültürel ve sosyal değişim olmaksızın yeterli olamamaktadır (Treloar vd, 2021, s. 6).

Fuhuş politikalarından seks işçiliğinin suç sayılma uygulaması (*criminalized system*), seks işçilerini toplumun gözünde sapkın bir öteki olarak gösterip daha çok damgalanmalarına neden olur (Armstrong, 2019, s. 1288, 1289). Suç olmaktan çıkarma politikasının belirli oranda olumlu getirileri olsa da, sokakta çalışan seks işçileri için damgalar sona ermemektedir (a.g.k., s. 1288). Hatta seks işçileri kendilerine karşı işlenen bir suçun bildiriminde bile, fuhuş suç sayıldığından tutuklanma gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Sprankle vd, 2018, s. 243). Örneğin Filipinler’de seks işçiliğinin suç sayılması etkisiz ve verimsizdir; çünkü damgalamayı, şiddeti ve marjinalleşmeyi arttırmıştır (LSE, 2023). Düzenlemeci politika (*regulationist*) ise, fuhşu izole ederek evcilleştirmeye çalışır, ki bu durum ön yargılar oluşturan bir mekânsal düzenleme ile sonuçlanır (Howell, 2000, s. 376). Hukuksal prosedürler mekânsal düzenlemeye uygulandığında toplumsal ve kültürel kodları da beslemektedir diyebiliriz. Yasaklama politikası (*prohibition*) ise fuhşun merdiven altına itilmesine neden olmaktadır. Özellikle pandemi döneminde kapatılan genelevler bunun en can alıcı örneğini oluşturmaktadır.

Kanada’da seks işçileri ile yapılan bir araştırmada seks işçileri kendilerine yöneltilen “kirli”, “bağımlı”, “mağdur”, “kaçınılmaz olarak sömürülen” ve “kurban” damgalarını tamamen reddetmişlerdir (Benoit vd, 2020, s. 88, 92). Damgalama seks işçilerinin kaçınılmaz olarak sömürüldüklerini ve mağdur edildiklerini kabullenmeleri anlamına gelmemektedir. Tez çalışması için yapılan görüşmelerde de (A Ek) “toplum bizi sapık olarak görüyor; fakat biz sapık değiliz; toplumun sapkın fantazilerini tatmin ediyoruz”

diye belirtmişlerdir görüşmeciler. Görülmektedir ki, aslında toplum kendi sapkınlığını seks işçilerine yüklemektedir. Başka bir deyişle, “normal” olanı analiz edebilmek için “damgalı” olanı kavramak öncelikli iştir.

İş hukuku ve işçileri korumaya ve haklarını düzenlemeye yönelik politikalar her meslek için geçerli değildir (Blithe ve Wolfe, 2017, s. 726). Özellikle fuhuş gibi “kirli işler” olarak tanımlanan meslekler söz konusudur (a.g.k.). Bu tip damgalı işlere ayrı uygulamalar yapılmaktadır (a.g.k.). Toplumda tiksinti yaratan mesleklere hukukta da aynı muamele yapılmaktadır diyebiliriz. Bu durum kendini kent mekânında “kirli” olanların benzer mekânlarda toplanması şeklinde göstermektedir. Hatta kentin çeperine ya da kentin fiziksel olarak da pis olan mekânlarına itilmek gibi. Pek çok araştırma da özellikle sokak fuhşunun yerinden edilmek istendiğinin arzulandığı vurgulanmaktadır (Cooper, 2016, s. 5). Seks işçilerini kısıtlamak için ve görünmemeleri için kullanılan önemli araç “mekân”dır (Grittner ve Sitter, 2020, s. 279). Yapılı çevrenin nasıl planlandığı seks işçilerinin damgalanıp damgalanmadığının somuta iz düşümüdür. Eğer kentte görünmez olmaları sağlanmış ise, “kirli” damgası yediklerini ifade edebiliriz.

Ayıplanan gruplar (eşcinsel, fahişe, hükümlü, alkolik, vb.) kendileri için bazı ulusal birlikler oluştururlar ve kent içerisinde belli muhitlerde kümelenip kendilerine benzeyen insanlarla bir arada yaşarlar (Goffman, 2021, s. 53). Sanatçıların ortamında kendilerine buldukları saygınlık ile toplumun safrası olma statüsünden anlık da olsa sıyrılırlar (a.g.k., s. 59). Damgalı kişileri kabul edenler onlara hizmet sunan kişi veya kuruluşlardır; örneğin fahişelerin temizlik işini yapan kişiler gibi (a.g.k., s. 61). Bir fahişe erkeklerle olan ilişkilerinde sahip olduğu damganın kavga anında yüzüne vurulacağının farkındadır (a.g.k., s. 63). Morarmış gözler “damga sembolleri”ndendir; bir polis için böyle bir kadın “yollu”dur; damga sembolleri toplumsal bilginin taşıyıcılık işlevini yerine getirmektedir (a.g.k., s. 81, 82). Fahişelik meşru bir meslek statüsünde değildir (a.g.k., s. 96). Fahişelik polisten gizlenmesine karşılık müşteriye görmesi için açılması gereken çift yönlü bir damgadır (a.g.k., s. 113). Polisler tarafından fahişelerin saygın iş bulmaları istenmez; ellerinin altında olsunlar diye; bu anlamda damgalılara damgalarından kurtulmasınlar diye şantaj yapılabilir, kumpas ve tuzak kurulabilir (a.g.k., s. 115). Damgalı, damgasının yakınları tarafından öğrenilmesi durumundan kaygı duyar (a.g.k., s. 117, 119). Kentte damgalılar için ayrılmış olan mekânlara normaller girdiği zaman, o mekân oranın kurallarını normallere de dayatır; başka bir

deyişle fuhuş mekânlarında fahişe olmayan kadınlara da fahişe muamelesi yapılmaktadır (a.g.k., s. 123). Kurumlarda damgaların gizlenmesi olanaksız olabilir (a.g.k., s. 126). Toplumsal sapkınlar olarak tanımlanırlar (a.g.k., s. 199).

Biseksüel ve gey seks işçileri de toplumda damgalanmaya maruz kalmaktadırlar (Koken vd, 2004, s. 28, 29). Fakat her birinin yaşadığı damga deneyimi kendine hastır (a.g.k.). Damgalanma her seks işçisi için ortak bir deneyim olsa da, her biri damagalanma ve ayrımcılık deneyimleri aktarmamaktadır (Rayson ve Alba, 2019, s. 278). Fakat transkadın seks işçileri ayrımcılığa uğradıkları zaman sağlık hizmetlerine erişimi erteleyebiliyorlar (Roche ve Keith, 2014, s. 1148). Damgalara karşı aynı bireyin bile farklı tepki kalıpları olabilmektedir (Ross vd, 2007, s. 64). Fuhuş yapıyor olmak fuhuş yapan kişiye onu sosyal olarak itibarsızlaştıran bir deneyim olarak geri dönmektedir (Sallmann, 2010, s. 150). Kültürel ve toplumsal kodlarda fuhuş suç, ahlaksızlık, tiksinti, tehlikeli cinsellik ve hastalık gibi kodlar ile seks işçiliği yapan özellikle kadına yakıştırılır ve ötekileştirilip “normal kadın”dan ayrılır (Sanders, 2016, s. 104). “Fahişe” damgası ile seks işçiliği yapan kadına yaşatılan utanç nadiren erkek müşteriye yöneltilir (Scambler, 2007, s. 1079). Seks işçilerine yönelik damgalama neredeyse küresel düzeyde sapkınlık atfedilmesine neden olmaktadır (Scambler ve Paoli, 2008, s. 1848).

Seks işçileri için zührevi hastalıklar üzerinden özellikle de HIV üzerinden damgalanmak izolasyonun ve ayrımcılığın küçük ölçekten büyük ölçeğe doğru çeşitlenmektedir (Thanh vd, 2012, s. 2). Aileden topluma tacizden şiddete varabilmektedir (a.g.k.). Bu bakımdan, damgalanma sosyal anlamda ve sağlık alanında eşitsizlik yaratır (Tomko vd, 2020, s. 1). Damgalamaya karşı kişi seks işçisi kimliğini yalan söyleyerek gizleyebilir (Tomura, 2009, s. 60). Kişi geliştirdiği bu tavır ile kendi korumak için bir alan açar ve ayrı bir mekân yaratır. Çin’de sağlık çalışanları tarafından dışlanmamak için gelir seviyesi yüksek olan HIV pozitif seks işçileri özel kurumlara gidiyor yahut dışlanmamak için merdiven altı uygulamaları tercih ediyor, ki bu durum yanlış tedavi dışında ölüme bile neden olabiliyor (Tsang vd, 2019a, s. 11). Zimbabwe’de erkek seks işçileri “Hristiyan olmayan” ve “Afrikalı olmayan” şeklinde damgalanıyor çünkü eşcinsellik ve seks işçiliği suç olarak tanımlanıyor ve bu durum sağlık hizmetlerine erişimi engellemenin yanı sıra polisin şiddetine de maruz kalmaya neden oluyor (Tsang vd, 2019b, s. 8). Amerika’da ise gey seks işçileri sosyal sermaye ile HIV bulaşımını aza indirdikleri tespit edilmiştir (Valente vd, 2020, s. 34). Tüm bu

damgalanmanın altında sosyal, kültürel ve ahlaki normlar ile yakınlık bulunmaktadır (Wong vd, 2011, s. 59). HIV pozitif seks işçilerinin bulaşıcı hastalık yüzünden dışlanmanın yanı sıra etnik ve ırksal dışlamanın öne çıktığı yerler de bulunmaktadır; tıpkı Dominik Cumhuriyeti'ndeki Haitili seks işçilerinin yaşadığı gibi (Yam vd, 2020, s. 50). Sağlık sorunları ile yapılan iş bir araya geldiğinde çifte bir damgalama süreci söz konusudur (Zehnder vd, 2019, s. 2). Çin'de kadın seks işçilerinin şiddete maruz kalmaları ve yardım hizmetlerine erişememeleri ruhsal sorunlara da neden olmaktadır (Zhang vd, 2017, s. 699).

Seks işçileri öncelikle kılık kıyafet ve nerede nasıl davranacakları konusunda saygın insan ve mekânlardan tecrit edilirler. Saygın ve saygın olmayanlar 17. yüzyıla kadar kılık kıyafet üzerinden kentte birbirilerinden yalıtılırlar. 17. Yüzyılda ise toplumun safrası olarak kodlanan tüm gruplar tımarhaneye kapatılmıştır. 19. Yüzyıla gelindiğinde, çalışan bir sınıfa ihtiyaç duyulmuş ve bu nedenle ruhsal bozukluğu olanlar dışında herkes salıverilmiştir. Bu salıverme kentte başka bir tecrit mekânı yaratmıştır. Sanayi devriminde sağlık ve hijyen gerekçeleri ile kentte tecrit edilirler. 17. Yüzyıldaki tımarhaneye kapatarak kentten ve toplumdan tecrit etme meselesi, 19. yüzyılda kentin fiziksel olarak kirli olan mahallelerinde tecrit etmeye dönüşmüştür. Buna ek olarak, 19. yüzyılda fuhuş politikaları da gündeme gelmeye başlamıştır. Toplumsal ve mekânsal düzenlemelerde artık hukuk ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Zamanla medya ve sağlık kurumları da bu damgalama ve tecrit sürecine eklenmiştir.

Günümüzde seks işçilerinin nasıl giyinmesi ve nasıl davranması gerektiği üzerine yasalarda herhangi bir madde bulunmuyor. Kentte nerede yaşamaları gerektiği kurallar ile resmi olarak düzenlenmiyor. Fakat, toplumun baskısı seks işçilerinin yaşamlarını belirleyen bir etken olarak işlemektedir. Kamp mantığı Antik dönemden beri kullanılmakta; dönem dönem şekil değiştirmektedir. Kamp mantığı acımasızlık konusundaki esas zirvesini toplama kampları ile Avrupa'nın göbeğinde 20. yüzyıl ortasında yaşamıştır; fakat söz konusu fuhuş olduğunda, kamp mantığı başka bir deyişle ayrı tutma ayırma usulüne göre toplumsal ve mekânsal düzenleme yapma ve yeni gruplar ve mekânlar yaratma düsturunun fuhşun ortaya çıktığı dönemden beri yapılmakta olduğunu ileri sürebiliriz.

Seks işçileri ile seks işçisi olmayanları “sapkın” ve “normal” olarak kodlamak toplumun farklı kesimleri arasında görünmez duvarlar örerek yeni sınır mekânlar yaratmaktır. Bu

sınır mekânlar sosyal statüler gibi kalkanlar tarafından güçlendirilir. Sosyal, kültürel ve ahlaki normlar ile seks işçilerinin etrafına görünmez duvarlar örülür ve toplumla seks işçilerini ayıran ayrı mekânlar oluşturulmuş olur. Günümüzde yerinden etme ile tecrit edilmektedirler.

3.4. Bölüm Değerlendirmesi

“Kent Mekânında Damgadan Tecrite Kamplaşan Fuhuş Mekânları” adlı üçüncü bölüm tezin teorik çerçevesini analiz etmektedir. İkinci bölümde fuhuş olgusunun tarihsel gelişimine yönelik incelenen diğer olgular bu bölümün önünü açmıştır. Özellikle de fuhuş politikaları stigma, tecrit ve kamp olgularının toplumsal ve mekânsal bağlamda yönetilebilir ve düzenlenebilir olmasını sağlayıp, stigma, tecrit ve kampı görünür kılan ve bu olguları yoğunlaştırıcı bir etken olarak okunabilir.

Tablo 3.1 Stigma Kavramının Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, Tipleri, Bileşenleri ve Sonuçları

Stigma tanımı	GOFFMAN “Sosyal açıdan tamamen kabul görme vasfından men edilmiş bireyin durumu” “Normal ve damgalı, somut kişiler değildir; ikisi de birer bakış açısı” TDK “Bir kimsenin adını kötüye çıkartan, yüz kızartıcı durum” KUSOW Sosyal ya da bireysel bir özelliğin değerinden kaybetmesi. Kullanıcıların o şeyin damga olduğunu kabul etmesi ve bu damganın görünürlük seviyesinin durumu önemli.
Stigmanın ortaya çıkışı ve gelişimi	Antik Yunan: Kamusal alanda kaçınılması gereken kişiler – bedende görünen işaretler. Hristiyanlık: Tanrısal merhamet – fiziksel bozukluklar. Günümüzde: gözden düşme.

Tablo 3.1 Stigma Kavramının Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, Tipleri, Bileşenleri ve Sonuçları (Devamı)

Stigma bileşenleri	LINK – PHELAN “Ayırt edici ve etiketleme farklılıkları, bireysel farklılıkların olumsuz özellikler ile denk tutulması, biz ve onlar ayrımı ve statü kaybı ile ayrımcılık” YAMAN ve GÜNGÖR Önyargı, stereotipler, sapma ve etiketleme SHEEHAN, NIEWEGLOWSKI ve CORRIGAN Kalıpyargı (bilişsel), önyargı (duygusal) ve ayrımcılık (davranışsal)
Stigma tipleri	GOFFMAN Fiziksel görüntü – ruhsal durum ve davranış kalıpları – mensup olunan grup SHEEHAN, NIEWEGLOWSKI ve CORRIGAN <i>public stigma, self-stigma, structural stigma</i> BOS, PRYOR, REEDER ve STUTTERHEIM <i>stigma by association, self stigma: enacted, felt, internalized</i>
Stigma sonuçları	YAMAN ve GÜNGÖR Ayrımcılık ve dışlama, mobbing ile sosyal izolasyon MAJOR – O’BRIEN “Olumsuz muamele ve ayrımcılık, beklenti-onay süreci, toplumda baskın grupların kültürel klişelere uygun davranması ve kimlik tehdidi”

Stigmanın farklı tanımları olsa da genel olarak toplumda kabul görülmeyen özellikleri ifade etmektedir. Ortaya çıkışı ve gelişimindeki aşamaların her biri İstanbul'da görülmez. Örneğin, stigma İstanbul için bedene kazınan veya dışarıdan bakılınca görünebilen bir belirteç değildir. Fakat stigmanın tüm tiplerini İstanbul'da da bulmak mümkündür. Bileşenleri ve sonuçları açısından da Dünya geneline uyum göstermektedir. Bu anlamda, İstanbul'da stigma sadece ortaya çıkışı ve gelişimi açısından farklılık gösterir; bunun dışında dünya geneli ile benzer nitelikler taşımaktadır. Bu durum fuhuş stigmatı için de geçerliliğini korumaktadır. Stigmaların olumsuz sonuç ve tezahürleri toplumsal, hukuksal ve mekânsal boyutlarda tecrit ve kamp olgusuna dönüşmektedir.

Tablo 3.2 Fuhuş Stigmasının Nedenleri, Kaynakları, Geliştirilen Direnç Stratejileri ve Tezahürleri

Fuhuş stigmatının nedenleri	BENOIT: Sosyal düzene yönelik tehditler, soyun devamlılığının garantiye alınması ve gruplar arası rekabet FROST: Kalıpyargı, önyargı, ayrımcılık
Fuhuş stigmatının kaynakları	BENOIT Makro: kanunlar, yönetmelikler, politikalar ve medya Mezo: kurumlar ve aktörleri, adalet sistemi ve sağlık sistemi Mikro: kamu ve seks işçileri GRITTNER – WALSH <i>Hakim toplumsal yapılar (toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, sömürgecilik, yeteneklilik/yetenekçilik, kapitalizm). Kurumsal yapı (yasa, akademi, medya, sağlık hizmeti, finans, devlet politikası). Toplum (politika, sosyal hizmet kurumları, STK, sosyal yardım kurumları, şehir planlama, yapı çevre). Birey (aile ve arkadaşlar, araştırmacılar, gazeteciler, sağlık sektörü çalışanları, polis ve emniyet güçleri, sosyal hizmet uzmanları, müşteriler, sevgililer)</i>

Tablo 3.2 Fuhuş Stigmasının Nedenleri, Kaynakları, Geliştirilen Direnç Stratejileri ve Tezahürleri (Devamı)

Fuhuş stigmatına karşı direnç stratejileri	GRITTNER – WALSH <i>Makro seviyede suç olmaktan çıkarma (fuhuş politikası), nefret suçları, akademik dayanışma, tarafsız dil ve eğitim bulunmakta. Mezo düzeyde yasal savunma, seks işçiliğinde pozitif iş ağıları, finansal navigasyon hizmetleri, seks işçileri kolektifleri/eylemleri, çalışma alanları, yasal navigasyon hizmetleri. Mikro seviyede ise, akran desteği, baskın söylem eleştirisi, seks işçiliğini yeniden kavramsallaştırmak, ifşa kontrolü, seks işçilerinin güçlendirilmesi</i>
Fuhuş stigmasının tezhürleri	FROST Günlük yaşamda stres dolu olmak ve ayrımcılığa maruz kalmak, reddedilmek, damganın gizlenmeye çalışılması ve içselleştirilmesi, ilişkilerin, performansın, akıl ve fiziksel sağlığın kötü yönde etkilenmesi, pozitif bir marjinallik, sosyal yaratıcılık ve sosyal değişim teşebbüsleri GRITTNER – WALSH Beden ve ruh sağlığının kötü etkilenmesi, şiddet, olumsuz etiketler, ayrımcılık, utanç, durum izleme, mekânsal izolasyon, kötü çalışma koşulları/çevresi, güven eksikliği, her alanda ve her bir kişiyle müzakere gücünün azalması, ötekileştirme, sağlık hizmetlerine erişimin zorlaşması, istihdam seçeneklerinin sınırlanması ve görünmezlik.

Kamp olgusu kenti meydana getiren bir dinamiktir. Her zaman mülteci kamplarında olduğu gibi olumsuz sonuçlara yol açmazlar. Kamplar yurttaşın haklarının askıya alınıp üzerinde her türlü deneyin yapılabildiği, hatta cinayet kapsamında sayılmadan öldürülebilmesinin bile mümkün hale geldiği mekânlardır. İlegal olan ile yasal olanın

iç içe geçtiği aynı zamanda birbirinden ayrıldığı bu mekânların pozitif formları ya da yeni tipleri de bulunmaktadır. Yeni tip kamplardan olan fuhuş mekânlarında pozitiflik durumu dışarıda kalanlar için geçerlidir. Başka bir ifade ile müşteri için pozitiflik durumu söz konusudur. Yoksa genelevde çalışan seks işçisi kendi rızası dışında birçok kötü muameleye maruz kalmaktadır. Seks işçisi öteki olarak kodlandığı için mülteci kamplarındaki Yahudi'nin konumunda olduğu durumlar da söz konusu olmaktadır. Fakat genelevler mülteci kamplarında olduğu gibi illa ki hakların askıya alındığı yerler değildirler.

Stigmanın ve kamp olgusunun tarihsel süreçteki gelişimini analiz etmek için Antik dönemden itibaren izleri sürülmeye başlanabilir. Kent merkezinde liman ve kumarhane yakınlarında kurulan genelevler düşünüldüğünde, stigma ve tecrit Antik Yunan'dan itibaren görülmektedir denilebilir. Stigma ilk olarak, bedene kazınan görünür bir belirteç biçiminde ortaya çıkar fakat son geldiği noktada görünmez bir belirtece dönüşmüştür. Tecrit öteki olarak tanımlanan her toplumsal grubun kentte görünür bir biçimde yalıtıldığı bir durumdur ki günümüzde bu soyutlama görünmez bir sürece evrilmiştir. Kamp olgusu kentin oluşumundaki önemli etkenlerden biri olarak yine görünür halden görünmez bir hale geçmiştir. Tarihsel süreçte stigma, tecrit ve kamp olgularının İstanbul'da da bazı yönleri benzer bazı yönleri yerele özel şekilde işlemektedir. Genel olarak ifade edilebilecek durum, sürecin görünür halden görünmez bir hale evrildiği ve kente dağıldığıdır. Stigma, tecrit ve kamp kentte görünmez, merkezsiz ve parçalı haldedirler. Bu tez, dördüncü bölümde İstanbul özelinde bir vaka çalışması üzerinden analiz edilecektir.

POZİTİF KAMP OLARAK İSTANBUL'UN FUHUŞ MEKÂNLARI

Mekân siyasal ve stratejik çok amaçlı bir enstrümandır; başka bir deyişle mekân planlama meselesidir (Lefebvre, 2014, s. 15, 16). Toplumsal bir ürün olarak bir ilişkiler bütünü ifade etmektedir (a.g.k., s. 23, 24). Mekân, üretim biçiminin nedenini ve sonucunu oluşturup, üretim tarzı ve toplumlar ile birlikte değişim geçirmektedir (a.g.k., s. 25). Başka ifade ile söylersek, üretim biçimi toplumsal ilişkiler ile birlikte kendi mekânını oluşturur (a.g.k., s. 28). Düzenlenebilen ve planlanabilen mekân, tarihin önemli aktörlerinden biridir. Lefebvre *Mekânın Üretimi* kitabının mekân hakkında taslak bir metin olduğunu, tecrit mekânlarının net ve eleştirel bir tarifinin de bu nedenle eksik kaldığını belirtmektedir (a.g.k., s. 29, 30).

Fuğuş mekânlarını tecrit mekânları dahilinde analiz edilebiliriz. Fuğuş mekânları üretim biçimlerine göre değışiklik arz edebilir ve her sistemin kendi düzenlemesine göre farklı formlara bürünebilir. Örneğın, sosyalist sistemde fuğuş için yasaklama politikası kullanılır; bu durum fuğuş merdiven altına iter ve buna uygun mekân formlarının oluşmasına neden olur; illegal fuğuş sokak formları gibi. Oysaki, kapitalist sistemde fuğuş düzenlenir; fakat her ülkenin uyguladığı fuğuş politikası da formu da birbirinden farklıdır. Toplumsal, kültürel ve yasal olarak çeşitlilik göstermektedir. Örneğın Tayland ve Hollanda'da seks turizmi ön plandadır; bu nedenle legal fuğuş ve RLD formlarını görmekteyiz. Hatta seks sinemaları, tiyatroları, erotik mağazalar, masaj salonları ve benzeri de bu formun diğer yansımalarıdır. Fakat ikinci bölümde de tartıştığımız üzere, her ülkede RLD formları aynı değildir. Kapitalist sistem de sosyalist sistem de farklı fuğuş politikalarına sahip oldukları için ürettikleri fuğuş mekânları birbirinden ayrılır; fakat her bir sistemin kendine ait tek bir fuğuş mekânı formu bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile, fuğuş mekânını oluşturan etkenlere odaklanabilmek adına bu bölümde stigma, tecrit ve kamp olgularını inceleyeceğiz. Çünkü, fuğuş mekânlarının sadece üretim biçimi ve toplumsal ilişkilerin bir çıktısı olduğunu ifade etmek fuğuşun dönüşümünü açıklayabilmek için yeterli değildir. Bu durum tecrit mekânlarının hepsi için geçerlidir diyebiliriz. Tecrit mekânlarının oluşumu ve değişimini analiz edebilmek için sadece üretim tarzı etkeni belirleyici değildir. Bunun dışında toplumsal, kültürel,

hukuksal, kurumsal ve benzeri birçok ilişki ağı birlikte ele alındığında daha verimli bir analiz olacağını söyleyebiliriz. Lefebvre'nin her üretim biçiminin kendi mekânını üretmesi fikrindeki tecrit mekânlarına dair eksikliği Foucault'nun heterotopyası ile tamamlayabiliriz. Ayrıca tecrit mekânlarının oluşumunda stigma kaynakları da rol oynamaktadır diyebiliriz.

Heterotopyanın önemli özelliklerinden biri de bir yanılsama mekânı oluşturarak gerçek mekândaki sahteliği ortaya sermektir ya da öteki mekân dışındaki mekânlar ne kadar düzensiz ve yanıltıcı ise yanılsama mekânı olarak heterotopya o kadar gerçek, mükemmel ve düzenlidir (Foucault, 1988, s. 14). Genelevler de bu yanılsamanın yaratıldığı ve bize yaşadığımız mekânların ve ilişki ağlarının sahteliğini gösteren öteki mekânlardır (a.g.k.). Genelevler heterotopyanın öteki mekânların en uç en aşırı örneklerini oluştururlar (a.g.k., s. 15). Bu anlamda, fuhuş mekânları saygın olmayan mekânlar olarak, saygın mekânlardaki çarpıklığı ortaya sermektedir. “Normal” veya “saygın” olarak kodlanmış mekânların nasıl inşa edildiklerini analiz edebilmek için “toplumun safralarına” odaklanmak gerekmektedir. Toplum yarattığı “ötekiler” üzerinden şekillenmektedir. O nedenle, makro olanı genel olanı kavrayabilmek için, kural dışında konumlanan şey önem arz etmektedir.

Dördüncü bölüm tezin İstanbul fuhuş mekânları tarihçesine ve bu fuhuş mekânlarının değişim ve dönüşümüne odaklanan kısımdır. İstanbul'un fuhuş mekânları üç başlıkta incelenmiştir. İlk olarak fuhuşun toplumsal bağlamı fuhuşun tecrit edilme ve yansıtılma biçimleri ile seks işçilerinin söylemleri üzerinden şekillenmiştir. İkinci olarak fuhuşun hukuksal boyutu yasalar ile fuhuş mekânlarının nasıl düzenlendiğine odaklanmıştır. Üçüncü alt başlıkta İstanbul'daki fuhuş mekânlarının tarihsel gelişimi incelenmiş ve son olarak da, İstanbul fuhuş mekânlarının genel bir kategorisi çıkarılmıştır. İstanbul fuhuş mekânları stigma süreçleri ve pozitif kamp olgusu üzerinden analiz edilmiştir. Son olarak bir genel değerlendirme yapılarak, İstanbul'un fuhuş mekânlarının geçirdiği dönüşüm özetlenmiştir.

4.1. Fuhuşun Toplumsal Bağlamı

Fuhuş olgusunun baskıya maruz kalması fuhuş tarihi kadar eski bir meseledir. Hem hukuksal hem de mekânsal olarak hep düzenlenmeye çalışılmış; hatta bazen yasaklanmıştır. Hukuk fuhuşun kontrol edilmesini sağlayan birçok önemli etkenden

biridir. Bu kontrol fuhşu düzenlemenin yanı sıra kent mekânında damgalayıp tecrit etmektedir. Hukuk dışında fuhşu kent mekânında düzenleyen diğer önemli dinamik ise toplumdur. Fuhş olgusunun toplumdaki somuta izdüşümlerinin izini sürebilmek için üçüncü bölümde bahsettiğimiz stigma türleri (*public stigma*, *self-stigma*, *structural stigma* ve *stigma by association*) ile *tecrit* ve *pozitif kamp* olgusu arası ilişkileri ve geçişleri analiz edebilmek için fuhşun tecrit edilme ve fuhşun yansıtılma biçimlerinde toplum ve medya tarafından seks işçiliğinin nasıl algılandığı ve etkilendiği tartışılacaktır. Son olarak da seks işçilerinin kendilerini anlatma biçimleri üzerinden toplumun bakış açısı analiz edilecektir. Toplumsal bağlamın da kendi içinde farklı itici güçleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, fuhş olgusunun toplumsal bağlamı damganın kaynakları, damgaya karşı direnç stratejileri ve damganın tezahürleri ekseninde tartışılmaktadır. Bu bölümün amacı fuhşun toplum tarafından nasıl algılandığını ve nasıl yönetildiğini analiz etmektir.

Çalışmanın ilk ve ikinci kısmı olan “Fuhşun Tecrit Edilme Biçimleri” ve “Fuhşun Yansıtılma Biçimleri”nde fuhş damgasının kaynakları toplumsal yapılar, kurumsal yapılar, toplum ve birey temelinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu iki bölümdeki veri toplama için literatür ve arşiv taraması yapılmıştır. Kesintisiz ve sürekli olarak basıldığından ulusal gazetelerden Cumhuriyet (1924’ten günümüze) gazetesi seçilmiştir. Ayrıca 1949-1953 yılları arasında çıkmış olan cinsel eğitim odaklı Seksoloji Dergisi de dönemine ait nadir bir yayın olduğundan arşiv taramaya dahil edilmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmı “Seks İşçileri Fuhşu Anlatıyor” adlı bölümde ise, elektronik arşiv taraması ile videolardan bir içerik analizi yapılmıştır. Bu kısımdaki videolarda fuhş damgasının görünümüleri ve bu damgaya direnç biçimleri görülmektedir.

4.1.1. Fuhşun Tecrit Edilme Biçimleri⁹

Osmanlı’da mahalle kapalı bir cemaat yerleşmesidir (Ortaylı, 2019, s. 39). Birbirini tanıyan ve birbirine kefil olan insanların oluşturduğu haneler topluluğudur (a.g.k.). Kefillik meselesinde en son imam ve muhtarın sözü geçmektedir (a.g.k., s. 44). Sınıf ve statü farklılıkları bulunmamaktadır (a.g.k., s. 40). İslami kültür ve uygarlıklarda mahallenin hem fiziksel hem de kültürel oluşumunun temelini büyük ölçüde din etkeni

⁹ Feminizm, akademik çalışmalar, sosyalist, liberal ve kapitalist sistemlerde fuhş olgusunun işlenişine ikinci bölümde politikalar alt başlığında da yer verilmiştir.

oluşturmaktadır (Yel ve Küçükaşçı, 2003, s. 324). Mahalle aynı camide ibadet eden kişilerin aileleri ile yerleşmiş olduğu mekânı ifade etmektedir (Ergenç'ten aktaran Yel ve Küçükaşçı, 2003, s. 324). Mahallelerde mescit ve kahvehaneler toplantı ve tartışma mekânlarıdır (Ortaylı, 2019, s. 40). Osmanlı'nın mahalle anlayışı tam anlamıyla mahremiyetin üzerine çökmektedir (Yılmaz, 2012, s. 23); başka sözlerle mahremiyetin öldüğü yerde mahalle anlayışı yükselmektedir.

Tanzimat dönemine kadar da mahallenin önde gelen sorumlusu imamdır (Beydilli, 2000, s. 181; Ortaylı, 2019, s. 40). İmam mahallenin düzenini sağlamak ile yükümlüdür (Beydilli, 2000, s. 181). Fuhuş ve zina yapanları tespit etmek ve onları mahalleden sürmek imamın görevleri arasındadır (a.g.k.). Osmanlı'da dini açıdan günah sayılan fuhuş bir suç olarak genel ahlâka ve aile kurumuna karşı gelmek manasındadır (Yıldız, 2015, s. 579). Bu suçu en çok askerler ve sivil bekârlar işlemektedir (a.g.k.). “Yaramaz avretler”in kim olduğunun tespit edilmesi ve mahalleden ihraç edilerek mahallenin namusunun korunma kararı kahvehanelerde alınmakta idi (Doğan, 2018, s. 9, 10). Ahlaki açıdan eksik olduğu düşünülen kadınların evlerine baskın yapılma kararları da bu mekânlarda verilmiştir (a.g.k., s. 11). Mahallede asayiş sağlaması aynı zamanda bekçilerin de görevidir (Doğan, 2019, s. 269). Boş ev ve dükkânların fuhuş mekânı olarak kullanılmasını engellemek için bu bölgeleri gözetlemek bu görevlerden biridir (a.g.k.). Fuhuş yaptığı iddia edilen kadınların sürgün ve hapis cezası dışında birlikte anıldıkları erkek ile nikah yapmaları da seçeneklerden biridir (Düzbakar, 2003, s. 101, 102). Evlenme durumunun toplumda dedikoduları sona erdirdiği düşünülmektedir (a.g.k.).

Evlere yapılan baskınlar II. Meşrutiyet dönemi ile sona erdi; çünkü mesken dokunulmazlığı hükmü tekrar yürürlüğe girdi (Yakut ve Yetkin, 2011, s. 279; Yetkin, 2011, 29). Bu durumun fuhuşu arttıracak yönündeki kanı mahalle sakinlerinin çeşitli şikayet dilekçeleri yazmalarına neden olmuştur (a.g.k., s. 280; a.g.k.). Baskınların yasaklanması sonrası dilekçe ile şikâyetlerin daha çok öne geçtiği görülmektedir; ayrıca kültürel bazı kurallar da davranış kalıplarını belirleme konusunda ön plandadır. Örneğin, Osmanlı kültüründe erkeklerin eğlence mekânlarına (danslı müzikli gazino gibi) girmeleri serbest iken, kadınlara yasak idi (Doğan, 2015, s. 150). Eğlence mekânlarına giren kadınların düşük ahlaklı ve hatta “fahişe” oldukları düşünülürdü

(a.g.k.). Fakat, hem hukuksal hem de kültürel kodlar fuhşun önüne geçme konusunda yeterli değildir. Savaş, göç ve ekonomik durum önemli bir durum arz etmektedir.

1918-1922 yılları arası Mütareke Dönemi olarak bilinir. 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi ile siyasal değişimlerin yanı sıra İstanbul’da önemli toplumsal dönüşümler de yaşanmıştır (Demir, 2014, s. 22). 1917 Bolşevik Devrimi sonrası göçmen akınına uğrayan İstanbul’da fuhuş, kumar ve uyuşturucu kullanımında görülen artışın yanı sıra, yoksulluk bir yaşam biçimi halini de almaya başlamıştır (Deleon’dan aktaran Demir, 2014, s. 26). Yaşanan değişimlerin toplum üzerinde en etkili olan sonucu fuhşun artışı olmuştur (Toprak, 2019, s. 12).

Mütareke döneminde gelen göçmenler ile birlikte İstanbul hanımlarının kılık kıyafeti değişmeye başlamış (Özer, 2003, s. 252); barlar açılmış ve bu barlarda fahişeler de boy göstermiştir (a.g.k., s. 253); yaygınlaşan sinemalarda ahlaka aykırı filmlerin gösterilmeye başlaması bu döneme denk gelmektedir (a.g.k., s. 255). II. Meşrutiyet’ten 1930’lara kadar edebiyat ve tiyatro da fuhuş ve zina konulu eserler çoğalmıştır (Toprak, 2017, s. 51). Amerikan kültürünü kasıp kavuran çarliston dansı İstanbul’da da karşılığını bulmuş ve genç kızları fuhşa mı sürüklüyor tedirginliği yaratmıştır (Toprak, 2017, s. 64, 71). Mütareke döneminde savaş ve açlık nedeniyle Anadolu’nun başka şehirlerinden – Giresun gibi - gelen Rumlar Hristiyanlar da İstanbul’a yerleşmiş ve Galata’nın genelevlerinde çalışmaya başlamışlardır (Korovinis, 2017, s. 5, 7, 9).

Dönemin polis raporları yoksul Rus göçmenlerin fuhşun yaygınlaşmasına neden olduğu yönündedir (Özer, 2003, s. 260). Savaş nedeniyle kentlerde kadınlar yaşanan istihdam sorunu ve yoksulluk sonucu fuhşa yöneliyorlar (Toprak, tarihsiz, s. 103; Toprak, 1994, s. 22, 23; Toprak, 2018, s. 11; Toprak, 2018, s. 2; Toprak, 2017, s. 12, 13). Savaşlar yoksulluk, fuhuş, kumar, alkol gibi eğlence ve toplum hayatını dönüştüren ve çökerten alışkanlıklar üretmenin yanı sıra yeni zenginler sınıfını da (işgal askerleri gibi) üretmiştir (Ulu, 2013, s. 117). Bu yeni zenginler sınıfının yaşadığı sefahat hayatı ayrı bir sefaleti de beraberinde getirmiş ve fuhşu beslemiştir diyebiliriz.

Toplum ve kültürün cinselliğe ve fuhşa bakışının yanı sıra, ideolojik açıdan da nasıl bakıldığı önem arz etmektedir. Milliyetçiliğin cinsellik konusuna katı bir bakışı vardır; çünkü kadının yozlaşması üzerinden okunan cinsellik, ahlak, fuhuş ve zührevi hastalıklar “fena kadınlar”ın yol açtığı durumlardır ve ırkın saflığını da bozmaktadırlar

(Bora, 2017, s. 227). Komünistler, ateistler, hippiler, fuhuş yapan ve yaptırınlar, homoseksüeller, ve benzeri toplumu ve onun değerlerini tehdit eden kim ve ne varsa Ülkücü Hareket'in savaştığı "toplumun cerahatları"dır (a.g.k., s. 299). Komünistler "fahişe, psikopat ve hırsızlar" ile eş değerde görülmektedir (a.g.k., s. 292). Kadir Mısırlıoğlu gibi İslamcı ve şeriat yanlısı yazarlar tarafından Avrupa "fuhuş yuvası" olarak tanımlanmıştır (a.g.k., s. 441). Mini etek giyen kadınlar "fahişe" olarak damgalanmaktadır (a.g.k., s. 296). Fuhuş ayrıca Kürt sorunu ve PKK ile de ilişkilendirilmektedir (Bora, 2006, s. 247, 251). Genelev, payvon ve kumar işletmeciliği de Kürtler ile özdeşleştirilmektedir (a.g.k., s. 236, 237, 246, 247).

Milliyetçi ve muhafazakar kesimin fuhuş ve cinsellik konusundaki katı tavrı yer yer sosyalist sistemde de görülmektedir. Milliyetçi ve muhafazkar ideolojiler gelenek ve din diyerek; sosyalist sistem kadın bedeninin sömürüsü ve insan onuru diyerek fuhuş yasaklamaktadır. 1980'lerin ortasında sosyalist dergilerde feminizmin reddedilmesine yer veren makalelere ve kadının özgürlüğü meselesinin fuhuşa sebep olduğunu ileri süren ahlakçı düşüncelere de rastlanmaktadır (Bora, 2017, s. 780, 781). Bunun en sert örneklerinden biri olarak 2001 yılında radikal feministlerin güzellik yarışmasını basmasını verebiliriz (a.g.k., s. 782). Sosyalizm ve feminizm içerisinde "seks işçisi" terimini kullanan ve fuhuş ile farklı bir mücadele yolu seçenlere karşılık, radikal feministler bu kavramı reddedip kadın bedeninin aşağılandığı ve nesneleştirildiği her ne varsa karşı çıkmışlardır (a.g.k.). Feminist teorisyenler için fuhuş kadının özgür seçimi değildir; aksine sömürü ve ticaret ile ilgilidir; eski bir meslek olarak okunması onu doğallaştırmaz; çünkü diğer meslekler gibi kursları olan bir iş değildir ve bu nedenle diğer mesleklerden ayrılmaktadır (Munoz, 2023).

Mahalle kültürü ve ideolojik yaklaşımların odağında sadece kadın seks işçileri yoktur. Aynı zamanda erkek seks işçileri ve trans kadınlar için de aynı nefret ve ayrımcılık söz konusudur. Biseksüel ve eşcinsel erkek seks işçileri ile yapılan anketler sonucu, yaptıkları bu işin aileleri, arkadaşları, iş ve mahalle çevresi ve benzeri yakın çevresi tarafından öğrenildiği zaman, şiddet göreceği, tehdit edileceği ve hakarete uğrayacağı yönündeki cevapların tamamı %70 oranındadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, tarihsiz, s. 36). Fakat kadın ve trans kadın seks işçilerine oranla verilen cevaplarda %96 daha az görünür olduklarını belirtmektedirler (a.g.k., s. 42). Buna ek olarak bu görünmezlik onların gündelik sorunlarına da yansımakta yaşadıkları bir nevi yok sayılmaktadır

(a.g.k., s. 43). Hem meslekleri hem de cinsel yönelimleri doğrultusunda daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtme oranı %69'dur (a.g.k., s. 44). Türkiye'de seks işçiliği din temelli olarak günah ve ayıp olarak yansıtılmakta ve bu şekilde damgalanmaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2015a, s. 59). Damgalanma ve ayrımcılığı pekiştiren etmenler:

“a) Toplumsal ahlak anlayışı, b) Cinselliğin tabu olması, c) Homofobi ve transfobi, d) Geleneksel ve kabul görmüş kadın veya erkek görüntüsüne sahip olmamak, e) Seks işçilerine yönelik düşmanca hissiyat, f) Seks işçisi olmak dışında sahip olunan başka özellikler (HIV ile yaşama, engellilik, göçmenlik, etnik veya mezhepsel aidiyet, vb.), vs.” şeklinde sıralanabilir (a.g.k., s. 64).

Türk Ceza Kanunu'nda seks işçisi olarak çalışmak suç kapsamında sayılmaz ve suç olarak tanımlanmamasına rağmen, ““fuhşa teşvik etmek”, “aracılık etmek”, “yer temin etmek”, “fuhuş yapan kişinin gelirinden faydalanmak”, “müstehcenlik”, “teşhircilik”” ve benzeri ifadeler net bir tanımla yapılmadan suç olarak tanımlanmaktadır; bu nedenle mesleği icra eden kişileri potansiyel suçlu olarak ilan etmektedir denilebilir (a.g.k., s. 66).

Tüm bunların yanı sıra fuhuş konusunda var olan bazı söylenceler de gerçekleri çarpıtmakta ve yerleşmiş yanlış bilgileri beslemektedir. Kırmızı Şemsiye Derneği'ne göre, bu konu hakkında süregelen efsaneler şu şekilde özetlenebilir:

- “Fuhuş, kadın bedenine yönelik bir şiddet biçimidir” (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2013, s. 10),
- “Seks işçisi kadınlar ‘kurban’/ ‘mağdur’ olarak düşünülmelidir” (a.g.k.),
- “Fuhuş, insan ticaretinin bir parçasıdır” (a.g.k., s. 11),
- “Seks işçiliği kolay para kazanmak için yapılmaktadır” (a.g.k., s. 12),
- “Seks işçileri bedenlerini satar; dolayısıyla seks kölesidirler” (a.g.k., s. 13),
- “Genelevlerdeki kadınlar, patronların şiddeti altında bizzat devlet tarafından pazarlanmaktadır” (a.g.k., s. 14),
- “Genelevlerin kapatılması veya seks işçilerinin müşterilerinin cezalandırılması yönünde oluşturulacak bir mevzuat ve bu mevzuata dayalı politikalar fuhuşun ve dolayısıyla şiddetin bitmesini sağlar” (a.g.k.),
- “Erkek seks işçisi olmaz; erkekler bu alana keyifleri için girer ve kadın seks işçileri kadar sıkıntı çekmezler” (a.g.k., s. 15).

Seks işçiliği genelde kadına özgü olarak tanımlanır ve erkeklerin bu işi yapmadığı yapsalar bile herhangi bir sorun yaşamadıkları düşünülmektedir. Oysaki durum bunun tam aksini işaret etmektedir. Ayrıca erkek seks işçilerinin çoğunlukla gey olduğu da

düşünülmektedir; fakat kendileri cinsel yönelimlerini biseksüel ve heteroseksüel olarak tanımlamaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği ve NSWP, 2015d, s. 2). Erkek seks işçileri ile ilgili ön yargılar sadece toplumsal, kültürel ve hukuksal boyutta değildir; buna ek olarak radikal feministlerin tavrı da önemlidir. Radikal feministler için erkek seks işçiliği “seks işçisi” tanımına uymayan, ataerkil sistemin dayattığı ve sömürdüğü mağdur ve kurban kadın bedeni dışında bir durumu temsil etmektedir (a.g.k., s. 4). Bu damgalamalar erkek seks işçiliğinin görünmez olmasına neden olmaktadır (a.g.k., s. 5).

Trans seks işçilerine yönelik “transfobi” yahut daha net bir ifade ile nefret söylemleri devletin organize ettiği ve kökleri 1980’li yıllara dayanan bir temizlik operasyonunu işaret etmektedir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2014c, s. 75). Darbe sonrası görünür hale gelen devlet şiddetinin yanı sıra, 1990’lı yıllarda İstanbul Ülker sokakta polis ve milliyetçi hareketin birlikte translara karşı yürüttüğü çalışmalar da bu ayrımcılığın somuta izdüşüm örneklerinden biridir (a.g.k.). Zorunlu seks işçiliği yapan transları mahallenin ahlâkını bozmak ile suçlamışlardır (Cumhuriyet, 16.10.1996, s. 16). 2000’li yıllarda ise, Ankara Eryaman ve İstanbul Avcılar Meis Sitesi’nde benzer şiddet olayları yaşanmıştır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2014c, s. 80). Translara yönelik temizlik operasyonu mahalle ve kolluk kuvvetlerinin birlikte yürüttüğü bir çalışmadır (a.g.k., s. 84). İstanbul Bayram sokak da polisin sürekli olarak çeşitli şikayetler var bahanesi sonucu trans evlerini mühürlediği bir mekândır; bu şikayetlerin odak noktasını genellikle fuhuş konusu oluşturmaktadır (Alpar, 2022). Bayram sokakta translara karşı 9 Kasım 2020, 2 Aralık 2020, 28 Haziran 2021, 2 Eylül 2021, ve 26 Ekim 2022 tarihlerinde ev mühürleme ve gözaltı operasyonları gerçekleştirilmiştir (Pembe Hayat, 2022). Translara yönelik nefret operasyonları, cinayetleri ve linç girişimleri – özellikle ülkü ocakları ve emniyet teşkilatının ortak şekilde yürüttüğü- halkın gözünde transların yok edilmesi temizlenmesi gerektiği fikrini meşru hale getirmektedir (Kırmızı Şemsiye Dernekleri, 2014b, s. 85, 86).

Seks işçilerinin maruz kaldığı şiddet türleri fiziksel, cinsel ve duygusal veya psikolojik şiddet olarak ayrılabilir (WHO, 2017, s. 23). Bu şiddet biçimleri ile bağlantılı olarak seks işçilerinin uğradıkları hak ihlalleri de mevcuttur (a.g.k.). Bu hak ihlalleri arasında gasp, temel ihtiyaçlardan mahrum kalmak, yasaların keyfi yönde uygulanmaması, sağlık ve güvenlik hizmetlerine erişim sorunu, toplum içinde küçük düşürülmek, zorla madde

ve alkol kullandırmak, kondom bulundurduğu için tutuklanmak, ve benzeri gibi uygulamalar bulunmaktadır (a.g.k.).

Trans seks işçileri ile yapılan görüşmelerde genel olarak şiddetten ve ayrımcılıktan kurtulmanın yolları arasında yasanın tam olarak uygulanması, emeklilik gibi güvenceler ve tabii ki genelevlerin kapatılmaması yer almaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2015c). Devlet genelevleri kapatılarak fuhuş bitireceğini düşünse de bu durum fuhuşun yer değiştirip daha tehlikeli olmasına sebep olmaktadır. Trans seks işçilerinin diğer bir talebi de farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyetlere göre genelevler açılmasıdır (a.g.k.). Genelevler devlet şiddetinden korunmak için yine devlet himayesinin tercih edildiği mekânlardır. Buna ek olarak trans bireylerin insan hakları bağlamında haklarını korumak ve uygulanmasını sağlamak için “transfobiye karşı trans-saygı projesi” yürütülmektedir (Balzer ve Hutta, 2013, s. 20; Kırmızı Şemsiye Derneği, 2015b, s. 36).

4.1.2. Fuhuşun Yansıtılma Biçimleri

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, fuhuş ile mücadele aile kurumu, eğitim kurumu ve hukuk tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir ahlâk meselesi olarak ifade edilmekte ve fahişeliğin bir meslek olmaktan çıkarılmasının aciliyeti vurgulanmaktadır. (Cumhuriyet, 28.01.1930, s. 2). Genelevlerin ise, gençlerin ahlâkını bozduğu ileri sürülmektedir (a.g.k., 07.02.1930, s. 3). Ayrıca fuhuş ahlak sorunu olmasının yanı sıra, hastalık ve suç ile bir arada düşünülmüştür. Örneğin, Erken Cumhuriyet döneminde İstanbul’da frengi ve fuhuşun mekânsal olarak denk geldiği bölgeler aynı zamanda yankesiciliğin de türediği mekânlar haline gelmiştir (Atasoy, 2017, s. 226; Atasoy, 2020). Genelevlerin penceresindeki kadınlara bakan adamların dikkatleri dağıldığı için böyle bir alan oluşmuş; bu durumu fırsat bilen yankesiciler genelev sokaklarında rahatça çalışmışlardır (a.g.k.; a.g.k.). Fuhuş bu dönemdeki politikalarda nasıl işlendi ise yazılı basında da benzer biçimlerde sunulmuş ve analiz edilmiştir.

Namık Kemalzade Ali Ekrem tarafından kaleme alınan hikâyede bir kadın fuhuş yoluna nasıl düştüğünü gözyaşları içinde anlatırken tasvir edilmiştir (Cumhuriyet, 16.10.1930, s. 4). 1930 yılındaki talimatnamenin¹⁰ yanı sıra, fuhuşla mücadele için gazete köşe yazılarında hikâyelere yer verilmiştir. Fuhuş yapmanın bir kadın için utandırıcı bir motif olduğu “gözyaşları” ile vurgulanmıştır. M. Turhan’ın yazdığı hikâyede eskiden fuhuş

¹⁰ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

yaptığı için –şu an bıraksa bile- “fahişe sıfatını kazanmak” biçiminde tanımlanan bir kadın karakterin bahsi geçmektedir (a.g.k., 02.03.1931, s. 2). Damga her ne kadar toplum tarafından yüklense de kişi zamanla bu yaftayı içselleştirmektedir. M. Turhan’ın diğer bir hikâyesinde fuhuş ve fahişe kelimelerini duyan kızların yüzlerinin kızarmasını betimlemektedir (a.g.k., 06.03.1931, s. 2). Toplumun bakış açısına göre, fahişelik mesleğine nasıl girildiğinin önemi olmaksızın, fahişelik her halükârda utanılması gereken bir olgudur.

Cumhuriyet Gazetesi’nde Yusuf Ziya tarafından yazılan bir köşe yazısında çarşaf ve peçenin fuhşa teşvik ettiği; ve fakat bu kıyafetler kalktıktan sonra fuhşun azaldığı iddia edilmektedir (a.g.k., 28.07.1932, s. 3). Peyami Safa’nın Cumhuriyet’te kaleme aldığı kısa bir öyküde fuhuş kötülüğe götüren bir unsur olarak betimlenmiştir (a.g.k., 18.09.1932, s. 3). Peyami Safa başka bir köşe yazısında ise, fuhuş ve zina hikâyelerinden bahseden gazetecileri ve çıplak resimlerle dolu gazeteleri eleştirmektedir (a.g.k., 17.02.1933, s. 3).

Genelevlerin kapatılması ve fahişlere vesika verilmemesini yeterli bulmayıp ayrıca fahişelerin toplum içinde nerede ve nasıl davranacaklarının da belirlenmesi gerektiği iddia edilmektedir (a.g.k., 08.05.1933, s. 3). Hatta fahişelerin Hayırsızada’ya gönderilmesini ve ziyaret etmek isteyenler için vapur seferlerinin düzenlenmesinin daha uygun olduğu belirtilmiştir (a.g.k.). Aynı zamanda toplumun da davranışlarının düzenlenmesi sorununun aciliyet teşkil ettiği ve bunun ancak eğitim ile olabileceği yönünde bir teklif söz konusudur (a.g.k.).

Gizli fuhuş ve zührevi hastalıkları engellemek için oluşturulan fuhuş mntıkalarına itirazlar yükselmektedir; özellikle Gedikpaşa (a.g.k., 06.02.1934, s. 5) ve Feridiye mntıkalarındaki sakinler tarafından ahlâka aykırı olduğu gerekçesiyle (a.g.k., 12.02.1934, s. 2) bu itirazlar gelmektedir. Buna ilaveten, tek başına fuhuş için ayrılan mahallelerdeki ev sahipleri evlerini fahişelere kiralamak istemediğinden dolayı nizamnameyi uygulamak zorlaşmaktadır (a.g.k., 13.02.1934, s. 2). Bu gelişmeler sonucunda yapılan toplantılardan çıkan kararlar doğrultusunda, Feridiye için belirlenen fuhuş mekânları Abanoz’a aktarılmıştır ve Gedikpaşa için de başka bir yer bulunması uygun görülmüştür (a.g.k., 01.03.1934, s. 2).

Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşe yazılarındaki, fuhşun toplumsal ahlâkı kötü yönde etkilediği ve fuhşun nasıl düzenlenmesi ya da sona erdirilmesi gerektiğine yönelik fikirlere benzer şekilde dönemin önemli dergilerinden olan Seksoloji Dergisinde de rastlanmaktadır. Seksoloji Dergisi 1949-1953 yılları arasında 54 sayı yayımlanmış ve halkın cinsellik konusunda eğitime, aile ve toplum düzenine odaklanan bir dergidir. Kadın-erkek ilişkisi, seks, zührevi hastalıklar vb. gibi birçok konu hakkında yazılar yayımlamıştır. Seksoloji Dergisi'nin içeriğine 1930'lardan 1960 sonlarına kadar ABD'de çıkan *Sexology* dergisi ve Avrupa'da çıkan çeşitli kadın, evlilik ve cinsellik hakkındaki dergilerden de çeviriler eklenmiştir (Sarıtaş, 2012, s. 60). Burada özellikle fuhuş ile ilgili olan yazıların içeriklerini aktaracağız. Dergi döneminde yayımlanmış nadir kaynaklardan biri olduğu ve döneminin fuhşa bakışını yansıttığı için seçilmiştir.

Derginin bu konuda ilk olarak ele aldığı mesele fuhşun ne olduğu, ne zaman başladığı ve nasıl tanımlanması gerektiği üzerinedir; özellikle de fahişe tanımı yapılırken bu tanımın sınırlarının iyi bir şekilde çizilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Tunç, 1949, s. 14, 15). M. Şekip Tunç'a göre, "[...] fahişe aynı cinsten yahut farklı cinslerden birçoklarının cinsi arzularını para mukabilinde tatmin etmeyi meslek yapanlardır" biçiminde tanımlanmaktadır (a.g.k., s. 15).

Fuhşun tanımlarından sonra sebeplerine ve bu sebepleri ortadan kaldırmaya ya da bu sebeplerin kötü sonuçlarını iyileştirmeye yönelik uygulamalara değinilmiştir. Fuhşun bir suç olarak kabul edilip yasaklanması sonucunda fuhşun ortadan kalkmadığı aksine gizli fuhuş ve zührevi hastalıkların bulaşma hızının arttığı iddiası öne sürülmektedir (Dönmezer, 1949, s. 17, 19). Bu iddia Fransa'nın 1945 senesinde fuhşu yasaklaması sonucunda kaldırım yosmalarının artması ve zührevi hastalıkların yaygınlığı örnek verilerek desteklenmiştir (a.g.k., s. 18, 19). Fuhşun sebepleri ekonomik zorunluluk, biyolojik ihtiyaç, ailenin korunması için bir nevi kalkan ve arz talep meselesi şeklinde dört farklı açıdan ele alınmaktadır (Tunç, 1949, s. 9, 10). Orengo'ya göre (1949, s. 40), fuhşun yasal olması zührevi hastalıkların kontrol altına alınması için yeterli gelmediği gibi; fuhuş yasaklandığında da gizli fuhuş ve zührevi hastalıklar artar iddiası problemlidir; çünkü gizli fuhuş ile yasal fuhuş hep yan yana var olmuştur. Fransa'da fuhşun yasaklanması zührevi hastalıkları ve fuhşu azaltmıştır; haliyle fuhşun ortadan kalkabileceğini göstermektedir (a.g.k.). Bu doğrultuda, dergi iki farklı görüşe de yer vermiştir; burada dikkat çeken durum, iki yazıda da örnek olarak Fransa'nın

verilmesidir. Fransa için elde olan verilerin iki yazıda da farklı şekillerde yorumlandığı görülmektedir. Bu anlamda fuhşun yasaklanması fuhşun sona ermesi veya gizli fuhşun artışı biçiminde analiz edilmektedir. Fuhşun kontrolü için yasaklama politikasına gitmek yerine, gizli fuhşu ve zührevi hastalıkları engellemek için yasal fuhş politikasına ek olarak sıkı kontrollerin ve özellikle sıhhi denetimlerin yapılmasının daha elzem olduğunun düşünüldüğü de vurgulanmıştır (Akbeğ, 1949, s. 21, 23). Dergide fuhş ile ilgili farklı bakış açılarına yer verilmiştir.

Dergideki başka bir yazıda fuhş yapanlar annelik, evlat ve aile sevgisi ve hissiyatları körelmiş ve bu boşluğu avarelik ile doldurmak zorunda kalan insanlar olarak tasvir edilmişlerdir (Tunç, 1949, s. 15, 16). Seks işçiliği mesleğinin kişileri hissiz hâle getirdiği ifade edilmeye çalışılmış fakat kayda değer kanıtlar sunulamamıştır.

ABD ahlâk mahkemesi hâkimi Grossmann'ın (1950, s. 18-19) dergide yayımlanan yazısı kendi baktığı davalar hakkındadır. Bu doğrultuda kadınların fuhşa sapma nedenlerini özellikle şu üç sebebe bağlamaktadır: sefaletten kurtulma arzusu, sevgi göstermeyen ailesinden intikam almak ve kişilik bozukluğu (a.g.k.). Grossmann'ın mahkeme süreçlerinde karşısına çıkan vakalar üzerinden genellemelere gitmesi hem kanıtlanması zor hem de yaftalayıcıdır.

Seksoloji Dergisi'ne göre, Türkiye'de genelevlerin kapatılmasına ilişkin eleştiriler iki grupta toplanabilir: bireysel ve toplumsal (Saymen, 1950, s. 1). Birey temelli eleştiri fuhşu insan haklarının ihlali olarak okumakta; toplum temelli eleştiri ise, yasal fuhş zührevi hastalıkları kontrol etmekte, fuhş yapmayan kadınlara koruma sağlamakta ve biyolojik tatmin vermektedir (a.g.k., s. 1, 2). 1930 ve 1933'teki fuhş mevzuatı ve imzalanan uluslararası sözleşmeler¹¹ sonucu gelişen tartışmalar 1949 yılı sonrası ülkeyi fuhşu yasaklamaya yöneltmektedir (a.g.k., s. 2-5). Oysaki, fuhşun yasaklanması fuhşu ortadan kaldırmak yerine artırmaya sebep olmaktadır (a.g.k., s. 5).

Dergide aynı zamanda fuhşun nasıl evrileceğine dair iddialar da ortaya atılmaktadır. 2000 yılı için fuhşun ortadan kalkacağı öngörüsünün temelleri, cinsel adetler değişecek (monogaminin erkeğe değil de sadece kadına özgü olması fuhşu teşvik etmiştir), çalışan kadınları sayısı artacak (kadın sefaletten kurtulmak için fuhşa sürükleniyordu), zorlaşan

¹¹ Kadın ve çocuk ticaretinin kaldırılmasına mütedair sözleşme, kadın ticaretinin kaldırılması hakkında sözleşme, kadın ticareti namıyla anılan cinaî ticarete karşı müessir bir himayenin sağlanması anlaşması ve kadın ticaretinin zecren men'ine dair sözleşme (Saymen, 1950, s. 4-5).

hayat şartları ile kolay para kazanmanın sonu gelecek, erkekler artık cinsel tatmini eşlerinde ve sevgililerinde bulacaklar (Scienza et Sessualita, 1950, s. 58, 59), şeklindedir. Fuhşun yasallaştırılması ile zührevi hastalıkların ve cinsel saldırıların engellenmesi amaçlanıyor; fakat fuhuş sorunu sadece ahlâk ve iyi yaşam koşulları ile çözülebilir (Martin, 1951, s. 34-36) yönünde iddialara yer vermiştir Seksoloji Dergisi.

Kore Savaşı sırasında savaş muhabirliği yapmış olan Faruk Fenik Japonya'daki kadın-erkek ilişkileri ve geyşalar hakkında bu dergide bilgi vermektedir (Fenik, 1951, s. 32-34). Geyşalar 7 yaşından itibaren geyşalık okullarında eğitim almaya başlarlar ve erkekleri nasıl eğlendireceklerini, nasıl tatmin edeceklerini, onlara nasıl davranacaklarını öğrenirler (a.g.k., s. 32). Bir geyşadan eğitim alan erkek de kadınları çok iyi tanır (a.g.k.). Bu doğrultuda, geyşalar kadın ve erkeğin birbirini tanımasını sağlayan aracı bir kurum gibi işlev görmektedir. Koreli geyşalar kimsesiz ya da Çinli göçmenlerden oluşmaktadır; buna ek olarak isteyen kızını geyşalık okuluna verebilir (Asu, 1951, s. 22). Okulda dans, müzik, yemek ve erkekler hakkında eğitimler alırlar (a.g.k.). Dans, müzik ve sohbetin olduğu eğlence salonlarında kendilerini gösteriyorlar (a.g.k., s. 23). Kore'de geyşaların erkeklerle içki içtiği, raks ettiği ve erkeklere yemek yedirdiği mekânlar şöyledir; kahkaha evleri, hamamlı evler ve içkili-cazlı lokantalar (Asu, 1951, s. 32-34). Tokyo'da telefon odaları denilen barlar ile geyşa evleri fuhuş mekânları olarak kullanılmaktadır (Asu, 1952, s. 24, 25).

Kore Savaşı sırasında Koreli geyşalar ile ilgili yazıların yanı sıra, Seksoloji Dergisi'nde fuhşun tarihçesine dair bir yazı dizisi yayımlanmıştır. Öncelikle ilk yazıda fuhuş ailevi, ilahi ve kanuni olarak üç sınıfa ayrılır ve sonrasında Antik Yunan ve Roma'daki kökleri aktarılmıştır (Crapouillot, 1951, s. 46-51). İkinci yazıda Roma'dan Fransız ihtilalinin sonuna kadar (Lacassagne, 1951a, s. 45-49); sonrasında Fransız ihtilalinden Fransa'nın bugününe kadar anlatılmakta (Lacassagne, 1951b, s. 45-50); Fransa, Britanya Adaları, Belçika, Amerika, Almanya, İspanya ve Portekizde'ki fuhuş hakkında bilgiler aktarılmaktadır (Crapouillot, 1952a, s. 49-54). İtalya, İsviçre, demir perde ülkeleri, Latin Amerika ve Uzak Doğu fuhşu anlatıldıktan sonra (Crapouillot, 1952b, s. 47-52); günümüzde Çin, Japonya, Hindistan, Markiz Adaları, Tahiti ve Trobriand Adaları ile yazı dizisi sonlandırılır (Crapouillot, 1952c, s. 47-51). Yazı dizisi fuhşun başlangıcından günümüze farklı kültür ve uygarlıklarda fuhşun gelişimini analiz etmektedir. Cinsel eğitimin odak noktası olarak belirlendiği bir dergide, fuhşun bu denli incelemesinin,

fuhşa çözüm arama, halkı zührevi hastalıklar konusunda bilgilendirme ve sağlıklı cinsel yaşama yönlendirme gibi nedenleri olduğu söylenebilir. Tabii ki bu durum Erken Cumhuriyet dönemindeki halk sağlığı ve toplumsal ahlak kaygısının devam ettiğini de göstermektedir.

Seksoloji Dergisi'nin yayımladığı son fuhuş yazısı fuhuş politikaları hakkındadır (Karçal ve Uraz, 1953, s. 47). Politikalar her dönemde olduğu gibi 50'lerde de dört tanedir (devletçilik sistemi, köleliğin kaldırılması, fahişeliğin nizam altına alınması ve yeni nizam) (a.g.k., s. 47-48). Fuhuş hakkındaki bu son yazı ile konuya dair hem bilgilendirme hem de çözüm önerileri tamamlanıyor dergide. Fuhuş mekânsal ve toplumsal anlamda düzenlemenin yollarından biri de uygulanan fuhuş politikalarıdır. Bu anlamda dergi fuhuş her yönüyle analiz etmeye çalışmıştır.

Seksoloji Dergisi'nde yayımlanan fuhuş konulu yazılar genel hatları ile Türk Toplumunu fuhuştan uzak tutabilmek temeline dayanmaktadır. Toplum bu konuda bilgilendirmek için diğer ülkelerde fuhşun durumundan, fuhuş politikalarından ve bu konularda nasıl önlemler alındığından bahsedilmiştir. Özellikle kadının neden fuhşa yöneldiğine dair sebepler araştırılmış ve bu nedenler ortadan kaldırıldığında fuhşun da ortadan kalkacağına dair iddialarda bulunulmuştur. Kadının ekonomik sebepler doğrultusunda fuhşa yöneldiği, mağdur-kurban olduğu, duygularının köreldiği, ahlaki açıdan eksik ve birçok histen yoksun olduğu ve bu nedenlerle topluma faydalı olamayacağı işlenmektedir. Dergideki yazıların temel yaklaşımı, toplumun belirli değerlere sahip olması gerektiği, aile ve ahlak konusunda özellikle kadının anneliğinin ön plana çıkarılması yönünde şekillenmektedir. Buna ek olarak, diğer ülkelerde fuhşun durumundan ve özellikle de fuhşun tarihçesinden bahsederken manipülatif, yargılayıcı ve yaftalayıcı bir dil yerine objektif bir bakış açısı öne çıkarılmıştır. Uzak Doğu ile ilgili yazılar ise, oryantalist olarak değerlendirilebilir. Batının bu konuda aldığı önlemler ve uyguladığı politikalara karşılık, doğunun mistik yanı öne çıkarılmıştır. Seksoloji Dergisi'ndeki Türkiye'de fuhşun sağlık ve ahlak ile ilgili yarattığı çöküntü ile ilgili yazılar gazetelerin köşe yazıları ile benzer nitelikte yani "yaftalayıcı"dır. Buna ek olarak, 1949-1953 arası yayımlanan dergide fuhuş sadece heteroseksüel kadınlara özgü bir meslek olarak görülmektedir.

İlhan Selçuk fuhşun kapitalist sistemin ahlâki çöküntüsü olduğunu ve Türkiye'deki muhafazakâr gazetelerde yer alan çıplak kadın fotoğraflarının da bu doğrultuda

yorumlanması gerektiğini vurgulamaktadır (Cumhuriyet, 07.05.1965, s. 2). Maocu Çin’de fuhşun yasak olduğunu ve Türkiye’nin de bu konuyu tartışması gerektiğini belirtmektedir (a.g.k.). Bir taraftan din çığırtkanlığı yapılırken diğer taraftan mecmualarda yer alan açık fotoğrafların göz ardı edilmesi meselenin altında yatan ekonomik temeli görmezden gelmenin ifadesi olarak yorumlanmaktadır (a.g.k.). Binlerce yıllık eski tarihine rağmen fuhuş kapitalist sistemin bir sonucu olarak okunmakta ve sosyalizmin fuhşa bir çare olduğu düşünölmektedir. Oysaki fuhuş kapitalist sistemden çok daha eski bir tarihe sahiptir; ayrıca sosyalizmde uygulanan yasakçı politikanın fuhşun sona erdiğinin net bir kanıtı olarak değeriendirilmesi birçok gerçeğı yadsımak manasına gelmektedir. Örneğın yasaklama politikalarının yasaklanan şeyi illegal bir biçimde güçlendirmesi gibi. Haliyle yasaklama hangi sistemde yapılır ise yapılsın fuhuş siyaset üstü bir olgu ve olay olarak benzer sonuçlar gösterip gizli şekilde ilerleyecektir diyebiliriz.

Halis Özgü fuhşun psikolojik nedenleri üzerine tartışırken sosyal ve ekonomik sefalet gibi nedenlere ek olarak mazoşizm ve aşağılık kompleksi gibi sebeplerden de bahsetmektedir (a.g.k., 28.03.1967, s. 2). Mazoşizm ve aşağılık kompleksinden kurtulmak ve manevi anlamda temizlenmek için kadınların fuhşa yöneldiğini ifade etmektedir (a.g.k.). Hatta fuhuş yapan kadınların sinir hastası olduğunu iddia etmektedir (a.g.k., 29.03.1967, s. 2).

Fusun ve Tunç Tayanç tarafından hazırlanan “Tarih Boyunca Kadın” yazı serisinde aile, kölelik, eş olma, bekâret, şiddet gibi konuların yanı sıra özellikle fuhuş ve zina öne çıkarılmıştır (a.g.k., 23.08.1976, s. 1). Kadının toplumda bu biçimdeki görünürlüğüne karşın transseksüellik, cinsiyet değıştirme ameliyatları ve eşcinselliğın de anılmaya başladığı 1980’li yıllarda bu sefer de fuhuş eşcinsellik ile birlikte anılmaya başlanmıştır (a.g.k., 18.11.1981, s. 2). Örneğın bir erkeğın kadın gibi giyinmeyi istemesi aslında fuhuş amaçlıdır diye düşünölmüştür (a.g.k.). Toplumda transseksüellik ile fuhuş ve suç işleme arasında bir doğru orantı olduğu fikri yaratılmıştır (a.g.k., 19.11.1981, s. 2). Fuhuş olgusunun ve cinsiyet değıştirme ameliyatlarının farklı ve birbiri ile ilgisi olmayan birçok nedeni olduğu fakat transseksüellerin çoğunlukla fuhşa sürüklendiğı de belirtilmiştir (a.g.k.).

Kadının eğitim görmesinin fuhşa yönelmesine neden olacağına dair görüşler de mevcuttur (a.g.k., 27.09.1982, s. 7). Kadının fuhşa yönelmesinin psikolojik nedenlerinin

olabileceği ve hatta hasta olduğu ve iradesinin zayıf olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır (a.g.k., 14.11.1985, s. 6). Kadın seks işçilerine karşılık erkek seks işçilerinden bahseden haberler de bulunmaktadır. Kendilerini “tele-erkek” olarak tanımlayan 9 kişilik bir grup ile Nokta Dergisi röportaj yapmıştır. Farklı meslekleri de bulunan tele-erkekler müşterilerinin kendilerinden psikolog, dost ve yatakta tatmin edici olmaları beklendiğini ifade etmişlerdir (a.g.k., 23.07.1989, s. 3).

Oral Çalışlar, yayınladığı bir yazı dizisinde kadının duygularının tesettür ile dizginlendiğini ve böylece bu örtünün fuhşa engel olacağını ifade etmektedir (a.g.k., 09.06.1991, s. 15). Çocuk ve gençleri korumak maksadı ile okullarda bekâret kontrolü yapılması tartışmasının boyutları değişmiştir (a.g.k., 18.10.2001, s. 3). Sağlık Bakanı Osman Durmuş bekâret kontrolünün “iffetsizlik” adı altında değil “fuhuş yapmak ya da cinsel ilişkiye girdiği tespit edilmiş olmak” diye tanımlanması gerektiğini, hatta bunun gençlerin yararına olduğunu vurgulamıştır (a.g.k.). Bu tanımın Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye uygun olduğunu belirtmiştir (a.g.k.).

Üniversitelerde türban serbestisi konusunun devam ettiği süreçte hocalar tarafından tesettürü olmayan kadın öğrenciler fuhşa meyl etmek ile suçlanmaktadır (a.g.k., 18.05.2008, s. 6). Muhafazakâr akademisyenler tarafından tesettürsüz öğrenciler toplum gözünde “fahişe” damgası yemeye mahkûm edilmektedir diyebiliriz.

Bekâret kontrolü ve tesettürsüz öğrencilere yapılandırılan yaftalara karşılık fuhuştan gelen vergiler ile ilgili çok dikkat çekici veriler de bulunmaktadır. Vergi rekortmeni olarak bilinen Matild Manukyan aynı zamanda Yeşilçam’ın da finansörü olduğu iddia edilmektedir; başka bir deyişle Yeşilçam filmleri Manukyan’ın genlevlerinden gelen paralar ile çekildiği öne sürülmektedir (Gökkaya, 2017, s. 186, 187).

Fuhşun toplumsal etkileri ve yansıtılma biçimleri sağlık ve ahlâk üzerinden başlamış ve uzun süre bu bağlamda devam etmiştir. 60’lı Yıllarda psikolojik nedenler devreye girmiş; 80’lerde ise, cinsiyet kimlikleri, cinsel yönelimler, sağlık ve psikolojik nedenler temelinde sunulmuştur. 90’larda ise, ahlak meselesi tekrar gündeme gelmiş ve 2000’lerdeki muhafazakâr iktidar ile ahlak-fuhuş arası bağıntı daha fazla yoğunlaşmıştır.

Fuhşun gazete ve dergilerde yer alan bu damgalayıcı yorumlarına karşılık seks işçileri kendi seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Seks işçileri ile yapılan röportajlar 1980

sonrasına aittir. 1990lı yıllara ait televizyon programlarının kayıtları olmak ile beraber videolar genelde günümüze aittir. 1980 öncesine ait yazılı basında fuhşa karşı, fuhşu yönetmeye ve fuhşu sona erdirmeye yönelik yazılar bulunmaktadır. Trans bireyler ile ilgili haberler de 1980 sonrasında yoğunlaşmıştır. Seks işçilerinin yaşadıkları ve toplumun onlara nasıl yaklaştığı konusu ise videolarda kendi ağızlarından ifade edilmiştir.

4.1.3. Seks İşçileri Fuhşu Anlatıyor

Ayşe Tükrükçü kendi açtığı Hayata Sarıl Lokantası'nda verdiği röportajda kendi hayat hikâyesini anlatıyor. (Ahbap Derneği, 8 Mart 2019). Anlattığı, gecekonduda başlayan yoksul ve ebeveyn figürlerinin “problemlili” olduğu ilgi ve sevgiden uzak bir hayat hikâyesidir (a.g.k.). Baba figürünün anne üzerinde anne figürünün de çocuklar üzerindeki fiziksel şiddeti ve evin küçük kızı olarak Ayşe'nin sürekli suçlanması söz konusudur (a.g.k.). 9 Yaşında amcası tarafından tecavüze uğrar ve Ayşe Tükrükçü'nün burada sorguladığı esas konu toplum, akraba ve aile tarafından suçlanmış olmasıdır (a.g.k.). Bu noktada “sen kimsin?” sorusuna “sen suçlusun” şeklinde verilecek cevabı Ayşe Tükrükçü'ye toplum tarafından dayatılmaktadır. Dul bir kadın olarak Antep'te işverenler ile birlikte olmayı kabul etmeyince birçok defa işten çıkarıldığından bahsetmektedir (Ahbap Derneği, 12 Mart 2019; Uğur, 17 Şubat 2020). Terzilik mesleğini paravan olarak kullanan bir pezevenk ile bu durumu bilmeden evlenir ve ilk defa geneleve satılışı bu şekilde olmuştur (a.g.k.; a.g.k.). Genelevden çıkmak istedikçe toplumun bu talebi nasıl kullandığını – nasıl olsa “orospusun” denilerek – ve aynı oranda hukukun da genelevden çıkmayı ne kadar zorlaştırdığını anlatmıştır (a.g.k.). Ayşe Tükrükçü geçmişi yüzünden çoğu zaman işsiz kaldığını ve devletin hiçbir kurumundan yardım görmediğini ifade etmektedir (Ahbap Derneği, 19 Mart 2019). Genelevden çıktıktan sonra sigortalı işlere başvurusunun reddedilme nedeni, son sigortalı iş yerinin genelev olmasıdır (a.g.k.). Ayşe Tükrükçü geçmişi yüzünden bir çok insanın kendisi ile aynı evde yaşamak bile istemediğini, evden attırmak için imza topladığını söylemektedir (Çelik, 23 Şubat 2020). Toplumun kendini ahlaksız olarak kodladığını ve devlete göre sadece vesikalı olduğunu ve görünmediğini anlatmıştır (a.g.k.). Eski hükümlüleri toplum içinde yeniden var edebilmek adına çıkan kanunlara karşı devlet bizi yok etmeye çalışıyor demektedir (a.g.k.). Hayata Sarıl Derneği ve Hayata Sarıl Lokantası kendisine yeni bir aile olmuş ve mücadelesine bu şekilde devam

edebilmiştir (Çınar, 3 Mart 2021; Olgun, 6 Ağustos 2019). “Evsizlere çorba projesi” kapsamında Şefkat-Der’in Cihangir’deki evsizler evinde çorba pişirip dağıtmıştır (Fark Yaratıcılar (Sabancı Vakfı), 13 Kasım 2015; Ulus, 16 Eylül 2020).

Erkek seks işçisi (jigolo) Deniz Taha anne babası boşandıktan sonra liseye açık liseden devam etmiş; yakın bir arkadaşının yanında kalmış ve garson olarak çalışmaya başlamıştır (Çınar, 16 Nisan 2020). Birlikte kaldığı yakın arkadaşının seks işçisi olduğunu öğrendikten sonra kendisinin de seks işçisi olarak çalışmaya başladığını ifade etmiştir (a.g.k.). Bu mesleği yapması için ev arkadaşının kendisini çok fazla yönlendirdiğini belirtmiştir (a.g.k.).

Trans kadın seks işçisi Nora Süer Türkiye’de trans kadınların hayatta kalabilmek için sadece seks işçisi olmak “zorunda” kaldığını vurgulamıştır (Çınar, 12 Eylül 2019; Yalçınalp, 16 Ocak 2020). İş olanaklarından ziyade toplumun bakış açısının değiştirilmesi gerekli demektir (a.g.k.). “Hem seks işçisi olmamızı istemiyorlar hem seks işçiliğine zorluyorlar hem ayıplıyorlar, öyle bir döngü” (a.g.k.) içinde devindiklerini dile getirmiştir.

Trans kadın seks işçisi Burçak Tekin kendine ait YouTube Kanalından hayatına dair yayınlar yapmaktadır. Seks işçisi olmadan önce Gezi Olayları esnasında kendi gibi görünen ve kendisi ile aynı kimliği paylaşan insanlarla ilk defa paylaşımında bulunduğunu ve bunun ona ilham verdiğini anlatmaktadır (Tekin 1, 30 Ocak 2021). Tarlabası’nda 5 ay boyunca kalır ve bu deneyimi eğitim olarak nitelendirir (Tekin 2, 30 Ocak 2021). 2014 yılı Daracık Sokak yıkılır ve sonrasında “Şişli kızı” olur (a.g.k.). 15 Temmuz sonrası “çark kızı” (sokakta çalıştığı dönem) oluşu son bulur ve “internet kızı” olarak çalışmaya başlar (a.g.k.).

“Kara Ece” annesini kaybettikten sonra yurda verilir ve oradan 13 yaşında kaçar; sonrasında birahanelerde çalışmaya başlar; bu iş pavyonda dans etme ile devam eder (Çağlayan, 5 Kasım 2020). Pavyonda çalıştığı için insanların ona “kötü kadın” muamelesi yaptığını belirtmektedir (a.g.k.). Bir çok defa pavyonda çalışmayı bıraktığını fakat insanların geçmişine olan ön yargıları yüzünden tekrar geri döndüğünü ifade etmiştir (a.g.k.). Ayrıca kardeşini görebilmek için babasının kendisinden para talebinde bulunduğunu belirtmiştir (a.g.k.).

Pavyon çalışanı Mehtap Yılmaz aile içi şiddet içinde büyümüş ve akrabası tarafından tacize uğrayan bir kadındır (Çınar, 17 Eylül 2020). Pavyon hayatına dair yapılan dizilerin gerçeği yansıtmadığını, lüks arabalar, zenginlik, güzel elbiseler vs hepsinin yalan olduğunu ifade etmektedir (a.g.k.). Televizyonda gösterildiği gibi özenilecek bir hayat olmadığını vurgulamanın yanı sıra, “pavyonda namusumla çalıştım” gibi bir durum söz konusu olamaz illaki tacize uğradıklarını ve herkes tarafından “pavyon kadını” hatta “hayat kadını” olarak kodlandıklarını dile getiriyor (a.g.k.). Fakat şarkı yarışmasına katıldıktan sonra değişen imaja karşılık çevresinin tavrı da değişmiştir (a.g.k.).

Striptizci ve gogo girl Merve Filiz ailesinin ve aynı mesleği icra ettiği partnerinin en büyük destekçileri olduğunu vurguluyor (Karacan, 17 Mart 2019). Özel organizasyonlara katılıp sahnede cinsel içerikli şovlar da yaptığını ifade eden Filiz seks işçiliğine yönelik teklifler de aldığını belirtmektedir (a.g.k.).

Onlyfans uygulaması kullanan Merve Taşkın kendisini “influencer” olarak tanımlıyor (Cansız, 2023). Diğer bir Onlyfans kullanıcısı Ecem ise, kendisini “web cam girl” olarak tanımlamaktadır (Üçin, 11 Haziran 2021). Ecem kendisinin seks işçisi olmadığını vurgulamaktadır (a.g.k.). Kendilerini seks işçisi olarak değil de “influencer” ve “web cam girl” olarak tanımlamaları seks işçiliği yapmadıkları anlamına gelmemektedir denilebilir. Onlyfans gibi mecralardaki bu çalışma biçiminde kişiler kendi çıplak fotoğraf ve videolarını ücret karşılığı satarak para kazanmaktadırlar. Ayrıca telefon görüşmeleri ve mesajlaşma da bu hizmetlere dahildir. Bu durum sanal fuhuş mekânı seks işçiliği olarak tanımlanabilir. Onlyfans mecrası fuhşun sanal ortama aktarılmış hali olarak düşünebiliriz.

Selin kendisini “metres” olarak tanımlıyor (Üçin, 30 Nisan 2021). Eskortluk yaparken tanıştığı ve kendisinden 38 yaş büyük evli bir adam ile parası için birlikte olduğunu ifade ediyor (a.g.k.). Ailesine ve kendisine bakmak için başladığı eskortluğa metres olarak devam ediyor. Bu durumu ailesinin bilmediğini, öğrenildiğinde tepki alacağını ve zaten Türk toplumunun bunu onaylamadığını belirtmektedir (a.g.k.).

Soramazsın programının pezevenk bölümündeki konuk Sedat aslında kendisini “pezevenk” olarak tanımlamıyor, “eskort menajeri/piar” dendiğini söylüyor (Üçin, 6 Mart 2021). “Pezevenk” denilerek horlandıklarını ama aslında kızları koruyup

kolladıkları bir sistemin olduğunu vurguluyor (a.g.k.). Herhangi bir kızı zorla ya da borçlandırarak çalıştırmadıklarını hatta iş yerinde telefonlara bakmak için işe giren kızların bile kendi istekleri ile seks işçiliğine başladığını belirtmektedir (a.g.k.). Müşterileri bulmak için “tinder” gibi tanışma sitelerine ilan verip günlük kiralanan dairelerde çalışmaktadırlar (a.g.k.).

Yasak olmasına rağmen genelevlerde 18 yaş altı müşteri, alkol, uyuşturucu, kesici ve patlayıcı aletler bulunmaktadır (Çınar, 18 Temmuz 2019). Kanamalı ve kürtajlı çalıştırma söz konusudur (TEDx Talks, 21 Mayıs 2019; Uğur, 6 Haziran 2020). Bir seks işçisinin çocuğu da devlet görevlerinden annesinin geçmişı nedeniyle mahrum kalmaktadır (a.g.k.; Uğur, 1 Mart 2020). Polisliğı paravan olarak kullanıp pezevenklik yapan erkekler de mevcuttur (Dilek, 2012). Kadınlar çoğunlukla çocukluk döneminde tecavüze uğramış ve bu nedenle geneleve düşmüşlerdir (Kanaltürk Neşter Programı, 1 Nisan 2015). Geneleve girmenin zor çıkmanın kolay olduğunu iddia eden hayat kadınları da vardır (Kanaltürk Neşter Programı 2, 1 Nisan 2015). Genelev kadınlarının seçimde oy kullanmaları 90’lı yıllarda pek de mümkün değildi; çünkü herkes nüfus sayımında olduğu evde kalamayabiliyordu (Uslutekin, 7 Temmuz 2015). Geneleve vesikası olmayan hiçbir kadın hiçbir şekilde giremez (a.g.k.).

Tüm Türkiye ve İslam dünyası için kutsal sayılan kandil günlerinde bilinen ibadet edildiğı ve Kur’an-ı Kerim okunduğudur. Fakat o günlerde erkeklerin çoğunluğu geneleve gitmektedir. Ayşe Tükrükçü bir kandil gününde 43 erkeğı satıldığını ifade etmektedir (TEDx Talks, 13 Mayıs 2019).

Aileler ensest, taciz, tecavüz ve istismar gibi durumların hepsini öncelikle saklama eğilimindedir (Çınar, 18 Temmuz 2019; Ülkü-Levent, 29 Aralık 2019). Aileler çocuklarının seks işçiliğı geçmişlerini dönem dönem yüzlerine vurmaktadırlar (a.g.k.). Aileler para karşılığı çocuklarının bu geçmişini görmezden gelebilmektedirler (a.g.k.). Buna karşılık, çocuk esirgeme kurumuna verilen çocuklar az da olsa ailelerinden korunabilmektedir (TEDx Talks, 19 Şubat 2019). Genellikle tacize ve tecavüze uğrayan kişı suçlanır (Uslutekin, 7 Temmuz 2015).

Aileleri tarafından reddedilenler arasında özellikle LGBTİ+ seks işçileri bulunmaktadır. Kişinin hem seks işçisi hem de LGBTİ+ birey olması ailelerin, halkın ve devlet kurumlarının kendisinden iki kat daha fazla “tıksinmelerine” neden olmaktadır. Trans

kadın seks işçilerinin özellikle Ankara Eryaman'da 2000'li yıllarda verdiği yaşam savaşı bu dışlamanın sonucudur. Zeynep Ersürer'in aktardığı üzere, çalıştıkları ve yaşadıkları mekânlardan kovmak için Balyoz ekibi, Ülkü Ocakları ve Ankara'nın halkı tarafından dövülmüş, gasp edilmiş ve tecavüze uğramışlardır (Pembe Hayat Derneği, 13 Şubat 2021). Devlet kurumlarında çalışan ve o esnasda cinsiyet değiştirme operasyonu geçiren kişiler mobbinge maruz kalmış ve istifaya zorlanmışlardır (Pembe Hayat Derneği, 21 Şubat 2021). TMMOB kişinin kaydını silerek meslek hayatının tamamen bitmesine neden olmuştur (a.g.k.). “Doğru düzgün iş” vermedikleri için seks işçiliği yapmak zorunda kalmışlar; fakat bu sefer de trans oldukları için yaşam haklarına tecavüz edilmiştir (Pembe Hayat Derneği, 19 Haziran 2021). O dönemde translar da kendilerini korumak için döner bıçakları ile gezmişler ve bu şekilde topluma kötü tanıtılmışlardır.

Seks işçilerine giden erkekler özellikle eşleri ile yaşayamadıkları arzu ve tutkuları yaşamak, şiddet, bağlamak, acı çekmek ya da çektirmek, aşağılamak ya da aşağılanmak için gitmektedirler (Çınar, 12 Eylül 2019). Kadın iç çamaşırları giydiğinde kendini rahat hisseden fakat bu durumunu eşi ile paylaşamayan erkekler seks işçilerine gitmekte ve kendi cinsel yönelim ve fantazilerini gerçekleştirmektedirler (a.g.k.).

Dr. Stress 1990'lı yıllarda yayınlanan bir televizyon programıdır. Bu programın seks işçileri özel yayınına katılan konukları arasında Aysel Firmalı (genelev işletmesicisi ve genelev kadınları için dernek kurmak isteyen ilk kişi - İzmir) ve Mehtap Kandemir (Türkiye'nin sigortalı olarak emekli olan ilk seks işçisi) bulunmaktadır (Dr. Stress, 24 Eylül 2020). Aysel Firmalı genelev kadınları işçi statüsünde olsalar da onları sanatkâr olarak tanımlıyor (a.g.k.). Genelev kadınlarını örgütleyerek bir dernek kurma fikri de İzmir'de genelev kadınlarının yükselen kan aldırma ücretlerini protesto etmek için genelev kapısını kapatmaları ile ortaya çıktığını ifade etmektedir (a.g.k.). Fakat bu dernek girişimi engellenmeye çalışılmıştır (a.g.k.). Mehtap Kandemir dava açarak kendini sigortalı yaptırır; 28 yıllık çalışmasının 17 yılı sayılarak kendisi seks işçiliğinden emekli olan ilk kişi olmuştur (a.g.k.). 1978 Yılında yapılan kanun değişikliğine göre, genelev kadınları sigorta kapsamına alınmış fakat 17 yıl boyunca İstanbul'da bu kural uygulanmamıştır; genelev işletmecilerinden vergi rekortmenleri çıkmasına rağmen yapılmamıştır (a.g.k.). Programın yaptığı sokak röportajlarında erkeklerin verdiği iki tip yanıt bulunmaktadır; “bilmiyorum” ve “evet, haklarını

almalılar” yönünde; buna karşılık kadın yurttaşların verdiği yanıtlar arasında “sendikali olurlarsa fuhuş daha da artar olmasın” cevabı da bulunmaktadır (a.g.k.). DİSK’e bağlı Genel-İş Sendikası Başkanı Muzaffer Ünlü genelev kadınlarının sendikalaşması için Matild Manukyan, Sümbül Yaşar Akarsu ve Aysel Firmalı ile görüşmelerde bulunmuşlardır (a.g.k.). Ünlü toplu sözleşmelere genelev kadınlarını dahil etmemiz için kızların gelip üye olması lazım fakat gelmiyorlar diye belirtmektedir (a.g.k.). Tüzükte belirtilmiş ve çerçevesi çizilip yasal hale getirilmiş olan birleşme evleri ve tek başına fuhuş yapılan evler (sadece Akhisar’da uygulandı bir kere) uygulamaya konulmamıştır (a.g.k.).

Eski genelev çalışanı Saliha Ermez İstanbul 1. Bölgeden Bağımsız Milletvekili adayı olmuştur (Özsoy, 6 Şubat 2018). Dipten gelen ve ezilen insanların sesi olmak istediğini vurgulamaktadır (a.g.k.). Aynı şekilde Ayşe Tükrüçü de aday olmuştur. Sendika ve Milletvekilliği girişimleri sonuçsuz kalsa da genelev çalışanlarının seslerini duyurmak için önemli adımlardır.

Pandemi döneminde yasaklara rağmen statü ve meslek fark etmeksizin seks işçilerine gelen müşteriler sağlık kontrollerini reddedip “ben zaten hasta değilim” diyerek devam etmek isteyenleri olmuştur (Kırmızı Şemsiye Derneği, 25 Kasım 2020). Bu dönemde giderlerini karşılamak zorunda olan seks işçileri sağlıklarını da korumak için sanal olarak çalışmaya devam edenler de olmuştur (a.g.k.). Bu durum her seks işçisi ve müşteri için geçerli değildir. Riski göze alarak çalışmaya devam edenler olmuştur (a.g.k.). Ayrıca “maskeli” olarak bu hizmeti almak isteyen müşteri profili de mevcuttur (a.g.k.). Pandemi döneminin seks işçilerinin çalışma alanını kısıtladığı da bir gerçek; özellikle çalışma alanı sokak olan seks işçilerini etkilemiştir (a.g.k.).

Seks işçileri, LGBTİ+ birey ve insan hakları savunucusu Bihter Karal “başlık parası karşılığında kızını satan babanın bir pezevenkten farkı nedir?” ve “evlenme programları açık genelevdir” gibi itirazlarda bulunmaktadır (Yücetaş, 21 Temmuz 2019). Seks işçilerinin haklarının savunulması gereklidir fakat Karal’ın argümanları ile seks işçilerinin maruz kaldıkları arasında bağıntı kurabilmek mümkün değildir. İki itiraz da seks işçiliği dışındaki tartışma zeminlerinde olabilirler.

Seks işçilerinin anlatımları doğrultusunda, seks işçiliğine toplum tarafından vurulan damgalar yasa, iktidar ve devletin kurumları aracılığı ile sürdürülmektedir. Seks işçileri

genelevden çıksa bile sicilleri temizlenmiyor ve bu damga ile yaşamaya mecbur bırakılıyorlar. Bu durum onların birçok hizmete ulaşmasını engellemektedir. Engeller seks işçilerinin kent içerisindeki hareketliliğini de etkilemektedir. Sendikalaşma uzun yıllardan beri gündemde olsa da, toplumun bakış açısı nedeniyle bu evlerde çalışan kadınlar çekinmekte ve kormaktadır diyebiliriz.

Pavyon ve striptiz kulüpleri de fuhşun bir parçası olarak düşünülmektedir. Bu mekânlarda çalışıp aynı zamanda seks işçiliği yapan kişiler de bulunmaktadır fakat toplum açısından bu mekânlarda çalışanlar zaten “kötü kadın” olarak yaftalanmaktadır. Bu anlamda toplum mekân ve yapılan iş arasında kurduğu bağıntı nedeni ile çağrışımsal olarak damgalama yapmaktadır.

Seks işçileri bu videolarda müşterilerinin kendilerinden talep ettikleri hizmet türlerini de anlatmışlardır. Bu anlatımlar toplumun cinsel açlığını ve “sapıklığını” da göstermektedir. Kadın seks işçileri çoğunlukla tecavüz sonrası, trans kadın seks işçileri ise geçirdikleri dönüşüm sonrası sapık damgası yedikleri için zorunlu olarak fuhşa sürüklenmektedirler. Translar toplum tarafından hem nefret edilen hem de arzulanan bireylerdir.

YouTube kanalarından yapılan bu yayınlar kişilerin fuhşa nasıl yöneldiğinin, seks işçilerinin yaşamlarının, kendilerine yöneltilen damgaların neler olduğunun, bu damgalar ile nasıl baş ettiklerinin, damgaların nasıl görünür hale geldiğinin ve çalışma koşullarının neler olduğunun bir tarafıyla ortaya sererken, diğer taraftan da kendi reklamlarını yaparak müşteri çekmelerine de uygun bir yoldur. İnternet üzerinden reklam verilerek müşteri bulma da günümüzde en çok kullanılan yöntemlerden biri olarak düşünülebilir. Ayrıca hak savunusu yapmanın ve seslerini duyurabilmenin en popüler mecralarından biri haline gelmiştir.

4.2. Fuhşun Hukuksal Boyutu

Fuhşun hukukta nasıl yansıtıldığı ve ne şekilde düzenlemeler yapıldığı bize stigma türlerinden *structural stigmat*ın nasıl işlerlik kazandığını ortaya sermek açısından önemlidir. Bunan ilaveten tüm stigma türlerinin birlikte işlediği, birbirini tetiklediği ve beslediği karmaşık bir sürecin ifadesi olduğu da unutulmamalıdır.

Bu bölümü dört alt başlıkta inceleyeceğiz. Bu dört başlığın içeriğinde, Osmanlı’daki ilk düzenlemeler, 1930/1933 yıllarında yapılan düzenlemeler yani Erken Cumhuriyet

dönemi, 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası ile de günümüze kadar gelen uygulamalara yer verilecektir. Türkiye’de seks işçileri ile ilintili olan mevzuatlar hem yasaklayıcı hem de düzenleyicidir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2017, s. 47).

Seks işçilerine ve seks işçiliğine yönelik olan düzenlemeler İstanbul’un tarihsel sürecinde de yasaklama ve düzenleme arasında gidip gelmektedir. İstanbul’un fuhuş politikalarının en eski ve ilginç örneklerinden biri de 6. yüzyılda yaşamış İmparatoriçe ve eski bir fahişe olan Theodora’nın uygulamalarıdır (Scognamillo, 1994, s. 13). Fahişeleri korumak ve fuhuşu önlemek için Boğaziçi’nde bir saray inşa ettirir (a.g.k.). Askerlerine Bizans sokaklarından topladıkları fahişeleri Saraya getirmelerini emreder (a.g.k., s. 14). Askerler topladıkları 500 kadar fahişeyi Saraya kapatırlar; fakat Theodora’nın kuralı kesindir; kadınlar dışarıya çıkamaz ve Saraya erkek kabul edemezler (a.g.k.). Bunun üzerine ya intihar ederler ya da hasta olup yatağa düşerler ve böylece Theodora’nın iyimser uygulaması kötü sonuç verir (a.g.k.).

İstanbul’daki yalnız ve yoksul kadınlar alt sınıfa özgü fuhuş işinin yanı sıra, ev hizmetinde de çalışmışlardır; ayrıca bu iki iş arasında gidip gelenler de olmuştur (Özbek, 2016, s. 54). Yalnız ve yoksul kadınlar için fuhuşa dair alınan önlemler onları ötekileştirip kentsel mekândan dışlama aracı olarak kullanılmıştır (Özbek, 2012, s. 72).

4.2.1. Düzenlemede İlk Adımlar

İslam dini, kadın ve erkeklerin evlilik dışı cinsel ilişkiye girmelerini yasaklamıştır (Köse, 2007, 105). “İslam hukukunda gayr-ı meşru olarak ilişkiye giren kişilerden erkeğe zani, kadına zaniye ve bu tür fiilleri işleyenlere de zinakar denmektedir” (a.g.k.). Aile ve toplumun yapı ve ahlakını bozduğundan zina, tüm İslam toplumlarında ve devletlerinde kesinlikle yasaklanmıştır (a.g.k.). İslamiyette dolayısıyla Osmanlı’da zina ve fuhuş ayrımı görülmemektedir (Yılmaz, 2012, s. 27; Acar, 2018, s. 1). Tecavüz, oğlancılık, fuhuş ve hayvanlar ile cinsel ilişki gibi suçların hepsi zina kapsamında değerlendirilmiştir (Doğan, 2015, s. 320). Maddi bir karşılık olup olmamasına bakmaksızın zina yasaklanmıştır (Yılmaz, 2012, s. 27). Zinanın ne olduğu ve nasıl ispat olunacağı üzerine kararlar bulunmaktadır (a.g.k., s. 28). “Zinanın kesinleşmesi cinsel birleşme anını ve eylemini dört erkeğin net bir biçimde görmesi ve aralarında ihtilaf ve çelişki bulunduğu delil oluşturabilecek bir farklılık olmadan şahitlik etmelerine

bağlıydı” (a.g.k., s. 26). Bunun yanı sıra, kadın evli olmadığı halde hamile kalır ise bu durum da zinaya delil olarak gösterilebilirdi (a.g.k., s. 27).

Osmanlı’nın fuhuş konusunda resmi tarihi 1565 yılında başlamaktadır (Bardakçı, 2009, s. 190). İlk kayıtlı fahişelere Kanuni Sultan Süleyman zamanında rastlansa da, ilk jigololar ile daha önce Yavuz Sultan Selim döneminde karşılaşmaktayız (a.g.k., s. 193). Kanuni “muzır avratlar”ın İstanbul’dan sürgün edilmesine dair bir ferman çıkarmıştır (a.g.k., s. 190). II. Selim İstanbul’daki uygunsuz tüm kadın ve erkeklerin toplatılıp hapsedilmesine dair fermanı sonucunda aylar boyu yüzlerce kadının hapisliğinden sonra fahişelerle evlenmek isteyen erkekler olunca çıkardığı ikinci bir ferman ile kararını fahişelerin evlenip şehri terk etmesi yönünde değiştirir (a.g.k.). 1680 yılında ilk defa Osmanlı’da recm cezası görülür (a.g.k., s. 192). Recm Osmanlı’da ilk ve son kez uygulanmıştır (Yılmaz, 2012, s. 26). Bu olaydan 50 yıl sonra Lale Devri’nde yine gayrimüslim bir adamla birlikte olan Müslüman bir kadın bu sefer boğdurularak öldürülmüş cesedi de denize atılmıştır (Bardakçı, 2009, s. 193). Osmanlı’da 19. yüzyılda fuhşun ve genelevlerin resmi olarak çıkışını görmekteyiz (a.g.k., s. 202).

III. Murad döneminde fuhuş konusunda en enterasan uygulama yapılmıştır (Bakırcı, 2016). Osmanlı donanmasına gözcülük eden ve özel olarak yetiştirilen maymunlar idam edilmiştir (a.g.k.). Çünkü bu maymunların kadınlar tarafından kendilerini tatmin etme amaçlı bir tür seks oyuncuğu olarak fuhuş amaçlı kullanıldığına inanılmıştır (a.g.k.). Topluca katledilmişlerdir (a.g.k.).

Şeriatta zina ve fuhuş ayrımı olmadığı ve fuhuş özel olarak bir suç kapsamında tanımlanmadığından yasalar ile doldurulmaya çalışılan boşlukta genellikle cezalar fuhşa aracılık edenlere kesilmiştir (Acar, 2018, s. 2). Bu olguyu suç olarak gösteren şey halkın yaptığı şikayetlerden oluşmaktadır (a.g.k., s. 3). 1858 Ceza Kanunnamesine kadar cezalar özellikle pezevenkler için tanımlanmış; fakat bu sefer net bir şekilde fahişeler için de kurallar getirilmiştir (a.g.k.). Aracılık edenlere verilen cezalar arasında alnın dağlanması, burnun kesilmesi, eşeğe bindirip gezdirmek ve çıplak şekilde omuzlarına mum koyup yüzleri kararmış halde dolaştırmak gibi hem fiziksel hem de aşağılayıcı uygulamalar bulunmaktadır (a.g.k.). Bu teşhir yönteminde, aracı olmaz ise fuhuş da sona erer mantığı görülmektedir (a.g.k., s. 4). Daha sonra özellikle sürgün cezası görülmektedir; ancak III. Selim döneminde fuhuş önlenememiş ve idamlar gerçekleşmiştir (a.g.k.). Fuhşun hapis cezası kapsamına alınması ilk defa 1858 Ceza

Kanunnamesi ile olmuştur (a.g.k.). Bunun dışında Osmanlı vatandaşlığından men edilmek de kullanılan cezalar arasındadır (a.g.k., s. 13).

Osmanlı İmparatorluğu'nda fuhşu önlemek için alınan tedbirler arasında; II. Abdülhamid döneminde hem göçmen kadınlar hem de Osmanlı'daki dul kadınlar fuhşa yönelmesin diye Dulhaneler açılmıştır (Doğan, 2018, s. 1, 7), donanmanın dönüşünde şehirdeki asker sayısı arttığı için donanma ayrılana kadar hayat kadınları hapsedilirdi (18. yüzyıl) (Yıldız, 2015, s. 579), tazir, teşhir ve sürgün (temizlik harekâtı) cezalarını vermek (a.g.k., s. 579, 582), bu suçu yasaklayan fermanlar ve nizamnameler çıkartmak (a.g.k., s. 582) gibi uygulamalar sayılabilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun aldığı bu tedbirlere ek olarak halkın kendine ait yöntemleri de bulunmaktadır. Mahallenin namusunu koruma görevi, başta imam olmak üzere, uygun olmadığı düşünülen evlere mahallece baskın yapılması şeklindedir (Koçu, 1960, s. 2141). Verilen cezalar arasında sürgün en çok kullanılanıdır; idam ve recm cezası nadiren görülmektedir (a.g.k.).

19. Yüzyılda çıkarılan ve evliliğe ilişkin bir düzenleme olan *İzdivac ve Tenakih Maddesi Hakkında Tenbihatı Havi İlanname*'de evlenmemiş olmanın zararlarından bahsedilirken genç kızların ve delikanlıların fuhşa sürüklenmesi de açıkça ifade edilmiştir (Alpkaya, tarihsiz, s. 2, 3).

Bilindiği kadarıyla İstanbul'un ilk genelevlerinden biri Aksaray'da 1860 yılında açılmıştır (Scognamillo, 1994, s. 24). 19. Yüzyıldaki ilk denetimler Altıncı Daire tarafından yapılmıştır (Toprak, 2016, s. 131, 132). “Altıncı Daire-i Belediye dâhilinde bulunan bazı hususî hanelerin hidemât-ı sıhhiyyesine dair talimatname” ve “Frengiye karşı beyanname-i sıhhî” fuhuş ve frengi konularına yönelen ilk düzenlemelerdir (a.g.k., s. 132). Kadın hastaların tecrit ve tedavisi için *Altıncı Daire-i Belediye Nisa Hastanesi* açılmıştır (Çavdar ve Karcı, 2016, s. 160; Yıldırım, 2010, s. 110; Toprak, 1993, s. 6).

II. Meşrutiyet döneminde mesken dokunulmazlığı kararı ile ev baskınları son bulmuştur (Yakut ve Yetkin, 2011, s. 279; Yetkin, 2011, s. 29). Mahalle sakinlerinin şikayetlerine bunun üzerinde İstanbul'da ikamet eden yabancı uyruklu kişilerin ve kurumların şikayetleri eklendi (a.g.k., s. 281; a.g.k., s. 30). 1912 Senesinde Mekteb-i Sultani'ye yakın umumhanelerin kapatılması Fransız Konsolosluğu tarafından talep edilmiştir (a.g.k.; a.g.k.). II. Abdülhamid döneminden itibaren okul etrafında olan

umumhanelerden öğrencileri uzak tutmak için okul yönetimleri tedbirler almaya başlamışlardır; örneğin geneleve giden öğrencilere hapis cezası vermek ya da okuldan atmak gibi (a.g.k., s. 282; a.g.k., s. 31).

1909 yılında Zaptiye Nezareti yerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ve Zabıta-i Ahlakiye kurulmuştur (a.g.k., s. 283; a.g.k., s. 32, 33). Amaç kadınların vesikalı olmaları ve zührevi hastalıkların kontrol edilebilmesi idi (a.g.k.; a.g.k., s. 33). Polis Sanat Merkezi de fuhuştan kurtulmak isteyen kadınlar için Kabataş Ethem Paşa Köşkü mektep haline getirilmiş ve terzilik ile temizlik meslekleri için dersler verilmiştir (a.g.k., s. 284; a.g.k.).

1915'e kadar olan tüm denetim ve düzenlemeler başarısız olmuş; fuhuş serbetsçe yapılmaya devam etmiştir (Toprak, 2016, s. 133). Fuhuş ile ilgili ilk detaylı mevzuat 1915 yılındadır (Emrâz-ı Zühreviyyenin Men'-i Sirayeti Hakkında Nizamname) (a.g.k.). Bu mevzuatla beraber fahişelik tanımı ve fahişelerin sınıflandırılması yapılmış ve fuhuş mekânı işletmek için kurallar belirlenmiştir (a.g.k.). 1915 mevzuatı da yasaklayıcı olmaktan ziyade, liberal ve fuhuşu düzenleyici olarak görülmüştür (a.g.k., s. 139).

1915'te genelevler, hayat kadınları ve zührevi hastalıklar ile ilgili *Emraz-ı Zühreviyyenin Men-i Sirayeti Hakkında Nizamname* ve *Talimatname* adlarında iki tane mevzuat yayımlandı (Yakut ve Yetkin, 2011, s. 285; Yetkin, 2011, s. 34). Bu düzenlemeler ile fuhuş mekânlarının sınıflara ayrılmasının yanı sıra (a.g.k., 286; a.g.k., s. 35); talimatnamede, “menfaat karşılığı devamlı bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi sanat edinen ve çeşitli erkeklerle cinsel münasebette bulunan bir kadın “fahişe” olarak” tanımlanmıştır (a.g.k., s. 290; a.g.k., s. 40). 18 Yaşından küçüklerin çalışması, çalıştığı bölgenin dışında oturması, halkı rahatsız etmesi ve vesikasız çalışmaları yasaktır (a.g.k., s. 291; a.g.k., s. 40, 41).

Osmanlı'da fuhuşun bu kadar yayılması ve bu olay karşısında cezaların hafiflemesi şeklinde yaşanan değişim İslamın önemli bir geleneğinden – zinanın haram oluşu – kopuş demektir (Kırlı, 2010, s. 46). Bu kopuşun nedenleri arasında, “dini hukuk-düşünce ve anlayışta sekülerleşmeye doğru yaşanan kayış; yabancıların artan siyasi – ekonomik güçleri sebebiyle, sosyal hayatta yeni ve daha özgürlükçü talepleri; nüfus artışlarına paralel olarak kitleleri takip ve idare etmekte yaşanmaya başlanan sıkıntılar” olarak ifade edilebilir (a.g.k.).

19. Yüzyıl boyunca görülen “düzenleme politikası” sadece Osmanlı’ya özgü değildir; dönemin tüm şehirlerinde – sanayinin merkezi olan Avrupa metropollerinden sömürge kentlere kadar – fuhşun en yaygın kullanılan politikası budur (Özbek, 2010, s. 555). Fahişeler kaydedilip genelevlere izin verilmiş; sağlık ve mekân bazında gözetim ve kontrole tabi tutulmuşlardır; devletlerin bu kaygılarının çerçevesi toplumsal düzen ve halk sağlığı gibi pragmatik nedenler ile temellendirilmiştir (a.g.k.). Buna ek olarak Osmanlı Müslüman Kadınları İstihdam Cemiyeti gibi kuruluşlar tarafında da I. Dünya Savaşı döneminde fuhşu önlemek için çeşitli kampanyalar yürütülmüştür (Karakışla’dan aktaran Oğuz, 2017, s. 6).

4.2.2. Yasaklama mı? Düzenleme mi?

Cumhuriyet’in ilanından sonra hayat kadınlarının sayısında düşüş yaşanmıştır (Toprak, 2019, s. 326). Savaşın bitmesi ve işgal kuvvetlerinin İstanbul’u terk etmesi yaşanan bu durumda etkilidir (a.g.k.). 1925 yılının Zabıta kayıtlarına göre fuhuş yapanların sayısı 2153 olarak belirlenmiştir (a.g.k.).

1920 ve 1925 yıllarında düzenlenen Sağlık Çalışma Raporları’nda bulaşıcı hastalıkların (frengi gibi) önlenmesine yönelik mücadele edilmesi gerektiği yönünde kararlar bulunmaktadır (Çencen ve Arslan, 2019, s. 449, 450).

Erken Cumhuriyet döneminde fuhuş biyopolitik bir çerçeve etrafında düşünülmüş ve buna yönelik uygulamalar yürürlüğe girmiştir (Evered ve Evered, 2013, s. 839). Yeni kurulan modernist bir ulus devletin nüfus ve ahlak meseleleri açısından halk sağlığını korumak ve frengiyi engellemek bu politikaların esas amaçları arasındadır (a.g.k.). Yeni Türk Devleti’nin kimliğini oluşturmaya çalıştığı bu dönem ile kadın ticaretini sona erdirmeye çabalayan uluslararası hareket birbirine denk gelmiş ve bu nedenle Erken Cumhuriyet’te fuhuş sadece sağlık açısından değil, sosyal dokuya da zarar verebilecek bir tehdit olarak yorumlanmıştır (Shissler, 2008, s. 18). Cumhuriyet kadınlara hukuksal zeminde çeşitli haklar vererek modern bir kadın modeli yaratmakta fakat bu sadece görüntüde kalmaktadır; çünkü yine aynı kadının iyi bir eş, iyi bir anne ve ahlaklı bir kadın olması istenmektedir (Toprak, 2017, s. 19). Hatta bu dönemde ırkın temiz olması için, İsviçre’de çıkan bir kanun frengili ve deli oldukları düşünülen bireylerin evlenmesini yasaklıyor ve doğurmaları engelleniyordu (Toprak, 2017, s. 29). Haliyle, Cumhuriyet ile birlikte fuhşa bakış değişmiştir ve daha sıkı denetlenmesi gerektiği

düşünülmüştür (Toprak, 2016, s. 139). 1930 yılında yayınlanan “Fuhuşla Mücadele” tamimi fuhuş yasaklamaya yöneliktir (a.g.k., s. 140, 141). Fakat, bu tavır 1933 yılında değişmiş; yasaklayıcı tavır yerine düzenleyici bir tavır yeniden benimsenmiştir (Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi) (a.g.k., s. 141).

1489 Sayılı 6 Mayıs 1930 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Umumî Hıfzıssıhha Kanunu üçüncü bap madde 128, 129, 130, 131 ve 132 ile dördüncü bap madde 134 fuhuş ile ilgilidir (Resmi Gazete, 6 Mayıs 1930, s. 8901, 8902). Bu kanun genel hatları ile zührevi ve bulaşıcı hastalıklara yöneliktir. Bahsi geçen maddelere göre, zührevi hastalıklara yakalanmış olan genelev kadınları tecrit ve tedavi edilecek, genelevlerde içki tüketimi yasaklanacak, genelevlerin, buralarda çalışan kadınların ve genelevlere benzer bölgelerin nasıl çalışacağı veya çalıştırılacağı belirlenecek ve kısıtlanacaktır (a.g.k., s. 8901).

1930 yılında, kapatılan genelevlerin kentte veya kırsalda yeniden açılmaması için Dahiliye Vekâleti tarafından bir talimatname hazırlanmıştır; çünkü zührevi hastalıklara engel olmak yerine arttırmakta olduğu düşünülmektedir (Cumhuriyet, 07.02.1930, s. 3). Dahiliye ve Sıhhiye Vekâletleri’nce hazırlanan talimatnamenin içeriğine göre, birbirine zührevi hastalık bulaştıran kadın ve erkeklere para ve hapis cezası istenmekte; ayrıca, fuhuş yapan ve yaptıranlara ağır cezaların verilmesi söz konusu edilmektedir (a.g.k., 11.02.1930, s. 2). Genelev yasağı ve fuhuş ile ilgili cezaların yanı sıra, fahişeliğin meslek olmaktan çıkarılması da talimatnamede yer almaktadır (a.g.k., 17.02.1930, s. 3). Cemiyeti Belediye’nin toplantısında fuhuş sonucu doğan çocukların da Darülâcezeeye alınmasına karar verilmiştir (a.g.k., 20.02.1930, s. 2). Fuhuş talimatnamesi Dahiliye Vekili’nce incelenmeye alınacağı ifade edilmiş (a.g.k., 18.03.1930, s. 3); fakat iki gün sonra hâlâ Vekile iletilmediği belirtilmiştir (a.g.k., 20.03.1930, s. 3). 1930 yılının Nisan ayının sonuna doğru talimatname incelenmeye alınmıştır (a.g.k., 29.04.1930, s. 2). Fuhuş talimatnamesinin içeriğinde olan diğer konular şu şekildedir; fuhuş yapanlar yabancı ise sınır dışı edilecekler; ayrıca barlarda sanatçı olarak çıkanlar fuhuş yaparsa yabancı olması durumunda sınır dışı, Türk olması durumunda meslekten men edilecekler; hizmetçiler fuhuş yapar ya da teşvik ederse men edilir; yaşı küçük olan kişiler asla genelevde bulunamaz; han, hamam ve apartmanlarda fuhuş yapıldığının tespiti durumunda bu mekânlar kapatılır; sokaklarda erkeklerin kadınları fuhuşa teşviki

yasaktır; fuhuşla mücadele konusunda görevini kötüye kullanan memurlar işten çıkarılırlar (a.g.k., 30.04.1930, s. 3; a.g.k., 01.05.1930, s. 3). Bu talimatname 3 Mayıs 1930'dan itibaren uygulamaya konulacağı bildirilmiştir (a.g.k., 02.05.1930, s. 2). Talimatname polis müdürleri arasında da uygulamaya koyulmadan önce tartışılmıştır (a.g.k., 05.05.1930, s. 4). Üç gün sonrasında da tüm polis merkezlerine talimatnamenin iletildiği ve uygulamaya geçtiği duyurulmuştur (a.g.k., 08.05.1930, s. 2). Bu doğrultuda, bar, gazino ve meyhanelere büyük levhalar asılmıştır; levhalarda mekânın saat kaçta kapanacağı, kaç kişinin içeriye alınacağı ve en yakın polis merkezinin telefonu gibi bilgiler yer almıştır (a.g.k., 17.06.1930, s. 3). Uygulamanın 2 ay içerisinde iyi sonuç verdiği; fahişe sayılarının azaldığı; önceden fahişelik yapanların başka işlerde çalışmaya başladığı ya da kendi memleketlerine gittiği görülmüştür (a.g.k., 20.07.1930, s. 3). 6 Kasım 1930'da içeriğinde fuhuşla mücadele konusu da bulunan yeni Hıfzıssıhha Kanunu uygulamaya başlanmıştır (a.g.k., 09.10.1930, s. 2). Yıl sonuna doğru yeni bir talimatnamenin hazırlandığı haberi yayılmıştır (a.g.k., 30.12.1930, s. 3). Zührevi hastalıklarla ilgili kararların uygulanmadığına dair söylentiler çıkmış; kararı uygulamakla mesul kurumlar tarafından açıklama yapılmış olsa da, bu konuda tartışmalar durulmamıştır (a.g.k., 15.04.1931, s. 3). Fuhuş talimatnamesi ile ilgili de bir tartışma yapılmış; gereken sonuçları vermediği konuşulmuştur (a.g.k., 19.10.1931, s. 3). Sıhhiye Vekâleti tarafından illere gönderilen kararda, fuhuş talimatnamesinde cezaların açık olmasına karşılık, fuhuş yaptığı veya zührevi hastalık taşıdığı iddiası ile bu kişilerin çeşitli bahanelerle civar illere gönderilmesinin yanlış olduğu ve vazgeçilmesi ifade edilmiştir (a.g.k., 04.03.1932, s. 3). Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey toplantıda fuhuş konusunda bu durumu daha sakin bir şekilde halletmek için çeşitli incelemeler yapıldığını ifade etmiştir (a.g.k., 06.12.1932, s. 1). Ertesi gün olan toplantıda Refik Şevket Bey genelevlerin açılması gerektiğini ifade etti ve bu fikre başka milletvekilleri de katıldıklarını belirttiler (a.g.k., 07.12.1932, s. 1).

2560 Sayılı 23 Kasım 1933 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Kararname *Fuhuşla ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıklarla mücadele Nizamnamesi*'ne ilişiktir (Resmi Gazete, 23 Kasım 1933, s. 3237). Nizamnamenin birinci kısmı teşkilat yapılanması ile ilgilidir (a.g.k.). Fuhuş ve zührevi hastalıklar ile mücadele komisyonu ve bu komisyona yardım heyeti kurulmuştur (a.g.k.). İkinci kısımda fuhuş mekânları ve çalışan kadınların tanım ve sınıflandırması yapılmıştır (a.g.k., s. 3238). Fuhuş mekânları

umumî evler, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evler olarak üçe ayrılmıştır (a.g.k., s. 3239). Üçüncü kısım genel kadınların tespit, muayene ve tedavileri, fuhuş yapan hasta kadınlara ve hasta kadınların fuhuş yapmasına izin verenlere uygulanacak cezalar, her bir fuhuş mekânının açılma koşulları ve aykırı durumlara verilecek cezalar ile ilgilidir (a.g.k.). Dördüncü kısım otel, lokanta, misafirhane, pansiyon, bar ve benzeri yerlerde çalışacaklar ile ilgili hüküm ve cezaları içerir (a.g.k., s. 3244). Beşinci kısım izinsiz fuhuş yapan, yaptıran kimseler ve izin verilmemiş mekânlara ilişkin hükümlerden oluşmaktadır (a.g.k.). Altıncı kısım muayenehaneler ile hastahaneler ve yedinci kısım da mali kararlar üzerinedir (a.g.k., s. 3245).

Ceza kanununun iki maddesinde değişikliğe gidilmesi düşünülmüştür (Cumhuriyet, 13.03.1933, s. 5). 435. Maddede yapılacak değişiklik şöyledir:

“Her kim 15 yaşını doldurmamış olan bir çocuğu kandırarak fuhşa teşvik eder ve bunun yolunu kolaylaştırırsa iki seneden eksik olmamak üzere hapis ve 100-500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir. Kandırma keyfiyeti çocuğun vasi ve kardeşleri tarafından yapılırsa mütecasir muvakkat ağır hapse konulur” (a.g.k.).

436. Maddede yapılması düşünülen değişiklik şu şekildedir:

“Her kim fuhuş zımında rızasile olsa bile henüz yirmi yaşını bitirmemiş olan bir bakiri veya bir kadını veya cebir ve şiddet ve tehdit veya nüfuz icrası veya hile ile 20 yaşını bitiren bir bakir veya kadını başkası için iğfal veya tedarik veya sevk veya bir yerden bir yere naklederse bir seneden 3 seneye kadar hapis cezasına mahkûm edilir” (a.g.k.).

Ceza kanununun iki maddesi ile ilgili gidilen değişiklik kararı ardından yeni bir fuhuş nizamnamesinin Haziran 1933’te hazır olacağı haberi çıkmıştır (a.g.k., 25.03.1933, s. 3). Yeni nizamnamenin içeriğinde zührevi hastalıklarla ilgili muayenelere dikkat edilmesi koşuluyla genelevlerin açılması meselesi yer almaktadır (a.g.k.). 1930 yılında gidilen genelev yasağı istenilen sonuçları vermemiş; bu nedenle yasaklama politikasından düzenleme politikasına 1933’te geçilmeye karar verilmiştir.

Kadınlar Birliği eski başkanı Nezihe Muhittin Hanım ve o dönemki başkanı Lâtife Bekir Hanım, fuhuşla mücadele için çalıştıklarını ve kadın polis ve zabıta sayısındaki artışın bu konuda olumlu sonuçlar vereceğini ifade etmişlerdir (a.g.k., 10.05.1933, s. 2).

1933 yılının ortalarına doğru yeni bir nizamname söz konusu edilmiştir (a.g.k., 31.08.1933, s. 1). Bu nizamnamenin içeriğine göre, tüm vilâyetlerde fuhuş komisyonu ve birer yardımcı heyeti olacak, bu komisyonlar hayır cemiyetleri ile temasta olacak, fuhuş yapan kadınlara öğüt vererek başka işlere yerleştirmeye çalışacak, fuhuş yapan kadınlar genelevlerde toplanabilirler, tek başlarına ev açabilirler; fakat bu evlere fuhuş yapıldığına dair bir etiket konulacaktır, fuhuş yapan kadınlar 18 yaş üstü olmak zorunda, frengili olanlara test yapılacak ve geçmemişse tecrit edilecekler, fuhuş yapılacak evleri (tek başına yapılacak) fuhuş komisyonları tescil edecektir, 20 yaşından küçükler ve öğrenciler bu evlere giremezler, gece yarısı bu evler kapanmak zorundadır, otel, pansiyon ve barlarda fuhuş yasaktır, yapılırsa ilk olarak 15 gün kapatma cezası, sonrasında tamamen kapatılacaktır, 18 yaşından küçük kadın ve erkekler barlara giremezler (a.g.k.), her genelevde sağlık ile ilgili öğütler içeren levhalar olmak zorunda, genelevlerde alkol ve kumar yasaktır, kapısında fener yanamaz ve buzlu cam konulacaktır, erkeklerden kimlik istenebilir, şüpheli olanlar muayeneye gönderilebilir (a.g.k., s. 4).

Büyük bir sorun teşkil eden fuhşun tamamen ortadan kaldırılamayacağı anlaşılmış olup en azından kontrol edilebilmesi yönünde yasalar daha önemli sayılmaya başlanmıştır (a.g.k., 04.10.1933, s. 2). Nizamnamenin uygulanması için kurulacak komisyonlar zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele komisyonu ile zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele komisyonlarına yardım heyeti adlarını taşımaktadır (a.g.k., 10.12.1933, s. 2). Özellikle fuhşun sıkı denetimi ile hastalıkların yayılmasının önüne geçilmek istenmektedir (a.g.k., 11.12.1933, s. 3). Mümkün olduğunca kadınların fuhuş yapmaması, gizli fuhşun önlenmesi ve muayenelerin kontrolü hedeflenmektedir (a.g.k.).

Resmi Gazete’de 2611 Sayılı 24 Ocak 1934 tarihli bir Kararname yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 24 Ocak 1934, s. 3405). Bu Kararname 1930 ve 1933 yıllarında yayımlanan kararların daha etkili uygulanmasına yöneliktir (a.g.k.). Fuhuş yapan kadınların neden bu işi yaptıkları konusunda araştırma yapılması kararı alınmıştır (a.g.k., s. 3406).

2703 Sayılı 17 Mayıs 1934 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Kararnamede *Fuhuşla ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevî hastalıklarla mücadele Nizamnamesi*’ne ek kararlar bildirilmiştir (Resmi Gazete, 17 Mayıs 1934, s. 3793). Bu kararlar sağlık, yardım heyetleri görevleri ve zabitanın görevleri (a.g.k., s. 3793-3796) hakkındadır.

2797 Sayılı 8 Eylül 1934 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Kararname ile *Fuhuşla ve fuhuş yüzünden bulaşan zührevî hastalıklarla mücadele Nizamnamesi*’nde değişiklik yapılmıştır (Resmi Gazete, 8 Eylül 1934, s. 4313). Yapılan değişikliğe göre 21 yaşın altındaki kadınlar fuhuş sektöründe çalışamaz; çalıştıran hakkında ceza uygulanır (a.g.k.).

Gizli fuhuşu engellemek için İstanbul’da oluşturulan fuhuş mıntıklarında bazı kuralların uygulanmasına karar verilmiştir (Cumhuriyet, 17.01.1934, s. 5). Bu kararlar, tüm fahişeler bu mıntıklarda çalışacak, haftada iki kere muayene olacaklar, hasta olanlar tedavi edilecek ve hastalığı nereden kapıldığı belirlenecek, tedaviyi aksatanlar mahkemeye sevk edilecekler, vesikasız fuhuş yapılamayacak, metres olmak isteyenler komisyondan izin alacaklar ve fahişeler komisyonun izni olmadan veya fuhuş bırakmadan şehir dışına çıkamayacakları yönündedir (a.g.k.).

Fuhuş yaptığı kesinleşen ve vesika verilecek kadınların tespiti konusunda çok dikkatli olunması ve titiz çalışılması gerektiği kararına varılmıştır (a.g.k., 26.01.1934, s. 3). Çalışmak istemeyen fuhuş bırakmak isteyen kadınlar için de bir dulhane açılması gündeme gelmiştir (a.g.k., 15.05.1934, s. 2). Askerlerin fahişelerle evlenmeleri yasaklanmış; bunu bilerek yapanlar ya da bu bağı devam ettirenler meslekten ihraç edilmeye karar verilmiştir (a.g.k., 18.05.1934, s. 3).

CHP’nin kurultayında fuhuş ile ilgili cezaların arttırılmasından yana yapılan çok fazla konuşma olmuştur (a.g.k., 19.11.1947, s. 4). Birleşmiş Milletler Sosyal Konseyi’nin aldığı karara göre, bir kadının kendi bedenini satmasına izin verilemez ve bu nedenle genelevlerin kapatılması gerekmektedir (a.g.k., 07.07.1949, s. 2). Türkiye’de de bu karar uygulamaya başlanacaktır (a.g.k.). Bu durumda esas tartışma konusu gizli fuhuş ve zührevi hastalıkların nasıl önleneceği meselesidir (a.g.k.).

4.2.3. Düzenlemenin Özgürlük Dönemi

1950’li yıllarda yoğun göç nedeniyle fuhuşta artış görülmüş; bu nedenle 50’li ve 60’lı yıllarda genelevler ve fuhuş mekânı olarak kullanılan oteller zaman zaman kapatılmıştır (Toprak, 2016, s. 141). Hatta 1950 yılına ait bir haberde genelevlerin kapatılacağı ve fuhuşun yasaklanacağına dair ifadeler bulunmaktadır (Cumhuriyet, 25.08.1950, s. 2). Yasaklama ve tedbir nedenleri arasında ahlaki ve sağlık sorunları bulunmaktadır (a.g.k., 01.09.1950, s. 2). 1933 Yılındaki yasa düzenlemesinin günü karşılamadığı bu nedenle

de gizli fuhşun önüne geçilemediği düşünülmektedir (a.g.k., 28.12.1953, s. 5). 1961’de yeni bir tüzük yayınlanarak fuhuş yapılabilecek yerler sınıflandırılmış ve derecelendirilmiştir (a.g.k., 20.04.1961, s. 1, 7).

Resmi Gazete’de yayımlanan 10786 sayılı 19 Nisan 1961 tarihli *Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü* on üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım teşkilat yapısını yani Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonları ile Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonlarına Yardım Kurulları’nın görev ve sorumlulukları üzerindedir (Resmi Gazete, 19 Nisan 1961, s. 1525-1528). İkinci kısımda genel kadın ve fuhuş mekânlarının (genelev, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evler) tanımları bulunmaktadır (a.g.k., s. 1528). Bu kısım daha önceki tüzük ile aynıdır. Türkiye’de sadece kadın genelevleri bulunmaktadır; fakat fuhuş yapan sadece kadınlar değildir. Ancak yasada üretilen dil ve dayatılan görüş fuhşun kadına özgü olduğu durumudur. Üçüncü kısımda genel kadınların tespit ve tescil edilmesi ile muayene ve tedavileri üzerinedir (a.g.k., s. 1529-1533). Dördüncü kısım genelevlerin açılma şartları (a.g.k., s. 1533-1536), beşinci kısım birleşme yerlerinin açılma şartları (a.g.k., s. 1536-1537), altıncı kısım tek başına fuhuş yapılan evlerin açılma şartları (a.g.k., s. 1537), yedinci kısım fuhuş mekânlarına ilişkin genel hükümler (a.g.k., s. 1538-1540), sekizinci kısım otel, pansiyon, misafirhane ve benzeri yerler üzerine (a.g.k., s. 1541), dokuzuncu kısım cezalar ile ilgili (a.g.k., s. 1541-1542), onuncu kısım sosyal yardım (a.g.k., s. 1542-1543), on birinci kısım zührevi muayene evleri ve hastaneler (a.g.k., s. 1543), on ikinci kısım mali hükümleri içerir (a.g.k., s. 1544) ve on üçüncü kısımda da son olarak ayrılmış hükümler bulunmaktadır (a.g.k., s. 1545). Bu tüzükte genel kadınların sadece yaş ve sağlık durumları üzerinden çalışma koşulları belirtilmemiştir; buna ek olarak medeni durumu evli kadınların da çalıştırılması yasaklanmıştır (a.g.k.).

14452 Sayılı 18 Şubat 1973 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Kararname 10786 sayılı 19 Nisan 1961 tarihli *Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü* ilişkin bazı değişiklikler hakkındadır (Resmi Gazete, 18 Şubat 1973, s. 4).

1974 Yılında Sosyal Sigortalar Kurumu genelevde çalışan kadınların sözleşme ile çalışmadıkları için sigortalı olamayacaklarını ifade eder (Tunçomağ, tarihsiz, s. 712).

1978’de ise, genelev kadınları sigorta kapsamına alınıp onları çalıştıranlar da işveren konumunda kabul edilirler (a.g.k.).

Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda 1961 Anayasası’ndaki fuhuş meselesi detaylı tanım ve ifadeleri ile 1978 yılında verilen sigorta kararı da seks işçileri için yapılmış en özgürlükçü düzenlemelerdir. 1930’un fuhuş konusunda alınan kararları Osmanlı’da alınan kararlardan çok daha ahlâkçıdır. Hatta Geç Osmanlı’nın düzenlemeleri liberaldir. 1961 Anayasası sonrası ahlakçı tavır kırılmıştır. 1961 düzenlemeleri 1915 düzenlemelerini hatırlatmaktadır. Fakat 12 Eylül sonrası yapılan uygulamalar ve AKP iktidar dönemi ile ahlakçı bakış açısı çok daha sert bir biçimde geri dönmüş; düzenleme adı altında çeşitli yasaklar uygulanmaya başlanmıştır. Temizlik operasyonu 12 Eylül ile başlayıp günümüze kadar şekil değiştirerek devam etmiştir. Özellikle de eşcinsel ve trans kimliklerin görünür olması ile bu temizlik operasyonu devreye girmiştir. Genelev kapatmalar ve pandemi ile de şiddet şekil değiştirerek devam etmiştir.

4.2.4. Düzenleme Adı Altında Yasakçı Uygulamalar

1981 yılında Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü yayınlanmıştır (Toprak, 2016, s. 141). Bu tüzüğün ardından genelevler peşi sıra kapatılır ve genelevde çalışan kadınlar sokağa dökülmeye başlar (a.g.k.). Bu durum bir açık pazar yaratır; sabit fuhuş mekânları ya da gizli fuhuş mekânlarının yerini gezginci hayat kadınları ve telekızlar almaya başlar (a.g.k.). Bu durum yasakçı politika ile fuhuş mekânlarının dönüştüğü ve hatta özellikle gizli ya da illegal formların türediğinin en önemli kanıtlarından biridir diyebiliriz.

Türk Ceza Kanunu’nda seks işçiliği bir suç olarak tanımlanmamıştır; fakat teşhircilik ve müstehcenlik suç kapsamındadır ve bu maddeler seks işçilerini hedef göstermektedir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2017, s. 49). Fuhşa teşvik etmek, fuhşa aracılık etmek, fuhuş için yer tahsis etmek ve tüm bunların olmasını kolaylaştırmak Türk Ceza Kanunu’na suç kapsamındadır (a.g.k.). Seks işçiliğinin reklamı da suç olarak tanımlanmıştır (a.g.k., s. 50). TCK’nun 438. maddesi Anayasa’nın bazı maddeleri ile çelişmesine ve yoğun eleştiri almasına rağmen, tecavüze uğrayan kişi eğer seks işçisi ise cezada da indirimle gitmeyi ön görmektedir (Cumhuriyet, 18.01.1990, s. 15; 19.01.1990, s. 2; 31.01.1990, s. 15; 17.02.1990, s. 2). 2001 yılında ise, fuhuş ve fuhuş ile ilgili suçlar da DGM’ye

devredilmiştir (a.g.k., 23.08.2001, s. 4). 2006 Yılında ise, fuhuş terör suçları kapsamında sayılmıştır (a.g.k., 19.04.2006, s. 4). Sokaklara atılan fuhuş kartları da TCK'nun müstehcenlik ve fuhuş suçları ile ilgili maddelerinde değerlendirmeye alınmaya başlamıştır (a.g.k., 19.11.2012, s. 3). Bu da göstermektedir ki, fuhuş ile ilgili getirilen değişiklikler giderek seks işçileri üzerindeki polis baskısı ve şiddeti hukuk eliyle arttırılmıştır. Net olmayan muğlak tanımlar polise kurallarda bazı açıklar sağlamaktadır diyebiliriz. Bu açıklar keyfi davranma hakkına yol açmaktadır.

2000'lerin başında tüzükteki fuhuş tanımı “kadın” üzerinden değil “kişi” üzerinden yapılmış ve yasada erkek ve trans seks işçileri de tanınmıştır (a.g.k., 27.08.2001, s. 1). Buna ek olarak tüzük Avrupa standardına yükseltilmeye çalışılmıştır. Prezervatif kullanım zorunluluğu, jinekolojik ve ürolojik muayene yanında anal muayene zorunluluğu da eklenmiş ve ayrıca genelev patronlarının sekiz yıllık zorunlu temel eğitimi tamamlamış olması gerekliliği de getirilmiştir (a.g.k.). Gizli fuhuş yapanlar ve fuhuşa teşvik ve aracılık eden yabancılar ülkenin güvenliğine, toplumun ahlakına ve sağlığına karşı tehdit edici birer unsur olarak tanımlandı (a.g.k., s. 8). Randevuevleri için apartmanda ikamet edenlerin noterden onaylı izin belgesi zorunluluğu ve fuhuş yapılan yerlerin resmi kurum ve ibadethanelerden 200 metre uzakta olması gerektiği yönünde kararlar alınmıştır (a.g.k.). Her ilde ve gereken ilçelerde “Fuhuşun Kontrolü ve Fuhuşla Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Komisyonları” kurulacak; genelev müstakil yapı olmalı ve her odasında duş ve tuvalet olmalı; genelev patronu ve müdürü 30 yaşını doldurmuş ve ilköğretim mezunu olmalı; prezervatif bulundurmak, kullanmak ve ücretsiz vermek zorunludur ve bunun levhası da asılmalıdır; genelevde çalışacak kadınlar ilköğretim mezunu olmalıdır; bir iş sözleşmesi ile genelevde çalışanlar sosyal sigortalara bağlı olacaklar ve bu şekilde hakları korunacaktır (a.g.k., 22.11.2002, s. 3). Komisyon çucukları fuhuşa itenlere 10 yıla kadar hapis isteminde bulunmuştur (a.g.k., 27.02.2004, s. 3). Fakat fuhuş ile ilgili alınan en ilginç karar tanımda yapılan son değişikliktir. “Buna göre fuhuş ‘Kazanç amacıyla, bir kimsenin, vücudu üzerinde başkalarının cinsel davranışlarda bulunmasına katlanmasıdır’ diye tanımlandı” (a.g.k.).

Ankara Ticaret Odası'nın raporuna göre, ülke genelinde fuhuş yapan kadınların sayısı 100bine yaklaşmakta; üç büyük kentte geneleve girmek için bekleyen kadınların ise yaklaşık 30bini bulunduğu ve 56 genelevde çalışan 3bin kadına karşılık tescilli 15 bin kadın seks işçisi ve vesikasız çalışan sayısız kadın olduğu belirtilmiştir (a.g.k.,

19.07.2004, s. 7). İstanbul’da 500 çocuk seks işçisi olduğu ve fuhşa başlama yaşının 15’e hatta 12’ye kadar indiği ifade edilmektedir (a.g.k.). Genelev sayısı ve seks işçilerinin sayısı İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası’nın (İSMMMOM) 2010 tarihli raporunda da aynı şekilde yer almaktadır (a.g.k., 01.08.2011, s. 13).

2005 yürürlük tarihli 5326 No’lu Kabahatler Kanunu ve 1983 yürürlük tarihli 2918 No’lu Karayolları Trafik Kanunu ile idare kendi açısından potansiyel suçlu olanları bastırmak için idari para cezası önlemini almaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2014c, s. 12). Fuhuş suç olarak tanımlanmadığı halde Kabahatler Kanunu uyarınca trafik polisi tarafından alkollü araç kullanımı ve ruhsatsız araç kullanımı için ceza kestiği makbuzlar ile translara da aynı şekilde ceza kesilmektedir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2014d, s. 41, 42). Polisin kestiği para cezalarına ek olarak, polisin yaptığı baskınlar, alıkoyma veya tutuklamalar ile aynı şekilde müşterilerin de bu uygulamalara maruz kalması ile seks işçileri çalıştıkları bölgeleri değiştirmek zorunda kalmaktadırlar (SWAN, 2015, s. 23). Bu uygulama yolda bekleyen bir kişiye “fuhuş için bekliyorsun” diyerek keyfi ceza kesme hakkı verdiği için kadın ve trans seks işçilerine yönelik bir “cadı avı” olarak nitelendirilmiştir (Cumhuriyet, 30.06.2007, s. 4). Bu cezalar bazen evin önünde, markette yolda durdurup kestikleri cezalardır (a.g.k., 03.10.2009, s. 2). Polis keyfi davranma hakkı elde etmiş, böylece yasa koruyucu değil yasa yapıcı gibi hareket etmeye başlamıştır denilebilir.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu fuhuş mekânlarına yönelik açma, kapama ya da geçici süre men etme yetkisi; Açılması İzne Bağlı Yerlere Uygulanacak İşlemler Hakkında Yönetmelik gece kulübü, bar, pavyon gibi eğlence mekânlarında çalışan seks işçilerinin sağlık raporu olması zorunluluğu ve bu mekânlarda mevzuata aykırılık olup olmadığı ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2017, s. 51). İl Özel İdaresi Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu ve İmar Kanunu seks işçiliği yapılan mekânları düzenleyen, ruhsatlandıran ve denetleyen uygulamaları içermektedir (a.g.k., s. 52).

Parlamentoda gençlerin flört etme ve cinsel özgürlük konusundaki tavırlarının karşılığında Polis Yasası’nın toplumdaki bu ahlaki çöküntüyü yok edeceği düşünülmektedir (Cumhuriyet, 21.09.1985, s. 7). Buna karşılık, Polis Yasası’nın masum duygular karşısında içinde bulunulan çağ için bir yüz karası olduğunu vurgulayanlar da bulunmaktadır (a.g.k.).

İzmir'in 140 hanelik Dibekdere Köyü'nde 18 yaş altı seks işçileri bulunduğuna yönelik haberlerden (a.g.k., 10.12.1985, s. 8), cinsellik, müstehcenlik ve komünal yaşam ile ilgili haberlerden İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'un rahatsız olduğu duyulmuştur (a.g.k., 12.12.1985, s. 7). Bu anlamda, Akbulut bir fuhuş raporu, komünal yaşam incelemesi ve bir dizi önlem alınmasını istemiştir (a.g.k.).

Fuhuş yapan kadınlar sığınmaevlerinde ayrıma maruz kalmışlar; fuhşa teşvik ederler gerekçesi ile odalarının farklı bölümlere alınması yönünde kararlar çıkmıştır (a.g.k., 16.12.2011, s. 3). Bu duruma kadın derneklerinden tecrit ve ötekileştirme uygulaması olduğu yönünde itirazlar yükselmiştir (a.g.k.).

“Eski Genelev Kadınıyım (Modern Köle), Tüm Hayatsız Kadınlar İçin, Tüm Ezilen, Hor Görülen Şiddet Mağduru Kadınlar İçin İstanbul Bağımsız Milletvekili Adayıyım” slogan ile Ayşe Tükrükçü 2007 genel seçimi İstanbul 2. bölgeden bağımsız adaylığını duyurmuştur (Dalyanoğlu ve Kutluata, 2008, s. 69). Yasada belirtilenlerin aslında uygulamada görülmediğini belirtmektedir. Örneğin zoraki çalıştırma ve borçlandırma yasak olduğu halde devam etmekte; sigorta eksik yatırılmaktadır (a.g.k., s. 73). Genelevden çıkmak ve vesikayı iptal ettrirmek pek de mümkün değildir (a.g.k., s. 74, 75).

Ayşe Tükrükçü ve Saliha Ermez aldıkları oylar ile milletveki seçilemeseler de, emekli genelev kadınları olarak adaylıklarını koyduklarında fuhuş sektörünün acımasızlığını duyurabildiler (Zengin, 2008, s. 59). Fakat bu girişim yeterli gelmedi ve bu alan yine sessizliğe gömüldü (a.g.k., s. 60). Bu alanın görünmezliği yasadaki durum ile de ilgilidir. Çünkü Türkiye'deki yasaya göre kayıtlı seks işçisi olarak sadece kadınlar çalışabilmektedir; fakat gerçek bundan çok daha fazlasını ifade etmekte ve kayıt dışı kadın, erkek ve trans kadın seks işçileri de çalışmaktadır (Zengin, 2011, s. 165).

Seks işçilerinin talep ettikleri hakları şu şekilde sıralayabiliriz; örgütlenme ve dernekleşme, yasa tarafından korunma, şiddete maruz kalmama, ayrımcılığa maruz kalmama, mahremiyet ve keyfi müdahalelere maruz kalmama, sağlık, hareket özgürlüğü ve göç etme ile çalışma ve özgürce işini seçme (Kırmızı Şemsiye Derneği ve NSW, 2015e). Başka bir ifade ile hak temelli bir yaklaşım ile seks işçilerinin de insan hakları kapsamına alınması gerekmektedir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2014a, s. 18). Seks işçiliği bir meslek olarak diğer işçilik biçimlerinin sahip olduğu haklara sahip olması

gerekmektedir (Kırmızı Şemsiye Derneği, 2016, s. 70). Mevzuatlar görünürde “düzenleme” fuhuş politikasına uygun şekilde hazırlanmış olsa da, uygulamalar yasaklama ve suçlama temelinde ilerlemektedir (a.g.k.). AKP iktidara geldikten sonra, genelevleri kapatmış; kalan 45 genelevde 1500 çalışan kadın bulunmaktadır (Cumhuriyet, 31.07.2014, s. 18). Bu durum AKP’nin muhafazakârlık adı altında fuhuşu yer altına ittiğinin göstergesi gibidir (a.g.k.).

Seks işçileri için kurulan dernekler de bulunmaktadır. Günümüzde hâlâ faaliyet gösteren Ankara merkezli iki tane dernek bulunmaktadır. Bunlar Kırmızı Şemsiye ve Pembe Hayat dernekleridir. Fakat ilk çalışmalar çok daha önce başlamıştır. İzmir’de genelev patronu olan Aysel Fırmalı Atmaca 1995’te İçişleri Bakanlığı’ndan “Hayat Kadınlarını, Eşcinselleri Koruma, Yardımlaşma ve İslahı Teşvik Derneği” için izin almayı başarmıştır (a.g.k., 01.08.1995, s. 18). İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ve AIDS Savaşım Derneği’nin birlikte yürüttüğü “Seks İşçilerinin Güvenli Cinsel Davranışlarının Desteklenmesi Yoluyla HIV/AIDS ve CYBE’lerin Önlenmesi” adlı proje seks işçilerinin dışlanması engellemek ve sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırma amacı gütmektedir (a.g.k., 21.08.2005, s. 2). İstanbul Dolapdere’de açılan trans sığınma evi yaşlı, hasta ve can güvenliği sorunu yaşayan trans bireyleri ağırlıyor (a.g.k., 14.07.2014, s. 18). En çok şikâyet ettikleri konu ise devletin kendilerine sırt çevirmiş olmasıdır (a.g.k.).

1981’de başlayan genelev kapatma meselesi 2014 yılında da tekrar etmiş ve pandemi süreci ile açık genelev kalmamıştır. 12 Eylül sonrası eşcinsel ve translara yönelik temizlik operasyonu AKP iktidarı ile daha da şiddetlenmiş polis keyfi uygulamalara yönelmiştir. Yasaklar ile genelevlerin kapatılması fuhuş sokağa itmiş ve böylece mekânını dönüştürmüştür. Fuhuş politikaları fuhuş mekânlarını değiştirip dönüştüren önemli etkenlerden biridir. Bunun yanı sıra getirilen yasaklar ve yapılan keyfi uygulamalar LGBTİ+ bireylere ve seks işçilerine yönelik var olan toplumsal damgayı hukuk yoluyla pekiştirmiş böylece *structural stigma* ile *public stigma* güçlendirilmiştir. Hakim toplumsal yapılar, kurumsal yapılar, toplum ve birey etkenleri ile oluşan toplumsal, bireysel, yapısal ve çağrışımsal stigmalar mekândaki karşılığını pozitif kamp olgusu üzerinden okuyabiliriz. Pozitif kamplardan olan fuhuş mekânları aynı zamanda fuhuş stigmatının tezahürlerini ve fuhuş stigmalarına direnç stratejilerini

yansıtmaktadır. İstanbul'un fuhuş mekânlarını gelişim ve dönüşümü tarihsel süreç içerisinde analiz edilecektir.

4.3. Fuhşun Mekâna Yansıması

İstanbul'un fuhuş mekânları 16. yüzyıldan 20. yüzyıl başına Galata, Pera, Beyoğlu, Aksaray, Üsküdar, Kadıköy ve Moda semtlerinde görünür şekilde konumlanmıştır (Wyers, 2012, s. 147, 148, 150).

Osmanlı ve Cumhuriyet İstanbul'unun fuhuş tarihi açısından zaman zaman yasaklayıcı zaman zaman da düzenleyici uygulamalarının yanı sıra ortak olan başka bir özelliği de fuhuş mekânlarının sınıflandırılması konusundadır. Fuhuş mekânlarının sınıflandırılmasında fiziksel koşullar temel alınmaktadır (Toprak, 2019, s. 321). 1915 Sonrası fuhuş mekânlarında fiziksel koşullara göre yapılan sınıflandırma şöyledir:

“Fuhuş mahallerinin bulundukları kasabaya, muhite ve sınıflarına göre mıntikalar belirlenecek ve umumhaneler dört sınıfa, pansiyonlar iki sınıfa ayrılacaktı. Buluşma yerleri sınıflara ayrılmıyordu. İstanbul'da birinci ve ikinci sınıflar için aynı, üçüncü ve dördüncü sınıflar için farklı mahallerde ayrılacak olan sokaklarda her ikisi bir mevkide olmak üzere mıntikalar tahsis olunacaktı. Pansiyonların sınıflara ayrılması noktasında ise içinde bulunan eşyalar ve banyoları kontrol edilecek, ev sahibinin durumu ve kimliği de dikkate alınacaktı. Bundan sonra pansiyonun tabii olacağı sınıfın belirlenmesi meselesi Polis Müdürlüğü'nün takdirine bırakılmıştı. Birinci sınıf umumhanelerde ve pansiyonlarda müşterilerin ve hayat kadınlarının dinlenmeleri için bir salon, bir muayenehane odası ve birkaç tane banyo bulunması gerekiyordu. İkinci sınıf umumhanelerde hayat kadınlarının hanede muayene edildiği takdirde, bir muayenehane odası ve en az bir banyo bulundurulması zorunluydu” (Yakut ve Yetkin, 2011, s. 286; Yetkin, 2011, s. 35).

Ayrıca sınıflandırılan genelevlerde çalışan kadınlar çalıştığı genelevin kategorisine göre devlete her ay vergi ödemiş ve bu vergilerden kadınların muayene ve tedavi giderleri karşılanmıştır (Toprak, 1994, s. 7, 8). Fiziksel koşulların yanı sıra, fuhuş mekânları dine göre de ayrılmaktadır. Galata ve Pera'da yer alan genelevler Hristiyan ve Yahudilere, Üsküdar ve Kadıköy'de yer alan genelevler ise, Müslümanlara aittir (Özer, 2003, s. 256). Dönemin genelevleri ücretlerine ve sözde güzelliklerine göre Galata ve Pera arasında bölünmüştür (Fuhrmann, 2010, s. 160; Fuhrmann, 2009, s. 178). 1918 Sonrası ruhsatlı genelevlerin denetimini alan Fransızlar subay ve er genelevlerini ayırmışlardır (King, 2016, s. 142). Başka bir deyişle, fuhuş mekânlarının sınıflandırılmasında rütbeler de devreye girmiştir. Kasımpaşa'da bulunan genelevlere yoksullar, Şişli'de bulunan genelevlere ise zenginler gitmektedir (Schick, 2009, s. 3).

Tüzüklerde fuhuş mekânları genelev, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evler olarak üçe ayrılmıştır. Fakat illegal olarak çalışılan mekânlar da mevcuttur. Bu nedenle genelev öncesi, ilk yasal genelevler ve çeşitlenen fuhuş mekânları olarak üç farklı temada fuhuş mekânlarını inceleyeceğiz.

4.3.1. Osmanlı'da Genelev Öncesi Paravan Fuhuş Mekânları

Tarihi bu kadar eskilere dayanmasına rağmen Osmanlı'da fuhuş 16. yüzyılda karşımıza çıkmaktadır; 16. yüzyıl öncesine dair belge bulunmamaktadır (Bardakçı, 2009, s. 190). Osmanlı'da kutsal fuhuş görülmez; din dışı fuhuş hem illegal hem de legal formları ile görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda fuhuş hem bir sağlık sorunu hem de bir suç olarak (Yıldız, 2015, s. 574, 579) görülmüştür. 16. ve 19. Yüzyıllar arası Osmanlı'da fuhuş yaygın olmakla beraber genelevler görülmediğinden yasal değildir; gizli fuhuş olarak adlandırılmaktadır (Koçu, 1971, s. 5855). 19. Yüzyıldan itibaren yasallaşır. 16. Yüzyıla dair önemli bilgilerden biri de gizli fuhuşun yapıldığı bir batakhânenin işletilmiş olmasıdır (a.g.k.). İstanbul'un fuhuş ve fuhuş mekânları konusunda önemli olmasının nedenleri:

- 1- İstanbul dünyanın en büyük şehirlerinden biri,
- 2- Her zaman yoğun bir nüfusa sahip bir yerleşim yeri,
- 3- Başkent olarak kullanılmış,
- 4- Askeri üs ve
- 5- Liman kenti oluşu (Sabev, 2016, s. 624).

1565 yılına ait belgelere göre İstanbul'un ilk fahişeleri, Arap Fatı, Giritli Narin, Atlıases Kamer, Kirteli Nefise ve Balatlı Ayni'dir (Bardakçı, 2009, s. 190). Yine bu yıllara dair bilgiler mahalle ihbarları, baskınlar, hapsedilen fahişelere yönelik bilgiler de içermektedir (a.g.k.). Fahişeleri konu edinen ilk ferman ise, II. Selim'e aittir (a.g.k.). Fuhuş mekânları olarak bu dönemlerde çamaşırhaneler, kaymakçı dükkânları ve esir pazarları kullanılmıştır (a.g.k., s. 191; Koçu, 1971, s. 3697; Koçu, 1971, s. 5459; Koçu, 1961, s. 2406). Bu nedenle, kadınların çamaşır yıkaması ve kaymakçı dükkânlarına girmeleri yasaklanmıştır; ama yine de fuhuş önlenememiştir (Bardakçı, 2009, s. 191). Verilen sürgün ve hapis cezalarına ek olarak, ilk defa 1680 yılında recm cezası da görülmektedir (a.g.k., s. 192).

Evliya Çelebi İstanbul Kalesi dışında kalan hamamlardan Ortaköy Hamamı'nın fahişelere tahsis edildiğini bildirir (2008a, s. 289). Hem verilen cezaların hem de koyulan yasakların yanı sıra bu uygulama da kent içinde fahişelerin hareketlerinin ve mekânsal kullanımlarının düzenlendiğini göstermektedir. Evliya Çelebi'nin 17. yüzyıla ait bize aktardığı en çarpıcı bilgi Veziriazam Lütü Paşa'ya dairdir. Paşa “padişah divanında bir fahişenin fercini oyup siyaset etmişti” demektedir (a.g.k., s. 124). Bu tip ağır cezalara karşılık cinsellik meselesi Osmanlı'da olabildiğince renkli bir görünüme sahiptir. Örneğin, 18. Yüzyılda Lale Devri'nde görülen gösterişli saray yaşantısı cinsel hayata da yansımıştır; pornografik minyatürler de söz konusudur (Sabev, 2016, s. 629, 630). Bu durum o dönemde fuhşa karşı daha fazla tedbir alınmaya başlanmasına neden olmuştur (a.g.k., s. 632). Tedbirler şöyle sıralanabilir:

1. Meyhanelerin kapatılması,
2. Kerhanelerin araştırılıp sahiplerinin cezalandırılması,
3. Ahlâksız davranışlarla şüphe yaratan hamamların tespit edilip edepsiz delikanlılardan tahliye olunmaları,
4. Fahişe kadınların defolunmaları konusunda uyarmıştır (a.g.k., s. 632, 633) ve
5. Yaklaşık onbeş fahişe kentin nüfus yoğunluğu olan bölgelerinde asılarak idam edilmişlerdir (Koçu, 1971, s. 5479, 5480).

Bu tedbirler göstermektedir ki, fuhuş genelev öncesinde İstanbul'da yaygındır. Bunun yanı sıra, meyhanelerin kapatılması ve hamamların devredilmesi buraların da fuhuş mekânı olarak kullanıldığının işaretidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda fuhuş mekânı olarak kullanılan diğer yerleri şöyle listeleyebiliriz:

1. Bekâr odaları (Koçu, 1971, s. 5855; Koçu, 1961, s. 2408),
2. İstanbul surları harabelerinin içindeki inler ve kovuklar,
3. Camii ve mescid avlularındaki ayak yolları,
4. Yakın geçmişteki yangın yerlerinde bulunan harabeler,
5. Sahiplerinin para karşılığında kullanımına izin verdiği bostan ve çiçek bahçeleri,
6. Kayıklar ve sandallar,
7. Yük vagonları,
8. Duvarsız ve bekçisiz mezarlıklar (Koçu, 1971, s. 5855, 5856).

Bunlara ek olarak “buluşma yerleri” denilen mekânlar da bulunmaktadır. Fakat bu buluşma yerleri masum aşk için olanlar ve fuhuş için olanlar diye ikiye ayrılmaktadır (Koçu, 1963, s. 3129). Fuhşun gizli olarak yapıldığı bu dönemde fahişelerin kılık değiştirdiği bilinmektedir (Koçu, 2004, s. 75). 1596 Yılında bir imam genç ve güzel karısının bir Yeniçeri tarafından kaçırıldığını söyler ve dava açar (a.g.k.). Adamın şikayeti üzerine arama başlar ve Üsküdar’da bir kahvehanede Yeniçeri ile kadın oğlan kılığında yakalanmışlardır (a.g.k.). Fahişe boğularak öldürülür; fakat Yeniçeri için daha ağır bir ceza uygulanmıştır; çünkü Yeniçerilere evlenmek yasaktır (a.g.k., s. 75, 76). Yeniçeri Tophane Meydanı’nda soyulur, ayak ve dizleri kırılır, belden aşağısı yağlı paçavralar ile sarılıp havan topuna oturtulup top ateşlenmiştir (a.g.k., s. 76).

III. Mehmet döneminde Galata’daki İngiliz Elçiliği’nde katil, sarhoş, fahişe ve kumarbaz kişilerin toplandığı; hatta bir dönem tam 17 fahişenin elçilikte yaşadığı; fakat elçinin tüm fahişeleri boğdurup sonrasında kendi gözdesi ile yaşamaya devam ettiği rivayet edilmektedir (Cezar, 1959, s. 1695). Bu hatıradan anlaşıldığı üzere, yasal genelevler öncesinde fuhuş için kullanılan paravan mekânlardan biri de Elçilik gibi kurumsal binalardır.

Evliya Çelebi, 212 deyyus, 300 pezevenk, 500 gidi ve 500 düşkün ahlâksız genç (hîzân-ı dilberân) olduğunu bildirmektedir (Evliya Çelebi, 2008b, s. 477). Ahlâksız gençlerden kasıt Babulluk’ta, Kalatyono’da, Finde’de, Kumkapı’da, San Pavla’da, Meydancık’ta, Kiliseardı’nda, Tatavla’da ve çeşitli yerlerde fuhuş yapanlardır (a.g.k., s. 477, 478).

Sultan III. Selim zamanında, sur dışında Hristiyanlar için birkaç tane meyhane ve fuhuş mekânı bırakılıp geriye kalan tüm meyhane ve fuhuş mekânları kapatılmış ve bu meskenlerde çalışan kadınlar asılmıştır (Cezar, 1971, s. 2720). III. Selim’in uygulamasından bellidir ki, fuhuş gayri Müslimlere fuhuş mekânı kent dışında olmak şartı ile serbest; fakat Müslümanlara tamamen yasak sayılmaktadır.

Osmanlı’nın fuhuş konusunda önemli bir diğer parçasını da erkek fahişeler oluşturmaktadır. (Sariyannis, 2008, s. 61). Erkek fahişelerin kullandığı en önemli fuhuş mekânı hamamlardır (a.g.k.). Belgin Çelik’e göre, Osmanlı’da trans seks işçilerinin hepsi kayıt altına alınmıştır (Pembe Hayat Derneği, 13 Şubat 2021). Andon’un Yeri’nde (İstanbul Sular İdaresi yakını) çalışan tüm translar kayıtlı idi (a.g.k.). Padişah sefere giderken hem translar hem de onları satan gavatlar da Padişahı uğurlardı (a.g.k.). Hiz

oğlanı Osmanlı'da erkekler ile birlikte olan kayıtlı/vesikalı erkek seks işçilerini ifade etmek için kullanılır (Bardakçı, 2004; Bardakçı, 2006; Altaylı ve Bardakçı, 2009). Gey seks işçileri (hiz oğlanı/hizan) bir meslek grubu olarak kabul edilir; esnaftan sayılır ve Padişahı uğurlayan gruplar arasında onlar da yer almışlardır; örneğin 17. yüzyılda 4. Murad'ı sefere uğurlayan askerlerin yanı sıra hiz oğlanları da resmi geçitte bulunmuşlardır (Bardakçı, 2006; Altaylı ve Bardakçı, 2009).

16. Yüzyıl ortasından 19. yüzyıl ortasına kadar fuhuş ve zina ayrımı henüz yapılmamış iken, gizli illegal fuhuş söz konusu olduğundan fuhuş mekânları olarak paravan mekânlar kullanılmıştır. İstanbul gibi önemli bir liman kentinde yasal genelevler olmamasına rağmen fuhuş yoğun şekilde gözlemlenmektedir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri konusunda günümüz AKP iktidarı düşünüldüğünde özellikle hoşgörülü bir tavır göze çarpmaktadır. Fakat verilen cezalar dönem dönem çok ağır olmuştur. Bu cezalar fahişelerin öldürülmesini, müşterilerin ise toplum içinde utanmaları ve toplumsal statülerinin sarsılmasına yöneliktir genellikle. Fakat 19. yüzyıl ortasına gelindiğinde tatmin, halk sağlığı ve toplumsal düzen için yasal genelev uygulamasına geçilmeye karar verilmiştir. Bu durum, dönemin modernleşme hareketlerine de uygun düşmektedir.

4.3.2. Geç Osmanlı'da İlk Yasal Genelevler

Gayrimüslimler 19. yüzyılda Osmanlı'nın Batı ile daha yoğun ilişkiler kurduğu dönemde kent içerisinde farklı hayat biçimleri yaratmışlardır (Akın, 2011, s. xi). Müslümanlar Fatih'te yoğunlaşırken, gayrimüslimler ise Galata ve Pera bölgelerinde yoğunlaşmıştır (a.g.k., s. 2). Dinsel farklılıklar üzerinden yaşanan bu mekânsal ayrışma ile gayrimüslimler üzerinde denetim kurulmaya çalışılmıştır (a.g.k.). Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Müslümanlar ile eşit haklara erişebilmişlerdir (a.g.k., s. 3). 1850'lerde yöneticilerin Batılı eğitime önem vermeleri hayat tarzlarına da yansımaya başlamıştır (a.g.k., s. 8). Bunun yanı sıra, 1861'de Müslüman kadınların uygun kıyafetler giymek koşuluyla haftanın belli günlerinde gezintiler yapmalarına izin verilmekte ve 1867'de Müslüman kadınların geceleri sadece araba ile dolaşması serbest bırakılmaktadır; aksi davranışlar cezalandırılmaktadır (a.g.k., s. 10, 11). Buna ek olarak, kadın ve erkeğin bir arada eğlenmeleri de uygun görülmemektedir (Ortaylı, 2019, s. 150). Bu ilişki biçimi günlük hayatta olduğu gibi kurumsal işlerde de kendini gösteriyordu; özellikle eğitimde kadın ve erkek bir arada değillerdi (a.g.k., s. 152).

Tanzimat Fermanı'nın kadına tanıdığı bazı ayrıcalıklar da bulunmaktaydı; kılık kıyafet konusunda kullanılan çarşafların daha şeffaf ya da kısa oluşu gibi (a.g.k., s. 158). 19. Yüzyılda İstanbul'daki gösterişçi zenginlik Mısır'dan gelmiştir (a.g.k., s. 161, 162). Bu sebeple İstanbul konaklarının döşemeleri ve mobilyaları değişmiş oldu (a.g.k., s. 159). Bu zenginlik ve gösteriş merakı zamanla sosyal hayata da yansımıştır.

İstanbul'un ahlakının Abdülmecid döneminde (19. yy) Mısırlı ve Avrupalı prenseslerin savurganlığı ile Tanzimat'ın da verdiği özgürlüklerle bozulduğu iddia edilmektedir (Bardakçı, 2009, s. 200). Sosyal ve düşünsel bu dönüşümlere ek olarak sağlık konusunda da bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda zührevi hastalıklar ilk olarak 1806-1829 Osmanlı-Rus Savaşları sonrasında işgale uğramış olan yerlerde görülmüştür (Özer, 2005, s. 266). 1853/1856 Kırım Savaşı ile 1877/1878 Osmanlı-Rus Savaşları ardından da salgın haline gelmiştir (a.g.k.). Frengi kültür ve bilim arası savaşta dönemin toplumlarının en önemli gerçeği olmuştur; utanç veren bir hastalık olarak günahkârlık göstergesi olarak düşünülmüştür (Toprak, 2016, s. 114; Toprak: 1987, s. 2). Bu dönemde frengi, göçler, savaşlar, teknolojik gelişmeler, kentleşme ve sanayileşme ile beraber hızlı bir şekilde yayılmıştır (a.g.k.; a.g.k., s. 1). 18. Yüzyıldan 20. yüzyıla, ahlâktan bilime uzanan yolda frengi neredeyse tüm dönemlerde modern tıpla ahlâki değerlerin birbirlerinin sınırlarını en çok ihlâl eden hastalığı olmuştur (a.g.k., s. 115; a.g.k., s. 2). Tıp ve ahlakın iç içe geçtiği bu dönem boyunca frengi ahlaki bir sorun olmuştur (Toprak, 1992, s. 9). Galata Limanı frenginin en çok kol gezdiği mekânlardan biridir; hem fuhuş mekânları hem de fareler bulaşıcı hastalıkların gemiler ile yayılmasına sebep olmuştur (Doğan, 2018, s. 339). Tophane ve Galata işgal kuvvetleri ve fuhuş mekânlarının oluşturduğu yoğunluk nedeniyle kolluk kuvvetlerinin de en çok mesai harcadığı meskendir (Doğan, 2012, s. 83). Osmanlı'da frengi 19. yüzyılda bir askerin (Silistre Süvari Alayı'ndan Hamiş) frengiye yakalandığı için ihraç ya da tedavi isteminde bulunduğu dilekçe ile arşiv kayıtlarına geçmiştir (Özekmekçi, 2012, s. 91). Frengi adı hastalığın Osmanlı'ya ait olmadığı batıdan geldiğini ifade etmek içindir (Şahin, 22 Eylül 2020). Buna ek olarak, sifiliz adının da İtalyan şair G. Fracastoro'nun yazdığı bir epik şiirin baş karakterinin isminden geldiği ileri sürülmektedir (Bardakçı, vd., 2009).

Fuhuş gizli bir biçimde yapıldığı dönemlerde sadece ahlaki bir sorun olarak görülmüştür; fakat, fuhşun yasallaşp genelevlerin açılması ile birlikte bu olgu tam

anlamıyla bir toplumsal sorun halini almıştır (King, 2016, s. 141). Savaş döneminde kaçakçılık, karaborsacılık ve dilencilik yapanların yanı sıra fahişelik yapmak zorunda kalan kadınlar fuhuş batağına düşmüş ve daha kötü durumda olarak görülmüştür (Doğan, 2015, s. 159).

Osmanlı'da genelevlerin ilk örnekleri Galata ve Pera'da 19. yüzyılın ikinci yarısında görülmektedir (Toprak, 2016, s. 131; Toprak, 1987, s. 36). Hükümet ve belediye tarafından sağlık kontrollerinin denetlenmesi uygun görülmüştür (a.g.k.; a.g.k.). Kırım savaşı sonrası yaşanan nüfus artışı ve zührevi hastalıkların salgın hale gelişi ile İstanbul'un ilk genelevleri denetim maksatlı açılmıştır (a.g.k.; a.g.k.). Osmanlı İmparatorluğu'nda fuhşun artış gösterme sebepleri:

- 1- Savaş,
- 2- Ekonomik sıkıntılar,
- 3- Kadınların eşlerini kaybetmeleri,
- 4- İstanbul'daki mülteci nüfusunda artış,
- 5- İstihdam problemi (Özer, 2005, s. 267) ve
- 6- Kadının özgürleşmesi ve kendisinin bir birey olduğunun farkına varması (Toprak, 2019, s. 312) olarak sıralanabilir.

Genelevlerde çalışan kadınların sağlık kontrolleri için bir hastane açılmasına karar verildi ve ilk mevzuat Altıncı Daire tarafından hazırlandı (Toprak, 2016, s. 132; Toprak, 1987, s. 36). Fakat bu denetim diğer bölgelerde uygulanmadığı için fuhuş serbest şekilde devam etti (a.g.k., s. 133; a.g.k.).

Osmanlı İmparatorluğu'nda fuhşun ikinci kez önemli oranda artış göstermesi Mütareke dönemine denk gelmektedir (Özer, 2005, s. 266). Bu dönemde işgal kuvvetleri sefahat hayatını İstanbul'a taşımıştır ve en çok para harcanan sefahat merkezi fuhuştur (a.g.k.). I.D.S. sonrası İstanbul'da eğlence hayatındaki bu yükselişin yanı sıra yoksulluk, alkol, kumar, kadın ticareti ve kokain de yaygınlaşmıştır (Toprak, 2016, s. 118; Toprak, 1987, s. 32). Mütareke döneminde hem işgal birlikleri hem de Ekim Devrimi sonrasında gelenler ile İstanbul'da etnik çeşitlilik zenginleşti (a.g.k.; a.g.k.). Bu nedenlerden dolayı fuhuş da yaygınlaşmıştır. 700.000 olan nüfusun yaklaşık 4500-5000 arası kişisi vesikalı ve vesikasız fuhuş ile geçimini sürdürmektedir (a.g.k., s. 118, 119; a.g.k., s. 33).

Vesikalı sayısının 2125 kadın olduğu tespit edilmiştir (Toprak, 1992, s. 75). Polis raporlarında da bu dönemde gelenlerin en çok Rus kadın sığınmacılar olduğu belirtilmiştir (Yüceer, tarihsiz, s. 111). Görüldüğü üzere Mütareke İstanbul'u siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri gelişmelerin çakıştığı bir mekânı ifade etmektedir (Baran, 2006, s. 125). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İkdam gazetesindeki yazılarında bu dönemden bahsederken, henüz tam bağımsızlığın elde edilmediği böyle bir durumda İstanbul halkının eğlence hayatına düşkünlüğünü ve fuhşun sıradanlaşmasını keskin bir dille eleştirmektedir (Bayram, 2019, s. 265).

Abanoz Sokağı İstanbul'un genelevlerinin olduğu sokaklardandır (Koçu, 1958, s. 6). Beyoğlu Yeniçarşı Caddesi'ndeki genelevler Mektebi Sultaniye'ye yakınlığından dolayı Abanoz'a taşınmıştır (Koçu, 1971, s. 7004). Galata'daki genelevler ve gizli fuhuş mekânları Kemeraltı Caddesi, Karaoğlan, Araboğlan ve Şeftali Sokakları, Zindanarlı Sokağı, Yüksek Kaldırım, Zürefâ Sokak, Horoz Sokağı ve Karaköy Hamamı arkası gibi meskenlerde bulunmaktadır (Koçu, 1971, s. 5894). Galata'nın otelleri de çoğu zaman fuhuş için kullanılmıştır (Koçu, 1971, s. 5919). Bugünkü anlamda ilk yerleşik genelev Abdülaziz döneminde görülür (Bardakçı, 2009, s. 202). Fuhuş dendiğinde, Edirnekapı, Aksaray ve Üsküdar da önemli meskenler arasındadır (a.g.k., s. 202, 203).

İstanbul'da 1920 yılında genelevlerin yer aldığı sokaklara dair başka bir kaynaktan aktarılan isimler ise, Pera'da Abanoz, Küçük Kasıcı, Kilid, Lale, Fıçıcı, Karnavula, Ziba, Küçük Ziba, Paşa Bakkal ve Ananik sokakları; Galata'da Zürefa, Beyzade, ŞerbetHane, Kara-Oğlan, Badem, Şeftali, Oğlak ve Bülbül sokakları; Üsküdar'da Bülbül Deresi; Kadıköy'de Rıza Paşa, Yel Değirmeni ve Moda olarak belirtilmiştir (Bali, tarihsiz, s. 12).

Pera'nın Grande Rue ana caddesi 19. yüzyıl ve sonrasında elçiliklerin bulunduğu bir mekândır (King, 2016, s. 17). Bu caddede elçiliklerin yanı sıra oteller, restoranlar ve genelevler de toplanmıştır; devlet görevlileri geceleri bu mekânlarda eğlenmişlerdir (a.g.k.). Pera halkı tarafından olumlu yönde karşılanan sur yıkım projesi 1865 yılında tamamlanması ile Galata modern bir görünüme kavuşmuş ve eski ahşap evler ile fahişelerden böylece kurtulunmuştur (Çelik, 1998, s. 58, 59). Günümüzde de devam eden "temizlik operasyonları"nın geçmişi görüldüğü gibi olabildiğince eskiye dayanmaktadır.

Genellikle genelevlerde gayrimüslim kadınların çalışmasına izin verilip, Müslüman kadının fahişe olarak çalışması yasaklanmışsa da (Zengin, 2016, s. 21) tespit edilebilen belgelerde durumun farklı olduğu görülmektedir. 1914 öncesi Müslüman kadınların fahişe olarak kaydedilmeleri yasak olmasına rağmen, gayri müslim fahişelerin yanında ve gayri müslimler tarafından çalıştırılmışlardır (Wyers, 2017, s. 93). Gözaltı ve tutuklamalar olmuş, ayrıca Müslüman ve gayri müslim fahişelerin farklı hastanelerde tedavi görmeleri gerektiği yönünde bir yönetmelik yayınlanmıştır (a.g.k.). Müslüman kadınların çalıştığı genelevlere işgal kuvvetleri askerlerinin girmeleri de yasaklanmıştır (a.g.k.). Böylece fuhuş mekânları ve fuhuş ile ilintili mekânların hepsi dine göre ayrılmıştır.

Cem Doğan *Osmanlı'da Cinselliğin Saklı Kıyısı* adlı çalışmasında (2019, s. 170-174) 1880'den 1922'ye kadar İstanbul'da işletilmiş olan randevu evlerinde çalışan kadınlar, hane sahipleri ya da kiracıları, müşterileri, fuhuş yapılan randevu evinin adresi, mekânın hangi tarihte fuhuş için kullanıldığı ve fuhuş yaptıran kişilerin dini inançları ile ilgili verileri bir tablo üzerinde belirtmiştir. Bu tabloya göre, 1880-1920 yılları arasında randevu evi olarak işletilen 34 mekân tespit edilmiştir (a.g.k.). Fahişe olarak çalışanlardan 11 kişinin adı bulunamamıştır; adı bilinenlerden 12 kişinin hem mekân sahibi olduğu hem de fahişelik yaptığı görülmüştür (a.g.k.). Mekân sahipleri ya da kiracılarının dini inançları bakımından yoğunluklu olarak Hristiyan (15 kişi) ve Müslüman (15 kişi) oldukları belgelenmiş; ayrıca Yahudi de (3 kişi) bulunmakta ve 1 kişinin de dini inancı tespit edilememiştir (a.g.k.). 7 Müslüman kadın hem mekân sahibi hem de çalışandır; böylece Müslüman kadınların 1880-1922 yılları arasında hem fuhuş yaptırdığı hem de fuhuş yaptığı görülmektedir (a.g.k.). Randevu evleri 1880-1922 yılları arasında Fatih, Beyoğlu, Adalar, Eyüp, Kadıköy ve Bakırköy ilçelerinde bulunmaktadır (a.g.k.).

1893 ile 1919 yılları arasında İstanbul'da fuhuş yapıldığı bilinen otellerin listesinin bulunduğu tabloda yer alan bilgiler arasında otellerin olduğu semtler, sokak ve mahalleler, otelin adı, otel sahibinin adı, çalışan fahişenin adı, gelen müşterinin adı, otel sahibinin uyuşu ve otelin açık olduğu yıllar yer almaktadır (a.g.k., s. 180, 181). Bu otellerin yoğun olarak bulunduğu semtler arasında Galata, Beyoğlu, Kadıköy ve Fatih'i sayabiliriz (a.g.k.). Bu anlamda fuhuş Osmanlı'da her yerde –hem Suriçi hem Surdışı– yaygın şekilde karşımıza çıkmaktadır. 1893-1919 yılları arasında fuhuş yapıldığı bilinen

10 tane otelin sahiplerinin tabiyetleri arasında Avusturya (2), Osmanlı (3), Almanya (2) ve Bulgaristan (1) bulunmaktadır; 2 kişinin de tabiyeti belirlenememiştir (a.g.k.).

1880 ve 1924 yılları arasında İstanbul'da hakkında bilgi sahibi olabildiğimiz genelevlerin künyesinin yer aldığı tabloda genelevlerin bulunduğu semtler, sokaklar, genelev patronun adı, fahişelerin adları, müşterilerin adları, genelev işleten kişilerin milliyetleri ve genelevlerin açık olduğu tarihler yer almaktadır (a.g.k., s. 286-293). 1880-1924 arası toplam 71 genelev mekânı tespit edilmiş; genelevlerin yoğunlaştığı semtler Fatih (5), Beyoğlu (33), Üsküdar (7), Galata (16), Eyüp (1), Kadıköy (5) ve Şişli (4) şeklinde sıralanabilir (a.g.k.). Genelev patronlarının milliyetleri arasında Osmanlı (39), Rum (9), Ermeni (2), Rus (3), Bulgar (1) ve Avusturya (1) olduğu belgelenmiş ve ayrıca belirlenemeyen 16 kişi bulunmaktadır (a.g.k.).

1915 yılında beyaz kadın ticareti, pezevenklik ve kerhâne bekçiliği yaptıkları için İstanbul'dan sürgün edilen toplam 234 kişi bulunmaktadır (a.g.k., s. 335-354). 234 kişiden 112 kişinin farklı meslekleri bulunmaktadır (a.g.k.). Bu meslekler arasında aşçı (2), ressam (12), ayakkabıcı (10), piyanist (1), berber (8), terzi (20), kasap (5), kuru bakliyat tüccarı (3), garson (2), uşak (2), marangoz (1), manifaturacı (1), fotoğrafçı (2), barmen (1), otelci (3), torbacı (5), duvarcı (3), saloncu (3), kahveci (4), demirci ustası (2), müzisyen (1), mütercim (1), kuyumcu (1), kahve tüccarı (1), antikacı (1), makinist (1), stark çalışanı (1), güreşçi (4), turist rehberi (1), tiyatro sahibi (1), şapkacı (1), tuhafiyeci (1), likör tüccarı (1), koruma (1), aktör (1), banker (1), zangoç (1), fırıncı (1) ve kâtip (1) bulunmaktadır (a.g.k.). 234 kişiden sadece 3 kişinin nereye sürüldüğü bilinmektedir ve onlar da Sivas'a gönderilmişlerdir (a.g.k.). Yaşları tespit edilemeyenlere karşılık bildiklerimizin yaş aralığı 22-67 arasında değişmektedir (a.g.k.). Pezevenklik ve beyaz kadın ticareti yapanların yoğun olarak ikamet ettikleri semtler arasında Galata, Tophane, Beyoğlu ve Şişhane bulunmaktadır (a.g.k.). Bu işi yapanların uyrukları arasında 9 kişinin uyruğu belirlenememiş olmasına rağmen diğerlerinin Rus (138), Osmanlı (21), Romanyalı (29), Fransız (3), İtalyan (3), Avusturyalı (11), İngiliz (5), Yunan (7), Brezilyalı (1), İranlı (1) ve Arjantinli (6) olduğu bilinmektedir (a.g.k.).

1915 yılında 234 kişi sürgün edildiğine göre genelevler İstanbul'da yasal olarak açılmış olsa bile “kadın satmak” hâlâ bir suç teşkil etmektedir denilebilir. Buna ek olarak, 234 kişiden 138 kişinin Rus olması Rusların Sovyet deneyimi öncesi beyaz kadın ticareti ve pezevenklik gibi işleri yoğun olarak yaptığını göstermektedir diyebiliriz.

1884-1920 yılları arasında fuhuş ile bağlantılı suçlardan sürgün edilmiş toplam 75 kişinin adı, sürgün tarihi, sürgün nedeni, kişinin yaşı, sürgün yeri ve dini inancı ile ilgili bilgileri içeren tabloya göre, sadece 9 kişinin yaşı tespit edilebilmiştir ve 21-62 yaş aralığındadır (a.g.k., s. 445-455). Sürgün nedenleri arasında kerhanecilik, deyyusluk, fahişelik, pezevenklik, genç kızları kandırıp satmak, genelev işletmek ve genelevde çalışmak, sarhoşluk, rezalet çıkarmak, beyaz kadın ticareti, muhabbet tellallığı, godoşluk, metreslik, fuhşa teşvik ve ruhsatsız genelev açmak bulunmaktadır (a.g.k.). Sürgün biçimi üç şekilde yapılmıştır: şehir dışına, sınırdışına ve şehir içinde ilçeden ilçeye ve sürgün yerleri olarak Alanya, Bursa, Sivas, Trablusgarp, Musul, Andros Adası, Konya, Kadıköy, İznikmid, Karahisar-ı Şarkî, Gümüşhane, Ankara, Eskişehir, Balıkesir, Kayseri, Rusya, Bulgaristan, Kütahya, İzmir ve İznik seçilmiştir (a.g.k.). Sürgün edilen kişilerin dini inançları Müslüman (40), Hristiyan (20) ve Yahudi (15) olarak belirlenmiştir (a.g.k.).

Fahişelerle çeşitli şekillerde kurdukları ilişkilerden dolayı 1913-1915 yılları arasında toplam 31 polis memuru meslekten ihraç edilmiştir (a.g.k., s. 477-479). Genelevler yasal olarak açılmış olsa da, 20. yüzyıl başında polis teşkilatı ve fuhuş ile ilgili düzenlemelerin olduğu aşikârdır. Bu minvalde, polislerin fahişeler ile herhangi bir ilişki kurması yasaktır ve işten atılma ile sonuçlanmaktadır.

19. Yüzyıl ortasında savaşlar sonucu orataya çıkan zührevi hastalıklar, yoksulluk, işgal kuvvetlerinin kente yerleşmesi, göçler gibi sebepler ile denetim amaçlı açılan genelevler özellikle liman kesiminde görülmektedir. Daha sonra kentin birçok yerine dağılmıştır. Müslüman kadına fahişe olarak çalışmak yasaklanmış olsa da bu kural uygulamada görülmemektedir. Ayrıca 19. yüzyıl fuhuş mekânlarının yasallaştığı dönemde en çok göze çarpan sadece gayri müslim kadın fahişeler için bu mekânların yasal hale getirilmiş olmasıdır. Zina ve fuhuş ayrımının olmadığı ve gizli fuhşun yaygın olduğu dönemlerde cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler üzerinden fahişelik kodlanmamıştır. Fakat 19. yüzyıla gelindiğinde kadın fuhuşu için genelevler açıldığı görülmektedir. Yasallaşan fuhuş mekânlarının oluşumunda halk sağlığı ve toplumsal düzen denetimi yanı sıra cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler de önem arz etmektedir diyebiliriz.

4.3.3. Cumhuriyet'te Çeşitlenen Fuhuş Mekânları

1930 yılında İstanbul'da sayısı 500'e yaklaşan randevuevleri bulunmaktadır ve 1500'e yakın da vesikalı kadın çalışmaktadır (Cumhuriyet, 29.04.1930, s. 2). Bu evler ve buralarda çalışan kadınları Zabıtai Ahlâkiye tespit etmekle yükümlüdür (a.g.k.). İstanbul'daki randevuevlerinin büyük çoğunluğu Rum kadınları tarafından idare edilmektedir (a.g.k.). İstanbul'da 1930'da genelev sayısı toplam 70'e dayanmış; gizli evlerin sayısı 500'ü aşmış ve son üç ayda 150 tane randevuevi kapatılmıştır (a.g.k., 04.05.1930, s. 2). 1930'daki fuhuş talimatnamesi gereğince fahişe olarak çalışan yabancı uyruklu kadınlar sınır dışı edildiklerinden dolayı, kendilerine sanatçı unvanı vererek tekrar İstanbul'a giriş yapmışlar; hatta Anadolu'ya kadar gitmişlerdir (a.g.k., 24.05.1930, s. 2). Madam Malama adında bir kadının randevuevi işlettiği polis kayıtlarına geçmiştir (a.g.k., 10.07.1930, s. 2). Talimatnameye rağmen Beyazıt-Sultanahmet arasında bulunan bazı meyhanelerin fuhuş için kullanılmaya devam ettiği tespit edilmiştir (a.g.k., 20.09.1930, s. 4). Cağaloğlu'ndaki dispansere muayene için başvuranların sayısında düşüş olunca gizli fuhşun arttığına yönelik sorular çıkmaya başlamıştır (a.g.k., 13.03.1931, s. 2). Böylece yasal genelevlerde yapılan fuhuş, genelevlerin kapatılmasına yönelik karar sonucu, gizli şekilde devam etmiş; başka bir deyişle sanılanın aksine karar iyi sonuçlar doğurmamış; fuhuş azalmak yerine mekân ve tür değiştirerek varlığını korumuştur. Gizli fuhşa yönelik sorulara ek olarak, zührevi hastalıkların özellikle gençler arasında yaygın hâle geldiği anlaşılmıştır (a.g.k., 04.04.1931, s. 3). Gizli fuhuş ve zührevi hastalıklar arasındaki bağıntı üzerine tartışmalar daha sonra da devam etmiş; muayeneye sevk edilen 24.000 kadından 1200'ünün hasta olduğu tespit edilmiştir (a.g.k., 08.02.1932, s. 2). Terzilik zanaatını öğrenmek için gittikleri bir dükkânda genç kadınları fuhşa sürükleyen kişiler ile ilgili dava açılmıştır (a.g.k., 02.06.1931, s. 2). Fuhuş konusunda tedbirler alınmaya çalışılsa da, özellikle köylerde genç ve cahil erkekleri fahişelerin kandırdığı, bu nedenle kaymakam ve zabıtalara dikkatli olması gerektiği yönünde uyarılar yapılmıştır (a.g.k., 04.01.1933, s. 5).

Zühreviye ve Cildiye Profesörü M. Paul Mülzer İtalya, Yunanistan ve Türkiye'de zührevi hastalıklarla mücadelenin yollarını incelemek için bir seyahate çıkmıştır (a.g.k., 10.06.1933, s. 1). Yaptığı açıklamada, Türkiye'nin zührevi hastalıklar ile mücadele konusunda uygun bir yol izleyemediğini; genelevlerin kapatılarak insanların gizli fuhşa

yönetildiklerini ve bu nedenle hastalıkların daha kolay yayıldığını ifade etmiştir (a.g.k., s. 4). Hem gazete haberlerindeki veriler hem de Prof. Dr. Mülzer'in açıklamaları gizli fuhşun artışı ve zührevi hastalıkların yayılımının doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Afrika hanında 53 numarada ikamet eden İtalyan bir kadının evini gizli olarak randevuevi şeklinde işlettiği öğrenilmiştir; yapılan baskında kadınların arasında frengili olduğu tespit olunmuştur; yabancı uyruklu olduklarından sınır dışı edilmeleri için işlemler başlatılmıştır (a.g.k., 25.07.1933, s. 4).

1933 yılı içerisinde Beyoğlu'nda 200'e yakın randevuevi kapatılmış; sahipleri mahkemeye sevk edilmiş; çalışan kadınlar da muayeneye gönderilmiş; bu kadınlardan bazılarının hasta olduğu tespit edilmiştir (a.g.k., 31.08.1933, s. 1). Doktorlar son zamanlarda zührevi hastalıkların sayıca artış gösterdiğini açıklamışlardır (a.g.k.). Genelevlerde çalışanlar üzerinden vergi vermemek için randevuevleri kurulmuş ve kontrolsüz çalışılmıştır; polisin aldığı tedbirler de sonuç vermeyince hastalık yayılmaya devam etmiştir (a.g.k.). Bu evler kapatılsa da başka evlere geçilmiş ve gizli fuhuş sürmüştür; hatta başka kadınları da fuhşa teşvik ederek daha da artmıştır (a.g.k.). Gizli fuhuş yapan 6 kadın zabıta tarafından yakalanmıştır; yabancı uyruklu iki kişi sınır dışı edilirken diğer 4 kadın mahkemeye sevk edilmişlerdir (a.g.k., 01.09.1933, s. 2).

Fuhuş kontrol altına alabilmek için yasaya uygun şekilde, Beyoğlu'nun arka sokaklarında "birleşme evleri" açılacak; Galata'da olanlar ise kapatılacaklardır (a.g.k., 04.10.1933, s. 2). Nizamnamede kontrol edilecek fuhuş mekânları genelevler, birleşme evleri ve tek başına fuhuş yerleri olarak tasnif edilmiştir (a.g.k., 10.12.1933, s. 2).

Gizli fuhuş engelleyebilmek için, fuhşun İstanbul'da belli mıntıkalarda toplanmasına karar verilmiştir (a.g.k., 22.12.1933, s. 2); böylece fuhuş yapanların belirlenmiş mekânlarda bulunmaları kontrolü kolaylaştıracaktı. İstanbul'da dağınık halde 2000 fahişe bulunmaktadır (a.g.k., 28.12.1933, s. 2). 2000 Kişinin yine Beyoğlu'nda toplanması gerektiğini düşünenlere karşılık, ihtiyaçlar belirlendikten sonra yeni mıntıkların nereleri olacağına karar verilmesi gerektiğini iddia edenler de vardır (a.g.k.). Gizli fuhşun devam etmesi durumunda da kişilere bir yıl hapis cezası verilecektir (a.g.k.). Fuhuş mıntıklarının uzak ve kontrolü zor bölgelerde olmayacağı ifade edilmiştir (a.g.k., 29.12.1933, s. 2). Bu doğrultuda, fuhuş kent çeperine

taşınmayacak kent merkezinde tutulacaktır. Mıntıkalar üç bölgeye ayrılmıştır. Beyoğlu'nda Feridiye, Şirin ve Âşıklar sokağında genelevler; Abanoz ve Küçük Yazıcı'da randevu evleri; Alvon sokağı ise tek başına fuhuş yapan kadınlara ayrılmıştır; Galata'da Zürafa, Arsin, Şerbet Birahane ve Alageyik sokaklarında genelevler ve İstanbul Gedikpaşa'da bulunan Mütrip sokağının yokuş kısmı birleşme evlerine ayrılmıştır (a.g.k., 16.01.1934, s. 2).

Bu mintıklar dışında bulunan 8 randevuevi tespit edilmiş ve gizli fuhuş muamelesi ile kapatılmış, vesikasız kadınlar yakalanmış, kadınlar muayeneye tabi tutulmuş ve hasta olanlar hastaneye sevk edilmiş ve son olarak randevuevlerini işletenler ise mahkemeye çıkarılmıştır (a.g.k., 06.04.1934, s. 2). Beyoğlu'nda da 9 tane gizli fuhuş yapılan mekân ve 11 tane muayene kaçağı kadın bulunmuş ve evler kapatılmıştır (a.g.k., 28.04.1934, s. 2). Beyoğlu Asmalımescid'de bulunan içkili lokantalardan gizli fuhuş yeri olarak kullanılanlara baskın yapılmıştır (a.g.k., 19.11.1940, s. 2). Tepebaşı Kallavi sokağında bulunan Hatay Otel'i'nde gizli fuhuş yapan 16 kadın ve bir o kadar erkek basıldı ve otel sahibi mahkemeye sevk edildi (a.g.k., 05.02.1941, s. 4). Emniyet'e yapılan şikâyetlerden, Maslak Çiftlik gazinosu civarında fuhuş yapan kadınların aynı zamanda yankesicilik yaptıkları da öğrenilmektedir (a.g.k., 08.05.1941, s. 2). Tarlabası Atlı Ases sokağındaki 40 numaralı hane randevu evi olarak işletilmektedir; ahlâk zabıtası tarafından basılmış 6 kadın 4 erkek yakalanır; ev sahibine (Ayşe Soyer) randevuculuk suçundan soruşturma açılır; kadınlar muayenede hasta çıkmışlardır (a.g.k., 05.04.1948, s. 1). 1948'de İstanbul genelinde ahlâk zabıtası memurlarının toplam sayısı 7'dir; bakmakla mükellef oldukları mekân sayısı ise sadece Beyoğlu'nda 300'e yakın randevu evi, 10 kadar bar, sayısız kokteyl salonu, yüzlerce gizli kumarhane ve iki tane resmi genelev mahallesi şeklinde sıralanabilir (a.g.k., s. 3). Örneğin meşhur randevucu Ayşe Nimet'in Farabi sokağı 19 numaralı evi basılır ve ev birkaç gün mühürlenip para cezası ile kişi salıverilir (a.g.k.). Görüldüğü üzere, bu kadar yaygın olan fuhuş mekânlarını kontrol altında tutabilmek için alınan önlemler -düzenlenen baskınlar ve para cezaları gibi- gizli fuhuşun önüne geçememektedir.

1950'lerde nüfus artışı, tarımda makineleşme, sanayileşme ve yolların gelişimi ile ülkede iç göçler artmış ve bu durum fuhuşa da doğru orantılı bir biçimde yansımıştır (Wyers, tarihsiz, s. 294). 1950'lerde ilk defa genelevlerin şehrin dışına taşınması meselesi Şehir Meclisi'nde tartışılmış ve şehrin dışında تنها bir yere nakledilmesi

yönünde karara bağlanmıştır (Milliyet, 14.10.1953, s. 1, 7). Bir karikatürde genelevlerin kent dışına taşınıp bu mevkilere toplu taşıma hizmeti konulacağı belirtilmiştir (a.g.k., 15.01.1955, s. 1). Genelevlerin şehrin merkezinde mi yoksa çeperinde yer alması gerektiğine yönelik tartışma artık sona ermiştir (a.g.k., 10.02.1955, s. 3; 13.02.1955, s. 5). Çünkü Şehir Meclisi Dolapdere Ziba'ya etrafı duvarlarla çevrili modern bir genelev sitesi kurmaya karar vermiştir (a.g.k., 10.02.1955, s. 3). Bu site üç blok olarak inşa edilecek (ana caddeye bakan penceresi olmayacak), polis noktaları, dispanseri ve karakolu olacaktır (a.g.k.). Şehir Meclisi'nin ayırdığı bütçeye ek olarak Hükümetten de yardım gelmesi gerekmektedir (a.g.k.).

Zabitanın daha kolay çalışabilmesi için, İstanbul şehrinin ahlâk haritasının çıkarılmasına karar verilmiş ve Beyoğlu ile Galata'da bulunan bar, genelev, genelev çalışanlarının toplandığı her tür mekân işaretlenerek ahlâk zabıtasının kullanımına sunulmuştur (a.g.k., 04.03.1955, s. 5).

1955 yılındaki “modern genelev sitesi” yapımı hakkındaki karar sonrası hala genelevlerin şehir dışına nakli ile ilgili haberler çıkmaktadır (a.g.k., 21.12.1957, s. 3). Bu dönemde fuhuş mekânı olarak hayvanat bahçeleri de kullanılmıştır (Cumhuriyet, 11.05.1958, s. 3). Genelevlerin yerlerinin belirlenmesi ve nakli konusu sonuçlanmamıştır (Milliyet, 09.01.1958, s. 5). Nereye nakledileceği belirlenemeyen genelevlerin tecrit edilmesine karar verilmiş ve bu karar doğrultusunda Abanoz Sokağı'nın tek girişi olmasına ve diğer giriş çıkışların duvar ile kapatılmasına yönelik bir uygulama öne çıkmıştır (a.g.k., 10.01.1958, s. 5; 24.01.1958, s. 2). Genelevlerin şehrin merkezinde yer almaması gerektiğine dair tartışmalar sürekli olarak devam etmiştir (a.g.k., 07.07.1962, s. 2).

Polis tarafından iki kadın ve iki erkek bir otobüsü randevu evi olarak kullanırken basılmış ve tutuklanmıştır; bu tip fuhuş mekânı seyyar fuhuş olarak adlandırılmıştır (Cumhuriyet, 31.01.1962, s. 1, 5).

Beyoğlu'nun suçtan arındırılması için Emniyet Müdürü öncelikle genelevlerin şehir dışına taşınması gerektiğini düşünmekte ve bu doğrultuda resmi işlemlerin başlaması için başvuruda bulunmuştur (a.g.k., 14.01.1963, s. 1, 5; a.g.k., 15.01.1963, s. 1, 5). Suçun esas temeli fuhuş olarak görülmektedir. Lüks bir alışveriş ve sanat merkezi olan Beyoğlu'nun turistik bir bölge olması hedeflenmektedir (a.g.k., 15.01.1963, s. 5). Bu

hedefe ulaşabilmek için öncelikle Abanoz Sokağı'ndaki genelevlerin kapatılma kararı çıkarılmıştır (a.g.k., 19.01.1963, s. 1, 5). Aynı yıl Temmuz ayında da toplam 17 randevu evi kapatılmıştır (a.g.k., 31.07.1963, s. 5). Beyoğlu'nda sık rastlanan sarkıntılık meselesi ve halkın şikayetleri nedeniyle genelevlerin kaldırılması ve nakli konusu tekrar gündeme gelmiş; Abanoz Sakoğı'ndaki evlerin dört ay içinde kaldırılması da Vali tarafından onaylanmıştır (Milliyet, 14.01.1963, s. 1; 23.01.1963, s. 1; 24.01.1963, s. 2; 27.04.1963, s. 2; 30.05.1963, s. 7). Abanoz Sokağı'ndaki genelevlerin kapatılma kararına Danıştay da onay vermiş, 25 Şubat günü 45 yıllık 44 genelev kapatılmıştır; burada çalışan kadınlar yeni evler için başvurmuşlar ve bu sokakta çalışanların bazıları da İzmir'e göç etmeye başlamışlar; bunun sonucu İzmir'deki genelevlerin de kapatılması gündeme gelmiştir (a.g.k., 12.01.1964, s. 1, 7; 25.02.1964, s. 1; 26.02.1964, s. 1, 7; 27.02.1964, s. 3; 29.02.1964, s. 3).

Galata'daki evlerin de kapatılması gündeme gelmiştir (Cumhuriyet, 19.03.1964, s. 1). Beyoğlu'ndaki evlerin kapatılması fuhşu Tarlabası ve Dolapdere'ye yönlendirmiştir (a.g.k., s. 7). Fakat yine de kapatmalara devam edilmiştir. Gizli fuhşu engellemek ve özellikle de Beyoğlu ve Boğaziçi'nde gizli fuhşun yapıldığı otelleri meşrulaştırmak için "birleşme evleri" yerine nüfusu 250.000'i aşan şehirlerde "eğlence otelleri" açılacaktır (a.g.k., 29.01.1969, s. 5). 1961 yılındaki tüzük günün koşullarını karşılamadığından bu tip değişikliklere gidilmektedir (a.g.k.). Eğlence Otelleri, otel vasfını ve asgari üçüncü sınıf turistik belgeye sahip olmalı ve bunlara ek olarak hafif içkiler satabilirler ve 24 saat diğer oteller gibi açık kalabilme haklarına sahiptirler (a.g.k.). Eğlence otelleri 1950'lerdeki modern genelev sitesi fikrinin devamı gibidir. Kent içinde bırakılan genelevlerin çehresini değiştirip kentin imajı ve kimliğini yenileme amacı taşımaktadır diyebiliriz.

1980'li yıllarda neo-liberal politikaların ağırlığını hissettirmesi ile alım gücünün düşmesi ekonomik durumun kötüye gidişi kendini sosyal hayatta da göstermiştir (Wyers, tarihsiz, s. 294). 1980'de 11.000 olan kayıtlı seks işçisi 1985'te 15.000 olmuş; 1980'de 405 olan genelev sayısı 1988'de 800'e yükselmiştir (a.g.k., s. 295). 1989-1991 Doğu Bloğu'nun ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile Türkiye'de seks işçisi olarak çalışan yabancı uyruklu kadınlarda artış yaşanmış; bu durum 2000'li yıllarda da varlığını sürdürmüştür (a.g.k.).

İstanbul'un Beyoğlu, Cihangir, Taksim, Kazancı Yokuşu, Laleli ve Beyazıt semtlerinde müşterileri ile telefon aracılığı ile anlaşılan “tele-kızlar” a baskın yapılmıştır (Cumhuriyet, 27.10.1981, s. 10). 1980’ler itibari ile fuhuş mekânlarında çeşitlenme artmıştır.

Dalan, İstanbul’daki genelevlerin kötü görüntüsü ve hijyen sorunu nedeniyle kente yakışmadığını bu sebeple İstanbul dışına “aşk evleri” kuracaklarını belirtmiştir (a.g.k., 19.08.1985, s. 10)¹². Kent kimliğini değiştirmek maksadı ile temizlik operasyonu hedefine genelevler konulmuş 1950’lerde başlayan genelevleri şehir dışına itme tecrit etme düşüncesi 1980’lerde de devam etmiştir.

İstanbul’da kapatılan genelevler sonucu yasal fuhşun azaltılması, beklendiği gibi fuhşun azalmasını ve doğurduğu kötü sonuçları yok etmeye yetmemiştir (Cumhuriyet, 21.09.1985, s. 2). Aksine İstanbul gibi kalabalık ve sürekli turist akınına uğrayan bir şehrin bir RLD’sinin olmayışı kentin daha kötü koşullara sürüklenmesine neden olmaktadır (a.g.k.). Fuhş yasal olmadığında yer altına inmekte; böylece hem kontrolü zorlaşmakta hem de güvenlik, sağlık ve hijyen problemi artmaktadır diyebiliriz.

Karaköy’deki genelevlerin sağlık koşullarının artık uygun olmadığı bu nedenle İstanbul’a hastanesi ve karakolu içinde olan modern bir genelev inşa edilmesinin uygun olduğu Beyoğlu Belediye Başkanı Halûk Öztürkatalay tarafından ifade edilmiştir (Milliyet, 04.02.1987, s. 3).

Tarikatlar ve kuran kurslarında fuhş yapıldığı dini eğitimin buna alet edildiği iddia edilmektedir (Cumhuriyet, 14.01.1997, s. 4). Bu anlamda, tarikatlar ve kuran kursları fuhşun önemli paravan mekânlarından birini oluşturmaktadır diyebiliriz. 90’larda SSCB yıkılınca göçler sonrası da gizli fuhş artış göstermiştir.

Tüzüğün yetersizliği nedeniyle genelevlerde şartların kötü olduğu ve AB standartlarına yükseltilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda genelevler özel kompleks yapılar olarak planlanacak, çalışanlara “beden işçisi” ve patronlara da “işletmeci” denilecek, iş yerinde sauna, kafe ve restoran olacaktır (Milliyet, 28.04.2000, s. 15). Sigorta, emeklilik ve sağlık meselesi de çalışma koşulları gibi düzeltilecektir (a.g.k.).

İnternetin ya da sanal genelevin (www.genelev.com.tr) kişiler için yeterli olmadığı, bu nedenle genelev kapatmaların doğru olmadığı belirtilmiştir (a.g.k., 06.08.2000, s. 8).

¹² Bu haber sadece Milliyet Gazetesinin online arşivinde bulunmaktadır.

Bunun en hazin örneği de Eskişehir’e nakledilen genelevlerin Konya halkı tarafından göz yaşları ile karşılandığı ve Eskişehir’de de kutlandığına yönelik haberdır (a.g.k.).

“Genelev seyahat”, “gezici genelev”, “mobil genelev”, “seyyar genelev”, ve benzeri isimler ile anılan ve otobüsten yapılan genelevin içinde dört oda, duş ve salon bulunmaktadır (a.g.k., 27.10.2003, s. 1, 5). Müşteri istediği yerden alınıp istediği yere bırakılmakta ve telefon aracılığı ile randevu almaktadırlar (a.g.k.). Otobüsün camında “farkı bizle yaşayın” ve “mutlu insanlar” gibi sloganlar yazmaktadır (a.g.k.). Bir haftada üç kez gözaltına alınan ve yine de çalışmaktan vazgeçemeyen seyyar genelev Maltepe Köprüsü’nde yakalanmıştır (a.g.k., 04.05.2004, s. 5). Bu yaşanan duruma başka bir kaynakta da yer verilmiştir. Tuzla, Kadıköy ve Pendik ilçelerinde çalışan fuhuş minibüsüne baskın düzenlenmiştir (Cumhuriyet, 05.02.2004, s. 3; 03.09.2004, s. 3).

Gezici fuhuş mekânlarına karşılık göç ederek çalışan gezici seks işçileri de bulunmaktadır. Özellikle üst gelir grubunun tercih ettiği ve genellikle bir hafta ya da on gün süresince yat gezisi olarak düzenlediği turlarda Ukrayna, Romanya ve Rusya gibi kuzey ülkelerinden eğitilmiş, genç, güzel ve zeki seks işçisi kadınlar gelmektedir (a.g.k., 02.08.2004, s. 8). Bu haber Türkiye’de 2000’li yıllarda seks turizminin geldiği noktayı vurgulaması açısından önemlidir. Bu durumun en can alıcı örneği Savarona yatında yaşanmıştır. Rusya ve Ukrayna’da bulunan mankenlik ajanslarından getirilen (aralarında 18 yaş altı kızların da bulunduğu) kadınlar bu yatta iş-insanlarına ve bürokratlara sunulmuştur (a.g.k., 30.09.2010, s. 14). Bu fuhuş operasyonu sonrasında Savarona yatının müze olması gündeme gelmiştir (a.g.k.).

Mankenlik ajansları dışında gece kulüpleri de paravan mekânlar olarak kullanılmaktadır. Eğlence mekânlarında 18 yaş altı kızlar çalıştırılmaktadır (a.g.k., 20.05.2013, s. 7). Bu kızların büyük çoğunluğu “yetiştirme yurdu, yuva, çocuk ve gençlik merkezi gibi devlet koruması ve bakımı altındaki” kimsesiz çocuklardan oluşmaktadır (a.g.k.). Bu çocuklar fuhuş gibi suçlar için çeteler tarafından en kolay loklamalar olarak görülmektedir (a.g.k.).

Suriyeli göçmenlerin Fatih’te çocuk yaşta muta nikâhı ile satıldığı hatta tesettürlü eskort ilanları verildiği bilinmektedir (a.g.k., 17.05.2014, s. 9). Rusya’dan gelen seks işçilerine Nataşa denirken Suriyeli seks işçilerine ise Haifa denilmektedir; ayrıca kod adı olarak

patates de kullanılmaktadır (a.g.k.). Telefon ile görüşülen Suriyeli bir seks işçisi fuhuş mekânı olarak Beylikdüzü'nde bir otelin adresini vermiştir (a.g.k.).

2000'li yılların başında İstanbul'da fuhşun yaygın olarak görüldüğü semtler arasında Beyoğlu, Tarlabası, Taksim, Elmadağ, Dolapdere ve Aksaray sayılabilir (Zengin, 2017, s. 264; Zengin, 2016, s. 40). Devletin fuhş politikaları hem seks işçiliğinin mekânını düzenleyip disipline eden hem de seks işçilerinin hayatlarını şekillendiren uygulamalardır (Zengin, 2016, s. 35). Devlet ürettiği kayıtlı ve kayıtsız fuhş türü ile farklı mekânlar da üretmektedir (a.g.k.). Genelevler görünmez oldukları sürece varlıklarını sürdürebiliyorlar (Zengin, 2017, s. 273). Devlet yalıtılmış fuhş mekânları yaratarak ahlaki olan ile ahlaksız olanı birbirinden ayırmaktadır (a.g.k.). Bu anlamda kamusal alanın da fuhş mekânı düzenlemesine doğru orantılı olarak düzenlenişi görülmektedir (a.g.k.). Kayıtlı olan fuhş sabit, devamlı ve sınırları belirlidir; buna karşılık kayıtsız fuhş değişken, dinamik ve geçicidir (a.g.k., s. 283).

Türkiye'de kayıtlı toplam 52 genelev bulunmaktadır (Sayan, 2 Nisan 2015). Karaköy'de bulunan 42 evin 15 tanesi 100 kadın, 25 trans kadın ve diğer çalışanlar ile sokağın nüfusu 200 kişiyi aşmaktadır (a.g.k.). Günde 5000'den fazla erkeğe hizmet verilmektedir (a.g.k.). 100.000 kayıt dışı çalışan seks işçisinin 40.000'i vesika için başvuru yapmıştır (a.g.k.). Fakat devlet fuhşu bitirmek istediği için 2002 yılından beri yeni vesika kaydı almıyor ve Karaköy'de bulunan bu faal evlerin 6 tanesini daha kapatmak istiyor (a.g.k.). Zürafa Sokak'taki genelev çalışanları da bu nedenle eylem yapmışlardır (a.g.k.). Genelev kadınlarının genelev kapatma kararına karşı çıkma nedenleri arasında yasadışı fuhşun artacak olması ve zührevi hastalıklar yayılma riskinin yükselmesi yer almaktadır (a.g.k.). Ayrıca seks işçilerine yer gösterilmemiştir; bu nedenle kendilerinin buradan gönderilmek istendiklerini ve bunun sadece rant için yapıldığını hatta seçim sonrası rantın daha da aratacağını vurgulamışlardır (a.g.k.).

2002 yılındaki kapatma kararına Beyoğlu Belediyesi'nin kendi sitesinden 20 Aralık 2021'de yayınladığı Zürafa Sokağı kültür sanat merkezi yapma kararı o bölgenin rantsal değerinin zirveye ulaştığının göstergesi gibidir. Beyoğlu Belediyesi (2021), Karaköy'de bulunan Zürafa, Alageyik ve Kadem Sokakları fuhş ile olan bağıntısı kesilecek ve kültür sanat merkezine dönüştürülecektir. Pandemi nedeniyle 2 senedir kapalı olan genelev sokaklarının dönüştürülme nedeni, Milli Mücadele'nin başladığı bir yer olarak da yeni bir fonksiyon yüklenmesi ve böyle açılması olarak açıklanmıştır (a.g.k.).

Toplumsal hafıza silinmek ve yeni bir imaj yaratılmak istenmektedir. Yeni hafızanın inşası için mekânsal dönüşüm bir araç olarak kullanılmaktadır diyebiliriz.

Karaköy'ün kaderini daha önce Tarlabası yaşamıştır. Tarlabası İstanbul'un en gözde semtlerinden biri iken suç ile anılmaya başlar ve sonunda bu çöküntünün yıkılmasına karar verilir (Tatlıcan, 2012). Tarlabası 19. yüzyılda Rumlar tarafından kurulan ve azınlıkların yaşadığı nezih bir bölge iken 1923 Mübadelesi, 1942 Varlık Vergisi, 1955 6-7 Eylül Olayları, 1964 Zorunlu Göç Uygulaması ve 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ile azınlıkların gidişiyle boş kalır (a.g.k.). Azınlıkların terk ettiği bu evlere yerleşenler ile çöküntü süreci başlamıştır (a.g.k.). 1986-87 yılında Tarlabası Bulvarının açılması ile fiziksel olarak Beyoğlu'ndan ayrılır ve uyuşturucu ve fuhuş yuvası olarak anılmaya başlar (a.g.k.). 1990'lı yıllarda trans seks işçilerinin de kendine İstanbul'da kiralık ev bulabileceği bölge Cihangir ve Tarlabası'dır (a.g.k.). 2006 Yılına kadar devam eden sürecin sonunda yenileme alanı olarak ilan edilir. Transların ve seks işçilerinin kentiçi sürgünü sonucu, suçun kente dağılmasıdır bu. Kente dağıtılan sadece kadın ve trans seks işçileri değildir. Erkek seks işçileri de benzer sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Dünya genelinde artık özellikle erkek seks işçileri de kent içinde görünür olmaya başlamışlardır. Kendilerine ait fuhuş mekânları olabildiği gibi kadın ve trans seks işçilerinin kullandığı mekânları da kullandıkları görülmektedir. Çalıştıkları fuhuş mekânlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

“Dünya çapında erkek seks işçileri sokaklar ve parklar, tren ve otobüs istasyonları, kamyon parkları, gey barların karanlık odaları gey barlar ve saunalar gibi diğer ya açık seks yerleri de dahil olmak üzere, birçok farklı ortamlarda çalışmaktadır. Erkek seks işçileri ayrıca genelevler, masaj salonları, karaoke barları ve gogo dans kulüpleri gibi barlarda da çalışmaktadır. Ayrıca, erkek seks işçileri internet veya müşterilerle iletişim kurdukları yeni teknoloji ürünü cihazlar vasıtasıyla, kendi evleri, müşterilerinin evleri ve oteller dışında da çalışabilmektedirler” (Kırmızı Şemsiye Derneği ve NSWP, 2015d, s. 3).

“Kiralık çocuklar” (jigolo/erkek seks işçisi) İstanbul'da görünür olmaya başlıyorlar (Özbay, 2010, s. 645). İstanbul'da günümüzdeki kiralık çocuklar varoştan çıkmakta ve varoшта inşa edilen yerel erkek kimlikleri ile küresel gey kimliğinin arasında bir eşikte sıkışmaktalar (a.g.k., s. 647). Bu anlamda ne varoş olarak kalabiliyorlar ne de gey olabiliyorlar (a.g.k.). Bu durum kadın ve trans seks işçileri gibi toplum içinde çeşitli

sorunlar yaşadıklarını göstermesinin yanı sıra, erkek seks işçilerinin de kendilerine has damga ve sorunlar ile karşı karşıya olduğunun göstergesi olarak düşünülebilir.

2000’li yıllar genelevlerin kapatıldığı, farklı cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerin nefret söylemlerine maruz kaldığı ve bu şekilde hedef gösterilerek görünür olduğu, gizli fuhşun arttığı ve fuhuş mekânlarının çeşitlendiği bir dönemi ifade etmektedir. Özellikle pandemi sonrası teknoloji ve sosyal medyanın etkisiyle sanal fuhuş artış göstermiştir. Mekânsal anlamda fuhuş kente dağılmış ve görünmez hale gelmiştir. Fuhuş mekânları pozitif kamplar olarak kentin belirli bir bölgesine sıkışmak yerine kenti sarıp sarmalamıştır. 1930’ların genelevler açılın mı kapansın mı tartışması, 1950’lerin genelevler kent içinde mi kent dışında mı olsun tartışması, 1960’ların adı değiştirilen genelevleri, 1980’lerdeki temizlik operasyonları ve yasaklama politikası 2000’lerde zirvesine ulaşmıştır. Hem genelevler kapatılmış hem de temizlik operasyonları kentin kimliğini ve imajını yenilemek adı altında sürdürülmüştür.

4.4. Bölüm Değerlendirmesi

İstanbul’un fuhuş mekânlarına dair stigma, tecrit ve kamplaşma süreçleri toplum, hukuk ve mekân zemininde analiz edilmeye çalışılmıştır. Toplumsal boyut üç farklı biçimde incelenmiştir. Fuhşun nasıl tecrit edildiği, nasıl yansıtıldığı ve seks işçilerinin deneyimleri fuhşun damgalanmasındaki kaynakları, fuhşa karşı geliştirilen direnç stratejilerini ve fuhşun tezahürlerini ifade etmektedir. Fuhşun damgalanıp tecrit edilmesine sebep olan dinamikler mahalle (baskın, baskı ve şikayet), din, politika, ideoloji, yasal düzenlemeler, polis ve medya olarak sıralanabilir. Bu dinamiklerin başat olanları dönem dönem değişmiştir.

Osmanlı’da fuhuş damgasının toplumsal düzlemdeki kaynağı mahalle ve dindir. Mahalle bu konudaki şikayetler üzerine ev baskınlarını tertip eder fakat 1908’de ev baskınları yasaklanır. Bunun üzerine gelen şikayet dilekçeleri değerlendirilmeye devam edilir. Dini açıdan ise, fuhuş aile kurumuna ve ahlaka aykırılık olarak yansıtılmıştır. Bu anlamda din fuhşu damgalayan mahalle ise fuhşu tecrit eden dinamiktir.

Cumhuriyet ile beraber politika, hukuk ve medya devreye girmiştir. Şehir meclislerinde fuhşun yasaklanması/düzenlenmesi, genelevlerin kapatılması, kent içinde yerinin değişmesi, kent dışına nakledilmesi ya da modern genelevlerin kurulması gibi konular tartışılmış ve çeşitli uygulamalar gündeme gelmiştir. Siyaset ve hukuk fuhşu tecrit eden

dinamiktir. Fuhşu damgalayan ise yazılı basındır. Osmanlı’da dinin aile ve ahlak üzerinden fuhşu olumsuz yansıtması Cumhuriyet’te yazılı basına devredilmiştir. Bu durum Erken Cumhuriyet’te ulus-devlet ve kimlik inşası ile de ilgilidir.

12 Eylül sonrası mahalle, din, politika, hukuk ve medya dinamikleri yanında ideoloji ve polis de eklenmiştir. Polis ve ideoloji dinamiklerinin en etkili olduğu kesim ise, LGBTİ+ bireyler ve trans kadın seks işçileridir. 12 Eylül sonrası yeni toplumsal hareketler, cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimler çeşitlenir ve görünür hale gelirler. Medya damgalamanın yanı sıra seks işçilerinin kendilerini ifade ettikleri bir kanal haline de gelmiştir (günümüzde sosyal medya). Medya ve ideoloji damgalamak için kullanılırken, yasal düzenlemeler, polis ve mahalle tecrit dinamikleridir. Toplumsal düzlemde şikayetler Osmanlı’dan günümüze devam eden önemli etmenlerden biridir.

Gizlenmek, dernekler, protestolar, sanat ve üretim ile seks işçileri fuhşu damgasına karşı çeşitli direnç stratejileri geliştirmektedirler. STK’ların ve sanatçıların yanı sıra yazılı ve sözlü kitle iletişim kanalları gibi araçlar da kullanılmaktadır. Buna ek olarak, direndikleri damgaların tezahürleri genellikle hak ve hizmetlere erişim sorunu, psikolojik olarak olumsuz etkilenme, aile, arkadaş, akraba ve toplumdan dışlanma ile “kötü” yaftası olarak sıralanabilir. Ayrıca ailelerin para karşılığı bu “kötü” yaftasını kullanmaktan vazgeçtiği de aktarılmaktadır. Başka bir deyişle toplumun ahlaki değerlerinin zemininin kaygan ve akışkan olduğu görülmektedir.

Yasal düzenlemeler, toplum ve birey gibi önemli araçlardan biridir. Yasal düzenlemeler, var olan stigmatı pekiştirip hem toplumsal hem de mekânsal tecriti gerçekleştirir. Fuhşu ile ilgili ilk yasalar 1915 yılında yapılmıştır. 1930 Yılındaki yasaklama politikası dışında hep düzenleme politikası kullanılmıştır. Fakat 12 Eylül ile beraber düzenleme adı altında yasaklama politikası yürütölmeye başlanmıştır. LGBTİ+ bireylere ve seks işçilerine yönelik polisin keyfî uygulamaları, muhafazakar iktidar ve genelevlerin kapatılması ile pandemi sonucu gelen yasaklar ile beraber 12 Eylül sonrası inşa edilen zihniyet pekiştirilmiştir.

İstanbul’un fuhşu mekânlarındaki dönüşüm, stigma tezahürleri ve yeni tip kamp olgusu Tablo 4.1’de kategorize edilmiştir. İstanbul’daki fuhşu mekânlarının geçirdiği dönüşüm sürecini analiz edebilmek için Tablo 4.1’de hangi dönemde hangi politikanın uygulandığı ve bunun toplumsal çıktısının ve mekân tipinin ne olduğu gösterilmiştir.

Tablo 4.1 İstanbul’un Tarihsel Süreçte Fuhuş Mekânları Kategorizasyonu

Dönem	Politika	Sonuç	Mekân Tipleri
16. yüzyıl ikinci yarısı	Sürgün Hapis Evlilik/sürgün İdam	Görünmez ve kente dağılmış Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği açısından çeşitli	Bekâr odaları, İstanbul surları harabelerinin içindeki inler ve kovuklar, Camii ve mescid avlularındaki ayak yolları, Yakın geçmişteki yangın yerlerinde bulunan harabeler, Sahiplerinin para karşılığında kullanımına izin verdiği bostan ve çiçek bahçeleri, Kayıklar ve sandallar, Yük vagonları, Duvarsız ve bekçisiz mezarlıklar, Buluşma yerleri, Hamam, Çamaşırhane, Kaymakçı dükkânı, Elçilik, Esir pazarı. “Paravan mekânlar”
17. yüzyıl	Recm bir defa Boğrudurup denize atmak	Gizli – İllegal Fuhuş – zina ayrımı yok	
18. yüzyıl	İdam Donanma şehri terk edene kadar kadın fahişelerin hapsi	Toplumsal stigma – Tecrit	
19. yüzyıl ilk yarısı	Sürgün Hapis		
1858 – 1908	Sürgün Onur kırıcı cezalar Dulhane Vatandaşlıktan men Hapis Akşam sanat okulları	Yasal kadın fuhuş Denetim halk sağlığı ve zührevi hastalıklar Liman yakınında genelevler – Kırım Savaşı sonrası frengi	İlk yasal genelevler Pozitif kampın oluşumu

Tablo 4.1 İstanbul'un Tarihsel Süreçte Fuhuş Mekânları Kategorizasyonu (Devamı)

1915	Düzenleme politikası	Kent içinde belirli noktalarda kümelenmiş ve görünür biçimde Kadın fuhuş Fuhuş tanımlanmış Yasal fuhuş Ceza yerine çözüm önerileri	Genelevler ekonomik durum, din, rütbe ve fiziksel koşullara göre ayrılır Pozitif kampın dönüşümü
1930	Yasaklama politikası	Gizli fuhuş artar, Kadın fuhuşu, Kente yayılır ve kaybolur,	Genelev – Pozitif kamp dönüşümü
1933	Düzenleme politikası	Halk sağlığı, toplumsal düzen ve kimlik inşası, stigma Kent içinde belirli bir yerde toplanarak tecrit, Kadın fuhuşu	Genelev, birleşme evleri ve tek başına fuhuş yapılan evler Kampın ilk formuna dönerek görünür olması
1950'ler	Düzenleme politikası	İlk defa genelevlerin kent dışına tecriti Şehir Meclisi gündeminde, değişen tecrit biçimleri ve hijyen, kadın fuhuşu	Modern genelev sitesi Pozitif kamp

Tablo 4.1 İstanbul’un Tarihsel Süreçte Fuhuş Mekânları Kategorizasyonu (Devamı)

1960’lar	Düzenleme politikası	Genelevler şehir dışında olmalı Kadın fuhuşu Beyoğlu’ndaki genelevler kapatılmalı – temizlik operasyonu hijyen sorunu	Seyyar genelev Eğlence otelleri Çeşitlenen fuhuş mekânları Pozitif kamp kent içinde hareketli hale geliyor
1980’ler	Düzenleme politikası (yasaklar devrede)	Hijyen, sağlık ve kimlik sorunları Genelevlerin kent dışına tecriti Temizlik operasyonu LGBTİ+ görünür halde Cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimler çeşitlenir ve görünür nefret söylemleri	Aşk evleri Modern genelev Pozitif kamp
1990’lar	Düzenleme politikası	Gizli fuhuşun itici güçlerinde değişim (SSCB yıkılışı ile göçler ve fuhuşun artışı)	Kur’an kurslarının ve tarikatların da bu amaçla kullanımı Telefon hatları Kamp dönüşür

Tablo 4.1 İstanbul'un Tarihsel Süreçte Fuhuş Mekânları Kategorizasyonu (Devamı)

2000'ler	Düzenleme politikası (yasaklar devrede)	Suriyeli mülteciler ile yoğunlaşan fuhuş Görünmez kamp LGBTİ+ Genelevlerin kapatılması	Gezici genelevler Ev-eksenli fuhuşta artış Günlük kiralanan daireler Kamp dönüşür
Pandemi süreci	Düzenleme politikası (yasaklar devrede)	Teknoloji ve sosyal medya kullanımı Kampın oluşumundaki etkenlerin yeni bir boyuta evrilmesi Genelevler kapalı	Ev-eksenli Sanal fuhuş Kamp dönüşür

Tabloya göre İstanbul'un fuhuş mekânlarına dair bir kategorizasyon yapılacak olur ise eğer, 16. yüzyıldan itibaren birçok kez form değiştirdiği görülmektedir. 16. yüzyıldan 20. yüzyıl başına Galata, Pera, Beyoğlu, Aksaray, Üsküdar, Kadıköy ve Moda fuhşun yaygın olduğu bölgeler olarak bilinmektedir. 16. yüzyıldan 19. yüzyıl ortasına kadar fuhuş ve zina ayrımı yoktur. Kentin her yerinde paravan mekânlar mevcuttur. Örneğin kaymakçı dükkânları, çamaşırcı dükkânları ve bekâr odaları gibi. Günümüzde bile bu mekânlarda fuhuş yapılması aynı zamanda suç kapsamında da değerlendirilebilecek bir durumdur. Fuhuşta farklı cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimler görülmektedir. Kente dağılmış, çeşitli ve görünmeyen bir gizli illegal fuhuş söz konusudur.

19. Yüzyıl ortasından itibaren halk sağlığı ve toplumsal düzen odaklı bir fuhuş politikası uygulanmaya başlar. Bu dönemde fuhuş ve zina birbirinden ayrılmıştır. İlk yasal genelevler liman ve yakınlarında açılmış böylece Fatih, Beyoğlu, Kadıköy ve Üsküdar gibi ilçelerde yasal bir kadın fuhşu ortaya çıkmıştır. Fuhşun yasal hale gelmesi ile diğer cinsiyet kimlikleri görünmez olmuştur. Kadın fuhşu ise, kentin belirli bir bölgesinde

toplanıp yasal bir biçimde diğer saygın mekânlardan tecrit edilmiştir. Düzenleme politikası fuhuşu sağlık açısından denetleme ve kontrol etme amacı gütsse de aslında kent içerisinde ya da dışarısında belirli bir noktada toplayarak saygın olan kişi ve mekânlardan tecrit etmekte ve bu şekilde fuhuş mekânlarını kamplaştırmaktadır. Bu anlamda Osmanlı'da ilk defa 19. yüzyıl ortasında fuhuş ilk yasal genelevler ile pozitif bir kamp haline gelmiştir.

1915 Yılında ilk defa fuhuş politikaları uygulamaya koyulmuştur. Liberal uygulama ile fuhuş tanımlanmıştır. Bu dönemde genelevler ekonomik durum, din, rütbe ve fiziksel koşullarına göre ayrılmışlardır. Fuhuş mahallelerinin bulundukları kasabaya, muhite ve sınıflarına göre mıntikalar belirlenecek ve umumhaneler dört sınıfa, pansiyonlar iki sınıfa ayrılır. Galata ve Pera'da yer alan genelevler Hıristiyan ve Yahudilere, Üsküdar ve Kadıköy'de yer alan genelevler ise, Müslümanlara aittir. Dönemin genelevleri ücretlerine ve sözde güzelliklerine göre Galata ve Pera arasında bölünmüştür. Ruhsatlı genelevlerin denetimini alan Fransızlar subay ve er genelevlerini ayırmışlardır. Kasımpaşa'da bulunan genelevlere yoksullar, Şişli'de bulunan genelevlere ise zenginler gitmektedir. Bu durum pozitif kamp olarak fuhuş mekânlarının dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. Kentin belirli noktalarında toplanıp görünür hale gelen pozitif kamplar bölünmüştür.

1930'da Erken Cumhuriyet döneminde ise, ulus devletinin kimlik inşası, halk sağlığı, soy temizliği ve toplumsal düzen için fuhuş yasaklanmıştır. Fakat uygulama istenen sonucu vermemiş fuhuş azalmak yerine gizli ve illegal bir biçimde kök salmaya ve kent içinde dağılarak artmaya devam etmiştir. Fuhuş politikalarındaki bu değişim fuhuş mekânlarını da değiştirmektedir. Gizli fuhuşun artması nedeni ile 1933 yılında tekrar düzenleme politikasına geri dönmüştür. 1933 yılındaki tüzük ile yasal kadın fuhuşunun mekânları umumî evler, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evler olarak üçe ayrılmıştır. Başka bir deyişle, fuhuş pozitif kampı yine görünür hale gelmiştir. Böylece Erken Cumhuriyet dönemi “genelevler açılın mı; kapansın mı?” tartışmasının odak noktası olduğu bir dönemi ifade etmektedir.

1950'li yıllardan itibaren ise bu tartışma genelevlerin nereye nakledileceği konusuna evrilmiştir. Fuhuş mekânlarının kent dışına taşınması fikri 1933'te Cumhuriyet Gazetesi'nde bir köşe yazısında Hayırsızada fikri ile ortaya atılmış fakat ilk defa 1950'lerde Şehir Meclisi gündeminde yer almıştır. Bu tartışma kent merkezine modern

genelev sitesi inşa etme biçimde sonuçlanmıştır. Kadın fuhuşu bu dönemde de görünür bir biçimde kent merkezinde tecrit edilmeye devam etmiştir.

1960'lı Yıllarda fuhuş mekânlarının kent dışına çıkması yönünde kararlar alınmıştır. Fuhuş mekânları çeşitlenmiş ve en önemlisi pozitif kamplar kent içinde seyyar genelevler ile hareketli hale gelmişlerdir.

12 Eylül'e kadar kadın fuhuş mekânları gizli fuhuş önlemek için kentsel mekânda farklı isimler ile anılmıştır -eğlence otelleri, seyyar genelev gibi-. 12 Eylül ile birlikte hem genelevler hem de LGBTİ+ bireylere yönelik bir temizlik operasyonu başlamıştır. Kadın fuhuşuna diğer cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimler de eklenmiş ve tüm fuhuş mekânları görünmez hale getirilmiştir. Genelevler arada açılrsa bile fuhuş mekânları kentte dağınık, merkezsiz ve kaybolan kamplara dönüştürülmüştür. Liman ve yakınlarında görünen kamplar olarak kent merkezinde yer alan fuhuş mekânları günümüzde sanal ortamda görünür haldedir sadece.

Fuhuş politikaları ile fuhuş mekânları yeni tip kamplara dönüştürülmüştür. Bu durum iki farklı şekilde yapılmıştır. Yasaklama fuhuş politikası ile fuhuş pozitif kampı kente dağılarak kaybolan bir tecrit biçimidir. Düzenleme fuhuş politikası ise fuhuş mekânlarını kent merkezinde ya da çeperinde bir araya toplayıp görünür hale getiren bir tecrit etme yöntemidir. İstanbul'un fuhuş mekânlarının pozitif kamp oluşu ilk olarak 19. yüzyıl ortasında yasal genelevler ile başlamıştır. Öncesi için fuhuş ve zina ayrımı bile olmadığından bu sürece dahil edebilmek uygun değildir. Yeni tip kampın oluşturucu etkenleri toplum, birey, politika, medya, polis ve teknoloji olarak sıralanabilir. Başka bir deyişle, bir tecrit yöntemi olan ve toplumun bakış açısını ifade eden stigmanın kaynakları yeni tip kampların da kaynakları olmuştur aynı zamanda. İlk etapta politikanın ön planda olduğu görünen ve belirli noktalarda konumlanan yeni tip kampın oluşturucuları bugün teknolojinin ve sosyal medyanın ön plana geçtiği görünmeyen ve dağınık yeni kampın söz konusu olduğu bir duruma evrilmiştir.

“Stigma, Tecrit ve Kamp İlişkisi: İstanbul’un Öteki Mekânları” adlı tez çalışmasının temel soruları şu şekildedir:

1. Fuhuş olgusuna bakış açısı ve fuhşun damgalanma biçimleri arasındaki ilişki nedir?
2. Fuhuş stigmatı fuhşun tecrit ve kamplaşma süreçlerine nasıl etki etmektedir?
3. Fuhuş mekânı nasıl ve hangi etkenler doğrultusunda oluşur?

Birinci soru bağlamında damgalamayı yapan mekanizmanın ne olduğu, hangi araçları kullanarak damgalamanın yapıldığı, toplumun algısının damgalama sürecinde etkisinin görünümü ve fuhşun dönemsel ve kültürel değişiminin nasıl olduğu yönünde bir tartışma zemini oluşturulmuştur. İkinci olarak fuhşun nasıl düzenlendiği ve fuhuş stigmatı ile fuhşun tecrit edilip kamplaştırılması arasındaki ilişkinin oluşumu analiz edilmiştir. Son soruda ise, fuhuş olgusunun kentsel mekânda nasıl görünür ya da görünmez hâle geldiği ve tüm bu süreçlerin İstanbul’un fuhuş mekânlarında kendini gösterme biçiminin nasıl olduğu incelenmiştir. Bu soruların oluşturulmasındaki temel itici güç, “normal” olduğu iddia edilen bir bakış açısındaki inşa sürecinin temelinde aslında “anormal” olarak kodlanan olgu ve olayların bulunabileceğidir. Başka bir deyişle, “normal” kodunun varlığı “öteki” olanın yaratılması ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle damgalanmış, tecrit edilmiş ve kamplaşmış olanın analizi kentsel mekânda toplumsal grupların temasının ve düzeninin anlaşılmasını sağlamaktadır diyebiliriz. Bu üç soru doğrultusunda dördüncü bölüm (İstanbul üzerine olan uygulama kısmı) toplumsal, hukuksal ve mekânsal boyutlar temelinde üçe ayrılarak incelenmiştir. İstanbul fuhuş mekânları üzerinden araştırma soruları cevaplanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümü tezin araştırma soruları, amacı, hedefi, kapsamı ve yöntemini açıklamaktadır. İstanbul’un fuhuş mekânlarının gelişimi ve dönüşümünü analiz edebilmek için zaman aralığı geniş tutulup arşiv

alışmasındaki gazete ve dergi sayısı daraltılmıştır. Bir dergi ve üç ulusal gazete seçilmiştir (Seksoloji Dergisi, Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi ve Resmi Gazete). Arşivin daraltılması İstanbul'un fuhuş mekânlarına geniş bir açıdan bakarak kategorize etmeye imkân sağlamıştır. Bunun yanı sıra, Geç Osmanlı, Erken Cumhuriyet ve günümüz dışında İstanbul'un fuhuş mekânlarına dair kayda değer çalışmaların olmaması çalışmanın yeni veriler sunarak özgün olmasını sağlamaktadır. Ayrıca arşiv çalışmasını derinleştirip zaman aralığının daraltıldığı çalışmalara ilham vereceği düşünülmektedir. Örneğin 1949-1953 arası yayımlanmış olan Seksoloji Dergisi baz alınarak Demokrat Parti dönemindeki cinsellik eğitimi ile ilgili çalışmaların yapılmasına ya da Demokrat Parti dönemindeki fuhuş olgusuna yönelik araştırmalara ön ayak olabileceği düşünülmektedir.

Gazete arşivlerinden elde edilen verilere göre, Cumhuriyet dönemi fuhuş tarihi ve fuhuş mekânları dönem dönem değışse de genellikle 1923'ten günümüze belli başlı konular ortaktır ve öne çıkmaktadır. Bu konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Fuhuş mekânı düzenlemeleri,
- Fuhuş mekânı tipleri,
- Düzenleme ve mekân ilişkisi,
- Her düzenlemenin yeni tip mekânlar doğurması,
- Genelevler kentin neresinde yer almalı,
- Genelev gerekli mi; değil mi? ve
- Stigma, sosyal-mekânsal ayrışma, toplum ve kent ilişkisi.

Bu konu başlıkları üzerinden İstanbul fuhuş ve fuhuş mekânları tarihi 16. yüzyıldan günümüze kadar analiz edilebilir. Özellikle önem arz eden mesele fuhuş mekânlarının kent içinde nerede olmaları gerektiği konusudur. Genelevlerin yer sorunu hem Meclis'te hem de Belediye Meclisleri'nde tartışılmasına rağmen fuhuşun sona erdirilmesi veya fuhuş mekânlarına kent içinde düzenli ve kalıcı bir yer tahsisi konusu karara bağlanamamıştır. Bu meselenin önemini şöyle tarif edebiliriz:

- Güvenlik,
- Hijyen,

- Çalışma koşulları,
- Sosyal güvenceler ve eşit haklar,
- Damgalamanın negatif yansımalarının giderilmesi,

gibi durumların çözümsüzlüğü söz konusudur. Güvenlik hem genelev çalışanları hem de burada çalışmayan ve bu sokakları kullanan kadınlar için sağlanmak zorundadır. Kent içinde korku düzeylerinin en aza indirgenerek kullanıcılar tarafından hareketin gerçekleştirilebilmesi güvenlik düzeyinin maksimize edilmesi ile doğru orantılıdır. Fuhuş mekânları için kent mekânından kalıcı ve düzenli bir yer ayrılması hijyen koşullarına da yansıyacaktır. Hem fuhuş çalışanlarının ve diğer kullanıcıların sağlığı hem de kent mekânının sağlığı, imajı ve kimliği açısından çevre, ses ve görüntü kirliliğinin düzeltilmesi önem teşkil etmektedir. Fuhuş çalışanlarının hem güvenlik hem de hijyen ve sağlık açısından çalışma koşullarının iyileştirilmesi, yasa tarafından korunmaları ve yasal haklarının korunması da düzenli, kalıcı ve yasal bir mekânı gereksinen konulardır. Bu bağlamda fuhuş mekânları için şehir planlarında ve kent politikalarında özel bir yer ayrılması gerekmektedir denilebilir.

Fuhuş kentsel ve politik bir sorundur. Kentsel mekân düzenlemesinin en sorunlu alanlarından biridir. Fuhuş politikalarının her biri fuhuşu azaltmayı, ortadan kaldırmayı ve seks işçilerini korumayı amaçlasa da bu sadece görünürde olan sözde hedeftir; tam tersine yaklaşımlar fuhşun mekânını ve yapıma biçimini dönüştürerek fuhşu ateşleyen birer etkendirler. Fuhşun kamusal alandaki görünürlüğü güvenlik sorunu ve hijyen eksikliği ile birlikte anılır. Soylulaşma fuhşu kentin diğer bölgelerine ya da geneline dağıtır. Fuhşun belli bir bölgeye hapsedilerek kontrol altına alınması onun bittiği anlamına gelmez. Vergi ödeyen fuhuş mekânlarının kapatılması hem fuhşun türünü hem de mekânını değiştirmektedir sadece. Kentin bir bölgesinde kapatılan fuhuş mekânı kentin başka bir bölgesinde sokak fuhşuna dönüşmektedir.

Fuhşu görünür kılan genelevler kapatılarak fuhuş ilk olduğu dönemlerdeki gibi görünmez haline geri dönmektedir. Fuhuş kentte ve konutlarda dağınık ve görünmez bir biçimde devam etmektedir. Kentte görünmez fuhuş alanlarının yeniden inşasına göz yumulmasının, gizli fuhuş mekânları olarak kullanılan

konutlara dönüşmüş fuhuş mekânı taktığı devletin mekânsal stratejisidir diyebiliriz. Teknoloji fuhuş mekânlarını, fuhuş türlerini, müşteri bulma biçimini ve seks işçilerinin türlerini değiştirip dönüştürür. Reklam ve sosyal medya fuhuş günümüzde farklı boyutlara taşımıştır. Osmanlı'da din, mezhep ve ekonomik durum fuhuş mekânı ayrımı için kullanılmış etkenlerdir; fakat günümüzde bu ayrım yoktur. Osmanlı İstanbul'unda sağlık sistemi ve yasal düzenlemeler fuhuş mekânlarını görünür hâle getirip kentin belli merkezlerinde toplamış; günümüz Türkiye'sinin İstanbul'unda ise teknolojik gelişmeler fuhuş mekânlarını görünmez, merkezsiz ve parçalı hâle getirmiştir.

Tezin ikinci bölümünde fuhuş kavram ve olgusunun ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve farklı kültür ve toplumlarda yüklendiği anlamlar tartışılmıştır. Bu bölüm fuhuşta önemli kırılmaları, Dünya'da fuhşun yön değiştirmesinin dinamiklerini ifade etmektedir. Savaşlar ve turizm fuhşun ortaya çıkışı ve artış göstermesi ile, din ve devlet fuhuş türlerinin çeşitlenmesi ile, sanayi devrimi fuhşun artması ve kentte sosyal-mekânsal ayrışması ve SSCB'nin yıkılması da fuhşun göçü, coğrafi olarak fuhuş mekânlarının yer değiştirmesi ve yayılması ile ilgilidir. Fuhşu dönüştüren dinamikler arasında yasal düzenlemeler, toplum, din, teknoloji, savaş, göç, siyaset, turizm ve sağlık bulunmaktadır. Yönetim sistemleri ve fuhuş politikaları doğru orantılıdır; örneğin sosyalizmde yasaklama politikası hakimken, kapitalizmde düzenleme politikası görülmektedir. Fuhuş mekânlarının ortaya çıkışı ve ülke bazında konumlanması coğrafi ve savaş etkenleri ile bağlantılıdır. Fuhuş mekânlarının kentte konumlanması ulaşım faktörünün önde tutulduğunu göstermektedir. Fuhuş mekânlarının kent içinde yer değiştirmesi yasal düzenleme, siyaset, toplum ve sağlık dinamikleri ile olmaktadır. Fuhuş mekânlarının oluşumu cinsel tatminin yanı sıra kurumlara para kaynağı sağlamaktadır. Fuhuş mekânı yer seçiminde etkili olan faktörler arasında fuhşun olduğu bölgede yoğunlaşmasında ve fuhuş olmayan bir bölgede fuhşun oluşumundaki dinamiklerin din, ekonomi, savaş, fuhşa yüklenen toplumsal ve kültürel anlam, fuhuş ve seks işçisi tipleri, fuhuş politikaları ve teknoloji olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, fuhuş mekânı tiplerinin gelişimi (planlanmış/tasarlanmış ve organik), yerleşim yeri (kent ve kır), din (kutsal ve din dışı), hukuk (legal ve illegal), kentsel mekândaki konumu (merkezde ve çeperde – dağınık ya da bir arada), erişim (sanal ve gerçek – gezer

ya da sabit), süreklilik (legal ve illegal) ve paravan mekânlar (gece kulübü, pavyon, konut, otel, masaj salonu, hamam – her bir etken turizm ile de doğru orantılıdır) olmak üzere sekiz ayrı tipoloji çerçevesinde kategorize etmek mümkündür. Fuhuş türü ve fuhuş sektörü çalışan tipleri de fuhuş mekânı türleri ile birlikte dönüşmekte ve şekillenmektedir. Fuhuş türleri kutsal ve din dışı (legal ve illegal) olarak iki kategoriye ayrılabilir. Fuhuş sektöründe çalışan tipleri sınıfsal (alt ve üst), yaş (çocuk, ergen ve yetişkin), cinsiyet kimliği (natrans, trans ve hermafrodit), kültür (yerel ve küresel), tür (insan, hayvan ve makine), cinsel yönelim (heteroseksüel, homoseksüel ve biseksüel) ve kurumsal (bağımlı ve bağımsız) olarak yedi kategoride incelenebilir.

İkinci bölümdeki altbaşlıkların İstanbul için verdiği ipuçları şu şekilde ifade edilebilir: İstanbul'da fuhşun nasıl ve nerede başlayıp yoğunlaştığı, fuhuş mekânı türleri ve işlevleri, fuhuş sektörü çalışan tipleri, İstanbul'da seks turizminin yeni ve geniş seks turizmi tanımına uygun düştüğü, seks turizminde önemli göç noktalarından biri olduğu ve uygulanan fuhuş politikalarının İstanbul'da da benzer uygulama ve sonuçlara sahip olduğu gibi.

Fuhuş mekânlarının işlevleri fuhuş sektöründe çalışanlar ile bu sektörün dışında kalanları ayırmak için görünmez sınırlar çizmektir diyebiliriz. Başka sözlerle kentsel mekânda fuhuş mekânları seks işçilerini izole ederek saygın kişileri korumaya yöneliktir. Bu şekilde saygınlık ölçütü üzerinden toplumdaki farklı statü ve rollere sahip kişilerin temasları kesilerek belirli bir toplumsal düzen oluşturmayı sağlamaktadır. Farklı statülerdeki toplumsal grupların temaslarını keserek kentte bir toplumsal düzen oluşturmanın önemli dinamikleri arasında stigma, tecrit ve kamp olgusunun bulunduğunu söyleyebiliriz.

Stigma, karmaşık ve bileşenlerinin karşılıklı olarak işlediği bir süreçtir. Fakat stigma ve onun ile ilgili bileşenleri arasında kamp olgusu bulunmamaktadır. Oysaki bu tez çalışmasında, fuhşun damgalanması ve tecrit edilmesini kamp mantığı üzerinden, yani kendini ayırma ve ayrı tutma durumu içinde analiz edilmiştir. Bu ilişki ağının somuta izdüşümünü inceleyebilmek için İstanbul'un fuhuş mekânları araştırma alanı olarak kullanılmıştır.

Tezin üçüncü bölümü teorik çerçevenin çizildiği kısımdır. Bu bölümde stigma ve kamp olgularının tanım, tür ve kökenleri ile tarihsel süreçte geçirdikleri dönüşümler analiz edilmiştir. Damga sosyal yoldan inşa edilen bir bakış açısı olarak toplumsal ve mekânsal alanda düzenlemeler yaparak görünür ya da görünmez tecrit mekânları oluşturmaktadır. Sosyal anlamda ilişkinin kesildiği bu mekânlar toplumsal grupların temasını keserek yeni bir toplumsal ve mekânsal düzen oluşturmaktadır. Kentsel mekânın bu yeni düzeni pozitif kamp olarak kendini göstermektedir. Fuhuş mekânları da yeni tip kamp mekânları arasında yer almaktadır. Seks işçileri pozitif kamplar ile toplumsal ve mekânsal olarak ayrı tutulmaktadırlar. Bu ayrıştırma her dönemde şekil değiştirmektedir. 19. Yüzyılda fuhuş politikalarının resmi olarak biçimlenmesine kadar görülen tecrit ve fuhuş stigmatı daha görünür ve daha basit düzeydedir. Antik dönemden itibaren kılık kıyafet düzenlemeleri ile saygın ve saygın olmayan kadınlar ayrımı yapılmış ve 17. yüzyılda tımarhaneye kapatılarak, sanayi devriminde de işçi mahallelerine itilerek tecrit edilmişlerdir. Fuhuş politikaları sonrası fuhuş stigmatı ve pozitif kamp konusunda hukuk öne çıkmıştır. Antik dönemden günümüze fuhuş stigmatının kaynakları toplum, birey, sağlık, hukuk ve medya olarak genişlemiş ve komplike bir sürece evrilmiştir. Fuhuş mekânının kentte pozitif kampa dönüşmesini sağlayan etken fuhuş stigmatının kaynaklarında saklıdır. Kentte fuhuş stigmatları ile toplumsal gruplar arasında görünmez sınırlar çizilerek bu toplumsal grupların teması kesilmiş ve pozitif kamplar oluşturulmuştur. Kentte pozitif kamp toplumsal gruplar arası ilişkinin test edilmesine odaklanmaktadır. Antik dönemden itibaren fuhuş stigmatının ve pozitif kampların mekânsal yansımaları kentteki tecrit mekânları olarak görünür bir haldedir. Fakat günümüzde pozitif kamp olarak fuhuş mekânları kent içinde merkezsiz, parçalı ve görünmez bir biçimde kente dağılır ve kenti sarmalar. Bu farkı yaratan etken teknolojidir. Teknoloji ve sosyal medya -özellikle pandemi sonrası- yeni ve görünmez fuhuş mekânları oluşturmaktadır. Buna ek olarak ev-eksenli çalışma ile de birlikte işlemektedir. Fuhuş stigmatları ile görünür hale gelen fuhuş pozitif kampı günümüzde teknoloji ile görünmez bir biçime bürünmüştür. Bunun en çarpıcı örneklerinden birini İstanbul'un fuhuş mekânlarının gelişimi ve dönüşümü oluşturmaktadır. İstanbul'a dair vaka incelemesine geçmeden önce ikinci ve

üçüncü bölümde analiz edilen verilerin İstanbul için verdiği ip uçlarını genel olarak şu şekilde ifade edebiliriz:

Fuhşun tanımı, ortaya çıkışı, yüklendiği kültürel ve toplumsal anlamlar bakımından İstanbul için de benzer süreçler geçerlidir. İstanbul'da yasal genelevlerin açılmasında Kırım Savaşı ve frengi salgını etkilidir. Fuhuş türleri ve fuhuş sektöründe çalışan tipleri (yerel tiplerin adları farklıdır) açısından kültürel ve dönemsel farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin tapınak fahişeliği İstanbul'da yoktur. Bu durum din ile ilgilidir. Fuhuş mekânları da benzer şekilde sınıflandırılabilir fakat erkek ve hayvan genelevi İstanbul'da bulunmaz. Düzenleme ve yasaklama fuhuş politikaları kullanılmıştır. Dünya'da kullanılan tüm fuhuş politikaları gibi tecrit, stigma ve kampı besleyen sonuçlar görülmektedir. Göç ve turizm için önemli destinasyonlardan biridir. Fakat seks turizmi için özel bir pazarlama tekniği kullanılmaz; paravan fuhuş mekânları ön plandadır. Göç konusunda da özellikle 1917 Bolşevik Devrimi, 1991 SSCB yıkılışı, 2011 Suriye İç Savaşı gibi olaylar öne çıkmaktadır. Bu olaylar gizli fuhuşu tetiklediği için ev-eksenli ve otel gibi mekânlarda karşılığını bulmaktadır. Stigmanın ortaya çıkışı ve gelişimi açısından farklılık bulunmaktadır. Fuhuş stigmatı kılık kıyafet ve beden üzerinde görünür halde değildir. Sadece günümüzde Dünya'nın herhangi bir yerinde olduğu gibi seks işçilerinin kendilerini müşterilerine göstermek maksadı ile abartılı giyinmesi durumu benzerdir. Stigma tipleri, bileşenleri, nedenleri ve sonuçları benzerdir. Fuhuş damgasının kaynakları, bu damgalanmaya karşı geliştirilen direnç stratejileri ve fuhuş stigmatının tezahürleri benzerdir. Pozitif kamp süreçleri benzerdir. Bu durum fuhşun siyaset ve kültürler üstü bir olgu olduğunu gösterir. İstanbul'da fuhşun damgalanması, tecrit edilmesi ve kamplaşması benzer süreçlerden geçer fakat zamanlama olarak farklılıklar bulunmaktadır. İstanbul için benzerlik ve farklılıkları genel olarak bu şekilde belirttikten sonra İstanbul özelinde daha detaylı sonuçlara geçilebilir. Bu kısım tezin dördüncü bölümünü kapsamaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde İstanbul'da fuhuş toplumsal, hukuksal ve mekânsal boyutları ile analiz edilmiştir. Fuhuş stigmaları ve pozitif kamp olgusu ekseninde incelenmiştir. 16. Yüzyıldan 19. yüzyıla fuhuş ve zina arasında ayırım olmadığı ve fuhuş gizli olarak yapıldığından fuhuş stigmaları ile görünmeyen

fuhuş mekânları yaratılmıştır. 19. Yüzyıl ortasından itibaren ilk yasal genelevler ile fuhuş pozitif kampları erkeklerin tatmininin yanı sıra, sağlık ve ahlak kontrolü hedeflenerek açılmış ve yasal olarak görünen bir forma dönüşmüştür. Bu görünürlük 21. Yüzyıla kadar devam etmiştir. 21. Yüzyıldaki muhafazakârlaşma, pandemi, teknoloji ve sosyal medya gibi etmenler ile genelevler kapatılmış fuhuş ev-eksenli çalışmaya dönmüş ve görünmez, merkezsiz ve parçalı bir hal almıştır. Bu dönüşümlerin etkenleri toplum, hukuk ve mekân boyutları ile detaylı şekilde analiz edilecektir.

İstanbul'da fuhuşun toplumsal boyutları damgalama ekseninde analiz edilmiştir. Damganın kaynaklarını toplum, birey, toplumsal ve kurumsal yapılar oluşturmaktadır. Her bir kaynak fuhuşun toplumsal olarak tecritine yol açmaktadır. Savaş, göç, ekonomik sebepler, aile baskısı, şiddet, sosyal hayat, eğlence hayatı gibi etmenler fuhuşa yönlendiren ve fuhuşu yoğunlaştıran nedenler arasında sayılmaktadır. Fuhuş damgasının kaynaklarını başka bir deyişle fuhuşun yansıtılma ve manipüle edilme biçimlerini ve fuhuşun tecrit edilip bir yerden başka bir yere itilmesinin nedenlerini ise, mahalle baskısı, siyasi görüşler, medya, hakim kimliklerden farklı kimlikler (ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, vs), polis ve emniyet güçleri, nefret söylemleri, aile, sağlık sistemi, devletin politikaları ve fuhuş ile ilgili efsaneler olarak bu şekilde sıralayabiliriz. Fuhuş damgasının kendini gösterme biçimleri ve fuhuş damgasına karşı geliştirilen direnç stratejileri ise, seks işçilerinin kendi hayatlarını ve çalışma koşullarını anlattıkları videolarda görülmektedir.

Mahalle hem birlikte yaşama kültürünü hem de yok sayılmayı aynı anda içinde barındırmaktadır. Mahalle benzerlikler bir arada olduğunda güveni ve korunmayı ifade ederken; farklı ya da ötekileştirilmiş bir etmen devreye girdiğinde tehlikeli bir hâl almaktadır. Fuhuş damgalanmış bir olgu olarak mahalle baskısına maruz kalmakta ve tecrit edilmektedir. Fuhuş siyaset üstü bir olgu olarak dikkat çekicidir. Milliyetçiler soyu kirlettiği için, muhafazakârlar ahlâki çöküşe sebep olduğu için, sosyalistler ve feministler kadın bedeninin sömürüsü olduğu için fuhuşu reddetmektedir. Her ideolojik yaklaşımın çıkış noktası farklı olsa da sonuç itibarıyla fuhuş yasaklanması gereken kötü bir olgu olarak nitelendirilmektedir (kapitalizm ve liberalizm hariç). Bu durum toplumun gözünde seks işçisi olarak

alışan kişilerin damgalanma süreçlerini pekiştirmektedir. Cumhuriyet Gazetesi ve Seksoloji Dergisi'nde yayımlanan yazılarda da benzer dışlayıcı bir dil kullanımı özellikle ahlak ve sağlık konusunda, ne çıkmaktadır.

Seks işçileri genelevden çıksa bile sicilleri temizlenmemekte ve bu damga ile yaşamaya mecbur bırakılmaktadırlar. Bu durum onların birçok hizmete ulaşmasını engellemektedir. Engeller seks işçilerinin kent içerisindeki hareketliliğini de etkilemektedir. Sendikalaşma uzun yıllardan beri gündemde olsa bile toplumun belirli bakış açısı nedeniyle bu evlerde çalışan kadınlar çekinmekte ve korkmaktadır diyebiliriz. Pavyon ve striptiz kulüpleri de fuhşun bir parçası olarak düşünülmektedir. Bu mekânlarda çalışıp aynı zamanda seks işçiliği yapan kişiler de bulunmaktadır fakat toplum açısından bu mekânlarda çalışanlar zaten "kötü kadın" olarak yaftalanmaktadır. Seks işçileri incelenen videolarda müşterilerinin kendilerinden talep ettikleri hizmet türlerini de anlatmışlardır. Bu anlatımlar toplumun cinsel açlığını ve "sapkınlığını" da göstermektedir. Kadın seks işçileri çoğunlukla tecavüz sonrası, trans kadın seks işçileri ise geçirdikleri dönüşüm sonrası sapık damgası yedikleri için zorunlu olarak fuhşa sürüklenmektedirler. Translar toplum tarafından hem nefret edilen hem de arzulanan bireylerdir. Özetle, fuhşun toplumsal zeminini oluşturan her bir etmen fuhşu damgalamak ve tecrit etmek için, bir arada işlemekte ve birbirini tetiklemektedir.

İstanbul'da fuhşun tecrit edilmesi ve kentsel mekânda görünür bir kampa dönüşmesi ilk yasal genelevler yani düzenleme politikası ile 19. yüzyılda başlamıştır. Osmanlı'da 16. yüzyıl ortasından 19. yüzyıl ortasına fuhş yasal olmadığı için paravan mekânlar kullanmıştır. 19. Yüzyıl yarısına gelindiğinde toplumsal ahlâk ve zührevi hastalıkları kontrol amaçlı yasal genelevler kurulmuştur. Bu anlamda fuhşun düzenlenmesine dair politikalar uygulamaya geçirilmiştir. Halk sağlığını denetlemek ve toplumsal düzeni sağlama meselesi Cumhuriyet'in erken döneminde de devam etmiş, fakat bu sefer yasaklama ve düzenleme politikaları arasında gidip gelirken gizli fuhş ve zührevi hastalıklar artış göstermeye devam etmiştir. 1930-1933 Yılları arasında başlayan genelevler açılsın mı kapansın mı tartışması 1950'lerde genelevler nerede yer almalı tartışmasına evrilmiştir.

Genelevler açılmalı mı yoksa kapatılmalı mı tartışması yerine 50'li yıllarda genelevlerin kentin neresinde olması gerektiğine yönelik bu tartışmalar genelevlerin nakli sorununu gündeme getirmiştir. Bu dönemden itibaren genelevlerin kentin çeperine gönderilmesi gerektiğini savunanlara karşılık, kent merkezinde başka yeni bir alanda toplanması gerektiği yönünde fikirler de ortaya atılmıştır. Ayrıca “eğlence otelleri”, “aşk evleri” ve “modern genelev sitesi” gibi seks turizmine yönelik uygulamaların önerileri de bulunmaktadır. Yasada tanınan fuhuş mekânlarına karşılık, gizli fuhşun türediği paravan mekânlar ve illegal fuhşun barındığı mekânlar da bulunmaktadır. 12 Eylül sonrası ve AKP iktidarı döneminde de genelevler kapatılmıştır. İstanbul'un fuhuş politikaları yasaklama ve düzenleme politikalarıdır. Erken Cumhuriyet, 12 Eylül sonrası ve AKP iktidarı olmak üzere genelevler kapatılmış yasaklanmıştır. Fuhuş sektörü 1961 Anayasası ve 1978 yılında seks işçileri için çıkarılan sigorta hakkı ile en özgür dönemini yaşamıştır.

Toparlarsak, fuhuş mekânlarının neler olduğundan bağımsız olarak fuhuş mekânlarını dönüştüren dinamik hukuk ve toplumdur. Kent mekânı dönüştürülerek toplumsal hafıza silinmek istenmektedir. Muhafazakârlık adı altında fuhuş kentin her yerine dağıtılmış ve sanal ortama taşınarak daha görünür olması sağlanmıştır. Genelevlerin kapatılması hem fuhşu yer altına iterek arttırmış hem yeni fuhuş mekânları ve seks işçisi tipleri yaratmış hem de denetim ve kontrolü kaldırdığı için zührevi hastalıkların da önünü açmıştır. Ev-eksenli ve sanal fuhuş günümüzün en çok kullanılan fuhuş mekânı türleridir. Genelevlerin kapatılması ve pandemi sonucu farklı fuhuş mekânları ortaya çıkmıştır. Özellikle sanal fuhuş daha çok görünür hâle gelmiştir. Bu durum trans ve erkek seks işçilerinin de görünmesini sağlamaktadır. Yasal fuhuş mekânlarının yokluğu fuhşu kente dağıtmaktadır. Ev-eksenli ve sanal ortamda çalışmayı tetiklemektedir.

5.1 Tecritin Yeni Görünümleri

Fuhuş olgusuna bakış açısı ve fuhşun damgalanma biçimleri arasındaki ilişki, damgalamayı yapan mekanizmanın ne olduğu, hangi araçları kullanarak damgalamanın yapıldığı, toplumun algısının damgalama sürecinde etkisinin görünümü ve fuhşun dönemsel ve kültürel değişiminin nasıl olduğu yönünde bir

tartışma zemini oluşturularak kavranabilir. Fuhuş stigmatının İstanbul'daki kaynakları toplum, birey, yasal düzenlemeler, polis ve medya olarak ileri sürülebilir. Bu beş kanal birlikte bir sarmal halinde işlemekte ve fuhşun bir stigma olmasına neden olmaktadır. Fuhuş stigmatının mekâna yansımış hali de tecrit olarak kendini göstermektedir. Tecrit yöntemleri de stigma kaynaklarının sarmalında ortaya çıkmaktadır. Örneğin mahalle baskısı, ev baskınları, dilekçe yolu ile şikâyetler, medya, yasa, polis ve muhafazakar ve milliyetçi ideolojilerin nefret söylemleri ve saldırıları gibi.

Fuhuş stigmatının fuhşun tecrit edilmesine ve fuhşun kamplaşma süreçlerine nasıl etki ettiğini analiz edebilmek için fuhuş stigmatının kaynaklarına odaklanmak gerekmektedir. Stigmanın kaynakları fuhşun kentsel mekânda tecrit edilmesine yol açmaktadır. Toplum, birey, yasal düzenlemeler, polis ve medya fuhuş mekânlarının kent içinde itilmesine, sürülmesine, yer değiştirmesine sebep olmaktadır. Şehir Meclisleri'nde görüşülen fuhuş mekânlarının kent içinde ya da dışında nerede olması gerektiğine yönelik tartışmalar mahalle sakinlerinin şikâyetleri doğrultusunda da gündeme gelmektedir. Sadece yönetim ile ilgili kararlar değildir. Kentin imaj ve kimliğini yenileme ve mekânsal ve toplumsal hafızayı silme amacı güden bu yer değiştirme ve tecritler aynı zamanda kamp mantığı ile de ilişkilidir. Fuhuş mekânlarının kentsel mekândaki bu yer değiştirme süreci fuhuş mekânlarının kentteki diğer mekân tipleri ve toplumsal gruplar ile olan ilişkisini kesmeye yöneliktir. Pozitif kamp kentte toplumsal grupların birbiri ile olan bağı keserek yeni bir toplumsal yapı oluşturmaktadır. Oluşturulan bu yeni ilişki tipi temasın kesilerek yeni bir toplumsal düzenin yaratılmasına neden olmaktadır. Pozitif kamp olarak fuhuş mekânları kent içinde ya da dışında belirli bir yerde toplanarak görünür hale gelmektedirler. Bu durum yasal fuhuş mekânları için geçerlidir. İlegal gizli fuhuş her zaman ve her dönemde kentin her yerine dağılmış ve görünmez haldedir. Fuhuş kontrol edilmek istendiğinde mekânları bir yerde toplanıp görünür hale getirilir ve bu şekilde saygın gruplar ile teması kesilmektedir. Fakat günümüzde fuhuş belirli bir yerde toplanmadan kentsel mekâna dağıtılır ve görünmez hale getirilip bu şekilde kamplaştırılır. Çünkü günümüzde toplumsal grupların kentte temasını kesmek için yani kamp mantığını işletebilmek için farklı dinamikler devreye girmiştir. Fuhuş mekânının oluşturan

etmenler değişip geliştikçe fuhuş mekânları da çeşitlenmektedir. Haliyle pozitif kamp da form değiştirmektedir. Başka bir deyişle, kent mekânının toplumsal grupların ilişkisini kesme biçimleri günümüzde ve özellikle pandemi sonrası teknoloji ve sosyal medyaya göre şekillenmektedir. Kentin her yerine dağılıp kaybolarak teması kesilen sadece fuhuş mekânı olan pozitif kamplardır. Bu durum diğer pozitif kamplar için geçerli değildir. Güvenlikli kapalı siteler, AVM'ler, havalimanları gibi diğer kamp türleri belirli bir yerde toplanan ve kentsel mekânda görünür olan yeni tip kamplardır. Fuhuş mekânları yeni tip kampların günümüzde teknoloji ve sosyal medya ile dönüştürölen özel bir formudur. Özellikle fuhuşta ev-eksenli çalışma ile fuhuş pozitif kampı tek kişilik hale gelmiştir.

Fuhuş mekânının nasıl ve hangi etkenler doğrultusunda olduğu, fuhuş olgusunun kentsel mekânda nasıl görünür ya da görünmez hâle geldiği ve tüm bu süreçlerin İstanbul'un fuhuş mekânlarında kendini gösterme biçiminin nasıl olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Fuhuş mekânlarının oluşumu savaş, göç, fuhuş politikaları ve teknoloji tarafından oluşturulup dönüştürölmektedir. Bunun yanı sıra yine aynı etmenler fuhuş mekânlarının kentsel mekânda görünmesine ya da kaybolmasına neden olmaktadır. Kent mekânında fuhuş mekânlarının kaybolmasından parçalı ve dağınık olması kastedilmektedir.

5.2 Pozitif Kamp: Görünme ve Kaybolma Süreci

İstanbul'da 16. yüzyılın ikinci yarısından 21. yüzyıla gizli ve illegal fuhuş, paravan fuhuş mekânları (bir kısmı suç kapsamında olan), ev-eksenli ve otellerin fuhuş mekânı olarak kullanımı sürekli görölen bir durumdur. 16. Yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın birinci yarısına kadar süreç sadece bu şekilde ilerlemektedir. Bu dönemde, fuhuş mekânları görünmez, dağınıktır; ayrıca fuhuşun mekân, cinsiyet ve cinsellik bakımında da çeşitli olduğu görölmektedir.

19. Yüzyılın ikinci yarısında fuhuş mekânları görünür, belli noktalarda toplanmış haldedir. Kadın fuhuşu kent merkezinde yasal genelevler ile görünür hale getirilmiştir. 12 Eylül'e kadar kadın fuhuşu ön plandadır. Böylece pozitif kamp oluşmuştur. Kırım Savaşı ve frengi pozitif kampın oluşumunda etkilidir.

İstanbul'un liman kesimlerinde pozitif kampın oluşumu ve görünürlük süreci savaş ve hastalık ile başlamıştır. Ayrıca pozitif kamp bu dönemde statik haldedir.

1915 Yılında düzenleme fuhuş politikası ile fuhuş mekânları sınıflandırılır. Bu şekilde pozitif kamp bölümlenerek değişim geçirir. 1930 Yılında ise, yasaklama politikası ile pozitif kamp görünmez hale gelir ve kente dağılır. 1933 Yılında gizli fuhuşun kontrolü için düzenleme politikası ile kamp ikinci kez görünürlük sürecine girer ve kent merkezinde yeniden toplanır. 1915-1933 Yılları arasında uygulanan fuhuş politikaları ile pozitif kamp kentte bir görünüp bir kaybolur.

1950'lerde kampın kent içinde yer değiştirmesine yönelik tartışmalar yaşanır. 1960'larda kamp çeşitlenir ve kent içinde gezer formları ile hareketli hale gelir. 1980'lerde kampın kent içinden temizlenmesine yönelik çalışmalar öne çıkar. 1950'lerden 1990'lara kadar İstanbul'da pozitif kamp olarak fuhuş mekânlarının tecrit edilmesine yönelik tartışmalar ile pozitif kamp dinamik bir yapıya evrilmiştir. Tecrit uygulamaları ve girişimleri ile mekânsal stigmanın öne çıktığı bir dönemdir.

1990'larda kampın sanal formunun temelleri atılır. 21. Yüzyılda kamp kentte görünmez, dağınık, çeşitli, sanal, parçalı ve merkezsiz bir hale dönüşerek kente gömülür. Mekânsal, cinsiyet ve cinsel yönelim bakımından da Osmanlı dönemindeki gibi çeşitlenmiştir. Pozitif kampın dönüşümünün robot teknolojisi ve yapay zekâ teknolojisi ile belirlenme potansiyeli yüksektir. Kentten tecrit edilmiş ve sanal formlar ile birleştirilmesi ihtimal dahilindedir.

Toparlarsak, tecrit yöntemleri stigma kaynaklarından doğmaktadır ve fuhuş stigmatının mekâna yansımış hali tecrit olarak kendini göstermektedir. Bu anlamda stigma ve tecrit kamp için ip uçları vermektedir. Pozitif kamp kentte toplumsal grupların birbiri ile olan bağını kesip yeni bir toplumsal yapı meydana getirir; buna karşılık günümüzde ise fuhuş belirli bir yerde toplanmadan kentsel mekâna dağıtılır ve görünmez hale getirilip bu şekilde kamplaştırılır. Kentin her yerine dağılıp kaybolarak teması kesilen pozitif kamplar fuhuş mekânlarıdır ve bu durum günümüzde fuhuş mekânlarını tek kişilik hale getirerek yapılmaktadır. İstanbul'un fuhuş mekânları pozitif kamp sürecinde stigmanın kaynaklarının aracılık etmesi ile hem görünen hem kaybolan bir süreç geçirmiştir.

- Aalbers, M. B.; Deinema, M. (2012), "Placing Prostitution: The Spatial–Sexual Order of Amsterdam and its Growth Coalition", *City*, 16/1-2, 129-145.
- Aalbers, M. B.; Sabat, M. (2012), "Re-Making a Landscape of Prostitution: the Amsterdam Red Light District Introduction", *City*, 16/1–2, 112-128.
- Abel, G. M. vd, (2009), "The Impact of Decriminalisation on the Number of Sex Workers in New Zealand", *Jnl. Soc. Pol.*, 38/3, 515-531.
- Abel, G.; Fitzgerald, L. (2010), "Decriminalisation and Stigma", *Taking the Crime Out of Sex Work: New Zeland Sex Workers' Fight for Decriminalisation*, The Policy Press, 239-258.
- Acar, K. (2018), "Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Fuhşu Önleme Çabalarına Dair Bazı Tespitler (1810lar-1910lar)", *International Journal of History*, 10/9, 1-19.
- Açıkalin, N. (2008), "Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler: Mersin Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/4, 11-35.
- Açıkalin, N. (2013), "Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı: 3, 243-282.
- Aderinto, S. (2007), "The Girls in Moral Danger": Child Prostitution and Sexuality in Colonial Lagos, Nigeria, 1930s to 1950s", *Journal of Humanities & Social Sciences*, 1/2, 1-22.
- Agamben, G., (2001), *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ahbap Derneği, (2019), Bana Kadınlar Günü Derseniz Gülerim, Ayşe Tükrükçü'nün Hikayesi: 1. Bölüm, 8 Mart 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=arjwBi9fqyI>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Ahbap Derneği, (2019), Oradan Çıkmadan Ölmeyecektim: Ayşe Tükrükçü'nün Hikayesi: 2. Bölüm, 12 Mart 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=g7LBRGylERw>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Ahbap Derneği, (2019), Hayata Sarılınca Güzel: Ayşe Tükrükçü'nün Hikayesi: Bölüm 3, 19 Mart 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=-p2oK0L2LcI>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Akbeğ, F. (1949), "Fuhuşla Mücadele", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 9, 20-23.
- Akın, N. (2011), *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

- Alpar, A. (2022), “Bayram Sokak İkiyüzlülüğü: Trans Kadınların Evi Mühürlenirken Sus, Mülteci Düşmenliğini Yayamak için Yayagara Kopar!”, 4 Mayıs 2022, son erişim tarihi: 23 Eylül 2023, [Bayram Sokak İkiyüzlülüğü: Trans kadınların evi mühürlenirken sus, mülteci düşmenliğini yaymak için yaygara kopar! \(kaosgl.org\)](https://www.kaosgl.org/bayram-sokak-ikiyuzlulugu-trans-kadınların-evi-mühürlenirken-sus-mülteci-düşmenliğini-yaymak-için-yayagara-kopar/).
- Alpkaya, G. (tarihsiz), “Tanzimat’ın Daha Az Eşit Unsurları: Kadınlar ve Köleler”, Kadınlar ve Köleler, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1150/13493.pdf>, Erişim Tarihi: 14.02.2021, 1-10.
- Altaylı, F.; Bardakçı, M. (Sunucular), (2009), “Osmanlı’da Dinin Etkisi”, Teke Tek Özel, 1 Şubat 2009, son erişim tarihi: 22 Eylül 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=OOac0Wy61ik>.
- Armstrong, L. (2019), “Stigma, Decriminalisation, and Violence against Street-Based Sex Workers: Changing the Narrative”, Sexualities, 22/7–8, 1288–1308.
- Aronson, G. (2006), “Seeking a Consolidated Feminist Voice for Prostitution in the US”, Rutgers Journal of Law & Urban Policy, 3/3, 357-388.
- Asu, S. (1951), “Kore ve Japonya’da Cinsi Hayat”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, sayı: 32, 18-23.
- Asu, S. (1951), “Kore’de Cinsi Hayat”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, sayı: 33, 32-35.
- Asu, S. (1952), “Kore ve Japonya’da Cinsi Hayat”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, sayı: 35, 22-26.
- Atalay, A. Ö. (2013), Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atasoy, Z.B. (2017), “Erken Cumhuriyet İstanbul’unda Frengi ve Fuhuşun Mekânsal Yansımaları”, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Salgın Hastalıklar ve Kamu Sağlığı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Atasoy, Z.B. (2020), “The Spatial Implications of the Regulation of Prostitution and Syphilis in Early Republican İstanbul”, MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ulusal Lisansüstü Mekânsal Çalışmalar Sempozyumu, <https://www.youtube.com/watch?v=C6Vd38rqGQg>, 13 Haziran 2020, Erişim Tarihi: 14.06.2020.
- Ateş, A., (2019), Turizmin Karanlık Yüzü Seks Turizmi, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Bagley, C. (1999), “Adolescent Prostitution in Canada and the Philippines Statistical Comparisons, an Ethnographic Account and Policy Options”, International Social Work, 42/4, 445–454.
- Bakırcı, Ç. M., (2016), 3. Murat Zamanında İstanbul’daki Maymunların İdam Edilmesi, 17 Kasım 2016, [3. Murat Zamanında İstanbul'daki Maymunların İdam Edilmesi... - Evrim Ağacı \(evrimagaci.org\)](https://www.evrimagaci.org/3-murat-zamanında-istanbul-daki-maymunların-ıdam-edilmesi...), Erişim Tarihi: 21.08.2023.

- Bali, R. N. (tarihsiz), “Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul’un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri”, <http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf>, Erişim Tarihi: 16.02.2021, 1-37.
- Balzer, C.; Hutta, J. S., (2013), Küresel “Transfobiye Karşı Trans-Saygı” Projesi: Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Durumunun Karşılaştırmalı İncelemesi, TGEU – Transgender Europe, TvT – Transrespect versus Transphobia Worldwide.
- Bamber, S. D. vd, (1993), “A History of Sexually Transmitted Diseases in Thailand: Policy and Politics”, *Genitourin Med*, 69, 148-157.
- Baran, T. A. (2006), “Mütareke Döneminde İstanbul’daki Rus Mültecilerin Yaşamı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22/64-66, 119-140.
- Bardakçı, M. (2004), “Ona Hamam Oğlanı Değil, Hiz Oğlanı Denir”, 14 Ocak 2004, son erişim tarihi: 22 Eylül 2023, [Ona hamam oğlanı değil, hiz oğlanı denir - Son Dakika Flaş Haberler \(hurriyet.com.tr\)](http://www.hurriyet.com.tr).
- Bardakçı, M. (2006), “Gey’ler Eskiden Esnaftan Sayılır ve Padişahın Huzurunda Yapılan Resmigeçitlere bile Katılırlardı”, 27 Ağustos 2006, son erişim tarihi: 22 Eylül 2023, [‘Gay’ler eskiden esnaftan sayılır ve padişahın huzurunda yapılan resmigeçitlere bile katılırlardı \(hurriyet.com.tr\)](http://www.hurriyet.com.tr).
- Bardakçı, M., (2009), Osmanlı’da Seks: Sarayda Gece Dersleri, Kutup Yıldızı Kitaplığı, İstanbul, [Osmanlıda Seks-Sarayda Gece Dersleri-Murad Bardakçı-2009-211s \(turuz.com\)](http://www.turuz.com), Erişim tarihi: 17.06.2019.
- Bardakçı, M. vd, (2009), “Frengi Hastalığı Nasıl Ortaya Çıkmıştır?”, Tarih Arka Odası, 23 Mayıs 2009, son erişim tarihi: 23 Eylül 2023, [Frengi hastalığı nasıl ortaya çıkmıştır? - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...).
- Başoğlu, M. (1979), Sosyal Psikiatrik Açısından İstanbul’da Yasal Fuhuş (İstanbul’daki Belgeli Fahişeler Üzerinde Ampirik, Sosyal Psikiatrik Bir İnceleme), İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiatri, Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Çalışması.
- Bayram, S. (2019), “Yakup Kadri’nin Bakış Açısından İstanbul ve İstanbul Meseleleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/95, 253-266.
- Belli, B. (2020), Registered Female Prostitution in the Ottoman Empire (1876-1909), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi (*Osmanlı’da Fuhuş: II. Abdülhamid Dönemi’nde Kayıtlı Fuhuş, Devlet ve Modernlik 1876-1909* adı ile Tarih Vakfı Yurt Yayınları tarafından basılmıştır).
- Benoit, C.; vd. (2018), “Prostitution Stigma and Its Effect on the Working Conditions, Personal Lives, and Health of Sex Workers”, *The Journal of Sex Research*, 55/4-5, 457-471.
- Benoit, C.; vd. (2020), “‘I Dodged the Stigma Bullet’: Canadian Sex Workers’ Situated Responses to Occupational Stigma”, *Culture, Health & Sexuality*, 22/1, 81-95.

- Berkowitz, E. (2020a), Arzunun Sınırları: Kötü Yasalar, İyi Seks ve Değişen Kimliklerin Yüzyıllık Tarihi, Kolektif Kitap, İstanbul.
- Berkowitz, E. (2020b), Seks ve Ceza: Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi, Kolektif Kitap, İstanbul.
- Beydilli, K., (2000), “Osmanlı Devleti’nde İmamlık”, TDV İslam Ansiklopedisi, 22, 181-186.
- Beyoğlu Belediyesi, (2021), Zürafa Sokakla İlgili Tarihi Karar: Kültür ve Sanat Merkezi Olacak, 20 Aralık 2021, [Zürafa Sokakla İlgili Tarihi Karar: Kültür ve Sanat Merkezi Olacak - Beyoğlu Belediyesi \(beyoglu.bel.tr\)](https://www.beyoglu.bel.tr/kultur-ve-sanat-merkezi-olacak), Erişim Tarihi: 23.04.2023.
- Biancani, F. (2017), “Prostitution in Cairo”, Trafficking in Women 1924-1926: The Paul Kinsie Reports for the League of Nations Vol.II, 55-61.
- Biordi, D. L.; Nicholson, N. R. (tarihsiz), “Social Isolation”, https://samples.jblearning.com/076375126X/LARSEN_CH05_PTR.pdf, Erişim Tarihi: 01.12.2018.
- Blakey, J. M.; Gunn, A. (2018), “The “Ickiness Factor”: Stigma as a Barrier to Exiting Prostitution”, Journal of Offender Rehabilitation, 57/8, 538-561.
- Blithe, S. J.; Wolfe, A.W. (2017), “Work-life Management in Legal Prostitution: Stigma and Lockdown in Nevada’s Brothels”, Human Relations, 70/6, 725–750.
- Bodkin, K. vd, (2015), “Reducing Stigma in Healthcare and Law Enforcement: A Novel Approach to Service Provision for Street Level Sex Workers”, International Journal for Equity in Health, 1-7.
- Boels, D.; Verhage, A. (2016), “Prostitution in the Neighbourhood: Impact on Residents and Implications for municipal Regulation”, International Journal of Law, Crime and Justice, 46, 43-56.
- Bora, T. (2006), Medeniyet Kaybı: Milliyetçilik ve Faşizm Üzerine Yazılar, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (2017), Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bos, A. E. R. vd, (2013), “Stigma: Advances in Theory and Research”, Basic and Applied Social Psychology, 35/1, 1-9.
- Bowen, R.; Bungay, V. (2016), “Taint: An Examination of the Lived Experiences of Stigma and Its Lingering Effects for Eight Sex Industry Experts”, Culture, Health & Sexuality, 18/2, 184-197.
- Bozkurt, N. (1996), “Fuhuş: İslâm Dönemi”, TDV İslam Ansiklopedisi, 13, 211-214.
- Bradley, J. R. (2011), Ortadoğu’da Fuhuş Sektörü: Peçenin Arka Yüzü, Yurt Kitap-Yayın, Ankara.
- Brants, C. (1998), “The Fine Art of Regulated Tolerance: Prostitution in Amsterdam”, Journal of Law and Society, 25/4, 621–35.

- Brents, B. G.; Hausbeck, K. (2005), "Violence and Legalized Brothel Prostitution in Nevada Examining Safety, Risk, and Prostitution Policy", *Journal of Interpersonal Violence*, 20/3, 270-295.
- Budhwani, H. vd, (2017), "Transgender Female Sex Workers' HIV Knowledge, Experienced Stigma, and Condom Use in the Dominican Republic", *Plos One*, 12/11, 1-12.
- Büyük, Z. (2018), Birinci ve İkinci Dönem (1920-1927) TBMM Tutanaklarında Gndelik Hayat Tartışmaları, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Cabezas, A. L., (2004), "Between Love and Money: Sex, Tourism, and Citizenship in Cuba and the Dominican Republic", *Signs*, 29/4, 987-1015.
- Calap, O. (2012), Transgender Subjectivity: Narratives on the Self, the Other and the Nation, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Tarih ve Toplum Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Caldwell, P. (1995), "Prostitution and the Risk of STDs and AIDS in Nigeria and Thailand", *Health Transition Review*, 5, 167-172.
- Cansız, S. (2023), Soramazsın: Onlyfans Fenomeni Merve Taşkın, 158. Bölüm, 10 Mart 2023, [SORAMAZSIN: ONLYFANS FENOMENİ | MERVE TAŞKIN | 158. BÖLÜM - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=SORAMAZSIN_158_BOLUM_MERVE_TASKIN), Erişim Tarihi: 21.08.2023.
- Cao, L.; Stack, S., (2010), "Exploring *terra incognita*: Family Values and Prostitution Acceptance in China", *Journal of Criminal Justice*, 38, 531-537.
- Carrasco, M.A. vd, (2018), "HIV Stigma Mediates the Association Between Social Cohesion and Consistent Condom Use Among Female Sex Workers Living with HIV in the Dominican Republic", *Archives of Sexual Behavior*, 47, 1529–1539.
- CETAD, (tarihsiz), CETAD Bilgilendirme Dosyası – 8 "Seks Ticareti": Cinsel Sağlık ve reme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi, Esin Küntay ve Muhtar Çokar (Editörler), <https://www.cetad.org.tr/CetadData/Books/46/pdf-dosyasini-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf>, Erişim Tarihi: 20.02.2021.
- Cezar, M. (1959), Mufasssal Osmanlı Tarihi, 3. Cilt, Tan Matbaası, İstanbul.
- Cezar, M. (1971), Mufasssal Osmanlı Tarihi, 5. Cilt, Güven Yayınevi, İstanbul.
- Cohen, E. S. (1998), "Seen and Known: Prostitutes in the Cityscape of Late-sixteenth-century Rome", *Renaissance Studies*, 12/3, 392-409.
- Cohen, S. A. (2005), "Ominous Convergence: Sex Trafficking, Prostitution and International Family Planning", *The Guattmacher Report on Public Policy*, 12-14.
- Coleman, L.M. (2006), "Stigma: An Enigma Demystified", *The Disability Studies Reader*, Routledge, 141-152.

- Cooper, E., (2016), "It's Better than Daytime Television': Questioning the Socio-spatial Impacts of Massage Parlours on Residential Communities", *Sexualities*, 19/5-6, 547-566.
- Cornish, F. (2006), "Challenging the Stigma of Sex Work in India: Material Context and Symbolic Change", *Journal of Community & Applied Social Psychology J. Community Appl. Soc. Psychol.*, 16, 462-471.
- Coşkun, E. (2014), "Türkiye'de Göçmen Kadınlar ve Seks Ticareti", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 185-206.
- Coşkun, E. (2018), "Criminalisation and Prostitution of Migrant Women in Turkey: A Case Study of Ugandan Women", *Women's Studies International Forum*, 68, 85-93.
- Crapouillot, (1951), "Tarih Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 31, 46-50.
- Crapouillot, (1952a), "Tarih Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 34, 49-54.
- Crapouillot, (1952b), "Tarih Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 35, 47-52.
- Crapouillot, (1952c), "Tarih Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 36, 47-51.
- Crooks, K. (2018), "'Profits, Savings, Health, Peace, Order': Prostitution, Urban Planning and Imperial Identity in Halifax, Nova Scotia, 1898-1912", *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 46/3, 446-472.
- Cumhuriyet Gazetesi, (28.01.1930), "Künahkârlar Mesleği", sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (07.02.1930), "Fuhuşla Mücadele: Kapanan Umumhaneler Bir Daha Açılmıyacak", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (11.02.1930), "Fuhuş ve Emrazı Zühreviye ile Mücadele", sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (17.02.1930), "Fuhuşla Mücadele Talimatnamesi Çıkıyor", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (20.02.1930), "Cemiyeti Belediyede", sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (18.03.1930), "Fuhuş Talimatnamesi", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (20.03.1930), "Fuhuş Talimatnamesi", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (29.04.1930), "Fuhuş: Yeni Talimatname Ankara'da Tatbik Edilmeğe Başlandı", sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (30.04.1930), "Fuhuş Talimatnamesi Tebliğ Ediliyor", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (01.05.1930), "Fuhuşla Mücadele Talimatnamesi", sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (02.05.1930), "Fuhuş Talimatnamesi", sayfa 2.

- Cumhuriyet Gazetesi, (04.05.1930), “Vilayette: Fuhuş Talimatnamesi Tetkik Ediliyor”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (05.05.1930), “Fuhuş Talimatnamesi”, sayfa 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (08.05.1930), “Vilayette: Fuhuş Talimatnamesinin Tatbikına Başlandı”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (24.05.1930), “Poliste: Artist mi, Fahişe mi?”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (17.06.1930), “Daldan Dala: Hacmi İstiabi”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (10.07.1930), “Poliste: Mm. Malama’nın Randevuevi İşlettiği Tesbit Edildi”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (20.07.1930), “Fuhuş Talimatnamesinin İlk İyi Neticeleri”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (20.09.1930), “Poliste: Beyazıt-Sultanahmet Arasındaki Meyhaneler”, sayfa 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (09.10.1930), “Yeni Hıfzıssıhha Kanunu”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (16.10.1930), “Hikâyeler: Miras”, sayfa 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (30.12.1930), “Fuhşun Men’i”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (02.03.1931), “Paşalar, Paşazadeler!. Atıf B.in Bu Yeni Aşk, Sakıt Bir Cenin Gibi Hayatsızlığa mı Mahkûmdu?”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (06.03.1931), “Paşalar, Paşazadeler!. Zavallı Başmüdür Üç Kızlı, Dokuz Damatlı Bir Vaziyete Düşmüştü!”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (13.03.1931), “Gizli Fuhuş Artıyor Mu?”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (04.04.1931), “Fuhuş Mücadelesi”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (15.04.1931), “Zührevî Emraz: Talimatname Lâyikile Tatbik Ediliyor Mu?”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (02.06.1931), “Feci Akıbetler: Fuhşa Düşürülen Bir Kızın Davası: Maznunlardan Bir Kadın Dün Tevkif Edildi”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (19.10.1931), “İzmir’in Dertleri: Meb’uslarla Müntehipler Toplanıp Görüşürler”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (08.02.1932), “Zührevi Kadınlar: 24.000 Kadından 1200’ü Hastalıklı Çıktı”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (04.03.1932), “Umumî Kadınlar Hakkında Bir Tamim”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (28.07.1932), “Günün Akisleri: Çarşaf”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (18.09.1932), “Cumhuriyet’in Edebi Tefrikası: 64: Bir Tereddüdün Romanı”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (06.12.1932), “Memleketin Dahilî Vaziyeti: Dahiliye Vekili Dün Fırkada İzahat Verdi”, sayfa 1.

- Cumhuriyet Gazetesi, (07.12.1932), “Valilerin İdarî Salâhiyetleri: Dün Fırka Grubunda Müzakereler Oldu”, sayfa 1.
- Cumhuriyet Gazetesi, (04.01.1933), “Memleket’te: Fuhuşla Mücadele”, sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi, (17.02.1933), “Bana Kalırsa: Son Çare”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (13.03.1933), “Ceza Kanununun İki Maddesi Değiştiriliyor”, sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi, (25.03.1933), “Yeni Men’i Fuhş Nizamnamesi”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (08.05.1933), “Hem Nalına Hem Mihına: Yalnız Kadınlar Mı?”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (10.05.1933), “Eğer Kadın Polisler Çoğalırsa?”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (10.06.1933), “Gizli Hastalıklar Tehlikesi: Dr. Mülzer ‘Hastalık Çoğalıyor, İyi Mücadele Teşkilâtınız Yok’ Diyor”, sayfa 1, 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (25.07.1933), “Randevu Evinde Yakalananlar... Kadınlardan Birinin Frengili Olduğu Anlaşıldı”, sayfa 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (31.08.1933), “Fuhuşla Mücadele: Son Aylarda 200 Randevu Evi Kapatıldı, Bu Evlerde Hastalıklı Kadınlar Tutuldu: Yeni Nizamnamenin Hükümleri”, sayfa 1, 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (01.09.1933), “Poliste: Fuhuş Mücadelesi”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (04.10.1933), “Birleşme Evleri Nasıl Olacak?: Yeni Talimatname için Nizamname Yapılıyor”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (10.12.1933), “Fuhuşla Mücadele Nizamnamesi: İki Komisyon Tatbikatla Meşgul Olacak”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (11.12.1933), “Frengi ile Mücadele”, sayfa 1, 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (22.12.1933), “Gizli Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar: İstanbul’da Dört Fuhuş Mıntıkası Ayrılacak”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (28.12.1933), “Fuhuş Mıntıkları: Evlerin Gene Beyoğlu’nda Toplanması Muhtemeldir”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (29.12.1933), “Gizli Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar: Fuhuş Mıntıkları Kat’ileşince İlân Olunacak”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (16.01.1934), “Fuhuş Yerleri Tesbit Edilmiştir: Derhal Tatbikata Geçilmesi Tebliğ Olundu”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (17.01.1934), “Gizli Fuhuşa Karşı Şiddetli Tedbirler: Vesikasız Hiçbir Fahişe Bulunmıyacak”, sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi, (26.01.1934), “Umumi Kadınlar: Tesbit İşine Çok Ehemmiyet Verilecektir”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (06.02.1934), “Fuhuş Mıntıkları”, sayfa 5.

- Cumhuriyet Gazetesi, (12.02.1934), “Halkın Dilekleri: Feridiye Caddesi Fuhuş Mıntıkası Olabilir mi?”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (13.02.1934), “Fuhuşla Mücadele: Nizamnamenin Tatbikına İmkân Bulunamıyor”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (01.03.1934), “Fuhuşla Mücadele: Gizli Fuhuş Yapanlar Şiddetle Cezalandırılacak”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (06.04.1934), “8 Randevu Evi Kapatıldı”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (28.04.1934), “Poliste: Fuhuşla Mücadele”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (15.05.1934), “Çalışmak İsteyen Uygunsuz Kadınlar: Bunlar için Bir Dulhane Açılması Muhtemel”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (18.05.1934), “Askeri Ceza Kanununda Tadilât”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (19.11.1940), “Gizli Fuhuş Yapılıyormuş”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (05.02.1941), “Zabıta Vak’aları”, sayfa 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (08.05.1941), “Bu Da Başka Türlü Bir Yankesicilik”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (19.11.1947), “‘C.H.P.’ Kurultayının Yaptığı İkinci Toplantı”, sayfa 1, 4.
- Cumhuriyet Gazetesi, (05.04.1948), “Beyoğlunda 300 tane Randevu Evi Faaliyette”, sayfa 1, 3.
- Cumhuriyet Gazetesi, (07.07.1949), “Hem Nalına Hem Mihnâna: Fuhuşla Mücadele”, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (25.08.1950), “Günün Mevzuları: Genelevlerin Kapatılması ve Fuhşun İlgaşı Doğru mudur?”, Dr. Asım Arar, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi, (01.09.1950), “Günün Mevzuları: Genelevleri Kapatmak Ne Gibi Neticeler Doğurur?”, Dr. Asım Arar – 2, sayfa, 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (28.12.1953), “Şehirden Röportajlar: İstanbulda Gizli Fuhşun Önüne Niçin Geçilemiyor”, Reşad Enis (Röportör), sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (11.05.1958), “Fuhuş Yatağı Haline Getirilen Hayvanat Bahçesi”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi (20.04.1961), “Fuhuşla Mücadele için Yeni Bir Nizamname Yayınlandı: Genelevlerin Dışında Tüzüğün Şartlarına Uygun Yerler Açılmasına Müsaade Veriliyor”, sayfa 1, 7.
- Cumhuriyet Gazetesi (31.01.1962), “Seyyar Fuhuş Yuvası”, sayfa 1, 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (14.01.1963), “Genelevlerin Şehir Dışına Nakli için Emniyet Müdürü Bugün Vilayete Başvuruyor”, sayfa 1, 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (15.01.1963), “Genelevler Konusunda Hazırlanan Rapor Vileyete Verildi”, sayfa 1, 5.

- Cumhuriyet Gazetesi (19.01.1963), “Genelevlerin Kapatılması için Dün Karar Alındı”, sayfa 1, 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (31.07.1963), “Bir Ayda 17 Randevu Evi Kapatıldı”, sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (19.03.1964), “Galata’daki Genelevler ile Birleşme Evlerinin Kaldırılması İsteniyor”, sayfa 1, 7.
- Cumhuriyet Gazetesi (07.05.1965), “Pencere: Fuhuş Sanayii”, İlhan Selçuk, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (28.03.1967), “Fuhşun Psikolojik Nedenleri”, Halis Özgü, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (29.03.1967), “Genç Kızların Düşmelerinde Rol Oynayan Bazı Nedenler”, Halis Özgü, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (29.01.1969), “Fuhuşla İlgili Rapor: Telefonla Kadın Satışı Yapan Ticari Belgeli Fuhuş Yeri Olduğu Tespit Edildi”, sayfa 5.
- Cumhuriyet Gazetesi (23.08.1976), “Tarih Boyunca Kadın”, Füsün ve Tunç Tayanç, sayfa 1.
- Cumhuriyet Gazetesi (27.10.1981), “Tele-Kızlar’a Göz Açtırılmıyor”, sayfa 10.
- Cumhuriyet Gazetesi (18.11.1981), “Eşcinsellik”, Metin Başoğlu, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (19.11.1981), “Transseksüalite-Cinsel Kimlik Sorunları”, Metin Başoğlu, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (27.09.1982), “Kadın – Tahsil ve Fuhuş”, sayfa 7.
- Cumhuriyet Gazetesi (21.09.1985), “Parlamentodaki Siyasi Partilerin Gözüyle Gençlik, Cinsellik ve Polis Yasası: Polis Yasası Çağın Yüz Karası”, sayfa 7.
- Cumhuriyet Gazetesi (21.09.1985), “İstanbul’un Genelev Sorunu”, Türkân Saylan, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (14.11.1985), “Bedük: Fuhuş Daha Çok Psikolojik”, sayfa 6.
- Cumhuriyet Gazetesi (10.12.1985), “Dibekdere’de En Eski Meslek: 21’imi Doldurunca Geneleve Girerim”, sayfa 8.
- Cumhuriyet Gazetesi (12.12.1985), “Fuhuş’a Savaş Genelgesi”, sayfa 7.
- Cumhuriyet Gazetesi (23.07.1989), “Tele Erkekler Türkiye’de”, sayfa 3.
- Cumhuriyet Gazetesi (18.01.1990), “Vurun Kahpeye!”, sayfa 15.
- Cumhuriyet Gazetesi (19.01.1990), “Ayıptan da Öte”, Melih Cevdet Anday, sayfa 2.
- Cumhuriyet Gazetesi (31.01.1990), “Anayasa Mahkemesi’nin Kararı”, İlknur Kalan, sayfa 15.

Cumhuriyet Gazetesi (17.02.1990), “Kaldırılması Gereken Bir Hüküm: TCK 438”, Emin Artuk, Ali Rıza Okur ve Hayrettin Ökçesiz, sayfa 2.

Cumhuriyet Gazetesi (09.06.1991), “Kadına Örtü Vahiyle İndi”, Oral Çalışlar, sayfa 15.

Cumhuriyet Gazetesi (01.08.1995), “Genelev Kadınlarının Artık Derneği Var”, sayfa 18.

Cumhuriyet Gazetesi (07.08.1996), “Yasaklandıkça Artan Fuhuşa Çare Arayışı”, sayfa 20.

Cumhuriyet Gazetesi (16.10.1996), “Travestilerin Mahalleden Atılması İsteniyor: Ülker Sokakt’a Gerginlik Tırmanıyor”, sayfa 16.

Cumhuriyet Gazetesi (14.01.1997), “Perşembe Anneleri, RP’ye de Şeyhlere de Karşı Olduklarını Söylüyorlar: Tarikatlarda Fuhuş Var”, sayfa 4.

Cumhuriyet Gazetesi (23.08.2001), “Fuhuş Suçları ile DGM’lerin Yükleri Artacak”, sayfa 4.

Cumhuriyet Gazetesi (27.08.2001), “Fuhuşa Avrupa Standardı”, sayfa 1, 8.

Cumhuriyet Gazetesi (18.10.2001), “Durmuş ‘Fuhuş’u Savundu”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (22.11.2002), “Yeni Fuhuş Tüzüğü Hazır: Genelev Çalışanları Müşteri Seçebilecek”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (05.02.2004), “Fuhuş Otobüsü Yine Yakalandı”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (27.02.2004), “TCY Tasarısı Çalışmaları Sürüyor: Çocuğu Fuhuşa İtene 10 Yıl Hapis”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (19.07.2004), “Hayatsız Kadınların Dramı”, sayfa 7.

Cumhuriyet Gazetesi (02.08.2004), “Türkiye Fuhuşta Merkez Üs”, sayfa 8.

Cumhuriyet Gazetesi (03.09.2004), “Fuhuş Minibüsüne Baskın”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (21.08.2005), “Seks İşçileri Örgütleniyor”, sayfa 2.

Cumhuriyet Gazetesi (19.04.2006), “Fuhuş da Terör Suçu Sayıldı”, sayfa 4.

Cumhuriyet Gazetesi (30.06.2007), “Cadı Avı Gibi Uygulama”, sayfa 4.

Cumhuriyet Gazetesi (18.05.2008), “Örtünmeyenler Fuhuş İşler”, sayfa 6.

Cumhuriyet Gazetesi (03.10.2009), “İstanbul’da Cadı Avı”, sayfa 2.

Cumhuriyet Gazetesi (30.09.2010), “Savarona Müze Oluyor”, sayfa 14.

Cumhuriyet Gazetesi (01.08.2011), “8 Milyar Liralık Suç”, sayfa 13.

Cumhuriyet Gazetesi (16.12.2011), “‘Kadınına göre’ Sığınmaevi Önerisi”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (19.11.2012), “Fuhuş Kartlarına Soruşturma”, sayfa 3.

Cumhuriyet Gazetesi (20.05.2013), “Gecenin Kimsesiz Kızları”, sayfa 7.

Cumhuriyet Gazetesi (17.05.2014), “Suriyeliler Üzerinden Kuma Ticareti”, sayfa 9.

- Cumhuriyet Gazetesi (14.07.2014), “Trans Bireyler için Açılan Sığınma Evi Bir Yaşında: Devlet Ölüme Terk Etti”, sayfa 18.
- Cumhuriyet Gazetesi (31.07.2014), “Fuhuş Patladı”, sayfa 18.
- Çağlayan, A. (Sunucu), (2020), Kara Ece: Bir Pavyon Hikayesi, 5 Kasım 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Chvvzy8loOE>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Çavdar, N.; Karcı, E. (2016), “XIX. Yüzyıl Sonları – XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nde Frengi ile Mücadele Kapsamında Yapılan Yasal Düzenlemeler”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 11/2, 157-175.
- Çayırılı, N. (2000), Manastır’ın 2 Numaralı Şer’iye Sicili (1621-1623), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, E. (Röportör), (2020), Sobe: Ayşe Tükrükçü Oyuncu Ezgi Çelik’e Anlattı: Susmak En Büyük Öfkedir, 23 Şubat 2020, https://www.youtube.com/watch?v=cTdLFmUO_04, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Çelik, Z. (1998), 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çencen, N.; Arslan, A. (2019), “Modern Türkiye’de Sağlık (1923-2019)”, Modern Türkiye Tarihi, Pegem Akademi, Ankara.
- Çınar, G. (Sunucu), (2019), “Türkiye’de Hayat Kadını Olmak I: Hayatsız Kadın Ayşe Tükrükçü”, Katarsis X-TRA, <https://www.youtube.com/watch?v=HNtLG6M7HNU>, 18 Temmuz 2019, Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Çınar, G. (Sunucu), (2019), “Türkiye’de Seks İşçisi Olmak - Nora Süer”, Katarsis X-TRA, <https://www.youtube.com/watch?v=Gz5km3VbuTM>, 12 Eylül 2019, Erişim Tarihi: 29.08.2021.
- Çınar, G. (Sunucu), (2020), “Bir Jigolonun Yaşam Öyküsü – Deniz Taha”, Katarsis X-TRA, <https://www.youtube.com/watch?v=TbfrsavhyHg>, 16 Nisan 2020, Erişim Tarihi: 29.08.2021.
- Çınar, G. (Sunucu), (2020), “Mehtap Yılmaz: “Pavyonda Hayatımın En Acı Dönemini Yaşadım!””, Katarsis X-TRA, <https://www.youtube.com/watch?v=Q4smjmdKsAQ>, 17 Eylül 2020, Erişim Tarihi: 29.08.2021.
- Çınar, G. (Sunucu), (2021), Gececek mi?: Trans Birey, Anne, Boğaziçi Öğrencisi, Ayşe Tükrükçü, Melek Mosso, 3 Mart 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=co4aIBQCLzk>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Çoker, S. (2017), “Dünyada ve Türkiye’de Seks İşçilerinin Sağlığı”, Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül, 8-20.

- Çolak, B. (2002), Portraits of Women in the Late Nineteenth Century Ottoman Empire from the Pen of Ahmed Midhat Efendi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dalyanoğlu, D.; Kutluata, Z. (2008), “Türkiye’de Fuhuş Sektörü Üzerine Ayşe Tükrükçü ile Söyleşi”, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, 6, 69-84.
- Demir, M. (2014), “Mütareke Yılları İstanbul’unda Toplumsal Yapıyı Etkileyen Olaylardan Yansımalar”, Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi, 1/2, 22-32.
- Demir, S. D. (2009), Kadın Seks İşçiliğinin Hukuki Mevzuat Çerçevesinde İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demirkol, B. (2017), Modernization in the Legal Field During the Late Ottoman Era and its Impacts on the State Perception of Women on the Margins, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Diken, B.; Laustsen, C.B. (2005), The Culture of Exception: Sociology Facing the Camp, Routledge, London and New York.
- Dilek, M. (Yönetmen), (2012), Limonlu Kahve.
- Doğan, C. (2012), “1845 Polis Nizamnamesi: 12. ve 13. Maddeler Üzerine Bir Yeniden Değerlendirme”, The Journal of Academic Social Science Studies, 5/5, 75-92.
- Doğan, C. (2015), “Geç Osmanlı Toplumunda Aşkın Kurucu Ögesi Olarak Mektup ve Fatma Cevdet Hanım’dan İhsan Bey’e “Yakılmamış Mektuplar””, Kebikeç, 40, 135-156.
- Doğan, C. (2015), “Kırım Harbi’nden I. Dünya Savaşına İstanbul’da Dilencilik Olgusuna Bir Bakış (1853-1914)”, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 3/6, 151-173.
- Doğan, C. (2015), “Rape Crime and Ottoman Punitive Discourses in the Age of Modernization (1750-1918)”, Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies, 2/5, 313-330.
- Doğan, C. (2018), “II. Abdülhamid İstanbul’unda Dulhane ve Dul Kadınlara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları (1886-1899)”, Vefatının 100. Yılında II. Abdülhamid ve Dönemi Uluslararası Kongresi, 22-24 Ekim 2018, İstanbul.
- Doğan, C. (2018), Dersaadet’te Fuhuş: Mekânlar, Aktörler ve Söylemler (1876-1923), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Doğan, C. (2018), “Hatırat Eserleri Işığında Eski İstanbul’da Kahvehane ve “Mahallenin Namusu””, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Hatırat Uluslararası Sempozyumu, 25-27 Nisan 2018, Kuşadası/Aydın.

- Doğan, C. (2018), “Fareler ve İnsanlar: 20. Yüzyılın Başında Galata Limanında Hijyen, Veba ve Farelerle Mücadele”, *Kebikeç*, 45, 329-345.
- Doğan, C. (2019), *Osmanlı’da Cinselliğin Saklı Kıyısı: II. Abdülhamid Dönemi ve Sonrası İstanbul’da Fuhuş, Frengi ve İktidar (1878-1922)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Doğan, C. (2019), “Eski İstanbul’da Mahalle Bekçisi ve II. Meşrutiyet’te Bekçi Teşkilatının Düzenlenmesi Bağlamında Mahalle Bekçileri Nizamnamesi (1908-1918)”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 6/14, 257-273.
- Dönmezer, S. (1949), “Bir Suç Olarak Fuhuş”, *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, 5, 17-19.
- Dr. Stress, (2020), *Genelev Kadınları: Seks İşçileri Özel Yayın: Dr. Stress Arşiv*, 24 Eylül 2020, https://www.youtube.com/watch?v=C9YZSe_rjw, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Dursun, H. (1997), “Damgalama Teorisi ve Suç”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 3/4, 309-322.
- Dursun, H. (2011), “Fuhşa ve Fuhuş Hakkındaki Temel Türk Hukuk Normlarına Genel Bir Bakış”, *TBB Dergisi*, 93, 405-442.
- Düzbakar, Ö. (2003), “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/5, 97-108.
- Edelman, E. A. (2011), ““This Area Has Been Declared a Prostitution Free Zone”: Discursive Formations of Space, the State, and Trans “Sex Worker” Bodies”, *Journal of Homosexuality*, 58, 848–864.
- Edmonton Social Planning Council, (1993), *Street Prostitution in Edmonton*, https://edmontonsocialplanning.ca/wpcontent/uploads/2015/07/edmontonsocialplanning.ca_joomlatools-files_docman-files_G.-LAW-CRIME_G.06_WOMEN_1993-November-Street-Prostitution-in-Edmonton.pdf, Erişim Tarihi: 09.09.2020.
- Ellison, G.; Weitzer, R. (2017), “Young Men Doing Business: Male Bar Prostitution in Berlin and Prague”, *Sexualities*, 21/8, 1389-1408.
- Engels, F. (2007), *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*, Eriş Yayınları, Ankara.
- Evered, E. Ö.; Evered K. T. (2013), ““Protecting the National Body’: Regulating the Practice and the Place of Prostitution in Early Republican Turkey”, *Gender, Place & Culture*, 20/7, 839-857.
- Evliya Çelebi (2008a), *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul*, 1. Cilt 1. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Evliya Çelebi (2008b), *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul*, 1. Cilt 2. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Fark Yaratıcılar (Sabancı Vakfı) (2015), *Ayşe Tükrükçü, Evsizlere Çorba Projesi*, 7. Sezon, 13 Kasım 2015,

- Farley, M. (2006), “Prostitution, Trafficking, and Cultural Amnesia: What We must not Know in Order to Keep the Business of Sexual Exploitation Running Smoothly”, *Yale Journal of Law and Feminism*, 18, 101-136.
- Farley, M. vd, (1998), “Prostitution in Five Countries: Violence and Post-Traumatic Stress Disorder (South Africa, Thailand, Turkey, USA, Zambia)”, *Feminism & Psychology*, 8/4, 405-426.
- Farley, M. vd, (2004), “Prostitution and Trafficking in Nine Countries: An Update on Violence and Posttraumatic Stress Disorder”, *Journal of Trauma Practice*, 2/3-4, 33-74.
- Farvid, P.; Glass, L.; (2014), “‘It isn’t Prostitution as You Normally Think of it. It’s Survival Sex’: Media Representations of Adult and Child Prostitution in New Zealand”, *Women’s Studies Journal*, 28/1, 47-67.
- Fenik, F. (1951), “Japonya’da Geyşalar”, *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, 29, 32-34.
- Fitzgerald-Husek, A. vd, (2017), “Measuring Stigma Affecting Sex Workers (SW) and Men who have Sex with Men (MSM): A Systematic Review”, *Plos One*, 12/11, 1-21.
- Foley, E.E. (2017), “Regulating Sex Work: Subjectivity and Stigma in Senegal”, *Culture, Health & Sexuality*, 19/1, 50-63.
- Foucault, M. (1988), “Öteki Mekânlara Dair”, *Defter Dergisi*, 4, Metis Yayınları, İstanbul, 7-15.
- Foucault, M. (2006), *Deliliğin Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Foucault, M. (2011), *Büyük Kapatılma Seçme Yazılar 3*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2014), *Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Frost, D. M. (2011), “Social Stigma and Its Consequences for the Socially Stigmatized”, *Social and Personality Psychology Compass*, 5/11, 824-839.
- Fuhrmann, M. (2009), “Down and Out on the Quays of İzmir: ‘European’ Musicians, Innkeepers, and Prostitutes in the Ottoman Port-Cities”, *Mediterranean Historical Review*, 24/2, 169–185.
- Fuhrmann, M. (2010), “‘Western Perversions’ at the Threshold of Felicity: The European Prostitutes of Galata-Pera (1870–1915)”, *History and Anthropology*, 21/2, 159–172.
- Giddens, A. (2012), *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Giusta, M.D. (2010), “Simulating the Impact of Regulation Changes on the Market for Prostitution Services”, *Eur J Law Econ*, 29, 1–14.
- Goffman, E. (2021), *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, Heretik Yayıncılık, Ankara.

- Gökkaya, E. (2017), Batan Güneş Yeşilçam, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Grant, D. (2008), “Sexin’ Work: The Politics of Prostitution Regulation”, New Proposals: Journal of Marxism and Interdisciplinary Inquiry, 2/1, 61-74.
- Greenwood, J. (tarihsiz), “Geisha: A History of an Empowered Group”, <https://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/footnotes/article/view/2388/2857>, Erişim Tarihi: 12.10.2020.
- Grittner, A.; Sitter, K.C., (2020), “The Role of Place in the Lives of Sex Workers: A Sociospatial Analysis of Two International Case Studies”, Journal of Women and Social Work, 35/2, 274-293.
- Grittner, A.L.; Walsh, C.A. (2020), “The Role of Social Stigma in the Lives of Female-Identified Sex Workers: A Scoping Review”, Sexuality & Culture, 24, 1653–1682.
- Grohs, S. (2020), “Contested Boundaries: The Moralization and Politicization of Prostitution in German Cities”, European Urban and Regional Studies, 27/2, 156 –170.
- Grossmann, M. (1950), “Niçin Fuhşa Sapıyorlar?”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, 15, 16-20.
- Grosso, A.L. vd, (2019), “Development and Reliability of Metrics to Characterize Types and Sources of Stigma among Men who have Sex with Men and Female Sex Workers in Togo and Burkina Faso”, BMC Infectious Diseases, 19/208, 1-17.
- Gündüz, T. (2015), Bir Meslek Grubu Olarak Seks İşçileri ve Ahlâkın Farklı Tezahürleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gürgeç, G. (2019), An Evaluation on the Life of Prostitutes in the Late Ottoman İstanbul Through the Novels of Ahmed Midhat Efendi and Hüseyin Rahmi Gürpınar, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hallgrimsdottir, H. K. vd, (2008), “Sporting Girls, Streetwalkers, and Inmates of Houses of Ill Repute: Media Narratives and the Historical Mutability of Prostitution Stigmas”, Sociological Perspectives, 51/1, 119-138.
- Hammond, N.; Kingston, S. (2014), “Experiencing Stigma as Sex Work Researchers in Professional and Personal Lives”, Sexualities, 17/3, 329–347.
- Harcourt, C. vd, (2010), “The Decriminalisation of Prostitution is Associated with Better Coverage of Health Promotion Programs for Sex Workers”, Australian and New Zealand Journal of Public Health, 34/5 482- 486.
- Harrington, C. (2012), “Prostitution Policy Models and Feminist Knowledge Politics in New Zealand and Sweden”, Sex Res. Soc. Policy, 9, 337-349.
- Hennigan, P. C. (2004), “Property War: Prostitution, Red-Light Districts, and the Transformation of Public Nuisance Law in the Progressive Era”, Yale Journal of Law and the Humanities, 16/1, 123-198.

- Herodotos, (1973), Tarih, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Herold, E. vd, (2001), “Female Tourists and Beach Boys Romance or Sex Tourism?”, *Annals of Tourism Research*, 28/4, 978–997.
- Hogarth, W., (2023), William Hogarth 1751 *Gin Lane* ve *Beer Street* Tabloları, maxresdefault.jpg (1280×720) (yting.com) Erişim tarihi: 22.04.2023.
- Hong, Y. vd, (2010), “Self-Perceived Stigma, Depressive Symptoms, and Suicidal Behaviors Among Female Sex Workers in China”, *Journal of Transcultural Nursing*, 21/1, 29–34.
- Howell, P. (2000), “A Private Contagious Diseases Act: Prostitution and Public Space in Victorian Cambridge”, *Journal of Historical Geography*, 26/3, 376–402.
- Howell, P. (2004), “Sexuality, Sovereignty and Space: Law, Government and the Geography of Prostitution in Colonial Gibraltar”, *Social History*, 29/4, 444–464.
- Howell, P. (2004), “Race, Space and the Regulation of Prostitution in Colonial Hong Kong”, *Urban History*, 31/2, 229–248.
- Hubbard, P. (1997), “Red-light Districts and Toleration Zones: Geographies of Female Street Prostitution in England and Wales”, *Area*, 29/2, 129–140.
- Hubbard, P. (1998) “Sexuality, Immorality and the City: Red-light Districts and the Marginalisation of Female Street Prostitutes”, *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 5/1, 55–76.
- Hubbard, P. (1998), “Community Action and the Displacement of Street Prostitution: Evidence from British Cities”, *Geoforum*, 29/3, 269–286.
- Hubbard, P. (2004), “Cleansing the Metropolis: Sex Work and the Politics of Zero Tolerance” *Urban Studies*, 41/9, 1687–1702.
- Hubbard, P. vd, (2008), “Regulating Sex Work in the EU: Prostitute Women and the New Spaces of Exclusion”, *Gender, Place & Culture*, 15/2, 137–152.
- Hubbard, P.; Prior, J. (2012), “Out of Sight, Out of Mind? Prostitution, Policy and the Health, Well-being and Safety of Home-based Sex Workers”, *Critical Social Policy*, 33/1, 140–159.
- Hubbard, P.; Sanders, T. (2003), “Making Space for Sex Work: Female Street Prostitution and the Production of Urban Space”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 27/1, 75–89.
- Immordino, G.; Russo, F.F. (2015), “Laws and Stigma: The Case of Prostitution”, *Eur J Law Econ*, 40, 209–223.
- İnce, B., (2021), “Urban Stigma: A Morphological Investigation of the Marginality in the City”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Jaecin, J. (Yönetmen), (1977), *Madame Claude*.

- Jeffreys, S. (1999) "Globalizing Sexual Exploitation: Sex Tourism and the Traffic in Women", *Leisure Studies*, 18/3, 179-196.
- Jeffreys, S. (2003), "Sex Tourism: Do Women Do it too?", *Leisure Studies*, 22/3, 223-238.
- Kalfa, A. (2008), Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kamacı, E. (2012), "Kent Mekânında Toplumsal Ayırışma", *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, Nivona Yayınları, İstanbul, 195-197.
- Kanaltürk Neşter Programı, (2015), Hayrettin Bulan ve Ayşe Tükrükçü Genelevlerdeki Kadınların Durumunu Anlatıyor - 1, 1 Nisan 2015, https://www.youtube.com/watch?v=IkB_flyL84E, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Kanaltürk Neşter Programı 2, (2015), Hayrettin Bulan ve Ayşe Tükrükçü Genelevlerdeki Kadınların Durumunu Anlatıyor - 2, 1 Nisan 2015, https://www.youtube.com/watch?v=SPDKHD_vpSM, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Kane, S. C. (1993), "Prostitution and the Military: Planning Aids Intervention in Belize", *Soc. Sci. Med.*, 36/I, 965-979.
- Karacan, M. (Sunucu), (2019), Bir Striptizciye Sorduk? #icindekisen, 10. Bölüm, 17 Mart 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=il3wZoK0RfE>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Karçal, S.; K. Uraz, (1953), "Türkiye'de Fuhuş Meselesi", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, 51, 46-49.
- Karul, H. H. (2018), Tarihsel, Kuramsal ve Hukuksal Boyutlarıyla Fahişelik ve Seks İşçiliği, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Keskin Köşkeroğlu, İ. R. (2018), Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadınlar: Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Keusch, N. (tarihsiz), "Migration and Prostitution", *Selling Sex in the City: A Global History of Prostitution, 1600s-2000s*, Brill, Boston, 707-729.
- Kırlı, E. (2010), "Tanzimat Sonrası Fuhuş Hadisesine Yaklaşımda Yaşanan Değişim", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 39-51.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (tarihsiz), "Görünmeyen Gerçeklik": Eşcinsel ve Biseksüel Erkek Seks İşçileri – Bir Ön Çalışma, Kemal Ördek (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2013), Seks İşçiliği: Mitler ve Gerçekler, Kemal Ördek (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.

- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2014a), “Sınırlı Adalet”: Hak İhlali Mağduru Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Hukuki Destek Raporu, Kemal Ördk (Der. ve Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2014b), Türkiye’de Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddet: Görünmezlik ve Cezasızlık Kışkacında Bir Varoluş Mücadelesi, Kemal Ördk (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2014c), “Kayıtsız” Alanda Kayıtlı “Soygun”: Trans Seks İşçilerine Yönelik Bir “Vergilendirme” Aracı Olarak İdari Para Cezası Uygulamaları, Kemal Ördk (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2014d), Seks İşçileri Konuşuyor: Özgürlük İstiyoruz!, Kemal Ördk (Haz.), Ayrıntı Basımevi.
- Kırmızı Şemsiye Derneği; Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), (2015a), Türkiye’de Seks İşçilerinin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı: İhtiyaçlar ve Öneriler, Kuban Matbaacılık Yayıncılık, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2015b), Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Türkiye’de Yaşayan Trans Bireylerin Toplumsal Deneyimleri, Kemal Ördk ve Carsten Balzer/Carla LaGata (Düz.). Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, TGEU – Transgender Europe, TvT – Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2015c), “O Kadınlar”: Trans Kadın Seks İşçilerinin Dilinden Şiddet Hikâyeleri, Kemal Ördk (Röp. ve Der.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği; NSWP (Küresel Seks İşçiliği Projeleri Ağı), (2015d), Erkek Seks İşçilerinin İhtiyaç ve Hakları Bilgilendirme Notu, NWSP.
- Kırmızı Şemsiye Derneği; NSWP (Küresel Seks İşçiliği Projeleri Ağı), (2015e), Seks İşçiliği, İnsan Hakları ve Hukuk Üzerine Mutabakat Metni, NWSP.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2016), Avukatlar için Seks İşçilerine Yönelik Hukuki Destek Rehberi, Kemal Ördk (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (2017), Türkiye’de “Geçici Koruma” Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği, Kemal Ördk (Haz.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Kırmızı Şemsiye Derneği, (Hazırlayan), (2020), Pandemide Seks İşçileri, 25 Kasım 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=IM-EncM0eIk>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Kilislioğlu, C. (2020), Türkiye’de Seks İşçiliği: Düzenlemeler, Uygulama ve Etkileri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Kilvington, J. vd, (2001), “Prostitution Policy in Europe: A Time of Change?”, *Feminist Review*, 67, 78–93.
- Kim, H.-Y. vd, (2018), “Stigma as a Barrier to Health Care Utilization among Female Sex Workers and Men who have Sex with Men in Burkina Faso”, *Annals of Epidemiology*, 28, 13-19.
- King, E. J. vd, (2013), “The Influence of Stigma and Discrimination on Female Sex Workers’ Access to HIV Services in St. Petersburg, Russia”, *AIDS Behav*, 17, 2597–2603.
- King, C. (2016), *Pera Palas’ta Gece Yarısı Modern İstanbul’un Doğuşu*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Klauser, F. R. (2007), “Difficulties in Revitalizing Public Space by CCTV Street Prostitution Surveillance in The Swiss City of Olten”, *European Urban and Regional Studies*, 14/4, 337–348.
- Koçu, R. E. (1958), “Abanoz Sokağı”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 1, 6-7.
- Koçu, R. E. (1960), “Baskın”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 4, 2141-2147.
- Koçu, R. E. (1961), “Bekâr Çamaşırcıları”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 5, 2405, 2406.
- Koçu, R. E. (1961), “Bekâr Hanları, Bekâr Odaları”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 5, 2406-2408.
- Koçu, R. E. (1963), “Buluşma Yerleri”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 6, 3129.
- Koçu, R. E. (1971), “Çamaşırcı”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 7, 3696-3698.
- Koçu, R. E. (1971), “Eyyupsultan Kaymağı, Kaymakçı Dükkânları”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 10, 5459.
- Koçu, R. E. (1971), “Fâhişe, Fâhişeler”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 10, 5478, 5479.
- Koçu, R. E. (1971), “Fâhişelerin Asılması Vak’ası”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 10, 5479, 5480.
- Koçu, R. E. (1971), “Fuhuş”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 11, 5855-5864.
- Koçu, R. E. (1971), “Galata Genelevleri”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 11, 5894-5897.
- Koçu, R. E. (1971), “Galata Otelleri”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 11, 5919, 5920.
- Koçu, R. E. (1971), “Genelev”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Koçu Yayınları, İstanbul, 11, 7003-7005.
- Koçu, R. E. (2004), *Yeniçeriler*, Doğan Kitap, İstanbul.

- Kohm, S. A.; Selwood, J. (2003), "Sex Work and City Planning: Winnipeg's Red Light District Committee and the Regulation of Prostitution", Prostitution Research Report 1, Institute of Urban Studies.
- Koken, J. A. vd, (2004), "The Experience of Stigma in the Lives of Male Internet Escorts", *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 16/1, 13-32.
- Koken, J. A., (2012), "Independent Female Escort's Strategies for Coping with Sex Work Related Stigma", *Sexuality & Culture*, 16, 209–229.
- Koning, A. De, (2009), "Gender, Public Space and Social Segregation in Cairo: Of Taxi Drivers, Prostitutes and Professional Women", *Antipode*, 41/3, 533–556.
- Korkmaz, Y. (2019), *Osmanlı'da Frengi ile Mücadele (1880-1918)*, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Korovinis, T. (2017), *Fahişe Çıka*, İstos Yayınları, İstanbul.
- Koskela, H.; Tani, S. (2005), "'Sold Out!' Women's Practices of Resistance against Prostitution Related Sexual Harassment", *Women's Studies International Forum*, 28, 418-429.
- Kreilinger, U. (2006), "To Be or not to Be a Hetaira: Female Nudity in Classical Athens", *Images and Gender: Contributions to the Hermeneutics of Reading Ancient Art*, 229-237.
- Köse, O. (2007), "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devletinde Bir Uygulama: İstanbul'da İçki ve Fuhuş Yasağı", *Turkish Studies*, 2/1, 104-123.
- Krüsi, A. vd, (2016), "'They won't Change it Back in Their Heads that We're Trash': The Intersection of Sex Work-Related Stigma and Evolving Policing Strategies", *Sociology of Health & Illness*, 38/7, 1137–1150.
- Kurke, L. (1997), "Inventing the Hetaira: Sex, Politics, and Discursive Conflict in Archaic Greece", *Classical Antiquity*, 16/1, 106-154.
- Kurutkan, M. N. (2003), *Hayat Kadınlarının Psiko-Sosyal Açısından Rehabilitasyonu*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kusow, A.M. (2015), "Stigma", *Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Nationalism*, The Wiley Blackwell, 4778-4779.
- Küntay, E. (2002), "Family Backgrounds of Teenage Female Sex Workers in İstanbul Metropolitan Area", *Journal of Comparative Family Studies*, 33/3, 345-358.
- Küntay, E. (2017), "Dezavantajlı Çocuklar: İstanbul'un Yoksul ve Yoksun Çocukluk Halleri", *Toplum ve Demokrasi*, 11/24, 249-262.
- Lacassagne, J. (1951a), "Asırlar Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 32, 45-49.

- Lacassagne, J. (1951b), "Tarih Boyunca Fuhuş", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 33, 45-50.
- Laing, M.; Cook, I. R. (2014), "Governing Sex Work in the City", *Geography Compass*, 8/8, 505-515.
- Larsen, E. N. (1999), "Urban Politics and Prostitution Control: A Qualitative Analysis of a Controversial Urban Problem", *Canadian Journal of Urban Research*, 8/1, 28-46.
- Lazarus, L. vd, (2012), "Occupational Stigma as a Primary Barrier to Health Care for Street-Based Sex Workers in Canada", *Culture, Health & Sexuality*, 14/2, 139-150.
- Lefebvre, H., (2014), *Mekânın Üretimi*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Leheny, D. (1995), "A Political Economy of Asian Sex Tourism", *Annals of Tourism Research*, 22/2, 367-384.
- LSE, (2023), "The Experiences of Sex Workers in Sweden and the Philippines", LSE Research, 14 Temmuz 2023, son erişim tarihi: 23 Eylül 2023, [The Experiences of Sex Workers in Sweden and the Philippines | LSE Research - YouTube](#).
- Levey, T.G.; Pinsky, D. (2015), "A Constellation of Stigmas: Intersectional Stigma Management and the Professional Dominatrix", *Deviant Behavior*, 36/5, 347-367.
- Liempt, I. van; Chimienti, M. (2017), "The Gentrification of Progressive Red-light Districts and New Moral Geographies: the case of Amsterdam and Zurich", *Gender, Place & Culture*, 24/11, 1569-1586.
- Lines, L. (2015), "Prostitution in Thailand: Representations in Fiction and Narrative Non-Fiction", *Journal of International Women's Studies*, 16/3, 86-100.
- Link, B.G.; Phelan, J.C., (2001), "Conceptualizing Stigma", *Annual Review of Sociology*, 27, 363-385.
- Liu, S.-H. vd, (2011), "Measuring Perceived Stigma in Female Sex Workers in Chennai, India", *AIDS Care*, 23/5, 619-627.
- Lowman, J. (1992), "Street Prostitution Control: Some Canadian Reflections on the Finsbury Park Experience", *The British Journal of Criminology*, 32/1, 1-17.
- Löw, M.; Ruhne, R. (2009), "Domesticating Prostitution: Study of an Interactional Web of Space and Gender", *Space and Culture*, 12/2, 232-249.
- Ma, H.; Loke, A.Y. (2019), "A Qualitative Study into Female Sex Workers' Experience of Stigma in the Health Care Setting in Hong Kong", *International Journal for Equity in Health*, 18/175, 1-14.
- Mahir, İ. E. (2005), *Fashion and Women in the İstanbul of the Armistice Period, 1918-1923*, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Major, B.; O'Brien, L.T. (2005), "The Social Psychology of Stigma" Annual Review of Psychology, 56, 393–421.
- Maksudyan, N. (2008), Hearing the Voiceless – Seeing the Invisible: Orphans and Destitute Children as Actors of Social, Economic, and Political History in the Late Ottoman Empire, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Mårdh, P-A.; Genç, M. (tarihsiz), "Migratory Prostitution with Emphasis on Europe", Journal of Travel Medicine, 2/1, 28-32.
- Martin, S. (1951), "Fuhşu Kanunileştirmeyin", Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, sayı: 28, 34-36.
- Martindale, D., (2000), "Şehir Kuramı", Şehir ve Cemiyet, İz Yayıncılık, İstanbul, 35-100.
- Marttila, A.-M. (2008), "Desiring the 'Other': Prostitution Clients on a Transnational Red-Light District in the Border Area of Finland, Estonia and Russia", Gender, Technology and Development, 12/1, 31–51.
- Mathieu, L. (2011), "Neighbors' Anxieties against Prostitutes' Fears: Ambivalence and Repression in the Policing of Street Prostitution in France", Emotion, Space and Society, 4, 113-120.
- Matthews, R. (2005), "Policing Prostitution: Ten Years On", Brit. J. Criminol., 45, 877-895.
- Matthews, R. (2008), Prostitution, Politics and Policy, Routledge-Cavendish.
- McKeganey, N. vd, (1992), "Female Streetworking Prostitution and HIV Infection in Glasgow", BMJ, 305, 801-804.
- McKewon, E. (2003), "The Historical Geography of Prostitution in Perth, Western Australia", Australian Geographer, 34/3, 297–310.
- McNay, L. (2012), "Foucaultcu Beden ve Deneyimin Dışlanması", Cogito: Michel Foucault, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 70-71, 315-332.
- Milliyet Gazetesi (14.10.1953), "Genelevlerin Şehir Dışına Çıkarılması Kararlaştı", s. 1, 7.
- Milliyet Gazetesi (15.01.1955), "Şehir Dışına Taşınacak Genelevlere Otobüs İşletilecek", s. 1.
- Milliyet Gazetesi (10.02.1955), "Modern Bir 'Genelevler Site'si Kuruluyor", s. 3.
- Milliyet Gazetesi (13.02.1955), "Modern Genelevler Sitesi", s. 5.
- Milliyet Gazetesi (04.03.1955), "Ahlâk Zabıtası Harita Vasıtası ile Çalışacak", s. 5.
- Milliyet Gazetesi (21.12.1957), "Genelevlerin Şehir Dışına Nakli Yakında Başlıyor", s. 3.
- Milliyet Gazetesi (09.01.1958), "Genelevlere Yer Bulunamıyor", s. 5.
- Milliyet Gazetesi (10.01.1958), "Genelevler Tecrit Ediliyor", s. 5.

- Milliyet Gazetesi (24.01.1958), “Genelev Sokağının Tecrit Edilmesine Başlandı”, s. 2.
- Milliyet Gazetesi (07.07.1962), “Genelevlerin Başka Yere Nakli Ele Alınıyor”, s. 2.
- Milliyet Gazetesi (14.01.1963), “Genelevlerin Nakli için Çalışılıyor”, s. 1.
- Milliyet Gazetesi (23.01.1963), “Genelevler Dört Ay içinde Kaldırılacak”, s. 1.
- Milliyet Gazetesi (24.01.1963), “Genelevlerin Kaldırılması Kararını Vali Dün Onayladı”, s. 2.
- Milliyet Gazetesi (27.04.1963), “Genelevlerin Nakli için Verilen Mühlet 28 Mayıs’ta Sona Eriyor”, s. 2.
- Milliyet Gazetesi (30.05.1963), “Genelevlerin Kaldırılması Danıştayın Kararına Bağlı”, s. 7.
- Milliyet Gazetesi (12.01.1964), “Danıştay Genelevlerin Kaldırılma Kararını Onayladı”, s. 1, 7.
- Milliyet Gazetesi (25.02.1964), “Genelevler Bugün Kapatılıyor”, s. 1.
- Milliyet Gazetesi (26.02.1964), “Abanoz Sokağındaki Genelevler Kapatıldı”, s. 1, 7.
- Milliyet Gazetesi (27.02.1964), “İstanbullu Genelev Kadınları İzmir’e Gidiyorlar”, s. 3.
- Milliyet Gazetesi (29.02.1964), “İzmir’deki Genelevlerin de Kaldırılması İsteniyor”. s. 3.
- Milliyet Gazetesi (19.08.1985), “Dalan Şehir Dışında ‘Aşk Evleri’ Kuracak”, s. 10.
- Milliyet Gazetesi (04.02.1987), “Modern Geneleve Yer Aranıyor”, s. 3.
- Milliyet Gazetesi (28.04.2000), “Geneleve AB Düzeni”, s. 15.
- Milliyet Gazetesi (06.08.2000), “İnternetin ‘Sanal Genelev’i Yeterli Olmuyor”, s. 8.
- Milliyet Gazetesi (27.10.2003), “Genelev Seyahat!/Gezici Genelev!”, s. 1, 5.
- Milliyet Gazetesi (04.05.2004), “Seyyar Genelevden Bir Türlü Vazgeçmiyor”, s. 5.
- Morrison, T.G.; Whitehead, B.W. (2005), “Strategies of Stigma Resistance Among Canadian Gay-Identified Sex Workers”, *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 17/1-2, 169-179.
- Morrison, T.G.; Whitehead B.W. (2007), “‘Nobody’s Ever Going to Make a Fag Pretty Woman: Stigma Awareness and the Putative Effects of Stigma Among a Sample of Canadian Male Sex Workers”, *Journal of Homosexuality*, 53/1-2, 201-217.
- Moselina, L. M. (1979), “Olongapo’s Rest and Recreation Industry: A Sociological Analysis of Institutionalized Prostitution — With

Mumford, L. (2007), Tarih Boyunca Kent, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Mummey, K.; Reyerson, K. (2011), “Whose City is This? Hucksters, Domestic Servants, Wet Nurses, Prostitutes, and Slaves in Late Medieval Western Mediterranean Urban Society”, *History Compass* 9/12, 910–922.

Munoz, L. G. (2023), “Prostitution is not a Free Choice for Women”, *Social Europe*, 28 Eylül 2023, son erişim tarihi: 06.10.2023, [Prostitution is not a free choice for women \(socialeurope.eu\)](https://socialeurope.eu/prostitution-is-not-a-free-choice-for-women).

Muroi, H.; Sasaki, N. (1997), “Tourism and Prostitution in Japan”, *Gender, Work and Tourism*, London: Routledge, 179-217.

Murphy, H. vd, (2015), “Emotion Work and the Management of Stigma in Female Sex Workers’ Long-term Intimate Relationships”, *Journal of Sociology*, 51/4, 1103–1116.

Museum of Prostitution, Red Light Secrets, Broşür.

Museum of Prostitution (2023), “Amsterdam’ın Politikası”, [Amsterdam’ın politikası | Kırmızı Işık Sırları \(redlightsecrets.com\)](https://redlightsecrets.com/amsterdam-politikasi), Erişim Tarihi: 28.05.2023.

NTV, (2023), “İsviçre’nin İlk Erkek Genelevi Açıldı”, [İsviçre’nin ilk erkek genelevi açıldı \(ntv.com.tr\)](https://ntv.com.tr/ismicre-nin-ilk-erkek-genelevi-acildi), Erişim Tarihi: 28.05.2023.

Nuttavuthisit, K. (2007), “Branding Thailand: Correcting the Negative Image of Sex Tourism”, *Place Branding and Public Diplomacy*, 3/1, 21–30.

Nyblade, L. vd, (2017), “The Relationship Between Health Worker Stigma and Uptake of HIV Counseling and Testing and Utilization of non-HIV Health Services: The Experience of Male and Female Sex Workers in Kenya”, *AIDS Care*, 29/11, 1364-1372.

Oğuz, Ç. (2017), “Prostitution (Ottoman Empire)”, *International Encyclopedia of the First World War*, 1-9, [Osmanlı İmparatorluğu | Birinci Dünya Savaşı Uluslararası Ansiklopedisi \(WW1\) \(1914-1918-online.net\)](https://www.encyclopedia1914-1918-online.net/osmanli-imparatorlugu-birinci-dunya-savasi-uluslararasi-ansiklopedisi).

Okal, J. vd, (2009), “Social Context, Sexual Risk Perceptions and Stigma: HIV Vulnerability Among Male Sex Workers in Mombasa, Kenya”, *Culture, Health & Sexuality*, 11/8, 811-826.

Olgun, P. (Sunucu), (2019), Hayat Kadınlığından Sosyal Sorumluluğa: Ayşe Tüktürkçü, 6 Ağustos 2019, https://www.youtube.com/watch?v=T_og25a-yxI, Erişim Tarihi: 10.07.2022.

Oliveira, A. (2018), “Same Work, Different Oppression: Stigma and Its Consequences for Male and Transgender Sex Workers in Portugal”, *International Journal of Iberian Studies*, 31/1, 11–26.

Oppermann, M. (1999), “Sex Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 26/2, 251-266.

Orengo, M. (1949), “Fuhuş ve Cemiyet”, *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, sayı: 6, 39-42.

- Ortaylı, İ. (2019), Osmanlı Toplumunda Aile, Kronik Kitap, İstanbul.
- Outshoorn, J. (2004), "Pragmatism in the Polder: Changing Prostitution Policy in The Netherlands", *Journal of Contemporary European Studies*, 12/2, 165-176.
- Öner, M. (2020), II. Mahmut Döneminde Kaleme Alınan 37 Numaralı (1823-1824) Kal'abend Defterinin Dönemsel Özelliklerinden Hareketle Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbay, C. (2005), *Virilities for Rent: Navigating Masculinity, Sexuality, and Class in İstanbul*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbay, C. (2010), "Nocturnal Queers: Rent Boys' Masculinity in İstanbul", *Sexualities*, 13/5, 645–663.
- Özbek, M. (2010), "The Regulation of Prostitution in Beyoğlu (1875–1915)", *Middle Eastern Studies*, 46/4, 555-568.
- Özbek, M. T. (2012), "'Uygunsuz Makulesinden Kadınlar': Son Dönem Osmanlı İstanbul'unda Yoksul ve Yalnız Kadınların Kontrolü ve Fuhuş (1900-1914)", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 15, 65-83.
- Özbek, M. T. (2016), "Haneyle Sokağın Sınırında: 1900'ler Baş İstanbul'unda Hizmetçi Kadınlar, Emek ve Cinsellik", *Toplumsal Tarih*, 269, 52-56.
- Özbek, M. (2017), *Single, Poor Women in İstanbul, 1850-1915: Prostitution, Sexuality, and Female Labor*, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Özekmekçi, M. İ. (2012), "Modern Devlet ve Tıp: II. Abdülhamit Döneminde Frengi ile Mücadele", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 10, 83-101.
- Özer, İ. (2003), "Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam", *OTAM – A. Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Dergisi*, 14, 247-271.
- Özer, İ. (2005), *Avrupa Yolunda Batılılaşma ya da Batılılaşma İstanbul'da Sosyal Değişimler*, Truva Yayınları, İstanbul.
- Özsoy, O. (Sunucu), (2018), Saliha Ermez Genelevden Meclise, 6 Şubat 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=uJwVm4sIKH8>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Padilla, M. vd, (2008), "Stigma, Social Inequality, and HIV Risk Disclosure among Dominican Male Sex Workers", *Social Science & Medicine*, 67, 380–388.
- Payır, Z. S. (2014), *Immorality, Misbehavior and Transgression: The "Unorthodox" Greeks of Pera and Galata in the Late Ottoman Empire*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.

- Peace, R. (2001), "Social Exclusion: A Concept in Need of Definition?", Social Policy Journal of New Zealand, 16, 17-35.
- Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği, (2021), Yıllar Affetmez: Konuk: Zeynep Ersürer: Eryaman Olayları, 13 Şubat 2021, [Yıllar Affetmez I Konuk: Zeynep Ersürer I Eryaman Olayları - YouTube](#), Erişim Tarihi: 30.07.2023.
- Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği, (2021), Yıllar Affetmez: Konuk: Belgin Çelik: Biz de Stonewall Yaşadık ama..., 13. Şubat 2021, [Yıllar Affetmez I Konuk: Belgin Çelik I Biz de Stonewall Yaşadık ama... - YouTube](#), Erişim Tarihi: 30.07.2021.
- Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği, (2021), Yıllar Affetmez: Konuk: Yağmur Arıcan: Eryaman'da Önce Romanların Evlerini Yaktılar, 21 Şubat 2021, [Yıllar Affetmez I Konuk: Yağmur Arıcan I Eryaman'da Önce Romanların Evlerini Yaktılar - YouTube](#), Erişim Tarihi: 30.07.2023.
- Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği, (2021), Yıllar Affetmez: Konuk: Beyza: "Unutmuyacağız, Unutturmayacağız. Adalet, Adalet!", 19 Haziran 2021, [Yıllar Affetmez I Konuk: Beyza I "Unutmuyacağız, unutturmayacağız. Adalet, adalet!" - YouTube](#), Erişim Tarihi: 30.07.2021.
- Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği, (2022), "Küçük Bayram Sokakta Trans Kadınların Evleri Mühürlendi", 28 Ekim 2022, son erişim tarihi: 23 Eylül 2023, [Küçük Bayram Sokak'ta trans kadınların evleri mühürlendi - Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği | Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği.](#)
- Peng, Y. (2005), "“Of Course They Claim They were Coerced”: On Voluntary Prostitution, Contingent Consent, and the Modified Whore Stigma", Journal of International Women's Studies, 7/2, 17-35.
- Peng, Y.-W., (2004), "Zoning for Difference: Rethinking Iris Ideal for City Life the Case of Prostitution", Zoning for Difference, 6/1, 46-51.
- Perez, M. P. vd, (2018), "The Symbolic Violence of Tolerance Zones: Constructing the Spatial Marginalization of Female Central American Migrant Sex Workers in Mexico", Women's Studies International Forum, 68, 75–84.
- Pettman, J. J. (1997), "Body Politics: International Sex Tourism", Third World Quarterly, 18/1, 93-108.
- Pheterson, G. (1993), "The Whore Stigma: Female Dishonor and Male Unworthiness", Social Text, 37, 39-64.
- Pheterson, G. (2006), "Stigma", Encyclopedia of Prostitution and Sex Work, 1/2, 461-462.
- Phillips, R. vd, (2012), "Courtesy Stigma: A Hidden Health Concern among Front-Line Service Providers to Sex Workers", Sociology of Health & Illness, 34/5, 681–696.

- Prokopovych, M. (2017), "Prostitution in Prague in the Nineteenth and the Early Twentieth Century", *Trafficking in Women 1924-1926: The Paul Kinsie Reports for the League of Nations*, II, 185-190.
- Raymond, J. G. (2004), "Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution and a Legal Response to the Demand for Prostitution", *Journal of Trauma Practice*, 2/3-4, 315-332.
- Rayson, J.; Alba, B. (2019), "Experiences of Stigma and Discrimination as Predictors of Mental Health Help-Seeking among Sex Workers", *Sexual and Relationship Therapy*, 34/3, 277-289.
- Ren, X. (1999), "Prostitution and Economic Modernization in China", *Violence Against Women*, 5/12, 1411-1436.
- Resmi Gazete, (1930), *Umumî Hıfzıssıhha Kanunu*, 6 Mayıs 1930 tarihli 1489 sayılı.
- Resmi Gazete, (1933), *Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi*, 23 Teşrinisânî 1933 tarihli 2560 sayılı.
- Resmi Gazete, (1934), *Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi*, 24 Kânunusani 1934 tarihli 2611 sayılı.
- Resmi Gazete, (1934), *Zührevî Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Nizamnamesinin 14'üncü Maddesine Tevfikân Yapılmış olan Talimatname*, 17 Mayıs 1934 tarihli 2703 sayılı.
- Resmi Gazete, (1934), 12/11/1933 Tarihli *Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesinin Bazı Maddelerini Değiştiren Nizamname*, 8 Eylül 1934 tarihli 2797 sayılı.
- Resmi Gazete, (1961), *Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü*, 19 Nisan 1961 tarihli 10786 sayılı.
- Resmi Gazete, (1973), *Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve bu Tüzüğe Ek Bir Madde ile Geçici Bir Madde Eklenmesine Dair Tüzük*, 18 Şubat 1973 tarihli 14452 sayılı.
- Roche, K.; Keith, C. (2014), "How Stigma Affects Healthcare Access for Transgender Sex Workers", *British Journal of Nursing*, 23/21, 1147-1152.
- Ross, C. A. vd, (2004), "Dissociation Among Women in Prostitution", *Journal of Trauma Practice*, 2/3-4, 199-212.
- Ross, M. W. vd, (2007), "Stigma Consciousness Concerns Related to Drug Use and Sexuality in a Sample of Street-Based Male Sex Workers", *International Journal of Sexual Health*, 19/2, 57-67.
- Ryan, C.; Hall, C. M. (2001), *Sex Tourism Marginal People and Liminalities*, Routledge.

- Ryan, C.; Kinder, R. (1996), "Sex, Tourism and Sex Tourism: Fulfilling Similar Needs?", *Tourism Management*, 17/7, 500-518.
- Sabev, O. (2016), "Ahlâkın Arka Sokakları: 18. Yüzyıl Osmanlı İstanbulu'nda Fuhuş ve Ceza", *Osmanlı İstanbulu IV: IV. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 20-22 Mayıs 2016*, İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, 621-642.
- Sallmann, J. (2010), "Living with Stigma: Women's Experiences of Prostitution and Substance Use", *Journal of Women and Social Work*, 25/2, 146-159.
- Sanders, T. (2004), "The Risks of Street Prostitution: Punters, Police and Protesters", *Urban Studies*, 41/9, 1703-1717.
- Sanders, T. (2016), "Inevitably Violent? Dynamics of Space, Governance, and Stigma in Understanding Violence Against Sex Workers", *Critical Research and Scholarship Studies in Law, Politics, and Society*, 71, 93-114.
- Sarıtaş, E. (2012), "Seksoloji: 1945-1955 Arası Türkiye'de Cinsel Terbiye", *Fe Dergi Feminist Eleştiri*, 4/2, 57-71.
- Sariyannis, M. (2008), "Prostitution in Ottoman İstanbul, Late Sixteenth – Early Eighteenth Century", *Turcica*, 40, 37-65.
- Sayan, S. (Sunucu), (2015), Hayrettin Bulan ve Ayşe Tükrükçü Genelevlerde Çalınan Hayatlar, 2 Nisan 2015, https://www.youtube.com/watch?v=169p_7gxp8, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Saymen, F. H. (1950), "Fuhuşla Mücadele", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, 21, 1-5.
- Scambler, G. (2007), "Sex Work Stigma: Opportunist Migrants in London", *Sociology*, 41/6, 1079-1096.
- Scambler, G.; Paoli, F. (2008), "Health Work, Female Sex Workers and HIV/AIDS: Global and Local Dimensions of Stigma and Deviance as Barriers to Effective Interventions", *Social Science & Medicine*, 66, 1848-1862.
- Schick, İ. C. (2009), "Nationalism Meets the Sex Trade: İstanbul's District of Beyoğlu/Pera During the Early Twentieth Century", *Amherst and Hampshire Colleges Workshop on "Crossing Borders: 'Unusual' Negotiations over the Secular, Public, and Private"* Amherst College, 16-18 February 2009.
- Schmid, W. (2021), *Seks Olmayınca: Yeniden Başlama Sanatı Üzerine*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Scienza et Sessualita, (1950), "2000 Senesinde Fuhuş Kalmayacak", *Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası*, 21, 57-59.
- Scognamillo, G. (1994), *Beyoğlu'nda Fuhuş*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

- Scott, J. vd., (2006), "Sex Outside the City: Sex Work in Rural and Regional New South Wales", *Rural Society*, 16/2, 151-168.
- Selek, P. (2001), *Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (*Maskeler, Süvariler, Gacılar: Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı* adı ile Aykırı Yayınları'ndan 2001'de yayımlanmıştır).
- Sennett, R., (1998), *The Spaces of Democracy*, Raoul Wallenberg Lecture.
- Sennett, R., (2005), *Otorite*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sennett, R., (2006), "The Open City", *Urban Age*, Berlin, November.
- Sennett, R., (2008), *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sennett, R., (2014), *Yabancı: Sürgün Üzerine İki Deneme*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sevim, K., (2018), "Sosyal Çalışma Perspektifinden Damga ve Kadın", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/15, 469-479.
- Sheehan, L. vd., (2016), "The Stigma of Personality Disorders", *Curr Psychiatry Rep*, 18/11, 1-7.
- Shissler, A. H. (2008), "Womanhood is not for Sale: Sabiha Zekeriya Sertel Against Prostitution and for Women's Employment", *Journal of Middle East Women's Studies*, 4/3, 12-30.
- Shoham, S.; Rahav, G. (1968), "Social Stigma and Prostitution", *The British Journal of Criminology*, 8/4, 402-412.
- Shumsky, N. L. (1986), "Respectable Americans and Segregated Prostitution, 1870-1910", *Journal of Social History*, 19/4, 665-679.
- Silver, H. (tarihsiz), "Social Exclusion", *Encyclopedia of Sociology*, Blackwell, 4419-4421.
- Simmel, G. (2009), "Fahişelik", *Bireysellik ve Kültür*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sivri, G. (2017), *Women's Prisons and Women Prisoners in the Late Ottoman Empire (1840-1920): From Invisibility to Expendability*, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Smith, R.; Christou, M. L. (2009), "Extracting Value from Their Environment: Some Observations on Pimping and Prostitution as Entrepreneurship", *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 22/1, 69-84.
- Sorma, M. P. (2015), *Fragile Identities: Prostitutes as Signifiers of Patriarchy and Heteronormativity in Turkey*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eleştirel ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Sprankle, E. vd, (2018), “The Role of Sex Work Stigma in Victim Blaming and Empathy of Sexual Assault Survivors”, *Sex Res Soc Policy*, 15, 242–248.
- Staszak, J.-F. (2014), “Planning Prostitution in Colonial Morocco: Bousbir, Casablanca’s Quartier Réservé”, (Sub)Urban Sexscapes: Geographies and Regulation of the Sex Industry. Londres: Routledge, 175-196.
- Strohmayer, A. vd, (2017), “Technologies and Social Justice Outcomes in Sex Work Charities: Fighting Stigma, Saving Lives “, *Social Justice*, 3352-3364.
- Su, X. vd, (2019), “Prostitution, Variegated Homes, and the Practice of Unhomely Life in China”, *Social & Cultural Geography*, 20/3, 407-426.
- SWAN (Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya Seks İşçileri Savunuculuk Ağı Toplum Temelli Araştırma Projesi), (2015), Adaletin Adaletsizliği Seks İşçilerine Yönelik Devlet Temelli ve Devlet Dışı Şiddet ile Güvenlik ve Çözüm Arayışı, Anna-Louise Crago (Baş Araştırmacı), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği – Ankara, Ayrıntı Basımevi.
- Şahin, S. (Sunucu), (2020), Şehir Hepimizin: Seçil Yılmaz ile Geç Osmanlı Dönemi’nde Frengi, 22 Eylül 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=3s6vQeE08rU&list=PL3ilA2pmbJRNyTQki0sdEnX4YVj6DDhNa&index=4>, 4 Eylül 2020, Erişim Tarihi: 05.10.2020.
- T24, (2023), “Hayvan Genelevleri”, [Hayvan genelevleri \(t24.com.tr\)](https://www.t24.com.tr/hayvan-genelevleri), Erişim Tarihi: 28.05.2023.
- Takla, N. (2017), “Prostitution in Alexandria, Egypt”, *Trafficking in Women 1924-1926: The Paul Kinsie Reports for the League of Nations*, II, 7-12.
- Tane, V. (2012), Selahattin Enis Atabeyoğlu’nun Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Tani, S. (2002), “Whose Place is this Space? Life in the Street Prostitution Area of Helsinki, Finland”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 26/2, 343–59.
- Tatlıcan, İ. (Yönetmen), (2012), Beyoğlu’nun Üvey Evladı: Tarlabası.
- Taylor, J. S. (2006), “Female Sex Tourism: A Contradiction in Terms?”, *Feminist Review*, 83, 42–59.
- TEDx Talks, (2019), Hayata Sarılmak Sokaktan Başlar: Ayşe Tükrükçü, TEDx METU Ankara, 19 Şubat 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=ppk1ZTiUyGY>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- TEDx Talks, (2019), Hayata Sarıl: Embrace Life: Ayşe Tükrükçü, TEDx Reset, 13 Mayıs 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=A8jrX83FvAA>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.

- TEDx Talks, (2019), Ayakta Dur: Ayşe Tükrükçü, TEDx Altinbas University, 21 Mayıs 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=oHVXByazDqI>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Tekin, B. (2021), Seks İşçisi Olmaya Nasıl Karar Verdim (Öncesinde) Neler Yaşadım # 1. Bölüm, 30 Ocak 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=h36egrpc3UY>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Tekin, B. (2021), Seks İşçisi Olmaya Nasıl Karar Verdim (Sonrasında) Neler Yaşadım # 2. Bölüm, 30 Ocak 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=XKPhGVlGldY>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Thanh, D.C. vd, (2012), “Persisting Stigma Reduces the Utilisation of HIV-Related Care and Support Services in Viet Nam”, BMC Health Services Research, 12/428, 1-9.
- Tomko, C. vd, (2020), “Confirmatory Factor Analysis and Construct Validity of the Internalized Sex Work Stigma Scale among a Cohort of Cisgender Female Sex Workers in Baltimore, Maryland, United States”, The Journal of Sex Research, 1-11.
- Tomura, M. (2009), “A Prostitute’s Lived Experiences of Stigma”, Journal of Phenomenological Psychology, 40, 51–84.
- Toprak, Z. (tarihsiz), “Çağdaş Yaşam Özleminden Toplumsal Travmaya Türkiye’de “Yeni Hayat””, Atlas Tarih, (Günce Alpamuk, Röportör), 100-109.
- Toprak, Z. (1987), “İstanbul’da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933”, Tarih ve Toplum, Sayı 39, 31-40; https://www.academia.edu/13904195/%C4%B0stanbul_da_Fuhu%C5%9F_ve_Z%C3%BChrevi_Hastal%C4%B1klar_1914-1933, Erişim Tarihi: 01.11.2019.
- Toprak, Z. (1992), “İstanbul’da Rusya’nın Armağanları: Haraşolar”, İstanbul, 1, 72-79.
- Toprak, Z. (1992), “Tarihçiliğin Alanı: Frenginin Tarihi”, Tarih Vakfı’ndan Haberler, 18, 9.
- Toprak, Z. (1993), “Altıncı Daire-i Belediye”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1, 220-223.
- Toprak, Z. (1994), “Mütareke Döneminde İstanbul”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 6, 19-23.
- Toprak, Z. (1994), “Belediye Zabıtası”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2, 145-148.
- Toprak, Z. (2016), Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Toprak, Z. (2017), “Türkiye’de Müstehcen Avam Edebiyatı (1908-1928)”, Toplumsal Tarih, 285, 50-63.

- Toprak, Z. (2017), “Rakstan Dansa Erken Cumhuriyet ve Charleston Gençliği”, Toplumsal Tarih, 283, 64-79.
- Toprak, Z. (2017), “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Kadınlar Birtakım Haklar Kazandı ama Sosyal Alanda Özgürlükleri Bastırıldı”, Haber Türk Gazetesi, 19 Kasım 2017, (Kübra Par, Röportör), 19.
- Toprak, Z. (2017), “Türkiye’de Yeni Hayat-İnkılâp ve Travma 1908-1928”, Cumhuriyet Kitapları, 7 Aralık 2017, (Eray Ak, Röportör), 12, 13.
- Toprak, Z. (2017), “Erken Cumhuriyet, Nüfus Sorunu ve Çocuk Ölümleri”, Toplumsal Tarih, 281, 22-31.
- Toprak, Z. (2018), “Doğru Bir Tarih Algısı için Önce Yaşadığınız Toplumu Anlamanız Gerekliyor”, Boğaziçi Üniversitesi Haberler, 5 Şubat 2018, (Özgür Duygu Durgun, Röportör).
- Toprak, Z. (2018), “Cihan Harbi, Osmanlı Devleti ve Toplumsal Dönüşüm”, Türkiye Günlüğü, 136, 7-11.
- Toprak, Z. (2019), “Mütareke Yıllarında İstanbul’da Hayat, İşgal ve Travma”, Magma Baykuş, 45, 2-16.
- Toprak, Z. (2019), Türkiye’de Yeni Hayat: İnkılâp ve Travma 1908-1928, Doğan Kitap, İstanbul.
- Treloar, C. vd, (2021), “Rethinking the Relationship Between Sex Work, Mental Health and Stigma: A Qualitative Study of Sex Workers in Australia”, Social Science & Medicine, 268, 1-8.
- Tsang, E. Y. vd, (2019a), “Dead End of the Rainbow: How Environmental and Spatial Factors Create a Necropolis for Gay Sex Workers in China”, Deviant Behavior, Routledge, 1-15.
- Tsang, E. Y. vd, (2019b), “Multilayered Stigma and Vulnerabilities for HIV Infection and Transmission: A Qualitative Study on Male Sex Workers in Zimbabwe”, American Journal of Men’s Health, 13/1, 1–11.
- Tulay, M. Ş. (1960), Fuhuş ve Sebepleri, Doğan Basımevi, Adana.
- Tunç, M. Ş. (1949), “Fuhuş Meselesi”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, 5, 14-16.
- Tunç, M. Ş. (1949), “Profesyonel Fuhşun Sebepleri”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, 6, 9-11.
- Tunç, M. Ş. (1949), “Fahişelerin Ahlâki Hayatı”, Seksoloji Cinsi Bilgiler Mecmuası, 7, 15-17.
- Tunçomağ, K. (tarihsiz), “1980 Yılı Başında Türkiye’nin Sosyal Güvenlik Durumu”, İş Hukuku, 709-744.
- Tümer, G. (1996), “Fuhuş: İslâm Öncesi Dönem”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 13, 209-211.
- TDK, (2019), “Fuhuş”, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>, Erişim Tarihi: 18.10.2019.
- TDK, (2021), “Damga”, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11.06.2021.

- TDK, (2023), “Fahiş”, [fahiş ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr/), Erişim Tarihi: 25.05.2023.
- Uğur, B. (Sunucu), (2020), Hayat Kadınına Sorduk: Geneleve Nasıl Satıldı?: Ayşe Tükrükçü, Bölüm 1, 17 Şubat 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=VajoFX0j7ek>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Uğur, B. (Sunucu), (2020), Hayatsız Kadın Ayşe Tükrükçü Anlattı, Bölüm 2, Gündem Özel, 1 Mart 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=HlDK2q1Q74g>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Uğur, B. (Sunucu), (2020), Bir Hayat Kadınının Hikayesi! Ayşe Tükrükçü Anlatıyor: Özet, 6 Haziran 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=hQXkHRrMpM>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Ulu, C. (2013), “I. Dünya Savaşı ve İşgal Sürecinde İstanbul’da Yaşanan Sosyal ve Ahlâki Çözülme (1914-1922)”, Tarih Dergisi, 58, 87-129.
- Ulus, Ç. (Röportör), (2020), Evsizlerin Ablası Ayşe Tükrükçü: Gün İzi, 16 Eylül 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=NAvoOTRN2B4>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Uslutekin, Ş. (Sunucu), (2015), BirPortre’nin Konuğu Ayşe Tükrükçü, 7 Temmuz 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=euDPrt1oOAU>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Uz, M. A. (1995), Toplumları Çökerten Alışkanlıklar 2: İçki, Uyuşturucu ve Fuhuş, Yeşilay Derneği Konya Şubesi Yayınları, Konya.
- Üçgül, D. (2015), Fuhuş, Seks İşçiliği ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadelenin Hukuki Boyutu, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Üçin, E. (Sunucu), (2021), “Cam Girl”, Soramazsın, <https://www.youtube.com/watch?v=IUYOecBcsHE>, 124. Bölüm, 11 Haziran 2021, Erişim Tarihi: 30.08.2021.
- Üçin, E. (Sunucu), (2021), “Metres”, Soramazsın, <https://www.youtube.com/watch?v=Zu8rsqT6Ji8>, 118. Bölüm, 30 Nisan 2021, Erişim Tarihi: 30.08.2021.
- Üçin, E. (Sunucu), (2021), “Pezevenk”, Soramazsın, <https://www.youtube.com/watch?v=hQFdrfYS9QQ>, 87. Bölüm, 6 Mart 2021, Erişim Tarihi: 30.08.2021.
- Ülkü-Levent, T. (Sunucu), (2019), Feminen Adalet: Ayşe Tükrükçü, 29 Aralık 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=KIK2alaS-w>, Erişim Tarihi: 10.07.2022.
- Valente, P. K. vd, (2020), “Social Capital Moderates the Relationship Between Stigma and Sexual Risk Among Male Sex Workers in the US Northeast”, AIDS and Behavior, 24, 29–38.

- Vuolajärvi, N. (2022), "Criminalizing the Buying of Sex? Experiences from the Nordic Countries", LSE Online Event, 24 Mayıs 2022, son erişim tarihi: 24 Mayıs 2022, [Criminalizing the Buying of Sex? Experiences from the Nordic Countries | LSE Online Event - YouTube](#).
- Wagenaar, H. (2017), "Why Prostitution Policy (Usually) Fails and What to Do about It?", *Social Sciences*, 6/43, 1-15.
- Wagenaar, H.; Altink, S. (2012), "Prostitution as Morality Politics or Why It is Exceedingly Difficult to Design and Sustain Effective Prostitution Policy", *Sex Res Soc Policy*, 9, 279–292.
- Wagenaar, H. vd, (2013), *Final Report of the International Comparative Study of Prostitution Policy: Austria and the Netherlands*, Platform31.
- Wagenaar, H. vd, (2017), *Designing Prostitution Policy Intention and Reality in Regulating the Sex Trade*, Policy Press.
- Weitzer, R. (1999), "Prostitution Control in America: Rethinking Public Policy", *Crime, Law & Social Change*, 32, 83–102.
- Wells, J. (1997), *Kadın Gözüyle Batı Avrupa'da Fahişeliğin Tarihi*, Pencere Yayınları, İstanbul.
- WHO (Dünya Sağlık Örgütü), (2017), *Seks İşçileri ile Kapsamlı HIV/CYBE Programlarının Uygulanması – İşbirliği Odaklı Müdahalelere Dayalı Uygulanabilir Yaklaşımlar*, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Ankara.
- Wonders, N. A.; Michalowski, R. (2001), "Bodies, Borders, and Sex Tourism in a Globalized World: A Tale of Two Cities: Amsterdam and Havana", *Social Problems*, 48/4, 545-571.
- Wong, W. C. W. vd, (2011), "Stigma and Sex Work from the Perspective of Female Sex Workers in Hong Kong", *Sociology of Health & Illness*, 33/1, 50–65.
- Wyers, M. D. (tarihsiz), "Selling Sex in the İstanbul", *Selling Sex in the City: A Global History of Prostitution, 1600s–2000s*, Brill, Boston, 278-305.
- Wyers, M. D. (2012), "Wicked" İstanbul: The Regulation of Prostitution in the Early Turkish Republic, *Libra Kitap*, İstanbul.
- Wyers, M. D. (2017), "Prostitution in İstanbul", *Trafficking in Women 1924-1926: The Paul Kinsie Reports for the League of Nations, United Nations*, 2, 90-95.
- Yakut, K.; Yetkin, A. (2011), "II. Meşrutiyet Dönemi'nde Toplumsal Ahlâk Bunalımı: Fuhuş Meselesi", *Kebikeç*, 31, 275-307.
- Yalçınalp, E. (Röportör), (2020), *Trans Seks İşçisi: "Kendimi Korumak için Hissizleştirdim": Kadınların Savunma Taktikleri*, 4. Bölüm, 16 Ocak 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=QnPBPrGGJQ>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.

- Yam, E.A. vd, (2020), “Stigma among Key Populations Living with HIV in the Dominican Republic: Experiences of People of Haitian Descent, MSM, and Female Sex Workers”, *AIDS*, 34/1, 43–51.
- Yaman, E.; Güngör, H. (2013), “Damgalama (Stigma) Ölçeği’nin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11/25, 251-270.
- Yavuzer, G. (2015), *İstanbul Wine-Taverns as Public Places in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yel, A.M.; Küçükaşçı, M.S., (2003), “Mahalle”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 27, 323-326.
- Yeoman, I; Mars, M. (2012), “Robots, Men and Sex Tourism”, *Futures*, 44, 365-371.
- Yetkin, A. (2011), “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Toplumsal Ahlâk Bunalımı: Fuhuş Meselesi”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 21-54.
- Yetkin, A. (2019), *II. Meşrutiyet Döneminde Suç Unsurları*, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, N. (2010), “Salgın Afetlerinde İstanbul”, *Afetlerin Gölgesinde İstanbul*, İstanbul Kültür A. Ş., İstanbul, 109-184.
- Yıldız, M. (2015), “İstanbul’da Suçlar ve Suçlular”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Toplum*, VI, İBB Kültür A.Ş., İstanbul.
- Yılmaz, F. (2012), “Zina ve Fuhuş Arasında Kalanlar: Fahişe, Subaşıya Karşı”, *Toplumsal Tarih*, 220, 22-31.
- Yılmaz, G. H. (2019), *Gökkuşağının Görünmeyen Yüzü: Seks İşçisi Transseksüel Bireylerle İliği Fenomenolojik Bir Çalışma*, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yüceer, S. (tarihsiz), “Vrangel Ordusu’nun İstanbul’daki Faaliyetleri”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/797/10198.pdf>, 107-117, Erişim Tarihi: 22.10.2019.
- Yücetaş, Ç. (2019), *Seks İşçileri ve LGBTİ+ İnsan Hakları Savunucusu Bihter Karal’a Sorduk!*, 21 Temmuz 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=fPn2diOqahU>, Erişim Tarihi: 13.09.2021.
- Yüksel, A. (1991), *İstanbul Genelevlerinde Çalışan Kadınların Mediko-Sosyal Durumları*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Zehnder, M. vd, (2019), “Stigma as a Barrier to Mental Health Service Use Among Female Sex Workers in Switzerland”, *Frontiers in Psychiatry*, 10, 1-3.

- Zengin, A. (2007), *Sexual Margins: A Study on an Ethnography of “The State” and Women Sex Workers in İstanbul*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Zengin, A. (2008), “Suskunluğun Siyaseti: Hayat Kadınlarına ve Fuhşa Dair Sessizliğin Feminist Bir Analizi”, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 6, 59-68.
- Zengin, A. (2011), “The State, Violence and Sex Workers’ Subjectivities in Istanbul, Turkey”, *GEXcel Work in Progress Report*, 11, 165-172.
- Zengin, A. (2016), *İktidarın Mahremiyeti: İstanbul’da Hayat Kadınları Seks İşçiliği ve Şiddet*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Zengin, A. (2017), “Devletin Cinsel Kısımları: İstanbul’da Fuhşun Mekânları”, *Cins Cins Mekân, Varlık Yayınları*, İstanbul.
- Zhang, L. vd, (2017), “Violence, Stigma and Mental Health among Female Sex Workers in China: A Structural Equation Modeling”, *Women & Health*, 57/6, 685-704.

Kırmızı Şemsiye Derneği ile Yapılan Görüşmelerin Tam Metinleri

1-Kırmızı Şemsiye Derneği, Genel Koordinatörü Evrim Demirtaş, 23.09.2021

Eylem Şevik: Kırmızı Şemsiye tam olarak nedir; ne iş yapar?

Evrin Demirtaş: Kırmızı Şemsiye 2013 yılında seks işçileri tarafından seks işçileri için kurulmuş bir dernek. Aslında Kırmızı Şemsiye'nin birden fazla tematik alanı var. Çalışmalarında, “cinsiyet kimliği”, “cinsel yönelim”, “HIV statüsü” ve “mülteci statüsü” ayırt etmiyor. Seks işçiliğini bir işçilik olarak kabul eder; ama der ki, “sakatlanmamış irade” seks işçiliğinin olmazsa olmazlarındadır. “Sakatlanmamış irade”yi önemseyen bir bakış açısı vardır. 3 tane programı var Kırmızı Şemsiye'nin. İlki, *İnsani Yardım Programı*, “HIV mülteci grup” diye adlandırdığımız (Türkiye’de bizim literatüre soktuğumuz bir tabir) HIV ile yaşayan seks işçileri, LGBTİ+’lar ve bazı durumlarda kadın+’ların oluşan bu gruba hukuki ve psikolojik danışmanlık veriyoruz. İkinci olarak *Cinsel Sağlık ve Üreme Hakları Programı* da aslında insan haklarından bağımsız değil; yani insan onurumuzu tamamlayabilmek için sağlıklı bir bedende yaşamalıyız, iyi beslenmeliyiz ama cinsel hayatımız da sağlıklı olmalı. Neden? Çünkü günün sonunda insanlarla temas kuruyorsunuz ve birden fazla cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara açıksınız ve bu sizin yaşam kalitenizi ve toplumun da sağlığını olumsuz etkileyen bir şey, dolayısıyla böyle bir programımız var. Bu programda danışanlarımıza mesela kondomun önemini anlatıyoruz; cinsel yolla bulaşan hastalıklar nelerdir ve nasıl korunabilirsiniz, ne yapmalısınız konularını anlatıyoruz ve hem de bunun savunuculuğunu yapıyoruz. Hem danışanlarımıza hizmet veriyoruz hem de Bakanlık’larda ve uluslararası örgütlerde savunuculuğunu yapıyoruz. Son olarak da *Adalet Erişim Programı* seks işçilerinin insan hakları ve insan onuru değerlerini koruyabilmek için Avukatlık desteği ve hukuki danışmanlık sağlıyoruz. 7/24 açık bir acil hattımız var.

Gerçekten “gidiyor musunuz?” diye soruyorlar. Bir gün gece Cuma ya da Cumartesi Esat Karakoluna gel bir hafta görmezsen diğer hafta göreceksin diyorum. Karakolda seks işçilerinin yanında oluyoruz saat fark etmeksizin. Çünkü seks işçiliği tam olarak düzenlenmediği ve ahlakçı ve damgalayıcı bir bakış açısıyla yaklaştıkları için aslında seks işçiliği şiddet ile yan yana bir meslek biçimi. Birçok seks işçisinin hayatında uyuşturucu kullanımı, şiddet mağduru ya da bazen faili olabiliyorlar, dolayısıyla Adalet Erişim Programı Kırmızı Şemsiye’nin olmazsa olmaz programlarından biri tanesidir. Çünkü bu mesleği yapan insanlar gün içerisinde geç uyanıyorlar, farklı saatlerde çalışıyorlar, toplumdan soyutlandıkları için bazen devlet mekanizmasına ulaşmakta güçlük çekiyorlar ya da korkuyorlar, dolayısıyla başvuru yapmıyorlar ve davalarını takip etmiyorlar. Onları anlayabilecek insanlara ya da kurumlara ihtiyaç duyuyorlar. Bu noktada biz devreye giriyoruz.

Eylem: Bir aracı kurum olarak.

Evrin: Aracı kurum olarak. Adliyede ve karakolda destek oluyoruz. Kendini ifade etmekte güçlük çektiğinde onun izni ve yetkisi ile bu destek mekanizması ile hayatını iyileştirmeye çalışıyoruz. Dolayısıyla toplumun da hayatını iyileştiriyoruz. Çünkü gün sonunda Psikolog değilim, Psikolojiden hiç anlamam Hukukçuyum; ama sürekli ayrıştırılan ve şiddet gören ve şiddet tehlikesi altında yaşayan bir insan topluma da faydalı olamaz; zarar verebilir. Bir noktadan sonra o da şiddet faili olabilir. Aslında tüm bunlara engel olmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken de savunuculuk yapıyoruz. Biz insanlar seks işçisi olsun demiyoruz ya da biz fuhşa özendiriyoruz; tam tersi fuhuşla biz de mücadele ediyoruz. Malesef seks işçileri çalışırken aldığı 10 birimin 8’ini aracılara ve pezevenklere veriyor. Biz tam tersine, bununla da mücadele ederek neden emeklerini sömürüyorsunuz diyoruz. Seks işçilerinin de insan olduğunu herkes anlasın istiyoruz. Metalaştırılmaması gerektiğini düşünüyoruz.

Eylem: Siz bu dernekte ne zaman çalışmaya başladınız ve tam olarak ne yapıyorsunuz?

Evrin: Ben Kırmızı Şemsiye’de tam olarak 1 yıl 4 aydır çalışıyorum. Adalet Erişim Programı kapsamında istihdam edildim. Avukat olarak alındım.

Sonrasında Adalet Erişim Programının Proje Koordinatörü oldum ve ardından Genel Koordinatör oldum. Ama aynı zamanda hukuki danışmanlık da yapıyorum. Acil hat için gönüllü ağımız güçlü ama kilit durumlarda orada olmam gerektiğini düşünüyorum. Bunları yapıyorum.

Eylem: Seks işçiliği gibi çok damgalanmış bir meslek grubunun haklarını savunan bir dernekte çalışıyor olmak çevren tarafından nasıl karşılanıyor? Bu durumda da bir stigma var mı acaba?

Evrin: Çok değil ama bu benim arkadaş çevremden kaynaklı sanırım. Ama şunu diyorlar “Evrin travmatize olmuyor musun; yorulmuyor musun?”. Çünkü bazen gönüllü Avukat ağımızdan destek aldığımız zaman, bir müddet onların kendini toplaması için destek de bulunuyoruz. En son bir cinsel saldırı vakası vardı. E tabii ki ben insanımı etkileniyorum üzüliyorum ama orada benim mesleğimi hatırlayarak ona destek olmam lazım. Kendimi susturuyorum durduruyorum. Ona destek oluyorum ve travma yaşamama izin vermiyorum. Bir de Avukatlık mesleği bu biz hukuk için varız.

Eylem: Derneğimize ayda ya da yılda ortalama kaç kişi danışan olarak başvuruyor?

Evrin: Ayda en az 150 kişiye danışmanlık veriyoruz.

Eylem: Danışanlarınızın cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri nedir?

Evrin: Trans ve natrans kadınlar. Heteroseksüeller genelde.

Eylem: Peki erkek eskort yok mu danışanlarınızın arasında?

Evrin: Ayda bir danışanımız çıktığı zaman şaşıyoruz ve mutlu oluyoruz.

Eylem: Erkek eskortlarda yönelim nedir? Kadın eskortlarda da tabii.

Evrin: Kadınlar için heteroseksüeller genelde.

Eylem: Hiç lezbiyen denk gelmedi mi?

Evrin: Sadece bir kere lezbiyen bir danışana denk geldim. Erkek eskortlar ayda bir danışan olarak karşımıza çıkıyor ve erkek eskortlarda eşcinsel danışanlarımız çok daha fazla oluyor. Heteroseksüel erkek eskortlar fazla gelmiyor; çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliği burada da devreye giriyor ve o kendi imkânları ile

çözebiliyor. Zaten eskiden seks işçiliği Ceza Kanunu'nda sadece kadınların yapabileceği bir iş olarak tanımlanıyor; sonradan değiştiriliyor.

Eylem: Zaten sadece “genel kadın” diye bir tanımlama var; ama biz “genel erkek” diye bir tanımlama görmüyoruz.

Evrin: Yok, hayır. Zaten bu sadece kadın yapar yaklaşımı da kadına bir şiddet. Bu söylemleri üretmek tamamen kadın bedeninin sömürsüdür demek de tam olarak doğru değil. Seks işçilerini dışlayan feministlerin ürettiği söylemler de gerçeği tam manasıyla yansıtmıyor. Öncelikle, toplumsal eşitsizlik ile mücadele edelim, istihdam olanaklarını yaratalım, mevzuat hükümleri bir değişsin, ondan sonra bunları söyleyin.

Eylem: Danışanlarınız sokakta mı yoksa genelevde mi çalışıyorlar? Elitler geliyor mu?

Evrin: Yarı yarıya, elitler gelmiyor. Pandemide genelev danışan sayımız inanılmaz arttı; yetişemedik; çünkü kapandı.

Eylem: Pandemi gibi normal koşulları aşan durumlarda yasalarda yapılan düzenlemeler yeni tip fuhuş mekânları üretir mi? Üretirse, nerelerde?

Evrin: Merdiven altı yerlere kayıyor. Kayıt dışı fuhuş sokak fuhuşunu arttırıyor. Evi mühürlenince sokakta seks yapıyor. Aslında biz bunu yapmayın, düzenleyemezsiniz; kaos oluşur, daha zararlı bir hale gelir diyoruz.

Eylem: Yasalarda yapılan her yasaklama bize yeni bir fuhuş mekânı veriyor diyebiliriz o zaman.

Evrin: Yeni bir fuhuş mekânı veriyor, evet. Çok çabuk dönüşüyor. Eskiden internet siteleri üzerinden çalışmış seks işçileri; şimdi twitterdalar. Facebook, twitter yani onlar kapanınca başka mecralar olacak. Biz çocukken kartvizit atarlarmış. Şu anda da twit atıyorlar kartvizit gibi. Seks işçiliği çok çabuk dönüştürülebilen bir meslek.

Eylem: Kayıtlı fuhuşa yasak geldiğinde genelevler kapatıldığında paravan fuhuş mekânları ortaya çıkıyor mu? (Sokak fuhuşu ve sanal fuhuşa ek olarak) Evet ise, nerelerde?

Evrin: Kumarhaneler, pavyonlar, müzik eğlence yerleri (arka odaları olduğunu biliyoruz), oteller, arabalar, orman, parklar, asansör, vb. aklınıza gelebilecek her yer. O nedenle kısıtlamak yerine düzenlemek gerekiyor.

Eylem: Danışanlarınızın mağduriyet konuları nelerdir?

Evrin: Şiddet, gasp ve devlet şiddeti. Örneğin polise ulaşmak istiyor, ulaşamıyor ya da kayıtlı alanda çalışmak istiyor, “genelevler açılsın, ben güvenli çalışmak istiyorum” diyor ama genelevler kapanıyor ya da tecrit edilerek şehrin çok uzak yerlerine konuluyor. Oradan da müşteri bulunamıyor, o nedenle problemli. Çok fazla yasaklayıcı hüküm var. İdare kendi kendine ülkede yasaklayıcı mevzuat varmış gibi davranıyor; biz düzenleyici var desek de. Evleri mühürleniyor, dışarda çalışıyor. O mecbur çalışacak biz bunu kabul etmek zorundayız.

Eylem: Kimler tam olarak seks işçisi oluyor? Kimsesizler yurdunda yetişen insanların fuhşa sürüklendiği doğru mu?

Evrin: Böyle bir genelleme yapamam; ama trans kadınlar açısından seks işçiliği gerçekten çok yaygın. İş bulamadığı ve iş yerlerinde ayrımcılığa maruz kaldığı için “zorunlu seks işçiliği” burada devreye giriyor. Garsonluk yapamıyor. Mekânlar iş vermiyor. Okulu bitince de iş bulamıyor ya da iş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyor.

Eylem: Akademide de aynı durum söz konusu mu? Trans kadın ve erkeklere karşı akademisyenler de ön yargılı mı?

Evrin: Erkek akademi kadınlara karşı. Kadın akademisyen arkadaşlarımdan neler yaşadığını biliyorum. Akademi çok güzel çalışıyor; çok güzel eleştiriyor. Hocalarımız da; toplumsal cinsiyet eşitsizliği falan diyorlar; e al o zaman bir tane eşcinsel ve trans öğrenci ama yok.

Eylem: Danışanlarınız arasında fuhşun karanlık yüzleri ile gelenler oluyor mu? Borçlandırma ve şantaj gibi...

Evrin: Tabii. Çete baskısı altında olan çok fazla danışanımız var ve artık hayatlarını kabullenmiş durumdalar. O kişiler onları çalıştırıyor. Her türlü hukuki mücadeleyi veriyoruz; çünkü bu dernek bunun için var. Fakat günün sonunda sığınabilecek bir yeri yok. Kadın sığınma evleri seks işçilerini almıyor. Oraya

gidince kendini gizlemek zorunda; yoksa dışlanır ve atılır. Trans kadınlar zaten kadın sığınma evlerine alınmıyor. Mecburen merdiven altı ilerliyor. Bu nedenle kendini zorla çalıştıran kişi için en azından beni koruyor diye düşünüyor. Mesela bu kadın buraya yerleşmezse öldürülecek diyoruz ama yine de hayır cevabı alıyoruz. Gazeteci arkadaşlarımızı çağırıyoruz çünkü yapacak birşey yok. Fakat o kadın görünmek istemiyor. Seks işçisi diye haber yapılacak ve bir şekilde gizlenmeyecek bu. O durumda yapacak bir şey kalmıyor. Çünkü zaten damgalanmış ve kriminalize edilmiş bir meslek daha çok ifşa olacak. Karakolda çok fazla şey duyuyorum. Zaten seks işçisi, yapmasaydın, evlenseydin, bir koca bulamadın mı, seni kimse sevmedi mi, vb. gibi... Maalesef, bu durumları biz de yaratıyoruz. O atanmış cinsiyet, o lezbiyen, o trans erkek, o trans kadın, vb. diyerek güçlenmesi gereken feminizm parçalanıyor.

Eylem: Fuhşun karanlık yüzünden bu kadar bahsetmişken, seks işçileri, özellikle sokakta çalışanlar, işlerini yapabilmek için polise rüşvet vermek ya da vermediklerinde cinsel ilişkiye zorlanmak veya şiddete maruz kalmak gibi durumlardan size başvuran oluyor mu?

Evrin: Cinsel ilişkiye zorlandığını görmedim ama duydum. Tabii duyum ne kadar gerçek olabilir? Rüşvet meselesini de ben duymadım. Varsa bile, pezevenkler bize ulaşmazlar; ifşa olmamak için; çünkü pezevenkliğe karşıyız biz.

Eylem: Kayıt dışı ve kayıtlı fuhuş ne durumda Türkiye’de?

Evrin: Kayıt dışı özellikle salgında çok fazla artmıştı. Aslında seks işçilerinin büyük çoğunluğu güvenli bir alanda çalışmak ister. Ama genelevi istemez. Çünkü, genelev açılmıyor, vesikalaniyorsun ve damgalıyor seni.

Eylem: Güvenli çalışmadan kastedilen nedir?

Evrin: Şiddetten uzak. Ben vergimi ödeyeyim, Devlet beni korusun ama damgalamasın.

Eylem: Seks işçileri sendikası 1970’lerden beri gündemde. O dönemlerde İzmir genelevi çok aktif ve dönemin ruhunu (solun yükselişi) taşımakta. Birkaç yıl evvel de Kırmızı Şemsiye ve Sendika meselesi ile ilgili haberler vardı? Neden kurulmadı? Yasalaşmaması ya da meslek olarak görülmemesi mi neden?

Evrin: O da var. Bir de şöyle bir şey var, seks işçileri bunu aslında istemiyor; çünkü yine ifşa olacaklar ve her şey yine mevzuata çıkıyor ve damga meselesine. Eskiden kondom delilmiş seks işçiliğine dair; o nedenle kondom kullanmazlarmış. Türkiye’de HIV’in artış gösterdiği yıllarda.

Eylem: Ayşe Tükrükçü ve Saliha Ermez vardı bir aralar. Milletvekili adayı oldular ve zaten seks işçilerine siyasi parti kurma hakkı da verildi. Ama daha sonra başka seks işçilerini görmedik. Yine ifşa olmaktan korktukları için mi geri çekiliyorlar acaba?

Evrin: Demokratik katılımları zaten çok güçlü değil. Temsiliyetleri çok fazla yok Meclis’te. En kolay çalışabildikleri ve en tehlikeli alan sokak. Ya bunu tercih edecekler ya da genelevde damgalanmayı.

Eylem: Türkiye’deki fuhuş politikaları ne kadar yeterli?

Evrin: İdare düzenleyici değil de, yasaklayıcı mevzuat varmış gibi yaklaşıyor. Fuhuş ve fuhuşla ilgili meselelerde neyin suç neyin suç olmadığı konusu açık şekilde belirtilmemiş. O nedenle fuhuş kelimesini gören polis bunun suç olduğu fikrine kapılıyor. Tüzük çok eski 1981’den. Artık bu günü karşılamıyor; zaten o haliyle de uygulanmıyor.

Eylem: O zaman, biz stigmatı sadece toplumda ve kültürde değil, hukukun kendisinde de görüyoruz. Hukuk devletin söylem dili olarak kullandığı en başta gelen stigma mekanizması.

Evrin: Evet, kesinlikle, en başta geliyor.

Eylem: Seks işçileri kendilerine tanınan hakları biliyorlar mı?

Evrin: Aslında çoğunluğu biliyor. Çünkü, polis, hastane, mahkeme vs. ile sürekli iç içeler. Ama, o hakka erişemeyeceğini düşünüyor.

Eylem: Aslında hukukta tanımlanan haklar devletin kurumları tarafından bir nevi yasaklanıyor.

Evrin: Evet, herkes için ya da hiç kimse için.

Eylem: Fuhuş Politikaları nasıl olmalı? Seks işçiliği nasıl tarif edilmeli?

Evrım: Düzenleyici bir politika olmalı; her iş kolunda olduğu gibi. Yasal zeminde tanımını açık ve net olmalı. “Sakatlanmamış irade” kavramı önemli. Seks işçiliği için en küçük yaşı ne olacağı (kesinlikle 18 üstü olmalı) belirlenmeli. Keskin çizgiler olmalı ve sonra birazcık serbest bırakılmalı. Müşterilere, hatta insanlara küçük yaşta cinsel sağlık ve üreme konusunu anlatmak lazım. Kondomun neden önemli olduğunu anlatmak lazım. Eğitim ve ailede bunların verilmesi lazım. Seks işçiliğinin düzenlenmesi, iş göremez raporu gibi, meslek hastalıkları gibi durumların da göz önünde bulundurulması demektir. Tabii ki 65 yaşında emeklilikten bahsetmiyoruz. Çünkü, kendine has bir meslek. İş kanunu, ceza kanunu, borçlar kanununda bahsetmek doğru değil. Ne yazık ki seks işçiliği insan ticaretinin büyük bir sorunu. Ama bunu yasaklamak çözüm değil. Çok daha büyük aktörler var insan ticareti suçunda.

2-Transkadın Seks İşçisi, Kırmızı Şemsiye Derneği, 04.10.2021

Eylem Şevik: Hangi illerde çalıştınız?

Transkadın Seks İşçisi: Ankara, İstanbul, İzmir, sonra yine Ankara.

Eylem: İstanbul'da hangi yıllar arası çalıştınız?

Transkadın Seks İşçisi: İstanbul'da 2002-2010 arası çalıştım.

Eylem: Seks işçiliğini bir meslek olarak tanımlıyor musunuz?

Transkadın Seks İşçisi: Kesinlikle evet.

Eylem: Peki nasıl başladınız mesleğinize?

Transkadın Seks İşçisi: Bu soru bana yanlış geliyor. Ben isteyerek başlamadım. Bunu bana devlet ve toplum dayattı. Trans olduğum için, kamuda ve özelde iş bulmamın imkânsız olduğunu gördüğüm için mecburen başladım.

Eylem: Tek mi çalışıyorsunuz?

Transkadın Seks İşçisi: Tek çalışıyorum.

Eylem: Pezevenkle çalışanlar üzerinden soruyorum, pezevenğin görevleri nelerdir?

Transkadın Seks İşçisi: O daha çok natrans seks işçileri için geçerlidir. Translar çok nadir pezevenkle çalışır. Natranslar için de koruma ve kollama görevleri vardır ve bazen sevgili olurlar.

Eylem: Yer bulma peki?

Transkadın Seks İşçisi: Yer bulma darken?

Eylem: Hizmeti sunabilmesi için.

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçisi kendi evine ya da müşterisinin evine gidiyor ve oteli kullanır. Tabii sokakta yapan da var. Genellikle evde veya otelde olmasını tercih ediyoruz.

Eylem: Seks işçisi olarak çalıştığınızı aileniz ya da yakınlarınız biliyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Akrabalar seks işçisi olduğumu bilmiyor. Akrabalarım ile çocukluğumdan beri görüşmüyorum. Aile seziyor ama söylemiyor yüzüme.

Hiçbir aile çocuğum sen hırsızsin katilsin demez bana da orospusun demiyorlar ama seziyorlar. Bu gerçek bir şey, toplumda bizim adımız “orospu”. Akademik olarak seks işçisi denilebilir ama toplumda kime danışırsanız orospu diye gösteriliriz. Bunu unutmayın.

Eylem: Öyle ama asla da vazgeçilmeyen bir kadın bedeni.

Transkadın Seks İşçisi: Dünya kurulduğu andan itibaren seks işçiliği var ve kıyamete kadar da var olacak. Bunu ne bir din ne bir otorite ne bir kanun yasa asla ve asla engelleyemez.

Eylem: Evet bu çok ütöpik ve romantik bir bakış açısı açıkçası. Peki hem seks işçilerinden vazgeçmeyip hem de orospu diye yaftalayan insanlar üzerinden devam edersek, yeni tanıştığınız insanlar sizin seks işçisi olarak çalıştığınızı öğrendikleri zaman o güler yüz o tavır değişiyor mu? Hiç hissettiniz mi?

Transkadın Seks İşçisi: Ben zaten yeni biri ile tanışırken trans kimliğimi söylüyorum. Zaten toplumda dönme, trans ve eşcinsel deyince direkt olarak tek bir simge seks işçiliği olduğu için yüzlerindeki ifade cinselliğe doğru dönüyor. Anladınız mı? Nasılsa bu yollu ben bunu götürürüm bir gün nasıl olsa.

Eylem: Bu dedikleriniz erkekler peki ya kadınlar?

Transkadın Seks İşçisi: Tabii erkekler. Kadınların tavrı daha farklı. Kadınlar bize yaklaşmak istiyor. Oropuluğun raconunu öğrenmek istiyorlar. “Kocama kendimi daha fazla nasıl sevdirebilirim?”, “onu nasıl daha fazla mutlu edebilirim?”, ben sorularla çok karşılaştım. “Hangi kıyafeti giyip de onu azdırabilirim?” Kadınların bakış açısı daha farklı bize. Aslında bizi dışlayanlar erkekler. Hem birlikte olmak istiyorlar, binlerce lira verip birlikte oluyorlar hem de dışlayıp ötekileştiriyorlar.

Eylem: Hem tiksindikleri hem arzuladıkları bir beden.

Transkadın Seks İşçisi: Kesinlikle. İsteklerini yapmazsan cinayete bile gidebiliyor. Kadınlar bize karşı daha ılımlı. Bazen acıyorlar genelde ama bazen çok nadir de olsa bela okuyan çıkar. Ama bana bela okuyan Lût Kavmi’ndensin diyen hiç çıkmadı.

Eylem: Biraz özel olacak ama eşiniz ya da sevgiliniz var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Ben bu kelimeyi kabul etmiyorum. Yakın arkadaş olabilir. Hiçbir erkek benim eşim ya da kocam olamaz. Seks işçiliği yapan biri her şeyi biliyor; bir erkek, partner olarak beni taşıyamaz; bende onu taşıyamam.

Eylem: İstanbul meselesine geri dönersek, 8 yıl çalışmıştınız. İstanbul’da bir seks turizmi olduğunu söyleyebilir miyiz?

Transkadın Seks İşçisi: İstanbul seks turizmi geyler için daha çok geçerli. Gelen erkek müşteri her yere gey seks işçisi (erkek görüntüsü nedeniyle) ile gidebilir; daha rahat hareket ediyorlar. Trans seks işçisi ile gizli saklı oluyor. Fatih ve Beyoğlu gey hamamlarına yurtdışından özel olarak seks için geliniyordu. Artık bu hamamlar bu şekilde işlemiyor. Gey hamamlarının kötü şöhreti örtülmeye çalışılıyor. Erkekler translarla bir yere gitmeyi kendilerine yakıştıramazlar. Gündüz özellikle gitmez. Gey olunca adam koluna takıp gidiyor.

Eylem: İstanbul dışındaki küçük şehirlerde seks turizmi var diyebilir miyiz?

Transkadın Seks İşçisi: Küçük şehirlerde fuhuş trans barınamaz. Gey seks işçisi olarak jigolo olarak çalışabilir. Kimse bilmez. Translar bunu yapamaz. Küçük yerlerde seks işçisi az olduğu için seans ücreti yükselir. Para kazanmak için daha uygun. Büyük şehirlerde fuhuşta alternatif çok ve müşteri açısından daha uygun. Küçük yerde seks işçisi, büyük yerde müşteri kazanır.

Eylem: Translar darken transkadınlardan bahsediyoruz. Trans erkekler?

Transkadın Seks İşçisi: Trans erkeklerde seks işçiliği yapan yok bildiğim.

Eylem: İstanbul’u seks işçiliği mesleğini sürdürebilmek açısından diğer şehirler ile kıyaslarsak avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Transkadın Seks İşçisi: İstanbul’un avantajı Türkiye’nin her yerinden insan var daha kolay çalışma imkânı; dezavantaj ise, kimin ne olduğu belli değil.

Eylem: Peki karanlık yüzü, borçlandırma ve şantaj?

Transkadın Seks İşçisi: Genelevler ve pavyonlarda natrans kadınlar için borçlandırma ve şantaj olabilir. Ama translarda da sokakta çalışanlarda da borçlandırma ve şantaj yok. Sokakta çalışanın pezevengi satıcısı varsa belki.

Eylem: Bir film vardı *Madame Claude*. 1960'larda ve 1970'lerde Fransız sosyetesini için seks işçisi sağlayan bir mamanın hayatını anlatıyor. İstihbarat kendisine baskı yapıyor. İş adamlarını uyuşturucu ve alkol ile bayıltıp seks işçileri ile fotoğraflarını çekip bize getireceksin diyorlar. Onlar da şantaj yapıyorlar bununla. Türkiye'de var mı böyle olaylar?

Transkadın Seks İşçisi: Büyük iş adamlarına istihbaratın şantaj yapmak için seks işçilerini kullandığını hiç duymadım. Ama olsa yer yerinden oynardı. Trans kadınlara gelen müşterileri açıklasak yer yerinden oynar. Jartiyerli çok erkek geliyor bizim yatak odalarımıza. Ne dantelli külotlarla geldiler "ay ablacığım, ay kocacığım" diye. Makyaj yapanlar bizim evlerimizde saatlerce zaman geçirenler sonrasında banyosunu yapıp yüzünü gözünü silip gidiyor kendi evine.

Eylem: Aslında gelen erkeklerin istediği tek şey seks değil anladığım kadarıyla. Çok başka terapiler de söz konusu sanırım. Siz o hizmeti sunarken psikolojik danışmanlık da yapıyorsunuz.

Transkadın Seks İşçisi: Aynen öyle. Sadece seks ve beden satılmıyor. Diplomasız psikologuz. Ailesini karısını anlatanlar var. Annesi kız kardeşi erkek kardeşi rolüne girdiğim çok kişi oldu. Ben bu rolü oynamak zorundayım. Eğer yapmazsam evde kardeşlerine annesine tecavüz edecek. Toplumun erkeklerin sapkınlıklarını gidermek için mecburiyetten seks işçiliği yapan biriyim. Ben sapık değilim; toplum bize sapık diyor ama. Bu şekilde enstest biraz da engelleniyor.

Eylem: Peki tuhaf bulduğunuz istekler oldu mu hiç?

Transkadın Seks İşçisi: Iyy uff düşününce bile midem kalkıyor. Yıllardır seks işçiliği yapıyorum benim bile midem bulanıyor o derece saçma sapan. Şunu söyleyeyim. Bu benim için geçerli değil. Sekste sınır yoktur aslında. Ben sınırları olan bir seks işçisiyim. Çok şartım vardır. Ben uygulayamam o nedenle bana ters geliyor. Ücreti yükseltiyor fakat yapamam.

Eylem: O zaman elit eskortların ayda 30bin 40bin kazanma nedenleri bu.

Transkadın Seks İşçisi: Kesinlikle.

Eylem: Kimsesizler yurdundan çocukların seks işçiliğine çekildiğine dair bir twit vardı. Sizin bilginiz var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Kimsesizler yurdundan seks işçiliğine özel olarak kişilerin çekildiğine dair bir bilgim yok. Sadece böyle duyumlar var. Ama kimsesizler iş bulamazsa buna yönelir normal. Kurum iş sağlamazsa 18 yaşına gelince bırakırsa devlet yurttaşlarına bunu yapmış oluyor. Devlet mecbur bırakıyor.

Eylem: Transkadınlar zorunlu seks işçiliği yapıyor. Kimsesiz insanlar da bu yola sürükleniyor. Peki başka kim seks işçisi olur bu toplumda?

Transkadın Seks İşçisi: Trans kadınlar zorunlu seks işçiliği ve her insan bunu yapmak istiyor ve seks işçiliği yapıyor da. Ekonomik durumlar kriter bırakmadı. Herkes seks işçisi olabiliyor artık. Türbanlı teyzeler 65 yaşında 30 lira için oral seks yapıyor, 55 yaşındaki amcalar jigololuk yapıyor. Sokakta görsen Anadolu annesi deyip eteğini öpeceğin bir kadın seks işçisi olarak çalışabiliyor.

Eylem: Tesettürlü kadınlar demişken muta nikahı meselesi bizde de var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Muta nikâhı dinci kesimde varmış duydum. Gayet normal onlar da seks yapmak istiyor.

Eylem: Seks işçileri kendilerini sınıflara ayırıyor mu? Gruplandırıyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçiliğinde kriterleri olan birisi olarak elitim maddi olarak değil. Para üzerinden de sınıflara ayrılır seks işçileri bu ülkede. Maddi olarak çok kazanıyor ama her gelene ve her şeye evet diyerek avam şekilde yaşayanlar da var. Trans ya da natrans fark etmez. Alt, orta ve üst sınıf olarak ayrılır.

Eylem: Fiyatlar nasıl belirleniyor?

Transkadın Seks İşçisi: Fiyatları kişi kendi belirliyor. 20 liraya 30 liraya sokakta kalan otostop yapan da var. Ucuza çalışanlar tarlabası ve bayram sokakta. Fantaziler tuhaflaştıkça fiyatlar artıyor. Evde veya otelde olmasına göre seans ücreti değişir.

Eylem: Kırmızı ruj, topuklu ayakkabı, mini etek toplumda seks işçisi olarak çalışmasanız bile yollu damgasını yediğiniz bir şeydir. Peki gerçekten seks işçisi nasıl giyinir?

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçilerinde giyim, kendini gösterme, dikkat çekme üzerine kurulu, müşteri çekmek için kendini belli eder ortamda. Saç, makyaj, tırnak, kahkaha, vesaire.

Eylem: Natranslarda pezevenklerle çalışanlarda kürtaj sonrası hemen çalıştırma var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Eskilerde olmuş şeyler. Şu an için ben duymadım olan var mı bilmiyorum.

Eylem: Fuhuş politikalarında yapılan değişiklikler seks işçilerini mekân anlamında nasıl zorluyor?

Transkadın Seks İşçisi: Genelev yok artık, mecburen sokağa çıkıyorlar, hangi ahlaktan bahsediyoruz ahlak neye göre ahlak. Yasaklarken aleni hale getiriyoruz, kapalı şehir 3 apartmanın birinde mutlaka seks işçisi var çünkü genelev yıkıldı ve yapılmadı o insanlar da apartmanlara dağıldı. Her daire basıldığında başka daireye geçiyor. Zührevi hastalıklar zirvede şu anda. Genelevlerde haftada iki gün kontrol vardı ama şimdi merdiven altında ve kimse test yaptırmıyor. Devlet kendi eliyle halkı merdiven altı olan işlere itiyor.

Eylem: Her şey aslında gelip devletin tavrına, kurumlarına ve politikalarına dayanıyor. Peki bunun dışında seks işçisine mekân değiştirten nedenler var mıdır?

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçisini devlet ve yasalar dışında para mekân değiştirmeye iter. Sokakta daha çok kazanırsın, kulüpte daha az çünkü müşteri ayağına gelir. Ama sokakta adamı tanımıyorsun. Kulüpte adamı garson bilir ve seni korumak için önlem alır. Artık mekânlar yok. Telebarlar var oralarda translar çalıştırılmaz. İnternet üzerinden artık çoğunlukla bu şekilde çalışıyor herkes. Genelevlere başvuru 40bini aşkın yıllar önce. Damgalanma uğruna bunu güvenli bulan çok. Marka veya kira usülü. Dezavantajları var kazandığının büyük kısmı onlara kalıyor. Orada mesaili iş gibi düşünüyor güven ve koruma var.

Eylem: İstanbul'un fuhuş mekânları Geç Osmanlı'da sadece ekonomik olarak değil din üzerinden de ayrılırdı; başka farklı kriterler de kullanılırdı. Günümüzde sadece para üzerinden mi? Ayrıca o dönemde kullanılan mekânlar belli, şimdi nasıl?

Transkadın Seks İşçisi: Evet. Diğer ayrımlar yok. Günümüzde İstanbul'un her yerinde fuhuş var.

Eylem: Polis baskınları ne sıklıkta olur? Baskınları engellemek için rüşvet söz konusu mu? İlişkiye zorluyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Polis baskını sadece ihbar üzerine olur. Tek ve düzgün çalışanlarda ihbar pek olmuyor. Eve giren müşteri sayısı az olunca bina rahatsız olmaz ve dikkat çekmez. Polis yoğun çalışılan yerlere baskın olur. Baskını haber veren polisler oluyor evi boşaltın diye. Sonra baskını engellemek için sunulan kızlar ve rüşvet üzerinden ilerleyen durumlar oluyor. Polisler ilişkiye de zorluyor. Evi kapanmasın karakola girmesin diye polislerle birlikte oluyoruz seks işçilerinin hepsi için geçerli.

Eylem: Yasalar size hak tanıyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Yasalar transları insan olarak bile görmüyor. LGBTİ+ bireyler yok sayılıyor. Melese transfobi kurumlarda da toplumda da.

Eylem: Fuhuş mekânı paravanı olarak kullanılan pavyon dışında mekânlar var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Telebarlar vardır. Genelde natrans seks işçileri gider önceden gazinoydu. İçkisini ısmarlatır müşteriye tavlalar ve çıkar. Her şehirde vardır.

Eylem: Bir yerin fuhuş mekânı olması için gereken kriterler nelerdir?

Transkadın Seks İşçisi: Fuhuş mekânı demek yanlış. Fuhuş mekânı sadece bence bir genelevdir. Aslında ben ona da fuhuş demiyorum alan memnun veren memnun ama tarihte böyle denmiş. Diğer yerler yemek ve eğlence mekânlarından anlaşılıp çıkılan yerler böyle tanımlanamaz.

Eylem: Seks işçileri nasıl tanımlanmalı, bu meslek nasıl düzenlenmeli? Sendikalaşma olur mu?

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçileri damgalanmaktan vesikadan korkmaz. Karnım doysun umrumda değil der. Güvenli alan devlete düşer ama bu ülkeden beklemiyorum o nedenle cevap veremiyorum. Kadına bile böyle davranılırken

seks işçiliği çok zor. Yasalar zor değişir. Sendika kurulmaz. Yasalarda adı var her şeyin o kadar. Ama kurulmasını isterdim. Türkiye’de imkânsız.

Eylem: Seks işçileri ile çalışan dernekler hangileridir?

Transkadın Seks İşçisi: Kırmızı Şemsiye ve Pembe Hayat var. Başka dernek de yok. Translar risk altında yaşıyor; hayatını kazanma derdinde bu nedenle derneklere gelmiyorlar. 81 yılındaki mevzuat uygulansın kaybetmeyelim en azından. Ama insanlar gelmiyorlar.

3-Transkadın Seks İşçisi, Kırmızı Şemsiye Derneği, 04.10.2021

Eylem Şevik: Yaptığınız işi seks işçiliği olarak mı tanımlıyorsunuz? Meslek olarak görüyor musunuz? Transkadın olduğunuz için mi seks işçiliği yapıyorsunuz?

Transkadın Seks İşçisi: Seks işçiliği olarak tanımlıyorum yaptığım işi aslında meslek değil ama mecbur yapmak zorundasın çünkü trans kadını. Trans olduğum için başladım. Hayatımı bu şekilde kazanıyorum.

Eylem: Tek başınıza mı çalışıyorsunuz? Pezevenk kullanıyor musunuz?

Transkadın Seks İşçisi: Tek yaşıyorum evimde ağırlıyorum. Daha güvenli. Önce misafirlerimi salona alıyorum, ikramlar, sohbet ve bu şekilde kim olduklarını öğreniyorum. Zaten neden hemen yatak odasına aldın denilir. Genelev olmadığı için önce sohbet istiyor.

Eylem: Satılan seks ve beden değil. Muhabbet aslında.

Transkadın Seks İşçisi: Bazen önce 1 saat muhabbet oluyor. Dertlerini anlatıyorlar. Bi nevi terapi. Güler yüzle karşılama. Anlık seks isteyen de olur. Karısı hasta olduğu için. Kokulara hassaslar. Evde anlaşılmasın diye. Herkesi almıyorum çünkü can güvenliği. Alanları da var tabii.

Eylem: Müşterileri bulma kanalınız internet mi?

Transkadın Seks İşçisi: İnternet üzerinden ilanlar ve bir de 20 yıllık müşteriler gibi oturmuş kişiler de var. Haftalık günleri olanlar var. Evin temiz olması gerekir başka türlü müşteri gelmez.

Eylem: Aileniz seks işçiliği yaptığınızı biliyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Ailem bilmiyor seks işçiliğimi; cinsiyet değiştirdiğimi biliyor. Fuhuş yapmamak için Ankara, İzmir Nazilli gazino sanatçılığı yaptım. Artık pavyon ve telebarlar var. Sadece gazinoyu bilirler seks işçiliğini bilmezler. Çünkü çok tedbir alıyorum. Onların bana saygı ve sevgisini kaybetmemek için.

Eylem: Yeni tanıştığınız insanlar seks işçisi olduğunuzu öğrenince tavırları değişiyor mu?

Transkadın Seks İşçisi: Çevremdekiler beni çok sever ama yeni tanıştıklarım toplum belli trans ne iş yapar seks işçisi değilim desen de inanmazlar.

Eylem: Borçlandırma ve şantaj gibi olayları duydunuz mu hiç?

Transkadın Seks İşçisi: Translarda borçlandırma yoktur. Zorla çalıştırma yok zorunlu seks işçiliği var. Trans kadın bağımsız kendi konutunda çalışır. Pezevenk her zaman sorun çıkartır.

Eylem: Müşterilerinizin ne gibi istekleri oluyor?

Transkadın Seks İşçisi: Eskiden normal ilişkilerdi. Şimdi köle dayak kırbaç (ben sevmem kabul etmem). Kıyafetlerimizi giymek isteyen müşterilerimiz oluyor. Evde bir çekmece onlar için iç çamaşırları vardır.

Eylem: Seks işçisi ile müşterisi arasında bir samimiyet de var. Kişi gerçek yüzünü gösterebiliyor, açılıyor.

Transkadın Seks İşçisi: Tabii.

Eylem: Sadece seks ve beden satmıyorsunuz.

Transkadın Seks İşçisi: Mesela benim 22 yıllık bir müşterim var. Son 4 5 yıldır istekleri değişti ve ben bu ilişkiyi senden başkasıyla yaşayamam başkasına açılamam diyor. Yurtdışından çok enteresan çoraplar getirdi ve sen beğendiğini seç gerisini bana ayır onlar benim dedi. Böyle müşteri ile saat ücreti değil; ihtiyaç karşılama şeklinde ödeme oluyor. Kredi kartı ve fatura gibi uzun süreli çalışmalarda.

Eylem: Sadece erkek müşteri mi alıyorsunuz?

Transkadın Seks İşçisi: Sadece erkek müşteri alıyorum ama içinden başka şeyler çıkıyor. Evli çiftler grup seks isteyenler oluyor kadınlar da geliyor ama ben kabul etmiyorum.

Eylem: Erkek eskortlar peki?

Transkadın Seks İşçisi: Yaşlı geylerin de alıcıları var. Gündüz markette çalışıp gece eskortluk yapan çok CD olan çok (erkek tıraş olur peruk takar travesticilik oynar). Görünmüyorlar. Mesela Samsun'da da çalışıyorum. Burada erkek CDler

ve geyler var. Trans yok. O nedenle Samsun'da rağbet çoktur bana. Her müşterinin farklı istekleri olur. Kılık kıyafet gibi. Makyaj gibi.

Eylem: Lezbiyen seks işçisi var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Lezbiyen seks işçisi gizli olarak var. Tanıdığım bir kişi var.

Eylem: Polis baskınına denk geldiniz mi?

Transkadın Seks İşçisi: Polisler bizim nerde olduğumuz bilir. Baskın olmadı benim başıma gelmedi. Trans kadınların kendi evinde tek başına çalışmasına polis izi verir. Beni tanıyorlar gece sokakta gördüklerinde de tamam bu temiz diyorlar. Translar sokakta görünmesinler. Aslında halk da haklı çoluk çocuk her şeyi görüyor. Sesler şişeler kırılıyor kondomlar sokaklara atılıyor. Açık kılıklarda herkes görüyor. Düzgün çalışılmalı. Apartmanı rahatsız etmezsen ihbar olmaz. Trans evinde tek başına çalışınca sokakta görünmeyince polisin de devletin de işine geliyor.

Eylem: Erkekler aslında toplumdaki damga olmasa transkadını çok arzuluyor, değil mi?

Transkadın Seks İşçisi: Evlilik yasası çıksa %70 erkekler can atarlar bizim için. Erkekler trans kadınları çok arzuluyor ama korkuyorlar. Fakat sokakta dışlıyorlar. Müşterilerimden de yapanlar olmuştu.

Eylem: Fuhuş politikaları peki?

Transkadın Seks İşçisi: Hiç kendimi yormadım. Çünkü onları ben değiştiremeyeceğim. Bize akıllı olun psikopatlık yapmayın deniliyor. Uymak zorundayız. Susmak zorundayız. Devletim o benim. Devlete susacaksın. Biz translar olarak devlete karşı azınlıktayız bizi hemen yok edebilirler.

Eylem: Peki devlet güvencesinde mi çalışmak yoksa kendi konutunuzda mı?

Transkadın Seks İşçisi: Devlet maaş verse şu işi yap dese fuhuşu bırakırım. Ama yetecek kadar maaş vermeil. İşte koruması gerekli. İşte rahatsız ediliyim mutlaka onu da bildiririm. Dullara yapılanlar ortada. Bir de translara turistlere yapılan gibi yapıp fiyatı yüksek söylerler.

Eylem: Trans Evi var mı?

Transkadın Seks İşçisi: Trans Evi İstanbul'da var. Ankara'da her birinin bir evi var kafasını sokacak. Şimdi sokakta kalmış bir trans var. Yani alkol uyuşturucu sokaklara düşmüş kirası birikmiş onu nasıl eve alalım.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Makale

Şevik, E.; Enlil, Z. (2023), “Dünden Bugüne Fuhuş Mekânları”, SADAB Dergisi, 9/20, 110-124.

Konferans Bildirisi

Şevik, E.; Enlil, Z. (2023), “Damgalanıp Tecrit Edilen Seks İşçileri ve Kamplaşan Fuhuş”, SADAB 14. Uluslararası Sosyal ve Davranış Bilimleri Sempozyumu, 17-18 Ekim 2023.

